

POIKKEUSOLOISTA UUDEN KYNNYKSELLE

KUNNALLINEN NUORISOTYÖ SUOMESSA 2023

ANTTI KIVIJÄRVI, EILA KAUPPINEN
& TOMI KIILAKOSKI (TOIM.)

POIKKEUSOLOISTA UUDEN KYNNYKSELLE

KUNNALLINEN NUORISOTYÖ SUOMESSA 2023

ANTTI KIVIJÄRVI, EILA KAUPPINEN
& TOMI KIILAKOSKI (TOIM.)

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

KUNNALLISEN
NUORISOTYÖN
KEHITTÄMISVERKOSTO

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Kannen kuva: Aapo Kukko
Kustannustoimitus: Kyösti Niemelä
Taitto: Tanja Konttinen

Tiivistelmien käännökset ruotsiksi Ditte Kronström
ja englanniksi Antti Kivijärvi.

Nuorisotutkimusseura on saanut tukea tähän julkaisuun
opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

© Nuorisotutkimusseura ja tekijät

ISBN 978-952-372-059-6 (nid.)
ISBN 978-952-372-060-2 (PDF)

Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 249, *Kenttä*
Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 186, *Kenttä*

Paino: Hansaprint, 2024

SISÄLLYS

Tilasto-osio

<i>Antti Kivijärvi, Eila Kauppinen & Tomi Kiilakoski</i>	5
Aluksi	7
Aineisto ja menetelmät	11
OSA I: MUUTOKSIA JA PYSYVYYKSIÄ	15
Nuorisotyön hallinnointi, resurssit ja nuoret	17
Nuorisotyön asema kuntaorganisaatioissa	17
Nuorisotyön resurssit	21
Nuorisotyön nuoret	24
Muutokset nuorisotyön tehtävissä, toiminnassa ja yhteistyöverkostoissa	29
Nuorisotyön tehtävät	30
Nuorisotyö toimintana	32
Yhteistyö ja verkostot	38
Nuorisotyö uusissa kunnissa	43
Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus	43
Uudistuksen vaikutukset nuorisotyöhön	46
Nuorisotyön arviointi ja tietoperusta	50
OSA II: KOULU- JA OPPILAITOSNUORISOTYÖ	57
Koulu- ja oppilasnuorisotyö pandemia-ajan jälkeen	59
Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön yleiskuva	62
Nuorisotyö perusasteella ja toisella asteella	65
Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön talous	70
Tavoitteet ja menetelmät	73
Yhteistyö ja dokumentointi	80
Muut koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tekevät tahot	83
Mitä koulunuorisotyö on? Kokoavia tulkintoja	85
Hyvinvointitehtävä	86
Suhteet, tilat ja sillat	88
Yhteiset tavoitteet ja rakenteiden laatu	94
Lopuksi	97
Lähteet	100
Liite 1. Otoksen valikoituminen kunnan asukasluvun, maakunnan ja kielen mukaan	109

Artikkelit	111
 Kouluhyvinvoinnin rakennuspalikoita – tutkimus nuorisotyön vaikutuksista yläkouluissa <i>Antti Kivijärvi, Tomi Kiilakoski & Eila Kauppinen</i>	113
 ”Osallisuuden kokemus ja se osallisuustoiminta siellä arjessa.” Nuorisotyöntekijöiden näkemyksiä osallisuuden merkityksestä työssään <i>Eila Kauppinen & Tomi Kiilakoski</i>	145
 Kohti avointa nuorisotyötä – yhdenvertaisuus, samanarvoisuus ja valinnanvapaus <i>Anu Gretschel</i>	163
 Nuorisotyöntekijöiden ammatillinen työhyvinvointi <i>Minna Rauas, Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia</i>	198

TILASTO-OSIO

ANTTI KIVIJÄRVI, EILA KAUPPINEN & TOMI KIILAKOSKI

ALUKSI

Tässä kirjassa raportoidaan keskeisimmät tutkimustulokset, jotka olemme Nuorisotutkimusseuran tutkijoina tuottaneet osana kahta opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa nuorisualan osaamiskeskusta vuosina 2020–2024. Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskuksessa (Kanuuna) tuotimme perustietoa kunnallisesta nuorisotyöstä ja sitä koskevista muutoksista pandemia-aikana ja sen jälkeen. Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa -osaamiskeskuksessa (Nuoska) keskityimme niin ikään valtakunnallisen perustiedon tuottamiseen koulu- ja oppilaitosnuorisotyöstä. Tämän lisäksi analysoimme yläkouluilla tehtävän nuorisotyön vaikutuksia (ks. Kivijärven, Kiilakosken ja Kauppisen artikkeli tässä teoksessa).

Kirja koostuu kahdesta erillisestä kokonaisuudesta. Nyt käsillä olevassa ja tilastoosioksi nimeämässämme kokonaisuudessa raportoimme vuosina 2021 ja 2023 tekemiemme Kunnallisesta nuorisotyöstä Suomessa -kyselyjen perustulokset. Samalla vertailemme kuntien nuorisotyöstä vastaavilta viranhaltijoilta kerättyjä tietoja varhaisempiin kyselyihin tehden näkyväksi hieman pidempiä kunnallisen nuorisotyön kehityskaaria. Olemme keskittyneet tiedonkeruissamme osaamiskeskusten näkökulmasta olennaisimpiin teemoihin, kuten kunnallisen nuorisotyön mahdollisiin muutoksiin pandemiavuosien seurauksena, arviointiin ja tiedolla johtamiseen sekä erityisesti koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön. Lisäksi keräsimme vuoden 2023 kyselyssä tietoa sosiaali- ja terveyspalveluja koskevasta ja Suomen mittakavassa valtavasta rakenteellisesta uudistuksesta kunnallisen nuorisotyön näkökulmasta.

Olemme jäsentäneet tilasto-osion kahden osaan siten, että aluksi esittelemme havaintojamme kunnallisen nuorisotyön muutoksista ja pysyvyyksistä 2020-luvun alussa. Keskitymme erityisesti nuorisotoimen hallinnointiin ja resursseihin sekä tavoitteita, menetelmiä ja yhteistyön tekemistä koskeviin muutoksiin. Lisäksi paneudumme hyvinvointialueiden perustamiseen liittyviin ja erityisesti kunnallista nuorisotyötä koskettaviin muutoksiin. On perusteltua odottaa, että hiljattain läpiviedyllä uudistuksella on vaikutuksia myös nuorisotyön tekemisen ehtoihin kunnissa. Toisessa tilasto-osion osassa tarkastelemme koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä resurssien, tavoitteiden, menetelmien ja moniammatillisen yhteistyön näkökulmista tehden samalla vertailuja vuoden 2021 tilanteeseen. Osan lopuksi irtaudumme empiirisestä aineistosta ja käymme käsitteellisempää keskustelua nuorisotyöstä osana koulutusjärjestelmään liittyviä kehityskulkuja.

Tulostemme mukaan kunnallisessa nuorisotyössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia koko 2010-luvun ajan mutta myös pandemian aikana ja sen jälkeen. Jo vuonna 2022 julkaisemassamme ”väliraportissa” totesimme pääotsikkoa myöten, että kunnallisen nuorisotyön resurssit olivat hiljalleen kasvaneet koko 2010-luvun ajan, mutta samalla myös tehtävät olivat lisääntyneet (Kivijärvi ym. 2022). Sama trendi on nähtävissä myös uusimpien aineistojen osalta. Eniten uusia ja pääosin määräaikaisia resurssieja on kohdennettu kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön, joka näyttää haukkaavan tällä hetkellä jo noin viidennes kunnallisen nuorisotyön henkilöresurssista.

Toinen keskeinen huomio aiemmassa raportissamme (Kivijärvi ym. 2022) liittyi kunnallisen nuorisotyön painopisteiden muutoksiin. Osoitimme, että pandemia-ajan alku rajoituksineen voimisti 2010-luvulla havaittua kehityskulkua, jossa kuntien resurssit suunnattiin yhä enemmän työotteeseen, jonka pyrkimyksenä on jouduttaa nuorten siirtymää työmarkkinoilla sekä koulutus- ja palvelujärjestelmässä. Samalla väitimme, että vahvemmin nuorten vapaa-aikaan ja ryhmätoimintaan kiinnittyvät työotteet olivat menettäneet jonkin verran merkitystään. Vuoden 2023 aineistojen perusteella voi puolestaan väittää, että pandemian jälkeisessä ajassa tilanne on kääntynyt jossain määrin toiseen suuntaan. Kunnallisessa nuorisotyössä on pyritty vuosien 2020–2022 rajoitustoimenpiteiden jälkeen panostamaan vapaa-ajan tilojen tarjoamiseen ja ryhmälähtöisempiin toimintoihin.

Tilasto-osion jälkeinen kirjan toinen kokonaisuus koostuu neljästä artikkelista, joissa syvennytään kulloiseenkin teema-alueeseen tarkemmin. Kokonaisuuden aloittaa Antti Kivijärven, Tomi Kiilakosken ja Eila Kauppisen artikkeli, jossa arvioidaan yläkouluilla tehtävän nuorisotyön vaikutuksia. Artikkelissa nojaututaan sekä määrällisiin että laadullisiin aineistoihin ja todetaan, että koulunuorisotyöllä on mahdollista edistää nuorten kouluhyvinvointia erityisesti koulukiusaamisen ehkäisyn muodossa. Hyvät tulokset eivät kuitenkaan ole itsestäänselvyys. Niihin pääseminen edellyttää pitkäjänteistä ja moniammatillista työtä sekä sitä tukevia rakenteita.

Osion toisessa artikkelissa Eila Kauppinen ja Tomi Kiilakoski analysoivat Helsingin nuorisopalvelujen työntekijöiden näkemyksiä nuorten osallisuudesta. Osallisuuden käsite on ollut keskeisessä asemassa nuorisotyön hallinnollisia määritelmiä ja oikeutusta jo useamman kymmenen vuoden ajan. Ei ole

kuitenkaan itsestään selvää, miten nuorisotyötä tekevät ammattilaiset määrittelevät käsitettä ja millä tavoin tämä näkyy nuorisotyön käytännöissä. Kirjoittajat jäsentävät nuorisotyöntekijöiden näkemyksiä sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden jatkumona. Sosiaalinen osallisuus viittaa lähiyhteisöihin kiinnittymiseen ja tunnustettuun asemaan niissä. Poliittinen osallisuus tarkoittaa valan jakamista ja vaikuttamismahdollisuuksia omassa lähiympäristössä tai laajemmin yhteiskunnassa. Artikkelin tulosten mukaan sosiaalisen osallisuuden edistäminen on keskeinen osa kunnallisen nuorisotyön menetelmiä ja tavoitteita sekä luo edellytyksiä poliittiseen osallisuuteen panostamiselle. Poliittinen osallisuus suhteessa nuorisotyön palvelujen suunnitteluun ja toteutukseen tai laajemmin kunnan päätöksentekoon toteutuu tavoitteena paikoin heikommin, eikä se ole välttämättä kaikille nuorillekaan yhtä merkityksellistä.

Kolmannessa artikkelissa Anu Gretschel kirjoittaa kunnallisen nuorisotyön saavutettavuudesta niin sanotussa avoimessa nuorisotyössä. Gretschel käyttää tarkastelussaan monipuolisia aineistoja: etsivän nuorisotyön asiakkaiden ja yhdenvertaisuudesta vastaavien nuorisotyöntekijöiden haastatteluja sekä kolmen kunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua koskevia dokumentteja. Artikkelissa tehdään näkyväksi sitä moninaista työtä, jota nuorisotoimissa on tehty avoimuuden lisäämiseksi. Samaan aikaan artikkeli paljastaa käytäntöjä, jotka tekevät avoimesta nuorisotyöstä vaikeammin saavutettavan joillekin nuorille.

Kirjan päättää Minna Rauaksen, Tomi Kiilakosken ja Päivi Honkatukian kirjoittama nuorisotyöntekijöiden työhyvinvointia käsittelevä artikkeli. Kirjoittajat hyödyntävät eri puolilta Suomea tulevien nuorisotyöntekijöiden ryhmäkeskusteluaineistoja ja analysoivat työhyvinvoinnin muodostumista myös

yksittäisiä työntekijöitä tai organisaatioita laajempänä kysymyksenä. Työhyvinvointia vahvistaviksi tekijöiksi kirjoittajat tunnistavat työn koetun merkityksellisyyden suhteessa nuoriin, mahdollisuuden vaikuttaa omaan työhön ja kohonneen arvostuksen. Työhyvinvointia heikentäviksi tekijöiksi kirjoittajat nimeävät puolestaan nuorisotyön määrittelemättömyyden, matalan palkkatason ja paikoin heikon aseman suhteessa vakiintuneempiin ammattikuntiin.

Tämä kirja ja sen taustalla olevat tutkimukset eivät olisi toteutuneet ilman lukuisien ihmisten ja tahojen tukea. Suurimmasa kiitollisuudenvelassa olemme kunnille ja niitä edustavalle Kanuunalle tiedonkeruun mahdollistamisesta. Lisäksi olemme saaneet sekä kuntien että Kanuunan ihmisiltä vuosien varrella valtavan määrän lisäymmärrystä

nuorisotyöstä ja sen ainutlaatuisuudesta. Haluamme kiittää erityisesti Suvi Lappalaista, Juha Leskistä, Riitta Mikkosta, Ulla-Riitta Moilasta, Petra Mäkeä, Katariina Soanjärveä, Jaana Fedotoffia, Merja Nordlingia, Pekka Mäkelää, Hannu Rusamaa, Hannele Sorria, Maija Mahonia, Mikko Vatkaa, Lauri Hiltusta, Jarmo Laitista ja Kimmo Hölkkää hyvästä yhteistyöstä, kommenteista ja virittävistä keskusteluista. Kuntien lisäksi olemme työskennelleet Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun tutkijoiden ja kehittäjien kanssa. Kiitämme Anna-Liisa Hännikäinen-Uutelaa, Heikki Kantosta, Sanna-Mari Pöyryä, Veronica Hellströmiä ja Ville Eerikäistä hyvästä yhteistyöstä. Lisäksi haluamme kiittää tätä julkaisua koskevista hyödyllisistä kommenteista Lasse Siuralaa ja nimettömiä arvioitsijoita.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Tämän teoksen tilasto-osiossa analysoidaan kunnallista nuorisotyötä 2020-luvulla, erityisesti koronapandemian jälkeisessä ajassa. Hyödynnämme vuoden 2023 Kunnallisesta nuorisotyöstä Suomessa -kyselyaineistoa. Pyysimme valtakunnalliseen kyselyyn vastauksia kuntien nuorisotoimista vastaavilta henkilöiltä. Käytämme termiä nuorisotoimi kuvaamaan monin tavoin nimettyjä ja monenlaisia yksiköitä, jotka järjestävät nuorisotyötä kunnissa. ”Kuntakyselyllä” on jo verrattain pitkä historia, sillä osittain samansisältöistä tiedonkeruuta on toteutettu jo vuodesta 2004 alkaen. Näin ollen emme analysoi ainoastaan vuoden 2023 tilannetta vaan myös edeltäviä vuosia aikasarjojen kautta.

Allianssi toteutti yhteistyössä Kuntaliiton kanssa ensimmäiset seitsemän kyselyä vuosina 2004–2017. Tällöin kysely tunnettiin nimellä *Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset*. Vuoden 2019 kyselyn toteuttivat Kanuuna ja Kuntaliitto, ja tässä vaiheessa nimi vaihtui nykyiseen muotoonsa. Vuoden 2021 kyselyn toteutuksesta vastasi Nuorisotutkimusseura yhdessä Kanuunan, Kuntaliiton ja Åbo Akademin kanssa. Nyt käsillä oleva kysely on järjestyksessään kymmenes, ja sen toteuttamisesta on vastannut Nuorisotutkimusseura yhteistyössä Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunan kanssa.

Vaihtuneista toteuttajatahoista huolimatta kyselyn perusjoukko on pysynyt samana: vastaajiksi on tavoiteltu Manner-Suomen kuntien nuorisotoimista vastaavia henkilöitä. Läpi kyselyhistorian keskeisenä haasteena on ollut hyvin erilaisten ja erikokoisten kuntien tarkastelu samalla kyselylomakkeella.

Erityisesti kunnan asukasmäärä määrittää nuorisotoimien mahdollisuuksia ja resursseja. Tämä heijastuu suoraan työntekijämääriin, organisaatorakenteisiin, nuorisotyön hallintoihin ja toimintamuotojen kirjoon.

Viimeisten vuosikymmenten kuntaliitoksista huolimatta valtaosa kunnista on edelleen pieniä, alle 10 000 asukkaan hallinnollisia kokonaisuuksia. Suomen kuntien mediaanikoko on hieman yli 6 000 asukasta, eli puolet Suomen kunnista on asukasluvultaan tätä pienempiä. (Kuntaliitto 2023.) Pienten kuntien edustajille on todennäköisesti helpoa vastata yksityiskohtaisiinkin kysymyksiin käytännön nuorisotyön tekemisestä. Nuorisotyötä toteutetaan niissä pääosin kunnan tuottamina palveluina, ja henkilöresurssit ovat usein verrattain niukkoja (Hanni & Lammassaari 2023, 55). Tilanne on kuitenkin toinen väkimäärältään isompien kaupunkien kohdalla. Isoissa kaupungeissa nuorisotoimien vastuuhenkilöt ovat väistämättä etäämpänä nuoria kohtaavan työn arjesta.

Vuosien 2004–2017 kyselyissä oltiin ennen kaikkea kiinnostuneita nuorisotyön nykyisestä ja tulevasta asemasta osana kuntien poliittis-hallinnollisia rakenteita (ks. tarkemmin Kivijärvi ym. 2022, 7–8). Vuosien 2019 ja 2021 kyselyt painottuivat enemmän lähimenneisyydessä toteutetun ja käytännön nuorisotyön raportointiin. Toisin sanoen aikasarjatiedon tuottamisen ohella keskityttiin vahvemmin nuorisotyön sisältökysymyksiin: Mitä työllä tavoitellaan? Minkälaisin menetelmin sitä toteutetaan? Kenen kanssa sitä tehdään? Vuoden 2023 kysely jatkaa tällä linjalla. Nuorisotutkimusseura on ollut laatimassa kysymyksiä

vuodesta 2021 lähtien. Olemme painottaneet mainittujen kysymysten lisäksi aikasarjojen rakentamista sekä ajankohtaisia nuorisotyön kehittämisen kohteita. Kyselylomakkeesta käytiin laajat kuulemiskierrokset erityisesti vuonna 2021, ja vuoden 2023 osalta lähinnä kysymyksistä, joita ei kysytty aiemmin. Nyt käsillä olevan kyselyaineiston keskeisiä sisältöjä ovat edellisten kysymysten lisäksi koulu- ja oppilaitosnuorisotyö sekä arviointi ja tiedolla johtaminen. Kuntien tuoreimpia vastauksia peilataan erityisen tarkasti vuoden 2021 vastauksiin pohtien koronapandemian mahdollisia pidempiaikaisia vaikutuksia kunnalliseen nuorisotyöhön. Vuosien 2021 ja 2023 kyselylomakkeet ovat pitkälti samankaltaiset ja mahdollistavat systemaattisen ajallisen vertailun.

Kyselyaineisto on kerätty 27.3.–5.5.2023. Sähköistä Webropol-kyselyä levitettiin kaikkiin Manner-Suomen kuntiin Kanuunan ja käytännössä Juha Leskisen ja Suvi Lappalaisen toimesta. Kaikkienensa tällaisia kuntia oli vuoden 2023 keväällä 293. Kyselyyn vastasi 182 kuntaa, joten vastausprosentiksi

muodostui 62,1. Eri kyselyvuosien vastausprosentit ovat vaihdelleet karkeasti ottaen 50 ja 70 prosentin välillä. Selkeää laskevaa tai nousevaa trendiä vastaamisaktiivisuudessa ei ole havaittavissa (ks. taulukko 1). Aivan pienimpiä kuntia kysely ei välttämättä tavoittanut lainkaan selkeän vastuuhenkilön puuttumisen vuoksi. Lisäksi tiedossamme on, että ainakin jokin vastaus jäi saamatta teknisten ongelmien vuoksi. Saamamme palautteen perusteella voi arvella, että myös kyselyn pituus on saattanut karkottaa osan vastaajista. Kyselyyn vastaaminen vaati ajan käyttämisen lisäksi varsinkin isompien kuntien edustajilta perehtymistä ja kenties täydentäviä tiedusteluja kutakin asiasisältöä paremmin tuntevilta työntekijöiltä.

Kyselyaineiston kohdalla on tärkeää arvioida sen edustavuutta eli sitä, miten hyvin 182 kunnan ”otos” edustaa 293 kunnan ”perusjoukkoa”. Voimmeko tuloksia esitellesämme puhua tilanteesta koko Manner-Suomessa vai tulee meidän olla varovaisempia tulkinnoissamme? Käytettävissä olevien tietojen valossa voi väittää, että aineistomme

Taulukko 1. ”Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset” ja ”Kunnallisesta nuorisotyöstä Suomessa” -kyselyjen vastausprosentit vuosina 2004–2023.

Vuosi	Vastausprosentti	Toteuttajatahot
2004	49,6	Allianssi & Kuntaliitto
2006	55,3	Allianssi & Kuntaliitto
2009	52,0	Allianssi & Kuntaliitto
2011	69,7	Allianssi & Kuntaliitto
2013	58,4	Allianssi & Kuntaliitto
2015	63,5	Allianssi & Kuntaliitto
2017	58,6	Allianssi & Kuntaliitto
2019	69,8	Kanuuna & Kuntaliitto
2021	53,9	Nuorisotutkimusseura, Kanuuna, Kuntaliitto & Åbo Akademi
2023	62,1	Nuorisotutkimusseura & Kanuuna

edustaa vähintäänkin kohtalaisesti kaikkia Manner-Suomen kuntia. Edustavuutta voi tarkastella kuntien asukaslukujen, maantieteellisen sijainnin (maakunta) ja kielen mukaan. Lisäksi aineistoamme voi joiltakin osin verrata Aluehallintoviraston kaikilta kunnilta keräämiin tietoihin.

Vuoden 2021 tapaan myös vuoden 2023 kyselyssä pienimmät, alle 3000 asukkaan kunnat jäivät jossain määrin aliedustetuiksi isoimpien kuntien ollessa yliedustettuina. Pienimmissä kunnissa nuorisotyön henkilöresurssit ovat pienet, ja yksinomaan nuorisotyöstä vastaavia henkilöitä ei ole kaikissa kunnissa lainkaan¹. Kuntakokoa lukuun ottamatta systemaattista vinoumaa vuoden 2023 aineistossa ei näytä olevan. Vastauksia saatiin odotetusti kaikista Manner-Suomen maakunnista sekä esimerkiksi ruotsinkielisiltä alueilta (ks. liite 1). Kyselyaineistomme vertaaminen Aluehallintoviraston keräämään tietoon tuottaa samankaltaisen havainnon edustavuudesta. Aluehallintoviraston nuorisotilastot.fi -palvelun mukaan Manner-Suomen kunnissa oli vuonna 2022 käytössä yhteensä 3120 henkilötyövuotta nuorisotyöhön. Kyselyaineistomme perusteella laskettu vastaava lukema on lähes sama, 3114 henkilötyövuotta.

Kuntien asukaslukuihin liittyvät ali- ja yliedustukset huomioitiin analyysissä painokerrointen² avulla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi alle 3000 asukkaan kuntien vastauksille annetaan suurempi painoarvo kuin yli 40 000 asukkaan kaupunkien vastauksille. Painokerrointen käyttöönoton jälkeen voimme väittää, että otoksemme edustaa varsin hyvin perusjoukkoa eli kaikkia Manner-Suomen nuorisotoimia. On kuitenkin syytä huomauttaa, että painokertoimet eivät ole käytössä tarkastellessamme aikasarjoja kyselyvuosien 2004–2019 osalta. Tämä johtuu vertailtavuuden säilyttämisestä, sillä tietojemme mukaan painotuksia ei tuolloin

käytetty. Näin ollen aikasarjoja tarkasteltaessa on pidettävä mielessä, että ne kuvaavat epätarkasti kaikkein pienimpien kuntien kehitystä ja nykytilannetta.

Analysoimme kyselyvastauksia kuvailevin menetelmin ja tunnusluvuin. Raportoimme tuloksia jakaumien, suhteellisten osuuksien ja erilaisten keski- ja hajontalukujen mukaan. Joissakin kohdin raportoimme kahden muutujan yhteyksiä ja niiden tilastollisia merkitsevyyksiä ristiintaulukoiden tai yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla. Käytännössä kyse voi olla esimerkiksi siitä, missä määrin kuntakoko on yhteydessä nuorisotoimien käyttämään arviointimenetelmien kirjoon. Lisäksi hyödynnämme vastaajien kirjoittamia avoimia vastauksia tarkentamaan määrällisten analyysien tuloksia.

-
- 1 Aluehallintovirastojen keräämien tietojen mukaan Suomessa on 21 nuorisotoimintaa, joilla on käytössään korkeintaan 0,65 henkilötyövuotta (ks. nuorisotilastot.fi).
 - 2 Painokertoimet lasketaan kaavalla $w = N \times K / n$, jossa N = otoskoko, K = havaintojen lukumäärä perusjoukossa ja n = havaintojen lukumäärä otoksessa. Tätä raporttia varten laskimme erilliset painokertoimet alle 3 000 (1,33626), 3 001–5 000 (1,001), 5 001–10 000 (0,98859), 10 001–20 000 (0,7644), 20 001–40 000 (1,19), 40 001–100 000 (0,78867) ja yli 100 000 asukkaan kunnille (0,62689).

OSA I:
MUUTOKSIA JA PYSYVYYKSIÄ

NUORISOTYÖN HALLINNOINTI, RESURSSIT JA NUORET

Tarkastelemme tässä luvussa kunnallista nuorisotyötä mahdollisuuksien mukaan pitkien aikasarjojen valossa. Joistakin teemoista on tietoa vuodesta 2004 lähtien, kun taas toisissa kohden joudumme tyytymään huomattavasti lyhyempään kahden vuoden aikajänteeseen. Aikasarjojen pituuksista riippumatta kyse on lähinnä hallinnollisista teemoista, kuten nuorisotyön paikasta kunnan luottamuselimissä ja kuntaorganisaatioissa, palvelujen tuottamisesta sekä rahoituksesta ja henkilöstöresursseista. Lisäksi tarkastelemme sitä, missä määrin ja minkälaisia nuoria olemassa olevilla resursseilla on onnistuttu tavoittamaan pandemia-ajan jälkeen. Kiinnitämme huomiota erityisesti aivan viime vuosien muutoksiin koronapandemiasta palautumisen ja hyvinvointialueuudistuksen näkökulmista.

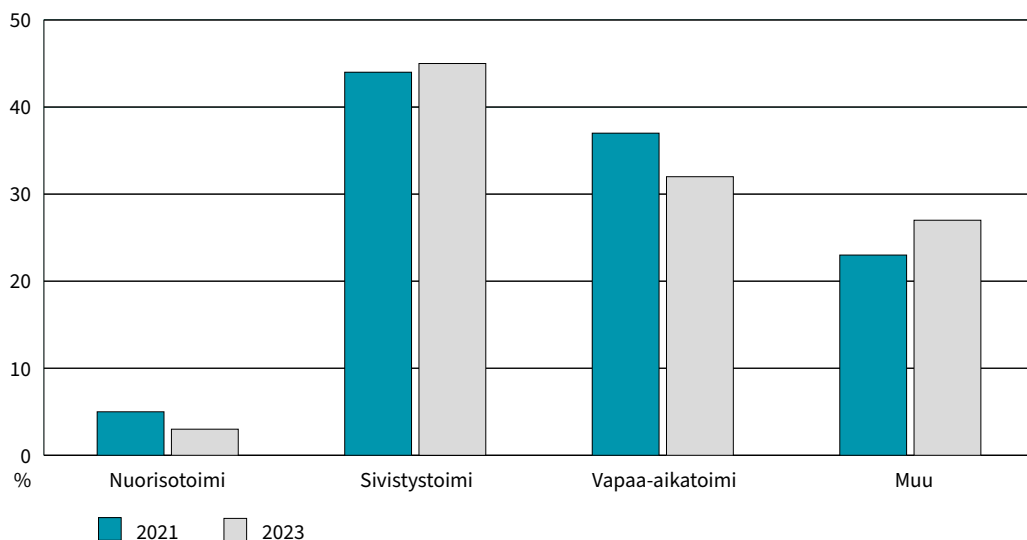
Nuorisotyön asema kuntaorganisaatioissa

Nuorisotyö on pieni hallinnonala. Samalla on kuitenkin niin, että sosiaali- ja terveystalvelujen siirtyminen hyvinvointialueille lohkaisee huomattavan osan kuntien velvoitteista ja korostaa nuorisotyön suhteellista kokoa (ks. tilasto-osion luku ”Nuorisotyö uusissa kunnissa”). Muutoksesta huolimatta pienet nuorisotoimet sijoittuvat tyypillisesti osaksi jotakin laajempaa hallinnollista kokonaisuutta kuntaorganisaatioissa. Nuorisotoimien sijoittumista kuntaorganisaatioihin on olennaista tarkastella varsinkin siitä syystä, että se saattaa määrittää paljonkin työn tavoitteita

ja yhteistyöverkostoja. Ei ole siten lainkaan yhdentekevää, sijoittuvatko nuorisoasiat esimerkiksi vapaa-aika- tai sivistystoimeen.

Nuorisotoimien sijoittumista kuntaorganisaatioihin on kysytty ainoastaan vuosien 2021 ja 2023 kyselyissä (kuvio 1). Odotetusti tilanne ei ole kahdessa vuodessa muuttunut merkittävästi, sillä nyt kunnista kadonneet sosiaali- ja terveystoimet eivät aiemminkaan olleet nuorisotyön hallinnollisia koteja. Tyypillisimmin nuorisotoimi on osa opetus- tai sivistystoimea tai erilaisia kasvatuksen ja koulutuksen toimialoja. Lähes puolet kunnista (45 %) raportoi näin. Vapaa-aikatoimet ovat toiseksi tyypillisin ala (32 %), jonka kautta nuorisotyötä hallinnoidaan. Yli neljännes vastaajista (27 %) kertoi nuorisotoimien sijoittuvan johonkin muuhun hallintokuntaan. Kaatoluokka piti sekä vuonna 2021 että 2023 sisällään erilaisia versioita hyvinvointipalveluista ja joukon yhdistelmätoimialoja, kuten kulttuuri ja vapaa-aika tai liikunta ja nuorisotyö. Omana ja itsenäisenä hallinnonalanaan nuorisotoimi oli vuonna 2023 vain viidessä kunnassa (3 %). Kuntaorganisaatorisia paikkoja tarkastellessa on syytä huomata, että edellä raportoidut suhteelliset osuudet ylittävät sata prosenttia. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että nimeämämme hallinnonalat eivät sopineet sellaisenaan kaikkien kuntien vastaajille, vaan osa heistä valitsi useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Nuorisotoimien asemaa kuntahallinnossa voi tarkastella myös kyselyvastaajien vastuulla olevien muiden toimialojen kautta. Tähän liittyvää kysymystä (*Kuuluuko vastuualueeseesi*

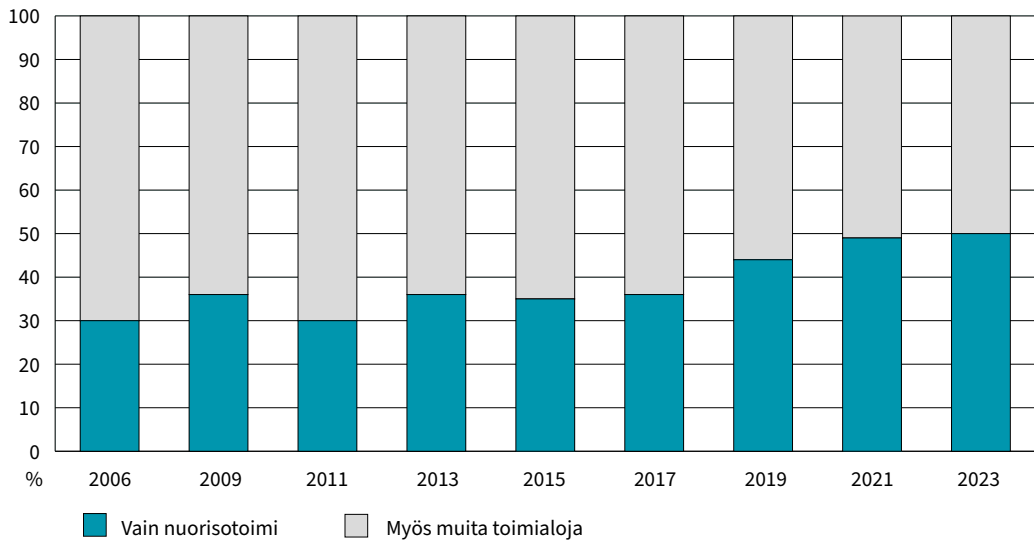

Kuvio 1. Mihin hallintokuntaan nuorisotoimi sijoittuu edustamassasi kunnassa?

nuorisotoimen lisäksi muita toimialoja?) ja siihen liittyviä muutoksia voidaan esittää 17 vuoden aikajana vuodesta 2006 lähtien (kuvio 2). Kiinnostava ja ensi silmäyksellä ristiriitainen havainto laaja-alaistuvan kuntahallinnon yhteydessä on se, että kyselyvastaajien työtehtävät näyttävät paikantuvan enenevässä määrin yksinomaan nuorisotoimeen. Kun vuoden 2006 kyselyssä 70 prosenttia vastaajista ilmoitti vastuullaan olevan nuorisotoimen lisäksi muita toimialoja (Allianssi 2006, 6), teki vuoden 2023 kyselyssä näin enää 50 prosenttia. Yllättävältä vaikuttavalle havainnolle löytynee kuitenkin yksinkertainen selitys: kuntaliitokset ovat vähentäneet pienten kuntien määrää, ja pienissä kunnissa yksittäisten viranhaltijoiden vastuualueet ovat usein laajoja. Vuoden 2006 alussa Suomessa oli Ahvenanmaa mukaan lukien 431 kuntaa. Vuoden 2023 alussa kuntia oli 309. (Kuntaliitto 2023.) Tarkastelujakson aikana kunnista on toisin sanoen hävinnyt 28 prosenttia, minkä voi olettaa heijastuvan myös kunnan työntekijöiden vastuualueisiin.

Tarkempi analyysi vahvistaa ennakkoolettamusta: mitä isompi kunta on, sitä harvemmin kyselyvastaajan harteilla on muita toimialoja. Ne vastaajat, jotka kertoivat hoitavansa vain nuorisotoimen asioita, edustivat kuntia, joiden keskimääräinen asukasluku oli noin 24 000. Myös muista toimialoista vastuussa olevat kyselyvastaajat työskentelivät keskimäärin 9 500 asukkaan kunnissa ($p=.004$).

Aiempien vuosien tapaan (ks. Kivijärvi ym. 2021, 15–16) keskeisimmät vastaajien vastuualueelle kuuluvat toimialat olivat liikunta ($n=69$, 38 %), vapaa-aika ($n=46$, 25 %) ja kulttuuri ($n=44$, 24 %). Lisäksi varsin monen vastuulle kuuluivat myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvät asiat ($n=40$, 22 %). Useat vastaajat ($n=49$, 27 %) kertoivat myös jostakin muusta vastuullaan olevasta toimialasta. Näitä olivat esimerkiksi matkailu, aamu- ja iltapäivätoiminta, kirjasto ja kansalaisopisto. Olennaista lieinee huomata, että opetus ja sivistys kuului vain harvan vastaajan vastuulle ($n=7$, 4 %).

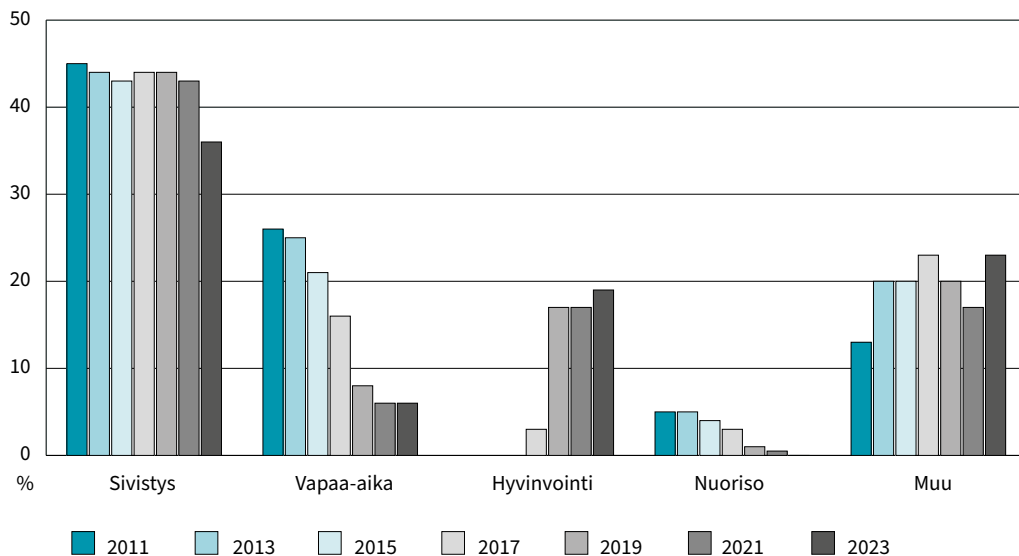
Kuvio 2. Nuorisotoimista vastaavien viranhaltijoiden vastuulla olevat toimialat vuosina 2006–2023.

huolimatta edellä esitetystä havainnosta, jonka mukaan nuorisotoimen hallinnollinen koti on tyypillisimmin sivistystoimessa. Tätä ensisilmäyksellä ristiriitaista tulosta selittänee se, että sivistystoimella on huomattavasti suurempana toimialana omat vastuuhenkilönsä.

Vastuualueita voi tarkastella myös niiden kasautumisen mukaan. Vuoden 2023 aineistossa lähes kolmannes (31 %) vastaajista kertoi, että on vastuussa vähintään kolmesta toimialasta. Lukema on hyvin samankaltainen kuin vuosien 2019 (31 %) ja 2021 (27 %) kyselyissä (Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019, 14; Kivijärvi ym. 2021, 15). Toisin sanoen merkittävässä osassa kuntia nuorisotoimesta vastaava henkilö voi keskittyä vain pienen osan työajastaan nuorisokysymyksiin ja nuorisotyöhön. Odotetusti tällaiset kunnat ovat asukasmääriltään muita pienempiä ($p=.003$).

Viranomaistoiminnan ohella nuorisotyön asemaa kuntahallinnossa voi tarkastella luottamuselinten ja poliittisen hallinnon näkökulmasta. Nuorisosioiden sijoittumista

eri lautakuntiin on kysytty vuodesta 2011 lähtien (kuvio 3). Pidemmässä seurannassa on yhtäältä mahdollista havaita selkeitä trendejä ja toisaalta ennakoita tulevaa viimeisten vuosien muutosten kautta. Selkeimmät trendit liittyvät vapaa-aika- ja nuorisolautakuntien katoamiseen sekä hyvinvointi- ja erilaisten yhdistelmälautakuntien lisääntymiseen. Toisin sanoen näyttää siltä, että nuorisosioiden päätetään yhä monialaisemmissa luottamuselimissä. Esimerkiksi vuosi 2023 oli kyselyhistorian ensimmäinen kerta, kun yksikään vastaaja ei raportoinut kunnassaan toimivasta erillisestä nuorisolautakunnasta. Onkin yhä ajankohtaisempi kysymys, mitä poliittisen hallinnon muutos tarkoittaa kunnallisen nuorisotyön näkökulmasta. Toiveikas tulkinta lienee se, että monialaiset lautakunnat mahdollistavat ketterämmät hallintokuntarajojen ylittelyt ja nuorisotyön tunnettuuden lisäämisen erityisesti hyvinvointialueudistuksen jälkeen kuntahallinnon muutoinkin kevennyttyä. Pessimistisemmän tulkinnan mukaan nuorisotyön näkökulmat ja nuoriin

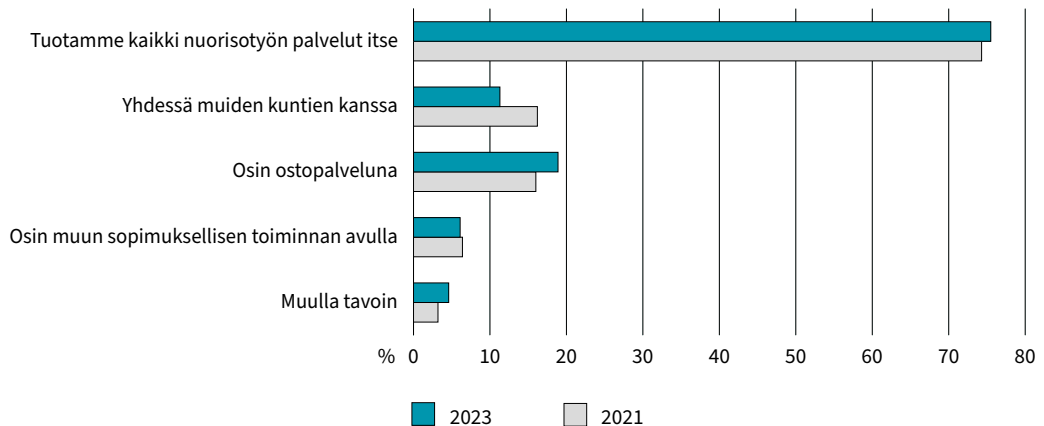
Kuvio 3. Nuorisotyöstä vastaavien lautakuntien suhteellinen osuus kunnissa vuosina 2011–2023.

liittyvät erityiskysymykset jäävät isompien hallinnonalojen jalkoihin. Tätä riskiä luultavasti ehkäisee se, että monissa kunnissa nuorisotyötä ja nuoriin liittyviä asioita käsitellään joka tapauksessa erillisissä jaostoissa.

Kiinnostavana ja aivan viimeaikaisena yksityiskohtana voi havaita, että nuorisotyön ja nuorisotieteiden poliittista hallinnointia dominoineet sivistyslautakunnat ovat kenties menettämässä valta-asemaansa. Sivistyslautakunnat olivat erityisesti ennen aikasarjamme alkua hyvin yleisiä. Sivistyslautakuntien määrä kasvoi 1990-luvulta lähtien pienempien opetus-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisolautakuntien yhdistelemisten myötä (Piipponen 2018, 6). Pitkin 2010-lukua ja 2020-luvun alkua nuorisotyötä koskevia asioita on käsitelty sivistyslautakunnissa 43–45 prosentissa kunnista, kun vastaava lukema vuonna 2023 oli 36 prosenttia. Tämäkin kertonee siitä, että joissakin kunnissa nuorisotyötä koskevat asiat on siirretty sivistyslautakunnista hyvinvointi- tai erilaisiin yhdistelmälautakuntiin. Samalla voi kuitenkin huomata, että monet

yhdistelmälautakunnat (n=22, 12 %), joissa käsitellään nuorisotyöhön liittyviä asioita, ovat osaksi sivistyslautakuntia (n=9).

Hallintokuntien ja luottamustoimielinten ohella nuorisotyön hallinnointia kunnissa voi tarkastella nuorisopalvelujen järjestämisen näkökulmasta (kuviot 4). Lainsäädännön mukaan kunnilla on velvollisuus järjestää nuorisotyön palveluja, mutta palvelujen tuottaminen voi olla myös muiden toimijoiden vastuulla. Vuoden 2021 tapaan selvästi tyypillisimmin kunnat tuottavat kaikki nuorisotyön palvelut itse. Näin vastasi kolme kuntaa neljästä. Hieman alle viidennes tuotti palveluja ostamalla niitä joiltain osin muilta toimijoilta, ja hieman yli kymmenesosa tuotti palveluja yhdessä muiden kuntien kanssa. Kuntakoon mukaan tarkasteltuna näyttää odotetusti siltä, että kuntayhteistyötä lukuun ottamatta palvelujen tuottamistapojen kirjo on laajempi suuremmissa kunnissa. Pienemmät kunnat näyttävät puolestaan tekevän enemmän yhteistyötä yli kuntarajojen. Erot ovat kuitenkin sen verran pieniä ja havaintoja sen verran

Kuvio 4. Nuorisopalvelujen tuottaminen vuosina 2021–2023. Kyllä-vastausten jakaumat.

vähän, että erot eivät muodostu tilastollisesti merkitseviksi.

Lisäksi kysyimme erikseen vastaajilta, millä tavoin ulkopuolisten toimijoiden rooli kunnallisen nuorisotyön palvelujen tuottamisessa on muuttunut viimeisen kahden vuoden aikana. Vastaukset kysymykseen antavat varsin samansuuntaisen ja pysyvyydestä kertovan käsityksen kuin kuviossa 4 esitetyt tulokset. Valtaosa vastaajista näki, että ulkopuolisten toimijoiden rooli nuorisotyön palveluiden tuottamisessa on pysynyt ennallaan (73 %). Hieman yli kymmenesosa vastaajista (12 %) näki roolin kasvaneen ja hyvin pieni osa vähentyneen (5 %).

Nuorisotyön resurssit

Tarkastelemme seuraavassa kunnallisen nuorisotyön resursseja sekä vuoden 2023 tilanteen että aikasarjojen valossa. Kysyimme vastaajilta erikseen vakituisten ja määräaikaisten työntekijöiden määriä yhtäältä hallinto- ja suunnittelutehtävissä olevien sekä toisaalta nuoria kohtaavien työntekijöiden osalta (taulukko 2). Tarkastelussa on syytä muistaa nuorisotoimien väliset huomattavat

erot. Näin ollen keskiarvojen ohella on syytä tarkastella myös keskihajontoja.

Kuten taulukosta 2 voi nähdä, löytyy aineistostamme kuntia, joilla nuorisotyöhön käytettävissä olevat työntekijäresurssit ovat joko hyvin pienet tai olemattomat. Samalla on isoja kaupunkeja, jotka ilmoittavat kymmenistä tai jopa sadoista henkilötyövuosista. Valtaosa työntekijäresursseista investoidaan vakituisiin nuoria kohtaaviin työntekijöihin hallinto- ja suunnittelupuolen vaikuttaessa melko kevyeltä. Karkeasti ottaen yhtä hallinto- tai suunnitteluhenkilötyövuotta kohden nuorisotoimissa oli vuonna 2023 kuusi henkilötyövuotta nuoria kohtaavaan työhön. Kokonaisuudessaan kyselyvastausten perusteella voi esittää arvion, jonka mukaan kunnallisen nuorisotyön käytössä oli vuonna 2023 valtakunnallisesti 3114 henkilötyövuotta³.

3 Jos lähdetään siitä, että kuntakoon mukaan painotettu kyselyotos on valtakunnallisesti edustava ja tiedetään vastausprosentin olleen 62,1, niin karkean arvion kaikista Manner-Suomen henkilötyövuosista saa kertomalla raportoitujen henkilötyövuosien summan (1933,69) sadalla ja jakamalla tulon vastausprosentilla (100 x 1933,69 / 62,1).

Taulukko 2. Nuorisotointen vakituisten ja määräaikaisten hallintotyöntekijöiden sekä nuoria kohtaavien työntekijöiden henkilötyövuodet (sulkeissa vuoden 2021 lukemat, molemmat painottamattomia).

	Keskiarvo	Keskihajonta
Vakituiset työntekijät hallinto- ja suunnittelutehtävissä	1,78 (1,14)	5,52 (2,60)
Määräaikaiset työntekijät hallinto- ja suunnittelutehtävissä	0,16 (0,11)	0,65 (0,40)
Vakituiset nuoria kohtaavat työntekijät	9,45 (7,28)	25,85 (25,80)
Määräaikaiset nuoria kohtaavat työntekijät	2,61 (1,94)	8,69 (4,31)

Aluehallintoviraston tietojen mukaan vastaava lukema vuonna 2022 oli 3120. Myös aluehallintoviraston tietojen mukaan valtaosa henkilötyövuosista kohdentuu kenttätöihin ja noin 14 prosenttia johto- ja suunnittelu-työhön (Nuorisotyö kunnissa – Nuorisotilastot.fi).

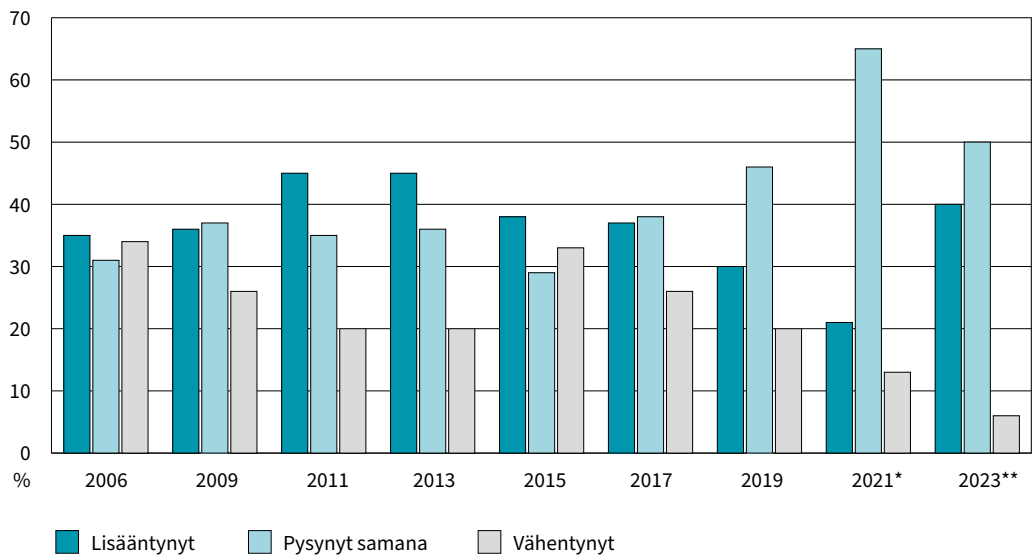
Kyselytietojemme perusteella kuntien nuorisotyön henkilötyövuosiin perustuvat resurssit ovat lisääntyneet vuoteen 2021 verrattuna jonkin verran kaikilta osin. Toisin sanoen vuoden 2023 kyselyssä kunnat raportoivat keskimäärin suuremmista vakituisten ja määräaikaisten työntekijöiden määristä sekä hallinto- että kenttätasolla (taulukko 2). Lisääntyneiden henkilötyövuosien ohella voi kiinnittää huomiota kasvaneisiin keskihajontoihin. Tämä kertoo siitä, että kuntien välillä on aiempaa enemmän vaihtelua henkilötyövuosissa mitattuna.

On odotettavaa, että henkilötyövuosien keskimääräinen kasvu tarkoittaa myös kunnallisen nuorisotyön rahoituksen lisääntymistä. Noin 41 prosenttia vastaajista raportoikin nuorisotyön rahoituksen lisääntyneen ja vain kahdeksan prosenttia kertoi vähentyneestä rahoituksesta. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että rahoituksen taso oli säilynyt ennallaan (kuviot 5). Pidempiaikaisessa, vuodesta 2006 alkavassa vertailussa vuonna 2023 raportoitu rahoituksen kasvu on varsin merkittävä. Kyselyhistoriassa ainoastaan vuosina 2011 ja 2013 suurempi osuus vastaajista

kertoi kasvaneesta rahoituksesta. On kuitenkin syytä huomioda, että vuosina 2021 ja 2023 vastaajilta tiedusteltiin muutoksista viimeisen vuoden ja kahden vuoden aikana, kun taas aiemmin on oltu kiinnostuneita viimeisen viiden vuoden aikaisista muutoksista. Joka tapauksessa on todennäköistä, että koronavuosien erityisavustukset ja panostukset nuorten koronapalautumiseen näkyvät nyt kasvaneina henkilötyövuosina ja ylipäättään rahoituksena.

Aineiston perusteella on vaikea nähdä, minkälaisilla kunnilla resurssit ovat lisääntyneet tai vähentyneet. Joitakin viitteitä voi havaita siitä, että resurssit ovat lisääntyneet hieman enemmän isoilla kunnilla. On kuitenkin huomattava, että kuntakoon mukaiset erot eivät muodostu tilastollisesti merkitseviksi. Selvää toki on, että resurssit ovat sitä suuremmat, mitä suuremmasta kunnasta on kyse (kuviot 6).

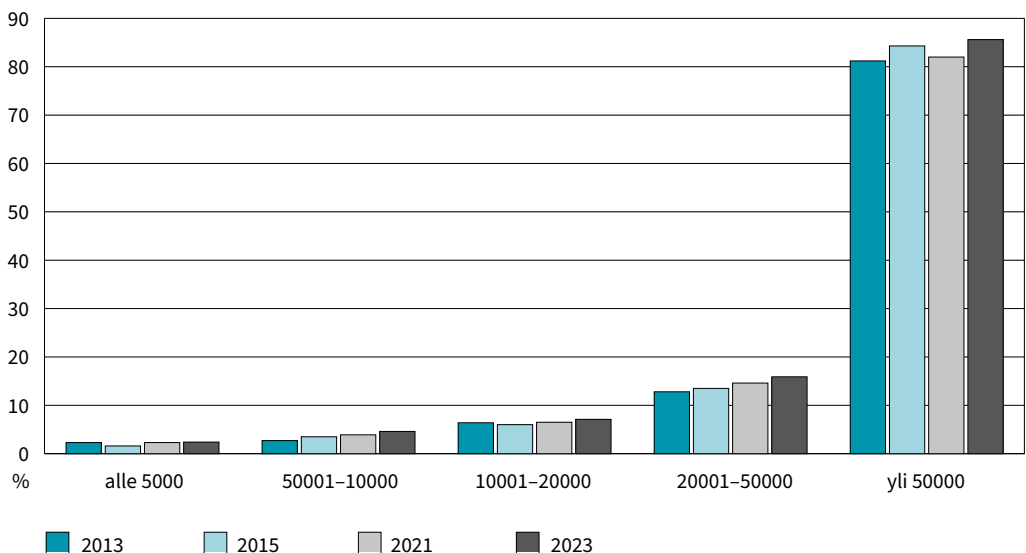
Pelkästään vuoden 2023 kyselyn tuloksiin keskittymällä kunnallisen nuorisotyön resurssitilanteesta ja ammatillistumiskehityksestä saa varsin myönteisen kuvan. Rahoituksen ja henkilöstöresurssien kasvun ohella käytössä olevia tiloja on aiempaa enemmän, koulutetun henkilöstön osuudet ovat kasvaneet, työntekijät ovat osallistuneet aiempaa enemmän jatko- ja täydennyskoulutuksiin ja lomautukset ovat vähentyneet (kuviot 7).

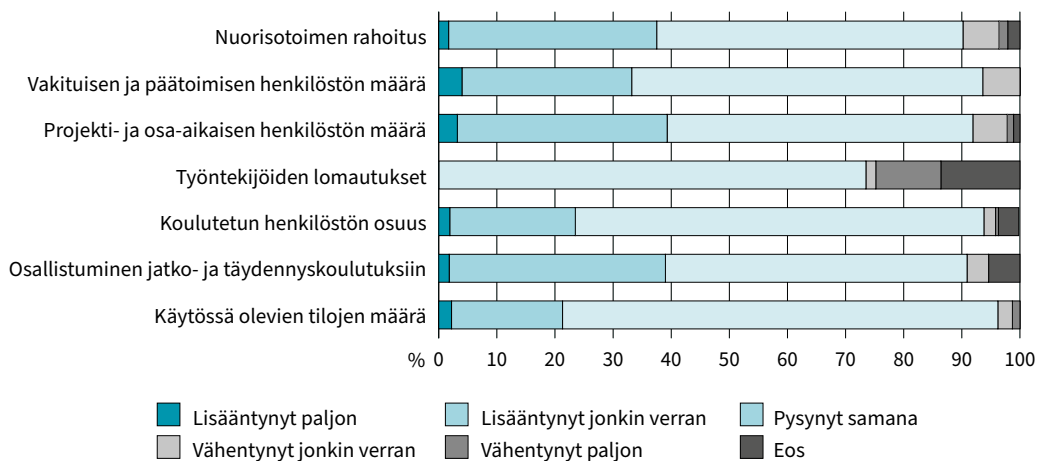
* Rahoituksen muutoksista kysyttiin vuosina 2006–2019 viimeisen viiden vuoden aikana. Vuonna 2021 kysyttiin viimeisen vuoden aikana tapahtunutta muutosta.

** Vuonna 2023 kysyttiin viimeisen kahden vuoden aikana tapahtunutta muutosta rahoituksessa.

Kuvio 5. Muutokset kunnallisen nuorisotyön rahoituksessa vuosina 2006–2023.

Kuvio 6. Nuorisotointen käytössä olevat henkilöresurssit keskiarvoina asukasluvultaan erikokoisissa kunnissa.

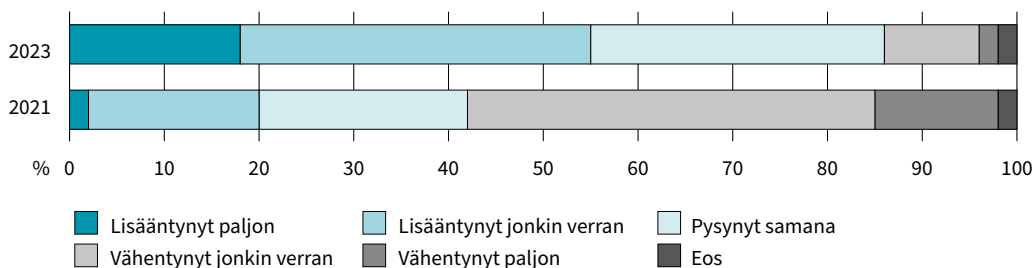
Kuvio 7. Miten tilanne seuraavien nuorisotyöhön kohdennettujen resurssien osalta on muuttunut edustamassasi kunnassa viimeisen kahden vuoden aikana?

Nuorisotyön nuoret

Nuorisotyön resurssit on tarkoitus käyttää siihen, että nuoria tavoitetaan ja kohdetaan ja heidän kasvuun, itsenäistymistään ja osallisuuttaan tuetaan. Nuorisotyötä ei toisin sanoen ole ilman nuoria. Nuoret ovat yhtäältä nuorisotyön palvelujen käyttäjiä ja kokijoita mutta myös niiden suunnittelijoita ja joissakin tapauksissa myös tuottajia. Keskeinen nuorisotyön kysymys on ollut se, minkälaiset nuoret valikoituvat tarjolla olevien palvelujen ja toimintojen piiriin sekä se, minkälaisia nuoria nuorisotyössä olisi syytä tavoittaa (esim. Gretscher 2011; Kiilakoski & Kivijärvi 2015). Nyt käsillä olevalla aineistolla on mahdollista vastata kattavasti edellisiin kysymyksiin, mutta voimme analysoida sitä, missä määrin nuoria on ylipäätään tavoitettu, minkälaisille ikäryhmille toimintaa kohdennetaan ja millä kielillä kuntien nuorisotyössä operoidaan. Tieto kielten repertuaarista kertoo nuorisotyön saavutettavuudesta alati monikielisemmässä yhteiskunnassa.

Kysyimme, miten tavoitettujen nuorten määrä on muuttunut vastaajien edustamissa kunnissa viimeisen kahden vuoden aikana (kuvio 8). Saamamme vastaukset kertovat melko suuresta hajonnasta kuntien välillä. Yli puolet (55 %) kunnista raportoi, että nuoria on tavoitettu viimeisen kahden vuoden aikana paljon tai jonkin verran aiempaa enemmän. Lähes kolmasosassa kuntia tavoitettujen nuorten määrä on pysynyt ennallaan ja 12 prosentissa kuntia se on vähentynyt jonkin verran tai paljon.

Nuorten tavoittamisen osalta tilanne on muuttunut merkittävästi myönteisempään suuntaan vuoden 2021 jälkeen (kuvio 8). Tuolloin sama kysymys esitettiin ensimmäisen koronavuoden osalta ja enemmistö vastaajista (57 %) arvioi tavoittavuuden heikentyneen vähintään jonkin verran. Vuoden 2021 aineiston ja saamiemme avointen vastausten perusteella päätimme, että koronarajoitusten seurauksena ainakin osa nuorisotoimista tavoitti kehnosti aiemmin toiminnassa mukana olleita nuoria, mutta verkkopohjaisen ja jalkautumiseen perustuvan työskentelyn

Kuvio 8. Miten tavoitettujen nuorten määrä on muuttunut vastaajan edustamassa kunnassa viimeisen kahden vuoden aikana? Vastausten jakaumat vuosilta 2021 ja 2023. Vuonna 2021 muutoksesta kysyttiin viimeisen vuoden aikana.

lisääntymisen myötä tavoitettiin kokonaan uudenlaisia, esimerkiksi yksinäisyydestä kärsiviä ja heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olevia nuoria (Kivijärvi ym. 2022, 49).

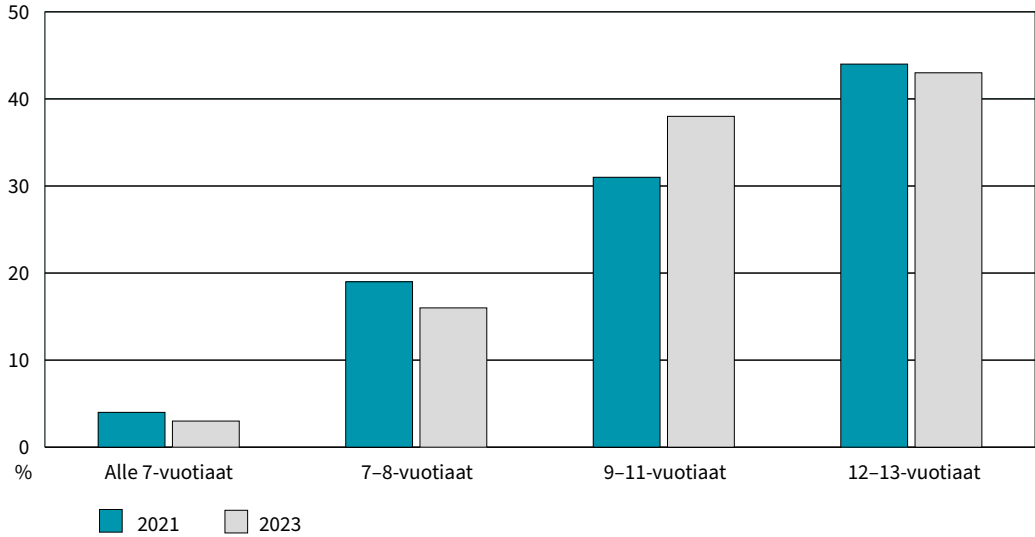
Vuoden 2023 kyselyaineiston perusteella ei voi suoraan päätellä, miten tilanne on mahdollisesti muuttunut sen osalta, minkälaisia nuoria on tavoitettu. Asiaa voi kuitenkin pohtia vuosien 2021 ja 2023 kyselyaineistosta havaittavien muutosten kautta. Esitämme myöhemmin (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyö toimintana), kuinka kunnallisessa nuorisotyössä on palattu koronarajoitusten jälkeen verkkoalustoilta takaisin kasvokkaiseen toimintaan ja joidenkin kuntien osalta myös jalkautuvasta työstä nuorisotiloilla työskentelyyn. Tämä saattaa tarkoittaa sitä, että myös tavoitettujen nuorten profiilit ovat muuttuneet kohti sitä, mitä ne olivat ennen korona-aikaakin.

Vaikka tavoitettujen nuorten määrät ja kenties profiilitkin ovat muuttuneet, kohdentavat nuorisotoimet toimintaansa hyvin samankaltaisille ikäryhmille kuin kaksi vuotta sitten. Nuorisolain leveästä ikähaitarista huolimatta (nuoria ovat sen mukaan alle 29-vuotiaat) iso osa kunnista kohdentaa aiempien kyselyvuosien tapaan (esim. Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019, 26) nuorisotyön tarjonnan yläkouluikäisille nuorille (kuviot

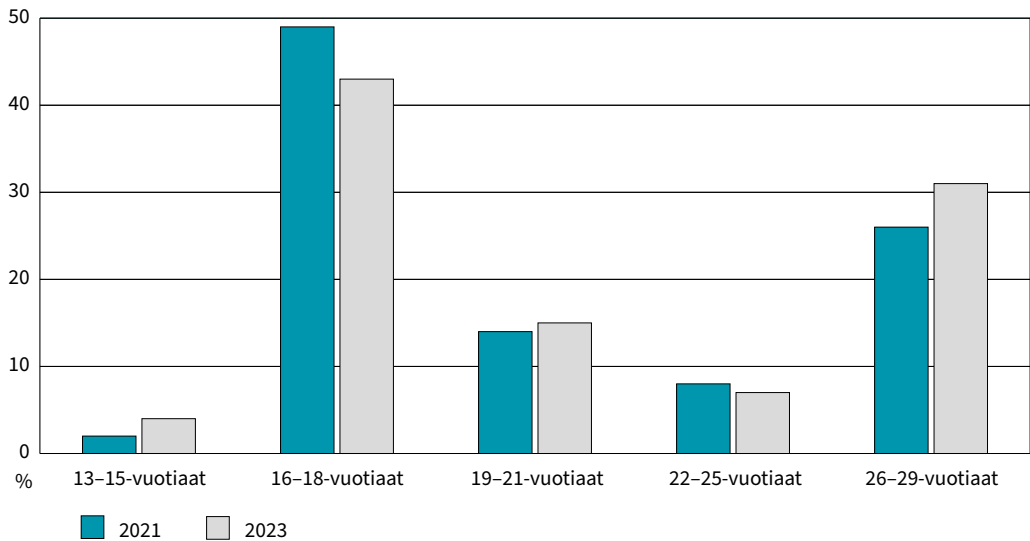
9 ja 10). Samalla on kuitenkin huomattava, että useammassa kuin joka toisessa kunnassa sekä kohderyhmien ala- että yläikärajat ovat tätä laveammat. Vuoden 2023 kyselyssä 57 prosenttia kunnista ilmoitti nuorimmiksi kohderyhmiksi 11-vuotiaat tai sitä nuoremmat. Vastaavasti 53 prosenttia kunnista raportoi vanhimmiksi kohderyhmiksi 19-vuotiaat tai tätä vanhemmat.

Vuosien 2021 ja 2023 välillä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia kunnallisen nuorisotyön iän mukaisissa kohderyhmissä. Tämän voi havaita jo silmämääräisesti kuvioista 9 ja 10. Keskiarvotarkastelun kautta saman tuloksen voi nähdä hieman tarkemmin. Vuoden 2021 ja 2023 keskimääräiset nuorisotoimien raportoimat kohderyhmien ala- ja yläikärajat ovat hyvin lähellä toisiaan. Vuonna 2021 keskimääräinen alaikäraja oli 10,51 ja yläikäraja 21,13. Vuonna 2023 vastaavat keskiarvot olivat 10,55 ja 21,63. Samana on pysynyt myös se, että yläikärajan (5,270) keskihajonta on suurempi kuin alaikärajan (2,278). Toisin sanoen yläikäraja vaihtelee kuntien välillä selvästi alaikärajaa enemmän. Tätä selittänee osaltaan se, että noin kolmanneksella kunnista nuorisotyö kohdentuu nuorisolain hengessä myös 26–29-vuotiaisiin nuoriin aikuisiin.

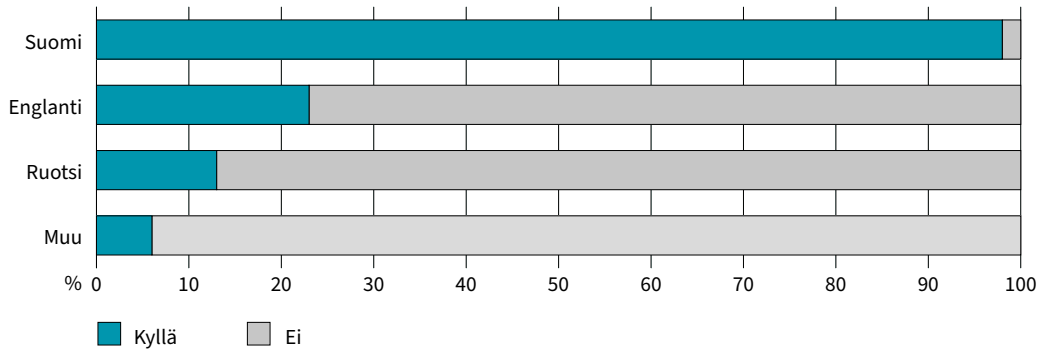
Kunnallisen nuorisotyön alaikäraja on hyvin samankaltainen asukasluvultaan

Kuvio 9. Nuorisotointen ilmoittamat nuorimmat kohderyhmät.

Kuvio 10. Nuorisotointen ilmoittamat vanhimmat kohderyhmät.

Kuvio 11. Millä kielillä edustamassasi kunnan nuorisotoimessa tehdään nuorisotyötä?

erilaisissa kunnissa. Yläikärajan kohdalla tilanne muuttuu siten, että kunnan suuri väkiluku on yhteydessä korkeampaan yläikärajaan. On kuitenkin huomattava, että erot ja kyselyvastaajien määrät ovat sen verran pienet, että erojen tilastollinen merkitsevyysraja ei aivan ylity ($p=.057$). Samalla on viitteitä siitä, että vahvasti ruotsinkielisissä kunnissa (ruotsinkielinen enemmistö) ikähaarukka olisi muita kuntia hieman kapeampi ja työ kohdentuisi näin verrattain vahvasti yläkouluikäisiin nuoriin. Kielivertailussa kaksikieliset kunnat ja etenkin enemmistöltään ruotsinkieliset kunnat jäävät kuitenkin niin pieniksi joukoiksi, että havaitut erot eivät muodostu tilastollisesti merkitseviksi.

Nuorten määrällisen tavoittamisen ja ikärajojen ohella voimme tarkastella kunnallisen nuorisotyön saavutettavuutta ei-suomenkielisten nuorten näkökulmasta. Nuorisotyötä on myös aiemmassa tutkimuksessa tarkasteltu monikielisuuden ja -kulttuurisuuden näkökulmasta erityisesti 2000- ja 2010-luvuilla (esim. Harinen 2005; Honkasalo ym. 2007; Kivijärvi 2015). Tuolloin yhdeksi saavutettavuuden keskeisistä esteistä todettiin maahanmuuttoaustaisten nuorten erityisen huomioinnin

puutteet. Käytännössä puutteilla tarkoitettiin esimerkiksi monikanavaisen ja -kielisen tiedottamisen niukkuutta sekä monikielisten työntekijöiden vähäistä lukumäärää (esim. Honkasalo ym. 2007).

Suomen kieli on odotetusti ja selvästi keskeisin käytössä oleva kieli kunnallisessa nuorisotyössä (kuvio 11). Yksittäisiä vahvasti ruotsinkielisiä kuntia lukuun ottamatta nuorisotyön palveluja on saatavilla suomeksi kaikissa kunnissa. Ruotsinkielisen nuorisotyön osaamisesta raportoi 13 prosenttia kunnista. Vuonna 2022 noin 11 prosenttia kaikista Manner-Suomen kunnista (32/293) oli virallisesti kaksikielisiä. Näyttää siis siltä, että ruotsinkielistä nuorisotyötä on varsin niukasti tarjolla suomenkielisissä kunnissa. Englanniksi nuorisotyötä on tehty noin neljänneksessä kuntia (23 %). Muut kielet jäävät varsin marginaaliseen asemaan, ja niitä on käytössä kuudessa prosentissa kunnista. Muita käytössä olevia kieliä ovat venäjä ($n=3$), arabia ($n=2$), albania ($n=2$) sekä viro, somali, saame ja ukraina ($n=1$).

Nuorisotoimien käytössä olevaa kielten repertuaaria voi tarkastella myös muutoksen näkökulmasta, vaikkakin ainoastaan kahden vuoden aikajänteellä. Lyhyelläkin tarkastelujaksolla

voi havaita monikulttuurisuuden näkökulmasta myönteisiä tuloksia. Käytössä olevien kielten määrä on lisääntynyt vuoden 2021 kyselystä jonkin verran (taulukot 3 ja 4). Vuonna 2021 nuorisotoimista 81 prosenttia kertoi vain yhdestä käytössä olevasta kielestä, kun vastaava osuus vuonna 2023 oli pienentynyt 72 prosenttiin. Vastaavasti niiden nuorisotoimien määrä, joissa operoitiin kahdella tai useammalla kielellä, oli lisääntynyt. Enimmillään yksittäisessä nuorisotoimessa löytyi kahdeksan käyttökielen repertuaari.

Yksittäisten kielten osalta eniten oli lisääntynyt nuorisotyön tekeminen englanniksi. Vuonna 2021 englanniksi nuorisotyötä tehtiin 14 prosentissa kuntia ja vuonna 2023 jo 23 prosentissa. Muutos kertonee sekä yleisemmästä reagoinnista yhteiskunnan monikielistymiseen että vuonna 2022 alkaneen Ukrainan sodan jälkeen myös

ukrainalaistaustaisten nuorten tavoittelemisesta nuorisotyön palvelujen piiriin.

Vaikka nuorisotyön tarkastelu monikielisuuden kautta on perusteltua ja ylipäättään mahdollista myös määrällisin menetelmin, on se lopulta kapea näkökulma nuorisopalvelujen yhdenvertaisuuteen ja avoimuuteen (ks. Gretschelein artikkeli tässä teoksessa). Emme kykene käytettävissä olevilla aineistoilla esittämään tulkintoja palvelujen avoimuudesta esimerkiksi vammaisille nuorille, sateenkaarinuorille tai etnisiin vähemmistöihin kuuluville nuorille. Aiemman tutkimuksen perusteella on tiedossa, että nuorisotyön yhdenvertaisuutta ja avoimuutta heikentävät monet arjen käytäntöihin ja asenteisiin liittyvät tekijät, joita on vaikea tehdä näkyväksi hallinnosta vastaaville henkilöille suunnattujen kyselyjen kautta (esim. Honkasalo ym. 2007; Gretschelein 2011; Kiilakoski & Kivijärvi 2015).

Taulukko 3. Käytössä olevien kielten lukumäärä vuosina 2021–2023 (%).

	2021	2023
Yksi kieli	81	72
Kaksi kieltä	12	19
Kolme kieltä	6	8
Neljä kieltä tai enemmän	1	1

Taulukko 4. Käytössä olevia kieliä koskevat tunnusluvut vuosina 2021–2023.

	N	Ka.	Min.	Max.	Kh.
2021	157	1,29	1	7	0,733
2023	182	1,40	1	8	0,769

MUUTOKSET NUORISOTYÖN TEHTÄVISSÄ, TOIMINNASSA JA YHTEISTYÖ- VERKOSTOISSA

Keväällä 2020 koronaviruksen leviäminen käynnisti poikkeuksellisen ajanjakson niin Suomessa kuin globaalistikin. Maaliskuussa 2020 Suomen hallitus asetti valtakunnalliset rajoitukset, joilla pyrittiin estämään koronaviruksen leviämistä. Kesän jälkeen rajoitukset muuttuivat alueellisiksi. (Kivijärvi ym. 2022, 27.) Alueellisten rajoitusten myötä korona-ajan vaikutukset ihmisten elämään ja nuorisotyöhönkin vaihtelivat eri kunnissa. Pienemmillä paikkakunnilla rajoituksia purettiin tai niitä ainakin höllennettiin. Nuorisotiloja ja muitakin nuorten kokoontumispaikkoja voitiin avata. Sen sijaan isoissa kaupungeissa tiukemmat rajoitukset pitkiytyivät. Nuorisotilat pysyivät suljettuina tai niihin pystyttiin ottamaan vain hyvin pieni määrä nuoria kerrallaan.

Vuonna 2022 julkaistussa raportissamme tarkastelimme nuorisotyötä ja sen edellytyksiä korona-ajan ensimmäisenä vuonna. Koronarajoitusten muuttaessa nuorisotyön toimintaedellytyksiä (Kivijärvi ym. 2022, 26), lisääntyivät erityisesti jalkautuva ja liikkuva nuorisotyö sekä kouluissa ja verkossa toteutettava nuorisotyö (mt. 34–35). Varsinkin isommissa kaupungeissa nuorisotyön jalkautuminen aiempaa laajemmin erilaisiin julkisiin ja puolijulkisiin ympäristöihin oli edellytys nuorten kasvokkaiselle kohtaamiselle pitkään myös kevään 2020 jälkeen (Tormulainen & Kauppinen 2022, 5). Korona-ajan alussa lisääntynyt verkko-pohjainen työskentely nuorten kanssa on

sittemmin vähentynyt merkittävästi, mutta koulunuorisotyö näyttäisi vuoden 2022 loppuun asti kerättyjen Lokikirja-tilastojen valossa lisääntyneen edelleen (Kivijärvi & Leskinen 2023).

Tässä luvussa tarkastelemme korona-ajan jälkeen kunnallisessa nuorisotyössä tapahtuneita muutoksia vuosina 2021 ja 2023 toteutettujen kyselyjen valossa nuorisotyölle asetettujen tehtävien, toimintamuotojen ja yhteistyöverkoston näkökulmista. Vaikka kunnallisen nuorisotyön lähtökohtia ja päämääriä määritellään valtakunnallisessa lainsäädännössä ja nuorisopolitiikassa, on kunnilla tästä huolimatta paljonkin liikku-mavaraa toteuttaa käytännön työtä parhaiksi katsotuilla tavoilla esimerkiksi nuorten tarpeita ennakoiden tai lähiympäristöissä havaittuihin muutoksiin reagoiden.

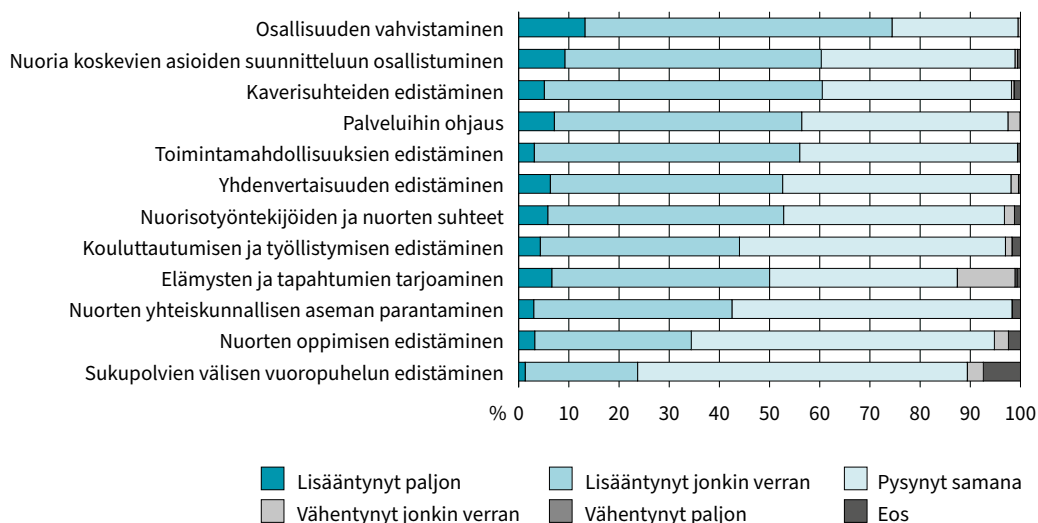
Tarkastelemme tässä luvussa muutoksia kunnallisessa nuorisotyössä keväästä 2021 kevääseen 2023. Teemme myös vertailuja näiden muutosten ja koronan ensimmäisenä vuonna, keväästä 2020 kesään 2021 näkyneiden muutosten välillä. Ajallinen tarkastelu rajoittuu lähimenneisyyteen kahdesta syystä. Ensinnäkin olemme kiinnostuneita nimenomaan koronarajoituksiin ja niiden jälkeiseen aikaan liittyvistä muutoksista. Toisekseen vertailukelpoista aineistoa oli saatavilla vain rajoitetusti.

Nuorisotyön tehtävät

Ensimmäiseksi tarkastelemme nuorisotyön tehtävissä tapahtuneita muutoksia. Kysyimme kunnilta, miten nuorisotyön tehtäviksi ajateltujen asioiden merkitys on muuttunut vastaajan edustamassa kunnassa viimeisen vuoden aikana. Vastausvaihtoehdoille annettiin arvot yhdestä viiteen (5 = lisääntynyt paljon, 4 = lisääntynyt jonkin verran, 3 = pysynyt samana, 2 = vähentynyt jonkin verran ja 1 = vähentynyt paljon).

Vuoden 2021 kyselyn tulosten tapaan suurin osa nimetyistä nuorisotyön tehtävistä on vuoden 2023 kyselyn vastauksien perusteella lisännyt merkitystään (kuvio 12). Tämän osalta on syytä kriittisesti pohtia, heijastelevatko tulokset tosiasiallisia muutoksia vai onko kyse tavasta tuoda esiin nuorisotyön yhteiskunnallista merkitystä ja kuvaako se vaikeutta priorisoida. Olennaista lienee tarkastella nuorisotyön tehtäviksi nimettyjen asioiden välistä järjestystä, joka onkin muuttunut melko paljon vuoden 2021 vastauksiin verrattuna.

Vuoden 2023 kyselyn perusteella näyttää siltä, että koronavuosien jälkeen erityisesti osallisuuteen liittyvät tehtävät ovat korostuneet kunnallisessa nuorisotyössä. Nuorisotyön tehtävänä nuorten osallisuuden vahvistamisen merkitys on vastaajien mukaan lisääntynyt paljon tai jonkin verran lähes 75 prosentissa kunnista. Vuosien 2021 ja 2023 vastausten keskiarvoja vertailtaessa (taulukko 5) voidaan nähdä, että muutos merkityksessä on verrattain suuri. Tehtävän merkitys on lisääntynyt toiseksi eniten vastausten keskiarvovertailussa. Vielä suurempi muutos voidaan nähdä nuoria koskevien asioiden suunnitteluun osallistumisessa. Sen merkitys on lisääntynyt paljon tai jonkin verran 60 prosentissa kuntia, kun vastaava luku vuonna 2021 oli 32 prosenttia. Tämäkin muutos voi liittyä osallisuusnäkökulman korostumiseen, mikäli pyrkimyksenä on tuoda esille nuorten näkökulmia suunnittelutyössä. Kaverisuhteiden edistäminen oli korkealla jo vuoden 2021 kyselyn tuloksissa, mutta senkin merkitys on vuonna 2023 lisääntynyt aiempaa

Kuvio 12. Miten seuraavien nuorisotyön tehtäviksi ajateltujen asioiden merkitys on muuttunut edustamassasi kunnassa viimeisen kahden vuoden aikana?

kyselyä enemmän (45 prosentista 60 prosenttiin paljon tai jonkin verran vastauksia). Myös nuorten toimintamahdollisuuksien edistämisen merkitys on vahvistunut ja yli 50 prosentissa kuntia merkitys on lisääntynyt paljon tai jonkin verran, kun vastaava luku oli edellisessä kyselyssä 36 prosenttia. (Kivijärvi ym. 2022, 31.)

Vuoden 2023 kyselyn vastausten perusteella palveluohjauksen sekä koulutus- ja työmarkkinalähtöisen työskentelyn merkitykset ovat edelleen lisääntyneet suuressa osassa kuntia, mutta ne eivät ole enää aivan kärjessä kuten vuonna 2021 (taulukko 5). Lisäksi taulukosta 5 voidaan havaita, että oppimisen edistämisen merkitys näyttää vähentyneen suhteessa muihin tehtäviin; se on pudonnut selvästi alemmas tärkeyslistalla vuoteen 2021 verrattuna. Vaikka palveluohjauksen sijoittuminen on hieman alhaisempi

kuin vuonna 2021, vaikuttaa palveluohjaus kaverisuhteiden ja osallisuuden edistämisen rinnalla silti olevan yksi keskeisimmistä merkitystään lisänneistä tehtävistä. Näiden tehtävien voidaan ennustaa korostuvan myös tulevaisuudessa.

Koronan vaikutukset näkyivät vuoden 2021 kyselyn tuloksissa monin tavoin, mutta erityisesti siinä, että 70 prosenttia kunnista ilmoitti, että elämysten ja tapahtumien tuottamisen merkitys vähentyi jonkin verran tai paljon (Kivijärvi ym. 2022, 31). Koronarajoitusten jälkeisenä aikana tehtävän merkitys on vahvistunut. Tulos on toki odotettu, koska koronarajoitukset estivät juuri nuorten yhteisten tapahtumien ja elämysten toteutumisen. Edellisessä kyselyssä yli 60 prosenttia kunnista vastasi, että nuorten yhdenvertaisuuden edistämisen merkitys säilyi ennallaan ja 18 prosenttia näki sen jopa vähentyneen paljon

Taulukko 5. Miten seuraavien nuorisotyön tehtäväksi ajateltujen asioiden merkitys on muuttunut edustamassasi kunnassa viimeisen kahden vuoden aikana? Vertailu 2021–2023, asteikolla lisääntynyt paljon=5, lisääntynyt jonkin verran=4, pysynyt samana=3, vähentynyt jonkin verran=2, lisääntynyt paljon=1.

	Sijoitus		Keskiarvo		Keskiarvon muutos
	2023	2021	2023	2021	2021–2023
Osallisuus	1	2	3,87	3,42	+ 0,45 ***
Nuoria koskevien asioiden suunnittelu	2	8	3,69	3,14	+ 0,55 ***
Kaverisuhteet	3	3	3,66	3,32	+ 0,34 ***
Palveluihin ohjaus	4	1	3,61	3,54	+ 0,07
Toimintamahdollisuudet	5	7	3,60	3,22	+ 0,38 ***
Yhdenvertaisuus	6	10	3,57	3,26	+ 0,31 ***
Nuorisotyöntekijöiden ja nuorten suhteet	7	6	3,57	3,31	+ 0,26 ***
Kouluttautuminen ja työllistyminen	8	4	3,48	3,40	+ 0,08
Nuorten yhteiskunnallinen asema	9	9	3,46	3,26	+ 0,20 **
Elämykset ja tapahtumat	10	12	3,45	2,02	+ 1,43 ***
Nuorten oppiminen	11	5	3,36	3,37	- 0,01
Sukupolvien välinen vuoropuhelu	12	11	3,24	2,84	+ 0,40 ***

***p<.001, **p<.010, *p<.050

tai jonkin verran (mt. 31) koronan ensimmäisenä vuonna. Nyt koronan jälkeisenä aikana, vuoden 2023 kyselyssä sen merkityksen katsotaan lisääntyneen paljon tai jonkin verran 53 prosentissa kuntia. Muutoksessa voidaan nähdä selkeä painotus yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja korona-ajan eriarvoistavien vaikutusten paikkaamiseksi. Käytännön tasolla yhdenvertaisuuteen panostaminen on saattanut näkyä esimerkiksi monikielisen nuorisotyön lisääntymisenä kunnissa ((ks. tilasto-osion luku Nuorisotyön nuoret).

Sukupolvien välisen vuoropuhelun edistämisen merkitys on viimeisestä sijastaan huolimatta lisääntynyt paljon tai jonkin verran noin neljäsosassa vastanneista kunnista ja kahdessa kolmanneksessa säilynyt ennallaan. Totesimme jo vuonna 2022 ilmestyneessä raportissa, että kysymyksen muotoilu ei välttämättä ollut täysin onnistunut (Kivijärvi ym. 2022, 32), mutta tulosten vertailtavuuden takia emme muuttaneet muotoilua. Vuoden 2021 kyselyn tulosten tapaan kysymystä nuorisotyön tehtävien merkityksestä voi tarkastella ”yhtäältä sen kautta, että ryhmiä, vertaisuutta, kaverisuhteita ja kiinnittymistä koskevat tavoitteet ovat tärkeämpiä kuin laajat nuorisopoliittiset tavoitteet, ja toisaalta siten, että laajemmat nuorisopoliittiset tavoitteet kuvataan luontevammin käyttäen osallisuuden käsitettä kuin puhumalla sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta” (emt., 32–33). Tämä tulkinta näyttää edelleen olevan oikean suuntainen.

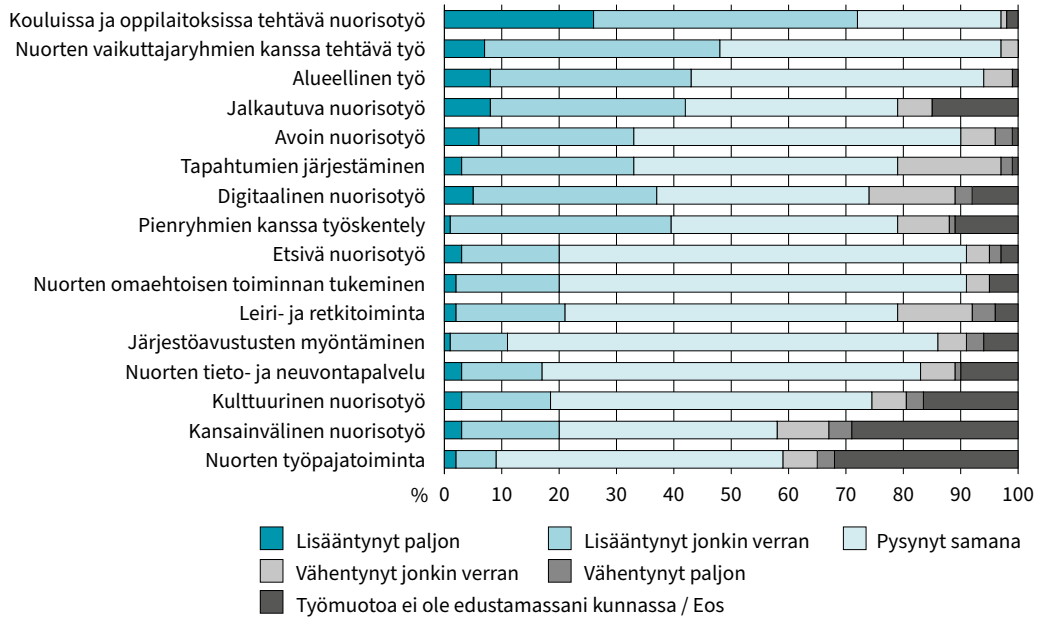
Kokoavasti voi todeta, että vastaajat arvioivat kaikkien nuorisotyön tavoitteiden merkityksen lisääntyneen ensimmäisen koronavuoden jälkeenkin ja vain harvoissa kunnissa joidenkin nuorisotyön tehtävien merkitysten arvioidaan vähentyneen. Nuorisotyön tehtäväkenttä laajenee edelleen moneen suuntaan. Keskeinen kysymys on, miten tehtäviä tullaan priorisoimaan, kun rahoituksen kasvu tasaantuu tai rahoitus jopa vähenee. Siihen yhtenä apuna voi olla

toimintaympäristöjen analyysi ja toiminnan arviointi sekä niihin perustuva tiedolla johtaminen. Näihin kysymyksiin palataan tässä julkaisussa myöhemmin (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyön arviointi ja tietoperusta).

Nuorisotyö toimintana

Kuten vuoden 2021 kyselyyn perustuvassa raportissa totesimme (Kivijärvi ym. 2022), nuorisotyön perustehtäviä voi kuvata tilojen luomisen ja siltojen rakentamisen kielikuvien kautta (vrt. Declaration of the 2nd European Youth Work Convention, päiväämätön.) Tilojen luomisella viitataan pyrkimykseen tarjota nuorille mahdollisuuksia toimia keskenään. Tilat voivat olla sekä fyysisiä että virtuaalisia, mutta olennaista nuorisotyön näkökulmasta on kokemuksellisuus. Pyrkimys on rakentaa tilat turvallisiksi, innostaviksi ja vuorovaikutusta edistäviksi. Tiloja rakennetaan tyypillisesti nuorten ryhmille ja ikätoverisuhteet huomioiden. Siltojen rakentaminen viittaa puolestaan siihen, että nuorisotyö tukee nuorten siirtymää työhön tai koulutukseen ja ohjaa muihin palveluihin. Siltojen rakentaminen kuvaa nuorisotyön tehtävää toimijana, joka tukee nuorten suhteita toisiin ihmisiin ja instituutioihin. Nuorisotyölle olennaista on huomioida nuoren elämän kokonaisuus. (Kivijärvi ym. 2022, 33.) Nuorisotyössä rakennetaan siltoja nuorten, nuorten ja luotettavien aikuisten, eri toimijoiden ja palveluiden välille sekä luontoon ja ympäröivään maailmaan (Kiilakoski ym. 2018, 601). Pelkkä yksilön tukeminen ei riitä, vaan on kiinnitettävä huomiota myös nuoriin ryhmiin ja siihen, millaisia mahdollisuuksia nuorilla on yksilöinä, kaveriporukoina ja kokonaisena ikäryhmänä. (Kiilakoski 2015, 161–162.)

Nuorisotyön ammatillinen sanasto ei edelleenkaan kaikilta osin ole vakiintunutta,

Kuvio 13. Miten tilanne seuraavien nuorisotyön työmuotojen osalta on muuttunut edustamassasi kunnassa viimeisen kahden vuoden aikana?

eikä nuorisotyön kuvaaminen ole tämän takia helppoa (esim. Soanjärvi 2011; Kiilakoski 2011; Kiilakoski ym. 2018; Kauppinen ym. 2021). Nuorisotyössä käytetään monia eri käsitteitä kuvaamaan sitä, miten edellä kuvattuja nuorisotyön tehtäviä pyritään toteuttamaan. Esimerkiksi sanoja työmuoto, työmenetelmä tai toimintamuoto käytetään usein, kun puhutaan siitä, mitä tehdään ja miten toimitaan nuorten kanssa, tuetaan nuoria ja luodaan nuorille mahdollisuuksia. Olemme tässä päätyneet käyttämään termiä työmuoto kuvaamaan niitä keinoja, joilla nuorisotyölle asetettuihin tavoiteisiin pyritään pääsemään.

Kysyimme kunnilta, minkälaisia muutoksia nuorisotyön työmuodoissa oli tapahtunut viimeisen kahden vuoden aikana. Kuviosta 13 voi havaita, että eniten kasvua on nähtävissä kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävässä nuorisotyössä. Palaamme teemaan kattavammin tilasto-osion toisessa osassa sekä Kivijärven

ja kumppaneiden artikkelissa. Myös nuorten vaikuttajaryhmien kanssa työskentely, alueellinen työ ja jalkautuva nuorisotyö ovat lisääntyneet yli 40 prosentissa kunnista. Lisäksi yli 30 prosentissa kunnista avoin nuorisotyö, pienryhmien kanssa työskentely, tapahtumien järjestäminen ja digitaalinen nuorisotyö ovat lisääntyneet.

Kuntien välillä voidaan nähdä erityisen suuri ero muutoksessa digitaalisen nuorisotyön ja tapahtumien järjestämisen osalta. Siinä missä kuntien enemmistössä nämä toiminnot ovat lisääntyneet tai pysyneet samalla tasolla, lähes 20 prosentissa kunnista ne ovat vähentyneet. Edellisen kahden vuoden aikana vähiten muutoksia on nähtävissä järjestöavustusten myöntämisen, nuorten omaehtoisen toiminnan tukemisen ja etsivän nuorisotyön määrissä. Yli 70 prosenttia kunnista ilmoitti tilanteen säilyneen näiden työmuotojen osalta ennallaan.

Kun verrataan työmuotojen tilannetta vuoden 2021 kyselytietoon, voidaan nähdä ainakin osittainen toiminnan palautuminen korona-ajan jälkeen (taulukko 6). Vuoden 2021 kyselyssä enemmistö kunnista ilmoitti avoimen nuorisotyön, tapahtumien järjestämisen sekä leirien ja retkien vähentyneen paljon tai jonkin verran. Myös pienryhmien kanssa työskentely oli vähentynyt puolessa kunnista. (Kivijärvi ym. 2022, 33–34.) Kuviosta 13 voidaan havaita, että nämä toiminnot näyttävät viimeisen kahden vuoden aikana kääntyneen selvästi kasvuun. Suurin kasvu on nähtävissä tapahtumien järjestämisessä (taulukko 6), joka romahti koronan

myötä vuoden 2021 tuloksissa; tuolloin 89 prosenttia kunnista ilmoitti tapahtumien järjestämisen vähentyneen paljon tai ainakin jonkin verran (Kivijärvi ym. 2022, 34).

Koronarajoitusten jälkeen erityisesti ryhmämuotoinen toiminta näyttää palautuneen. Pienryhmien kanssa työskentelyn sekä leirien ja retkien rinnalla nuorten omaehtoisen toiminnan tukeminen väheni koronan ensimmäisenä vuonna. Vuoden 2023 kyselyn perusteella tukeminen on vähentynyt harvemmissa kunnissa, ja toiminta on pysynyt ennallaan tai lähtenyt jopa pieneniseen kasvuun (kuvio 13). Nuorten vaikuttajaryhmien kanssa tehtävä työ on

Taulukko 6. Miten tilanne seuraavien nuorisotyön työmuotojen osalta on muuttunut edustamassasi kunnassa viimeisen kahden vuoden aikana? Vertailu 2021–2023, asteikolla lisääntynyt paljon=5, lisääntynyt jonkin verran=4, pysynyt samana=3, vähentynyt jonkin verran=2, lisääntynyt paljon=1.

	Sijoitus		Keskiarvo		Keskiarvon muutos
	2023	2021	2023	2021	2021–2023
Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä työ	1	2	4,01	3,54	+ 0,47 ***
Nuorten vaikuttajaryhmien kanssa tehtävä työ	2	6	3,52	3,19	+ 0,33 ***
Jalkautuva nuorisotyö	3	3	3,50	3,48	+ 0,02
Alueellinen työ	4	4	3,46	3,28	+ 0,18
Pienryhmien kanssa työskentely	5	7	3,31	2,66	+ 0,75 ***
Avoin nuorisotyö	6	10	3,28	2,11	+ 1,17 ***
Digitaalinen nuorisotyö	7	1	3,24	4,35	- 1,11 ***
Nuorten omaehtoisen toiminnan tukeminen	8	8	3,20	3,06	+ 0,14 *
Etsivä nuorisotyö	9	5	3,16	3,41	- 0,25 ***
Tapahtumien järjestäminen	10	15	3,14	1,51	+ 1,63 ***
Kulttuurinen nuorisotyö	11	11	3,12	2,58	+ 0,54 ***
Kansainvälinen nuorisotyö	12	13	3,08	2,19	+ 0,91 ***
Leiri- ja retkitoiminta	13	14	3,04	1,81	+ 1,23 ***
Järjestöavustusten myöntäminen	14	12	3,01	2,84	+ 0,17 *
Nuorten työpajatoiminta	15	9	3,01	3,11	- 0,10

***p<.001, **p<.010, *p<.050

jatkanut lisääntymistään vuosien 2021 ja 2023 välillä. Havainto vahvistaa edellä esiin tuotua näkemystä osallisuuden merkityksen vahvistumisesta. Tämän teoksen osana olevassa Kauppisen ja Kiilakosken artikkelissa osoitetaan, että nuorten osallisuudella on selkeä ja tunnistettu asema nuorisotyössä.

Palautumisen ohella korona-ajasta näyttäisi jääneen myös pysyvämpiä jälkiä kunnalliseen nuorisotyöhön. Vuoden 2021 kyselyn mukaan korona-ajan ensimmäisenä vuonna lisääntyivät erityisesti jalkautuva ja digitaalinen nuorisotyö. Jalkautuva nuorisotyö lisääntyi paljon tai jonkin verran puolessa kunnista (Kivijärvi ym. 2022, 33–34) ja näyttää jatkavan kasvuaan myös vuoden 2023 kyselyn tulosten valossa, joiden perusteella se yhä lisääntyi 42 prosentissa kunnista (kuvio 13). Taulukon 6 luvut havainnollistavat kuitenkin hyvin sen, että jalkautuvan nuorisotyön kasvu on kuitenkin paljon vähäisempää kuin monien muiden työmuotojen kohdalla.

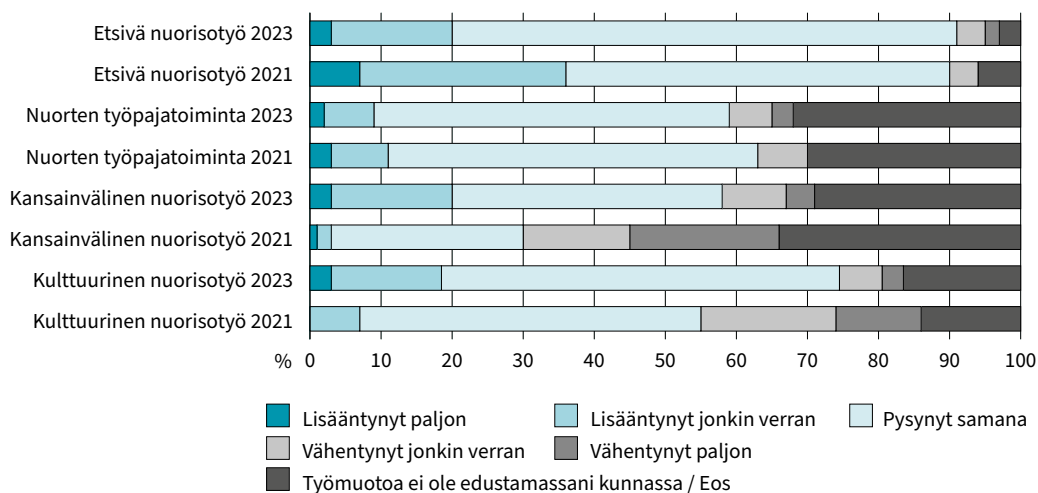
Digitaalinen nuorisotyö jatkaa kasvuaan osassa kuntia, mutta jalkautuvasta nuorisotyöstä poiketen se on myös vähentynyt verrattain monessa kunnassa (kuvio 13). Keskiarvovertailusta voi havaita, että digitaalisen nuorisotyön kasvu on selvästi pienempää kuin edellisessä, vuoden 2021 kyselyssä (taulukko 6). Digitaalisen nuorisotyön osalta on kuitenkin olennaista kiinnittää huomiota siihen, että se voi olla muutakin kuin verkkopohjaista työskentelyä nuorten kanssa. Laajasti ymmärrettyä digitaalinen nuorisotyö viittaa työotteeseen, jossa hyödynnetään tai käsitellään digitaalista mediaa tai teknologiaa nuorisotyössä kasvokkaisissa kohtaamisissa tai verkkoympäristössä (Euroopan komissio 2018). Vuoden 2022 loppuun asti kerättyjen Lokikirja-tietojen perusteella verkkopohjainen työ nuorten kanssa on vähentynyt jyrkästi (Kivijärvi & Leskinen 2023). Jo vuoden 2021 aineistoihin perustuen totesimme, että verkkopohjainen työskentely lisääntyi ja väheni aaltomaisesti

koronarajoitusten asettamisten ja purkamisten seurauksena (Kivijärvi ym. 2022, 36).

Korona-aikana alueellinen työ lisääntyi ja jatkoi kasvuaan myös vuoden 2023 kyselyaineiston perusteella. Voidaan pohtia, onko alueellisen työn merkitys sen lisääntymisen myötä kasvanut. Aiempien tutkimusten valossa näyttäisi siltä, että niin nuorten ryhmien kuin nuorten yksilöllisiin tarpeisiin voidaan vastata parhaiten tekemällä alueellista, moniammatillista yhteistyötä (esim. Tormulainen & Kauppinen 2022; Laine ym. 2023). Yhteistyö mahdollistaa tiedon jakamisen ja tarkemman alue- tai kuntakohtaisen tilannekuvan rakentamisen nuorten tilanteista. Lisäksi yhteistyön kautta on helpompi hahmottaa kokonaiskuva yksittäisen nuoren tai nuorten ryhmän tilanteesta ja etsiä siihen ratkaisuja. (Kauppinen ym. 2023, 61, 71.) Moniammatillinen verkosto voidaan myös koota tarjoamaan nuorelle tukea liittyen erilaisiin haasteisiin ja huoliin, esimerkiksi päihteisiin (Jurvanen ym. 2023, 149).

Niin kansainvälinen kuin kulttuurinenkin nuorisotyö romahtivat vuoden 2021 kyselyn tulosten perusteella (kuvio 14; ks. myös Kivijärvi ym. 2022, 34). Molempien merkitykset ovat vahvistuneet noin viidesosassa kuntia vuoden 2023 kyselyn perusteella, mutta kumpikaan ei näytä palautuneen koronaa edeltäneelle tasolle. Yli 50 prosentissa kunnista kulttuurinen nuorisotyö on pysynyt aiemman kyselyn matalalla tasolla, ja vastaava kehitys on kansainvälisen nuorisotyön kohdalla nähtävissä 37 prosentissa kunnista. Voi hyvinkin olla, että korona-aikana yhteistyö ja yhteydenpito heikkeni näiden toimintojen kannalta keskeisten verkostojen ja toimijoiden kanssa ja ajan myötä tilanne palautuu.

Vuoden 2021 kyselyssä etsivä nuorisotyö lisääntyi koronan ensimmäisenä vuonna 36 prosentissa kuntia ja väheni vain muutamassa kunnassa (4 %). Vuoden 2023 kyselyn perusteella etsivän nuorisotyön kasvua on

Kuvio 14. Etsivää nuorisotyötä, työpajatoimintaa sekä kansainvälistä ja kulttuurista nuorisotyötä koskevat muutokset vuosien 2021 ja 2023 kyselyvastauksissa.

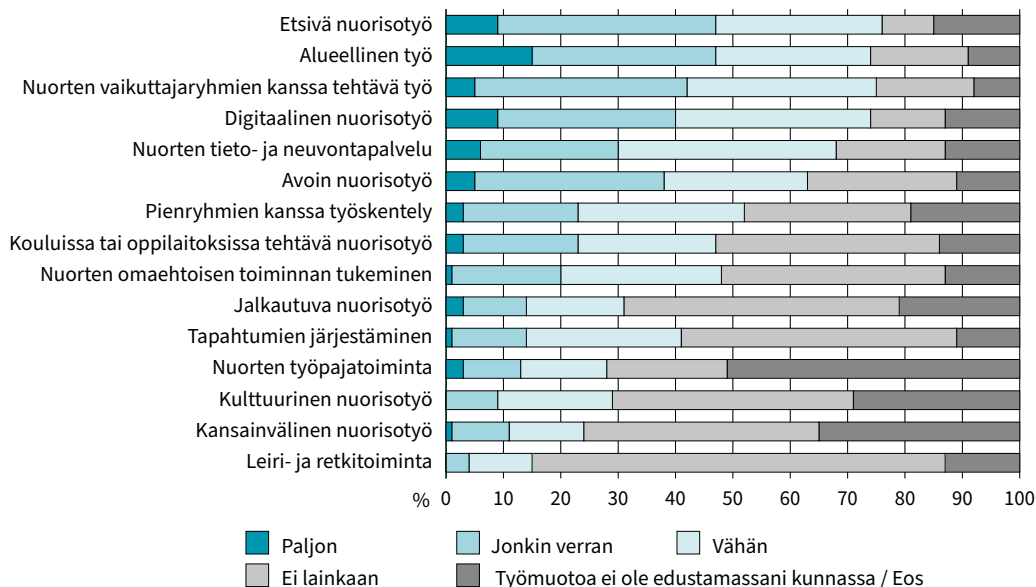
nähtävissä edelleen viidesosassa kuntia ja valtaosassa kuntia (71 %) tilanne on pysynyt ennallaan viimeisen kahden vuoden aikana. Työpajojen osalta tilanne on ollut melko vakiintunut niissä kunnissa, joissa työpajat ovat osa nuorisopalveluja, vaikkakin pientä vähenemistä on nähtävissä. Sen sijaan lähes kolmasosassa kuntia työpajatoiminta ei ole osa nuorisopalveluita tai siitä ei ainakaan tiedetä. Tällaisten kuntien osuus on noussut 29 prosentista 32 prosenttiin. Kuten tämän raportin sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamista käsittelevässä osiossa todetaan, nuorten työpajojen asema on epäselvä. Asemaan vaikuttaa esimerkiksi se, että nuorten työpajatoiminnan sisältö ja kuntouttavan työtoiminnan tavoite sekä sisältö ovat samankaltaisia. Uudistuksessa kuntouttava toiminta siirrettiin hyvinvointialueille (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyö uusissa kunnissa).

Työmuotoja koskevien muutosten ohella kysimme kunnilta, missä määrin nuorisotyötä oli toteutettu verkkovälitteisesti viimeisen kahden vuoden aikana. Sama kysymyssarja esitettiin myös vuonna 2021,

sillä kasvokkaisia kohtaamisia rajoittavien koronarajoitusten myötä verkkovälitteistä työtä jouduttiin pohtimaan uudella tavalla monissa kunnissa.

Verkkovälitteinen nuorisotyö lisääntyi korona-aikana merkittävästi. Eri työmuotoja toteutettiin kuitenkin verkon kautta vaihtelevasti. Verkkoympäristöjä hyödynnettiin intensiivisesti maaliskuusta toukokuuhun vuonna 2020, mutta vuoden 2021 kyselyn ja tuoreiden Lokikirja-aineistojen perusteella näytti siltä, että rajoitusten hellittäessä nuorisotoimet palaavat kohti aiempia kasvokkaisen työskentelyn volyymeja. (Kivijärvi ym. 2022, 35–36.) Myös vuoden 2023 kyselytulokset viittaavat siihen, että ensimmäisen koronavuoden jälkeenkin nuorisotyötä tehtiin vähenevässä määrin verkkovälitteisesti (kuvio 15). Väheneminen näkyy myös vuoden 2022 loppuun asti kerätyissä Lokikirja-aineistoissa (Kivijärvi & Leskinen 2023).

Verkkovälitteisyyttä hyödynnettiin vuoden 2023 kyselyn vastausten perusteella tyypillisimmin vuoden 2021 kyselyn tapaan (Kivijärvi ym. 2022, 35) etsivässä nuorisotyössä,

Kuvio 15. Missä määrin seuraavia nuorisotyön työmuotoja on toteutettu verkkovälitteisesti edustamassasi kunnassa viimeisen vuoden aikana?

alueellisessa nuorisotyössä, nuorten vaikuttajaryhmien kanssa työskentelyssä, digitaalisessa nuorisotyössä ja avoimessa nuorisotyössä. Näissäkin verkkovälitteisyyttä hyödynnettiin kevään 2021 jälkeen kuitenkin vähenevässä määrin. Esimerkiksi vuoden 2021 kyselyssä 69 prosenttia kunnista ilmoitti hyödyntävänsä verkkovälitteisyyttä etsivässä nuorisotyössä paljon tai jonkin verran (mt. 35), kun vuoden 2023 kyselyssä vastaava luku oli 47 prosenttia. Avoimessa nuorisotyössä vastaavasti vuoden 2021 kyselyssä 62 prosenttia kunnista ilmoitti hyödyntävänsä paljon tai jonkin verran verkkovälitteisyyttä (mt. 35) ja vastaava luku oli vuoden 2023 kyselyssä pudonnut 37 prosenttiin. Verkkovälitteisyyden väheneminen on ymmärrettävää, sillä kasvokkaisten kohtaamisten rajoituksia ei ole ollut lainkaan kevättalven 2022 jälkeen.

Jalkautuvassa nuorisotyössä puolet kunnista (48 %) ei vuoden 2023 vastausten perusteella hyödynnä verkkovälitteisyyttä, kun

vuonna 2021 vain kolmannes kunnista (33 %) raportoi vastaavasta tilanteesta. Varsin samansuuntainen muutos oli havaittavissa nuorten omaehtoisen toiminnan tukemisessa ja kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävässä nuorisotyössä. Vuonna 2023 näitä toimintoja toteutettiin kunnissa pääasiassa kasvokkain.

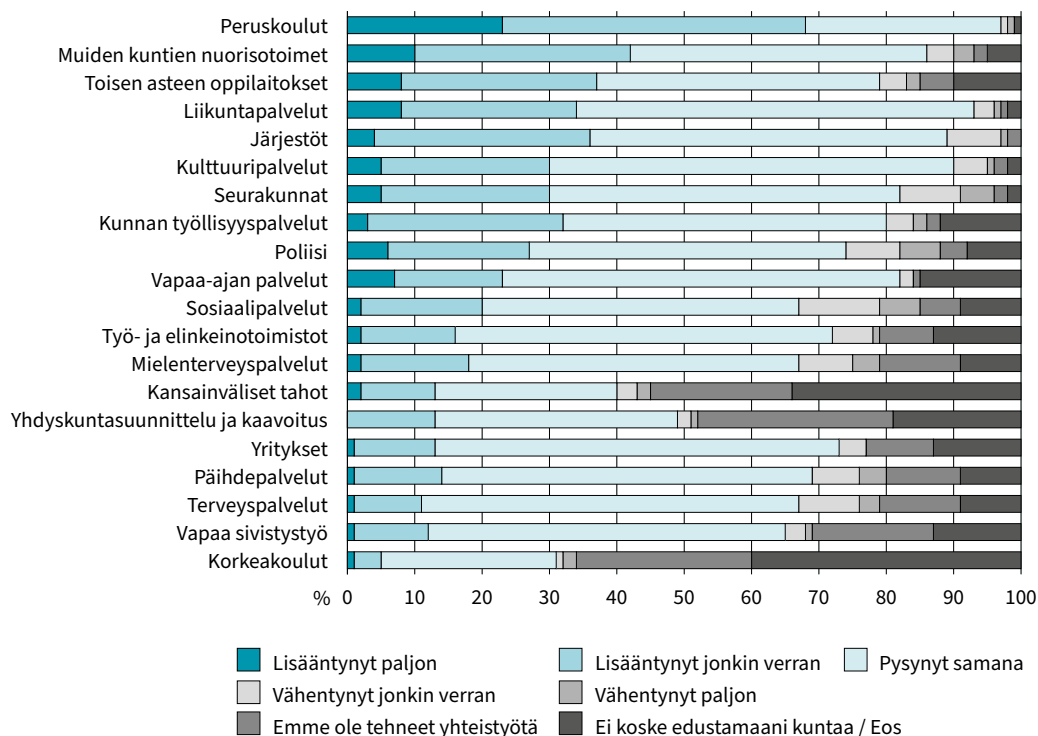
Vuoden 2021 kyselyn tapaan (Kivijärvi ym. 2022, 35) leiri- ja retkitoiminnassa sekä kansainvälisessä nuorisotyössä verkkovälitteisyys oli hyvin vähäistä, samoin kuin kulttuurisessa nuorisotyössä. Tulokset vahvistavat aiempaa käsitystämme siitä, ettei kansainvälisyyttä tai kulttuurista nuorisotyötäkään ole helppo toteuttaa verkon kautta, vaikka teknisesti tämä olisi joiltakin osin mahdollista. Toimintamuodosta riippumatta näyttää siltä, että kasvokkaisten kohtaamisten painoarvo on nuorisotyössä suuri.

Yhteistyö ja verkostot

Nuorisotyössä yhteistyön merkitys on kasvanut (Määttä 2018) ja nuorisotyöntekijät toimivat osana moniammatillisia ympäristöjä (Kiilakoski 2011; Siurala 2016). Nuorisotyön näkökulmasta yhteistyön tavoitteena on edistää nuorten kasvua ja toimintamahdollisuuksia purkamalla ammatillisia siiloja. Yhteistyön onnistumista voidaan arvioida suhteessa siihen, miten toimijat yhdessä voivat tukea nuorten hyvinvointia, omaehtoista toimintaa kansalaisina, yhteiskuntaan kiinnittymistä ja osallisuutta. (Kivijärvi ym. 2022, 41.)

Kuviossa 16 esitetään, miten nuorisotoimien eri yhteistyökumppaneiden kanssa tehdyn työn määrä on muuttunut viimeisen kahden vuoden aikana.

Kuten vuonna 2021, myös vuoden 2023 kyselyn mukaan eniten kunnallisessa nuorisotyössä tehtiin yhteistyötä peruskoulujen kanssa. Käytännössä kaikissa kunnissa (99 %) oli tällaista yhteistyötä. Peruskoulun kanssa tehty yhteistyö lisääntyi paljon tai jonkin verran 68 prosentissa kuntia, mikä on enemmän kuin edellisessä kyselyssä (52 %). Toisen asteen oppilaitosten kanssa yhteistyötä tehtiin 85 prosentissa kuntia, ja sekin yhteistyö lisääntyi enemmän (36 %) kuin vuoden 2021 kyselyn perusteella (26 %). Tulokset kertovat osaltaan koulujen ja oppilaitosten edelleen voimakkaasti lisääntyneestä merkityksestä nuorisotyön yhteistyötahoina ja toimintaympäristöinä. Yhteistyöhön peruskoulun ja muiden oppilaitosten kanssa palataan tarkemmin

Kuvio 16. Miten seuraavien yhteistyökumppaneiden kanssa tehdyn työn määrä on muuttunut viimeisen kahden vuoden aikana?

tilasto-osion toisessa osassa sekä Kivijärven ja kumppaneiden artikkelissa.

Suurin osa kuntien nuorisotoimista (94 %) tekee yhteistyötä toisten kuntien nuorisotoimien kanssa, ja tällainen yhteistyö lisääntyi toiseksi eniten (43 %:ssa kunnista) suhteessa kaikkiin kysytyihin yhteistyötahoihin. Yhteistyötä tehtiin enenevässä määrin myös vapaa-ajan palveluissa kunnan sisällä. Nuorisotoimien arvion mukaan yhteistyö liikuntapalvelujen kanssa oli lisääntynyt paljon tai jonkin verran 34 prosentissa kuntia (vuonna 2021 vastaava luku oli 19 %) ja pysynyt ennallaan 60 prosentissa kuntia. Myös niiden kuntien osuus on kasvanut, joiden tekemä yhteistyö kulttuuripalveluiden kanssa oli lisääntynyt paljon tai jonkin verran: vuonna 2021 yhteistyö oli lisääntynyt 14 prosentissa kuntia, kun vastaava luku vuoden 2023 kyselyssä oli 30 prosenttia. Sitä, että kunnallinen nuorisotyö tekee paljon yhteistyötä muiden kuntien nuorisotoimien ja kunnan liikunta- ja kulttuuripalvelujen kanssa, perustelee varmasti ainakin se, että yhteistyö koettiin valtaosassa kuntia hyödylliseksi (taulukko 7).

Lähes kaikki nuorisotoimet työskentelevät myös järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Ne ovatkin perinteisiä yhteistyötahoja kunnalliselle nuorisotyölle. Ensimmäisen koronavuoden jälkeen yhteistyö näyttää lisääntyneen melko paljon molempien kanssa. Järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö lisääntyi 35 prosentissa kuntia ja seurakuntien kanssa yhteistyö lisääntyi 30 prosentissa kuntia. Vastaavasti niiden kuntien osuus, joissa yhteistyö vähentyi, oli pienempi kuin vuonna 2021: yhteistyö väheni vuonna 2021 järjestöjen kanssa 37 prosentissa ja vuonna 2023 vain 9 prosentissa kunnista. Seurakuntien osalta vastaavat luvut ovat 21 prosenttia (2021) ja 14 prosenttia (2023). Näyttääkin siltä, että vaikka korona-ajalla oli kielteinen vaikutus yhteistyön määrään järjestöjen ja seurakuntien kanssa, yhteistyö koetaan

merkitykselliseksi ja sitä tehdään jälleen runsaasti (taulukko 7).

Korona-aikana nuorisotoimien tekemä yhteistyö lisääntyi erityisesti poliisin, päihdepalvelujen ja sosiaalityön kanssa. Yhteistyö koettiin myös hyödylliseksi. Vuoden 2023 tulosten valossa näiden palveluiden kanssa tehty yhteistyö ja sitä koskeva tyytyväisyys ovat vähentyneet. Korona-aika oli hyvin poikkeuksellista: kasvokkainen kohtaaminen perinteisissä nuorisotyön tiloissa ei aina ollut mahdollista, mikä edellytti uudenlaisia toimintatapoja, myös lisääntyvää moniammatillista yhteistyötä. Onkin mahdollista, että poikkeustilojen jälkeen on palattu aiempiin toimintatapoihin eikä yhteistyötä koeta yhtä tarpeelliseksi tai sille ei ole löydetty aikaa. Kenties tätä tulkintaa vahvistavana havaintona voi esittää, että korona-aikana nuorisotoimien yhteistyö perinteisten kumppaneiden, kuten liikuntatoimien, järjestöjen ja seurakuntien kanssa väheni selvästi (Kivijärvi ym. 2022, 45). Vuoden 2023 vastausten perusteella näiden tahojen kanssa tehty yhteistyö on lisääntynyt voimakkaasti palautuen kenties entiselle tasolle.

Vuoden 2021 tulosten valossa yhteistyö kansainvälisten tahojen kanssa oli vähäistä, mikä oli koronan ensimmäisen vuoden takia ymmärrettävää (Kivijärvi ym. 2022, 43). Vuoden 2023 kyselyn vastausten perusteella (kuviokuva 16) ei yhteistyö kansainvälisten tahojen kanssa edelleenkään ole lisääntynyt kuin 14 prosentissa kunnista. Ennallaan kansainvälisen yhteistyön määrä on pysynyt 27 prosentissa ja vähentynyt viidessä prosentissa kunnista. Kansainvälisten tahojen kanssa yhteistyötä vuonna 2023 ei tehnyt lainkaan 21 prosenttia kunnista, kun vuonna 2021 vastaava luku oli 26 prosenttia. Taulukosta 7 voi havaita, että niiden kuntien osuus, joissa nuorisotoimi kokee yhteistyön hyödylliseksi, on hieman laskenut. Tuloksessa on melko suurta epävarmuutta, koska niiden osuus, jotka eivät

Taulukko 7. Nuorisotointen arvio eri tahojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä (%). Sulkeissa vuoden 2021 jakaumat.

	Kyllä, yhteistyö on hyödyllistä	Kyllä, mutta yhteistyö ei ole tuottanut toivomaamme tulosta	Emme tee yhteistyötä, mutta se voisi olla hyödyllistä	Emme tee yhteistyötä eikä sille ole nähty tarvetta	Ei koske edustamaani kuntaa	Eos	Yhteensä
Seurakunnat	82 (84)	12 (12)	5 (3)	1	0 (1)	0 (0)	100
Järjestöt	81 (79)	13 (17)	3 (3)	0 (0)	1 (1)	2 (0)	100
Liikuntapalvelut	89 (87)	6 (8)	3 (4)	0 (1)	1 (0)	0 (0)	100
Muiden kuntien nuorisotoimet	84 (81)	10 (12)	4 (5)	0 (0)	2 (2)	1 (1)	100
Vapaa-ajan palvelut	80 (82)	4 (6)	0 (2)	0 (0)	9 (5)	7 (6)	100
Kulttuuripalvelut	82 (77)	7 (11)	7 (7)	0 (2)	0 (0)	4 (4)	100
Poliisi	58 (65)	26 (19)	9 (9)	0 (0)	1 (0)	6 (7)	100
Sosiaalipalvelut	53 (63)	28 (18)	11 (14)	0 (0)	2 (2)	7 (4)	100
Kunnan työllisyyspalvelut	68 (67)	10 (12)	11 (10)	1 (2)	3 (2)	8 (7)	100
Työ- ja elinkeinotoimistot	50 (49)	17 (20)	17 (14)	1 (5)	3 (2)	12 (9)	100
Päihdepalvelut	33 (42)	34 (24)	22 (24)	1 (2)	3 (2)	7 (8)	100
Terveyspalvelut (pl. mielenterveyspalvelut)	38 (41)	24 (23)	27 (22)	1 (3)	3 (3)	8 (8)	100
Mielenterveyspalvelut	35 (35)	35 (27)	21 (26)	0 (0)	3 (2)	5 (10)	100
Yritykset	50 (42)	9 (17)	26 (24)	4 (4)	1 (2)	10 (11)	100
Yhdyskuntasuunnittelu	25 (18)	11 (15)	32 (38)	13 (10)	2 (2)	17 (17)	100
Kansainväliset tahot	14 (17)	1 (1)	6 (5)	3 (3)	10 (11)	67 (64)	100
Peruskoulut	95 (92)	4 (8)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (0)	100
Toisen asteen oppilaitokset	62 (57)	15 (24)	10 (9)	1 (1)	11 (7)	1 (3)	100
Korkeakoulut	9 (15)	8 (7)	27 (24)	14 (12)	35 (35)	8 (8)	100
Vapaa sivistystyö	42 (43)	9 (9)	25 (30)	10 (9)	7 (4)	8 (5)	100

osanneet vastata kysymykseen, on 67 prosenttia. Lisäksi vastauksissa saattavat edelleen näkyä korona-ajan vaikutukset, sillä aiempaa yhteistyötä ei ehkä ole kyetty ylläpitämään eikä vielä olla onnistuttu solmimaan suhteita uudelleen tai rakentamaan uusia verkostoja. Joka tapauksessa näyttää siltä, että kansainvälisen yhteistyön merkitys ei näytä olevan

kovin vahva kunnallisen nuorisotyön kentällä.

Yhteistyö yhdyskuntasuunnittelun ja kaa-voituksen kanssa oli vuonna 2021 vähäistä. Tuolloin lähes puolessa kunnista (48 %) tällaista yhteistyötä ei tehty lainkaan (Kivijärvi ym. 2022, 43). Ennakoimme vuoden 2021 aineistojen perusteella, että tulevaisuudessa kunnista tulee todennäköisesti selkeämmin

kaavoitus- ja sivistyskuntia, minkä seurauksena yhdyskuntasuunnittelun asema vahvistuu kunnassa. Tällöin yhteistyötä voisi hahmottaa esimerkiksi osallisuuden kautta, sillä maankäyttö- ja rakennuslaki perustuu asukkaiden vahvaan osallistumisosoikeuteen. (mt. 43.) Vuoden 2023 kyselyn vastausten valossa yhteistyö yhdyskuntasuunnittelun ja kaavoituksen kanssa onkin hieman lisääntynyt ja kuntien osuus, joissa toteutunut yhteistyö koettiin hyödylliseksi, on kasvanut: vuonna 2021 osuus oli 18 prosenttia ja kaksi vuotta myöhemmin 25 prosenttia (taulukko 7). Edelleen lähes kolmasosassa kuntia koettiin, että yhteistyö olisi hyödyllistä, vaikka sitä ei tehdäkään, joten potentiaalia on nähtävissä tämän yhteistyön osalta edelleen.

Vuodesta 2022 alkaen lisääntynyt ja käristynyt keskustelu nuorten ryöstö- ja väkivaltarikollisuudesta voisi viitata siihen, että tarve nuorisotyön ja poliisin yhteistyölle olisi lisääntynyt. Vuonna 2021 kunnista 84 prosenttia ilmoitti tekevänsä yhteistyötä poliisin kanssa (Kivijärvi ym. 2022, 43), ja tällaisten kuntien osuus onkin vuoden 2023 kyselyn perusteella kasvanut (89 %). Lähes kaikki lopuistakin (9 %) nuorisotoimista tunnistavat, että yhteistyöstä poliisin kanssa voisi olla hyötyä, vaikkei sitä tehdäkään. Enemmistö yhteistyötä tekevästä kunnista (58 %) kokee, että yhteistyö on ollut hyödyllistä. Tämä osuus on kuitenkin laskenut vuodesta 2021, jolloin hyödylliseksi yhteistyön koki 65 prosenttia poliisin kanssa yhteistyötä tekevästä kunnista. Yhteistyöhön tyytymättömien kuntien osuus on vastaavasti noussut 19 prosentista 26 prosenttiin. Näyttääkin siltä, että nuorisotyön ja poliisin välisessä yhteistyössä on kehitettävää ainakin nuorisotyön näkökulmasta.

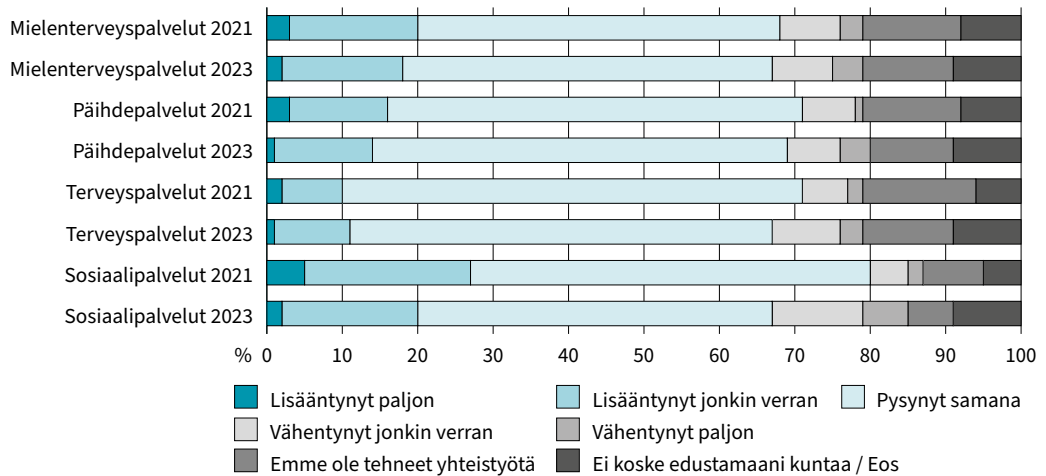
Toinen paljon julkisuudessa viime vuosina ollut teema on nuorten mielenterveyteen liittyvät ongelmat ja vaikeus saada ongelmiin apua. Niiden kuntien osuus, jotka tekevät

yhteistyötä mielenterveyspalvelujen kanssa, on kuitenkin pysynyt verrattain alhaisella tasolla. Yhteistyö ei näytä lisääntyneen vuoden 2021 tasosta, sillä vuoden 2023 kyselyn vastauksissa niiden kuntien osuus, joissa nuorisotyön tekemä yhteistyö mielenterveyspalvelujen kanssa on lisääntynyt paljon tai jonkin verran, on 18 prosenttia (kuviokuva 17). Myös niiden kuntien osuus, jotka tekevät yhteistyötä päihdepalvelujen kanssa, on pysynyt vuoden 2021 tasolla. Pientä muutosta on nähtävissä siinä, että niitä kuntia, joissa yhteistyö olisi lisääntynyt, on hieman vähemmän kuin vuonna 2021 ja vastaavasti niiden osuus, joissa yhteistyö on vähentynyt, on hieman noussut. Samansuuntainen kehitys on myös yhteistyössä terveys- ja sosiaalipalveluiden kanssa. Havainnot herättävät miksi -kysymyksiä. Yhtäältä on mahdollista, että korona-aikana silloittava työote korostui ja vuoden 2023 luvut kertovat sen jälkeisestä palautumisesta normaaliin ja siirtymiseen kohti tiloja rakentavaa työtä. Toinen selitys voi olla sosiaali- ja terveyspalvelujen siirtyminen hyvinvointialueille. Niiden nuorisotoimien osuus, jotka kokevat yhteistyön mielenterveys-, päihde-, terveys- ja sosiaalipalvelujen kanssa hyödylliseksi, onkin laskenut (taulukko 7). Jos kyse on siitä, ettei yhteistyö vastaa odotuksiin ja nuorisotyön näkökulmasta vahvista mahdollisuuksia vastata nuorten tarpeisiin, yhteistyötä onkin syytä kehittää.

Yhteistyön määrään vaikuttaa oletettavasti myös se, miten hyödylliseksi yhteistyö koetaan kumppaneiden taholta. Koska aineistomme on kerätty ainoastaan nuorisotoimien edustajilta, emme pääse kysymykseen suoraan käsiksi. Nuorisotyön arvostusta voi kuitenkin arvioida esimerkiksi sen kautta, kuinka paljon nuorisotyöntekijöiden asiantuntijuudella on kysyntää tai missä määrin he osallistuvat moniammatillisten verkostojen toimintaan. Kuten kuviokuva 18 voi havaita, molempien edellä mainittujen mittareiden

osalta on nähtävissä lisääntynyttä arvostusta. Yli puolessa kunnista nuorisotyöntekijöiden asiantuntijuuden kysyntä ja moniammatillisiin verkostoihin osallistuminen on lisääntynyt paljon tai jonkin verran. Vain

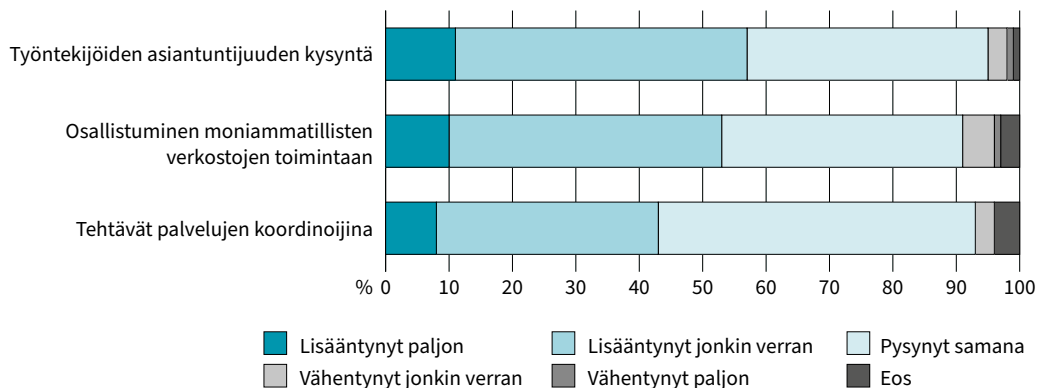
pienessä osassa kuntia tämänkaltainen kysyntä oli vähentynyt. Lisäksi yli 40 prosentissa kunnista nuorisotoimen rooli palveluiden koordinoijana oli lisääntynyt.

Kuvio 17. Miten seuraavien yhteistyökumppaneiden kanssa tehdyn työn määrä on muuttunut viimeisen yhden/kahden vuoden aikana? Yhteistyön muutokset vuosien 2021* ja 2023** kyselyissä.

* Vuonna 2021 kysyttiin muutoksista viimeisen vuoden aikana.

** Vuonna 2023 kysyttiin muutoksista viimeisen kahden vuoden aikana.

Kuvio 18. Miten seuraavat nuorisotyötä koskevat asiat ovat muuttuneet edustamassasi kunnassa viimeisen kahden vuoden aikana?

NUORISOTYÖ UUSISSA KUNNISSA

Sosiaali- ja terveystalvelujen uudistamista suunniteltiin Suomessa pitkään. Uudistuksen lähtökohtana oli luoda uudenlainen tapa järjestää sosiaali- ja terveystalveluja. 1990-luvun alussa vastuuta niin yleisessä hyvinvointipolitiikassa, lapsipolitiikassa kuin talvelujen järjestämisessä siirrettiin valtiolta kunnille. Valtion rooli kaventui, ja vastavasti kuntien itsenäisyys lisääntyi. (Rimpelä 2018.) Kuntien autonomia talvelujen pääasiallisena järjestäjänä tuotti kuitenkin tilanteen, jossa talvelujen tarjonta ei enää kaikilta osin ollut yhdenvertaista. Useiden hallitusten uudistuspyrkimysten tehtävänä oli ratkaista joukko ongelmia, jotka olivat kehkeytyneet viimeistään 1990-luvun hallintouudistusten sekä tuolloin koetun raskaan taloudellisen laman jälkeen ja väestön kiihtyvän ikääntymisen sekä muuttoliikkeiden myötä. Tunnettuja ongelmia olivat talvelujen yhdenvertaisuuden ja tasalaatuisuuden heikko toteutuminen, järjestämisen moninaisuus, jonka kuvattiin aiheuttavan myös sekavuutta sekä kustannusten nousua (Hallituksen esitys 56/2021).

Sosiaali- ja terveystalvelujen uudistus

Uudistuksen alkutahdit soitettiin vuonna 2005 Matti Vanhasen ensimmäisen hallituksen toimesta. Eri hallitukset tavoittelivat uudistusta esimerkiksi vahvan peruskunnan mallilla, työssäkäyntialueen laajuisilla kunnilla, yliopistosairaala-alueisiin pohjautuvilla erityisvastuualueilla sekä maakunnallisilla itsehallintoalueiden muodostamisilla. (Hy-

nynen 2019.) Ensisijaisesti uudistus koski sosiaali- ja terveystalvelujen hallinnointia ja järjestämistä. Uudistuksen teki hankalaksi yhtäältä sen puuttuminen Suomessa perinteisesti vahvojen professioiden asemaan ja toisaalta se, että haettaessa kuntia 'leveämpiä hartioita' kyse oli myös alueellisen vallan jakautumista. Talvelujen järjestämistä hankaloitti kuntien erilainen koko ja tästä seurannut erilainen taloudellinen liikkumavara. Uudistuksen tavoite oli muuttaa tapoja, joilla näitä kansalaisille keskeisiä talveluja järjestetään, rahoitetaan ja hallinnoidaan. (Hiilamo 2021, 111–112.)

Uudistus toteutettiin lopulta Sanna Marinin hallituksen toimesta. Kunnianhimoisena tavoitteena oli turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat talvelut, kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, parantaa talvelujen saatavuutta, turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti ympäri Suomen sekä hillitä kustannusten kasvua (Tuulari & Kemppainen 2022, 263). Lopullista uudistusta koskevat lait säädettiin vuonna 2021. Niiden seurauksena sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirrettiin vuoden 2023 alussa kunnilta hyvinvointialueille. Kaikkiaan hyvinvointialueita on 21. Erikoistapauksena Helsingin kaupunki järjestää omat talvelunsa itsenäisesti, muihin alueisiin kuuluu vähintään kaksi kuntaa. Hyvinvointialueet vastaavat sosiaali- ja terveystalveluista sekä pelastustoimen alaisista talveluista. Uudistus tuotti suomalaisen yhteiskuntaan uudenlaisen talvelujen järjestämisen rakenteen, kun kuntien ja valtion välille syntyi alueellinen taso. Tämä teki uudistuksesta ainutkertaisen paitsi laajuudeltaan, myös sen vuoksi, että keskeisten talvelujen järjestäminen erotettiin

paikallishallinnosta. Näin kansalaisille olennaiset palvelut järjestetään etäämpänä heidän asumisympäristöstään. (Nordin ym. 2021, 62.)

Sosiaalityön professori Anneli Pohjolan mukaan oli toteutettu valtava rakenneuudistus, jonka yhteydessä on syytä tarkastella palveluista muodostuvaa kokonaisuutta eri osatekijöineen (Pohjola 2022, 15). Uudistuksen pidempiaikaisia vaikutuksia ei tietenkään tiedetä tätä raporttia kirjoittaessa syksyllä 2023. Uudistusta edeltäneessä keskustelussa tunnustettiin kuitenkin joukko hankaluuksia, joita uudistuksen onnistumiseksi olisi torjuttava. Ongelmia nähtiin jo sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdistämisessä, sillä kyseessä oli kaksi itsenäistä ammattikuntaa, joilla oli oma käsitteistönsä, lainsäädäntönsä, historiaansa, arvonsa, menetelmänsä ja käsityksensä asiakkuudesta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdistämisen edellytykseksi onkin nähty se, että kahden eri ammattikunnan on mahdollista luoda yhteisiä yhteistyön ja tiedolla johtamisen rakenteita. Asiaa hankaloittaa se, että uudistusta kritisoitiin siitä, että sitä tehtäessä painottui terveyspalvelujen näkökulma ja sosiaalipalvelut eivät nousseet vastaavalla tavalla esille. (Tuulari & Kemppainen 2022.) Kun jo uudistuksen kahden keskeisen ammattikunnan välillä oli yhdistämishankaluuksia, ei liene yllättävää, että uudistuksen vaikutukset lasten ja nuorten palvelujen kokonaisuuteen eivät kaikilta osin tulleet analysoituiksi riittävällä tavalla. Esimerkiksi Matti Rimpelä on esittänyt kritiikkiä, jonka mukaan uudistuksia suunniteltaessa ei ole keskusteltu siitä, mitä seurauksia toiminnalla on kuntien lapsipoliittiselle ohjelmatyölle. Kun sote-uudistuksessa esimerkiksi lastensuojelu ja monilla hyvinvointialueilla oppilashuolto siirrettiin pois kunnista, tarkoitti tämä myös sitä, että se henkilöstö, jonka varaan ohjelmatyötä on tehty, ei enää työskentele kunnissa. (Rimpelä 2018, 107.)

Hallintouudistuksessa joukko lasten ja nuorten parissa työskenteleviä ammattilaisia siirtyi uuden työnantajan alaisuuteen. Nuorisotyön järjestämistä vastuu säilyi uudistuksen jälkeen kunnilla. Nuorisolaki edellyttää kuntien edelleen tekevän myös nuorisopolitiikkaa, joka lain määritelmän mukaan pitää sisällään niin nuorten kasvu- ja elinolosuhteiden kuin sukupolvien välisen vuorovaikutuksen parantamista (Nuorisolaki 1285/2016, §3, §8.) Nuorisopoliittisten tehtävien toteuttaminen edellyttää yhteistyötä kunnan sisällä. Nuorisotyön näkökulmasta kyse on siitä, minkälainen hallinnollinen ja toiminnallinen kokonaisuus uudistuneessa tilanteessa voidaan luoda nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä pahoinvointiin puuttuen että nuorten osallisuutta ja hyvää elämää vahvistaen. Uudistuksen kielessä käytetään usein termiä yhdyspinta kuvaamaan kuntien ja hyvinvointialueiden välille syntyvää yhteisen toiminnan kenttää, joka hahmottuu uusiksi, kun hallinnollisia rakenteita uudistetaan.

Hallituksen esityksessä hyvinvointialueiden perustamisesta⁴ kuvataan yhdyspintoja myös nuorisotyön sekä sosiaali- ja

4 Voi tulkita, että lakiesityksen varsin pitkä otsikko kuvaa sitä kompleksisuutta, jota hyvinvointialueiden perustaminen ja siihen liittyvät hallinnolliset muutokset aiheuttivat. Dokumentin koko nimi on nimittäin *Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuen*. (Hallituksen esitys 56/2021.) Vertailun vuoksi vaikkapa vuotta tätä esitystä myöhemmin julkaistu hallituksen esitys nuorisolain muuttamisesta on otsikoitua huomattavasti lyhyemmin *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamisesta*. (Hallituksen esitys 107/2022.)

terveystoimen välillä. Nuorisotyön todetaan olevan osa kuntiin jäävää ehkäisevää lastensuojelua, kuten esimerkiksi erityistä tukea, jota annetaan opetuksessa, nuorisotyössä ja varhaiskasvatuksessa. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten palveluista mainitaan yhtenä nuorisotyö. Lisäksi nuorisotyön rooli ehkäisevässä päihdetyössä mainitaan esityksessä. (Hallituksen esitys 56/2021.) Nämä esimerkit kuvaavat sitä, että valtaosa tämän raportin osiossa esitetyistä nuorisotyön tavoitteista (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyön tehtävät) ei liity suoranaisesti hyvinvointialueen tehtäviin. Tätä kirjoitettaessa onkin viime kädessä avointa, millä tavoin hyvinvointia edistetään kokonaisvaltaisesti sekä minkälaisin yhteistyöverkostoin tämä tapahtuu. Tulevaisuudessa onkin tutkittava, millaisia yhteistyön rakenteita kunnallisen nuorisotyön ja hyvinvointialueiden välille kehkeytyy.

Uudistusta toteutettaessa nuorisotyön näkökulmasta keskeisimmäksi kysymykseksi muodostui nuorten työpajojen asema. Siinä missä muu nuorisotyö toteutetaan kunnan toimesta eikä siihen kohdistettu välittömiä muutostarpeita, vaikutti työpajojen asemaan uudistuksessa erityisesti se, että kuntouttava toiminta siirrettiin hyvinvointialueille. Tällä taas oli vaikutuksia työpajojen toimintaan. Asiaa selvittänyt työryhmä toteaa raportissaan, että työpajojen asemasta säädetään vain nuorisolaissa ja että työpajoilla ei ole omia määriteltyjä toimenpiteitä – päinvastoin kuin sosiaali- tai työllisyyspalveluissa. Työpajat ovatkin hyvä esimerkki toiminnasta, jota on monialaisuutensa vuoksi hankala käsitellä uudistuksen suoraviivaisten luokitusten mukaisesti. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö totesi osin epäselvästä tilanteesta seuraavaa: ”Työpajojen käytännön toiminnassa on vaikea erottaa, mikä osa toiminnasta on sosiaalipalvelua ja mikä nuorisotyötä. Nuorisolaissa määritelty nuorten työpajatoiminnan sisältö sekä toisaalta

kuntouttavaa työtoimintaa koskevassa laissa määritelty kuntouttavan työtoiminnan tavoitte ja sisältö ovat samanluonteisia.” (Hilpinen 2023, 40.) Työryhmä esittää tulevaisuuden tehtäväksi esimerkiksi sen, että työpajatoiminnan järjestämisestä säädetään laissa tavalla, josta ilmenevät moninaiset järjestäjätahot, kuntouttavan työtoiminnan tarkempi määrittely ja työpajajaksojen resursoinnin perustelut (Emt., 41–43.)

Työpajoja koskevaa epäselvää tilannetta voi pitää esimerkkinä siitä, kuinka hyvinvointiuudistus keskittyi nimenomaan sosiaali- ja terveyspalvelujen hallinnon uudistamiseen ja laajemmat lasten ja nuorten hyvinvointikysymykset jäivät taka-alalle. Lisäksi keskustelua käytiin terveydenhuolto edellä. Koska terveyspalvelujen tarve lisääntyy ihmisen elinkaaren loppupäässä, tilannetta voi pitää sukupolvipoliittisesti ongelmallisena. Tulkintamme mukaan uudistuksen yhteydessä keskityttiin aiheisiin, joiden kosketuspinta nuorten palveluihin jäi osin ohueksi. Tämän seurauksena niin vaikutukset nuoriin kuin osin nuorisoalaankin jäivät epäselviksi. Tätä kriittistä tulkintaa tukee se, että vuonna 2022 järjestetyissä aluevaaleissa 18–24-vuotiaiden äänestysprosentti oli varsin alhainen, 27,1 prosenttia. Innokkaimmin äänestäneen 65–74-vuotiaiden ikäryhmän äänestysprosentti oli 63,2. (SVT 2023.) Esimerkiksi vuonna 2021 järjestettyihin kuntavaaleihin verrattuna nuorten äänestysprosentti oli aluevaaleissa merkittävästi pienempi ja myös ero muihin ikäryhmiin oli suurempi (vrt. SVT 2021). Vaikka äänestysprosenttien tulkinnoissa tulee olla varovainen, kertovat havainnot kuitenkin siitä, etteivät nuoret motivoituneet äänestämään uudennalaisissa alueellisissa vaaleissa.

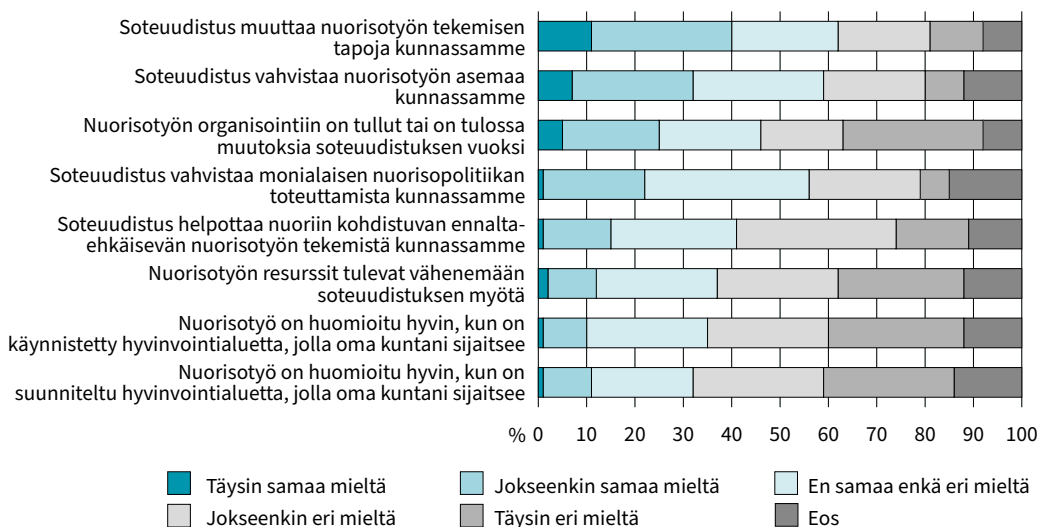
Uudistuksen vaikutukset nuorisotyöhön

Kerätessämme aineistoa keväällä 2023 uudistus oli toteutettu ja vuoden alussa aloittaneet hyvinvointialueet olivat alkaneet järjestää sosiaali- ja terveyspalveluja. Kaikkien seuraukset eivät varmastikaan vielä olleet nähtävissä. Siksi nyt raportoitavaa kyselyä kannattaakin tarkastella siitä näkökulmasta, millä tavalla hyvinvointialueiden suunnittelu- ja käynnistämisvaihe koettiin sekä millaisia vaikutuksia sillä oletettiin olevan nuorisotyön asemaan. Vastaajia pyydettiin ottamaan kantaa kahdeksaan väittämään. Väittämät koskivat oletettavissa olevia muutoksia nuorisotyössä ja nuorisopolitiikassa, muutoksia resursseissa ja asemassa kuntaorganisaatiossa sekä sitä, miten nuorisotyö oli huomioitu uudistusta tehtäessä (kuvio 19).

Kolme kysymyksistä koski sitä, muuttuuko nuorisotyön asema kuntaorganisaatiossa sote-uudistuksen myötä tai vaikuttaako se resursseihin. Kun sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyivät hyvinvointialueelle, noin puolet

kuntien käyttötalousmenoista siirtyi pois (soteuudistus.fi). Tämän seurauksena sivistys- ja vapaa-ajan palvelujen osuus kunnan budjetista kasvoi. Tämän voi ajatella nostavan jäljelle jäävien palvelujen asemaa kunnassa, ja toisaalta asian käänköpuolena voi olla paineita kuntatalouteen. Vastaajien keskuudessa ei ole yhtä selkeätä näkemystä nuorisotyön asemasta hyvinvointiuudistuksessa. Vastauksia voi luonnehtia verrattain jakautuneiksi.

Noin kolmannes vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä, jonka mukaan ”soteuudistus vahvistaa nuorisotyön asemaa kunnassa”. Vastaava osuus oli eri mieltä väittämän kanssa. Ei samaa eikä eri mieltä olevien osuus oli näitä jonkin verran pienempi. Noin joka kahdeksannen kunnan edustaja ei osannut vastata. Tuloksia voi tulkita todeten, että valtakunnassa ei ole yhtä selkeätä näkemystä nuorisotyön asemasta ja kuntakohtaiset erot voivat olla isoja. Iso epäröivien osuus kertonee myös siitä, että uudistuksen vaikutukset ovat vielä epäselviä. Mitä isommasta kunnasta oli kyse, sitä todennäköisemmin vastaajat olivat väittämän

Kuvio 19. Ota kantaa seuraaviin hyvinvointialueita ja nuorisotyötä koskeviin väittämiin.

kanssa samanmielisiä ($p=.009$). Isompien kuntien edustajilla oli toisin sanoen jonkin verran myönteisempi näkemys uudistuksen vaikutuksista nuorisotyöhön.

Yksi väittämistä koski nuorisotoimen käytettävissä olevia resursseja. Väittämän ”nuorisotyön resurssit tulevat vähenemään kunnassamme” kanssa samaa mieltä oli kahdeksasosa kunnista. Noin puolet vastaajista oli tämän väittämän kanssa eri mieltä. Toisin sanoen iso osa vastaajista suhtautuu toiveikkaasti nuorisotyön resurssien kehitykseen uusissa kunnissa. Organisaatiomuutoksia koskeva väittämä, jonka mukaan ”nuorisotyön organisointiin on tullut tai on tulossa muutoksia soteuudistuksen seurauksena”, jakoi vastaajia. Noin neljännes vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä, ja eri mieltä väittämän kanssa oli hieman alle puolet vastaajista.

Yllä kuvattuja kysymyksiä suurempi osuus vastaajista oli samaa mieltä väittämän kanssa, jonka mukaan ”soteuudistus muuttaa nuorisotyön tekemisen tapoja kunnassamme”. Noin 40 prosenttia vastaajista oli yhtä mieltä tämän väittämän kanssa. Toisaalta myös tämän kysymyksen osalta vastaajien näkemykset jakautuivat, sillä noin 30 prosenttia oli väittämän kanssa eri mieltä. Voi kuitenkin pitää verrattain merkittävänä sitä, että neljässä kunnassa kymmenessä koetaan nuorisotyön tekemisen tapojen muuttuvan. Arvailujen varaan toki jää, mitä nämä muutokset käytännössä tarkoittavat.

Kaksi kysymyksestä koski sitä, miten soteuudistuksen jälkeen kunnissa toteutetaan nuorisopolitiikkaa monialaisesti sekä sitä, mikä vaikutus uudistuksella on ennaltaehkäisevän työn toteuttamiseen. Vähemmistö eli noin neljännes oli eri mieltä väittämän kanssa, jonka mukaan ”soteuudistus vahvistaa moniammatillisen nuorisopolitiikan tekemistä kunnassamme”. Samaa mieltä olevien osuus oli hiukan erimielisiä pienempi. Eniten

vastaajia olikin niiden joukossa, jotka eivät ole samaa eivätkä eri mieltä. Vastauksia voi tulkita todeten, että sote-uudistuksessa keski-tyttiin pikemminkin sosiaali- ja terveystalvelujen organisoimiseen kuin sen pohtimiseen, miten laaja ja monialainen lasten, nuorten ja perheiden tuki järjestetään (ks. Rimpelä 2018, 107). Nykyisessä tilanteessa on vielä epäselvää, millaisia vaikutuksia kuntien ohjelmatyöhön ja nuorisotyön käytännön toteuttamiseen uudistuksella on.

Edellisestä kysymyksestä poiketen näkemykset ennaltaehkäisevän työn asemasta ovat kielteisempiä. Vastaajille esitettiin väittämä, jonka mukaan ”soteuudistus helpottaa ennaltaehkäisevän työn tekemistä kunnassamme”. Hieman alle puolet vastaajista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa. Vain joka kahdeksannen kunnan vastaaja oli väittämän kanssa samaa mieltä. Näitä tuloksia voi pitää merkittävinä. Esimerkiksi hallituksen esityksessä todetaan, että kuntiin jäävät ne ennaltaehkäisevät lastensuojelun toimenpiteet, jotka eivät liity sosiaali- ja terveystalveluihin. Esityksessä myös todetaan, että kahden eri järjestäjän (kunnan ja hyvinvointialueen) välinen yhteistyö edellyttää huolellisia toimenpiteitä, jotta voidaan varmistaa käytännön yhteistyö ja riittävä tiedonvaihto. Tarkoituksenmukainen kokonaisuus edellyttäisi resursointia sekä kunnissa että hyvinvointialueilla. (Hallituksen esitys 56/2021.) Kun isossa osassa kunnista ajatellaan, ettei ennaltaehkäisevän työn tekeminen tule helpottumaan, tuo myös tämän tutkimuksen aineisto viitteitä siitä, että kysymystä lapsi- ja nuorisopolitiikan kokonaisuudesta on syytä jatkossa seurata.

Kaksi esittämäämme väittämää koski sote-uudistusta sekä sitä, miten nuorisotyö on huomioitu suunniteltaessa sekä perustettaessa uusia organisaatioita. Vastaukset molempiin väittämiin osoittavat tyytymättömyyttä hyvinvointialueiden suunnittelua ja

käynnistämistä kohtaan. Hieman yli puolet vastaajista oli eri mieltä siitä, että nuorisotyö huomioitiin hyvin suunniteltaessa hyvinvointialuetta, jolla vastaajan kunta sijaitsee. Samaa mieltä väittämän kanssa olevien osuus oli pieni, vain hieman yli kymmenen prosenttia. Käynnistämistä koskevaan väittämään reagoitiin varsin samansuuntaisesti. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, ettei nuorisotyötä huomioitu hyvin uudistusta toteutettaessa. Lisäksi on niin, että vastaukset suunnittelu- ja käynnistämistä koskeviin väittämiin olivat vahvasti yhteydessä toisiinsa. Suunnitteluvaiheeseen tyytyväiset olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä käynnistämiseen ja päinvastoin (ks. taulukko 8).

Pääsääntöisesti vastaajat suhtautuivat joka tapauksessa verrattain nihkeästi nuorisotyön asemaan sote-uudistusta valmisteltaessa ja toteutettaessa. Tämä kertonee siitä, että esimerkiksi edellä esitellyt ja tutkimuskirjallisuudessa todetut ongelmat, kuten keskittyminen terveyspalveluihin, ennaltaehkäisevän ja laaja-alaisen lapsipolitiikan ohut asema ja nuorisotyön tapauksessa erityisesti työpajojen epäselvä asema, ovat näyttäytyneet ongelmallisina myös eri hyvinvointialueilta tuleville vastaajille.

Kaikkia edellä esiteltyjä tuloksia leimaa se, että on suurehko osuus vastaajia, jotka eivät osaa vastata tai sellaisia, jotka eivät ole esitetyistä väittämistä samaa eivätkä eri mieltä. Uudistus on kenties ollut niin laaja ja tuore asia, että täsmällisten näkemysten muodostaminen on toistaiseksi vaativaa. Näyttää siltä, että erityisesti pienten kuntien edustajat jäävät epävarmoiksi sote-uudistuksen mahdollisista vaikutuksista. Erot kuntakoon mukaan eivät tosin ole tilastollisesti merkitseviä.

Kyselyn avovastaukset osoittavat myös osaltaan sitä, kuinka monisyisistä asioista on kysymys. Esimerkiksi alla olevassa vastauksessa kuvataan yhteistyöverkoston olevan toimivia ja niiden rakentuvan nuorten

hyvinvointia tukeviksi. Toisaalta on epäilystä palvelujen saatavuudesta sekä siitä, miten kunnan luottamushenkilöt tulevat jatkossa suhtautumaan nuorisotyöhön. Vastaus onkin yhdistelmä optimistista pohjavirettä tulevaisuutta koskien, mutta tätä pohjavirettä täydentävät uudistuksen aiheuttamat epävarmuustekijät, joiden vaikutuksia ei tällä hetkellä tiedetä. Avovastaus auttaakin taustoittamaan yllä kuvattuja tuloksia ja niiden taustalla olevia avoimia kysymyksiä. Se tuo esiin sitä, kuinka vaikeaa näihin kysymyksiin on vastata tyhjentävästi.

Pienehkön kaupungin etu on verkostojen työntekijöiden tuttuus, yhteistyö sujuu hyvin, olemme yhteisellä asialla eli nuortemme hyvinvoinnin edistäjiä ja turvaajia. HVA [hyvinvointialue] on toistaiseksi iso kysymysmerkki, on todella iso huoli esim. nuorten mielenterveyspalvelujen saatavuudesta. On suuri riski sille, että laajemman alueen yhteismitallisuus supistaa joitain toimintoja, mm. Ohjaamon toiminta on kehitetty meillä vuosien myötä ilman hankerahaa nimenomaan nuorten tarpeita vastaavaksi, nyt ainakin toistaiseksi HVA:n osallisuus palveluverkossa on avoinna (toiminnalle olennainen sosiaalityön osuus). Kunnassa nuorisotyön roolin olettaisin nousevan merkityksellisemmäksi, tosin lautakuntamme on ”hiljainen”, en osaa sanoa kiinnostaako luottamushenkilöitä nuorten tilanne muutoin kuin huonojen asioiden noustessa ilmiöiksi ja näkyviin.

Taulukko 8. Tyytyväisyys nuorisotyön huomiointiin sote-uudistusta suunniteltaessa ja sitä käynnistetäessä vastaajan omalla hyvinvointialueella. Tyytyväisyys suunnitteluun riveillä ja käynnistämiseen sarakkeissa.

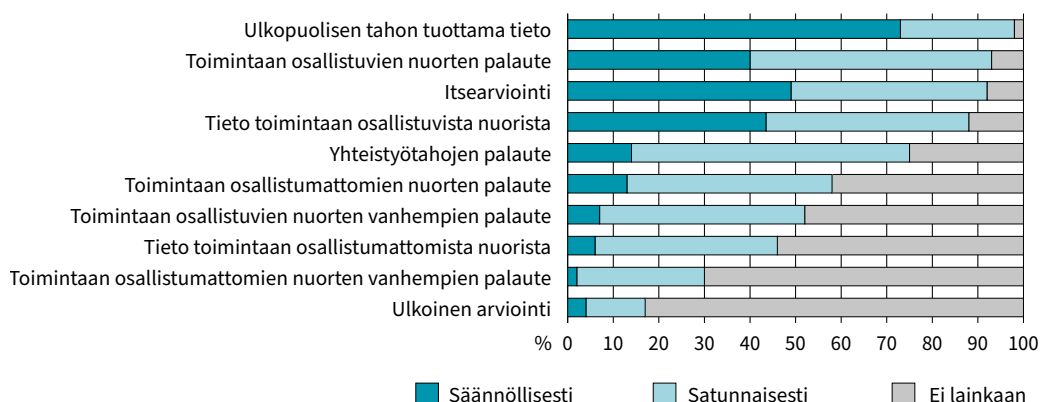
	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Ei osaa sanoa
Samaa mieltä	16 (84 %)	3 (16 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
Ei samaa eikä eri mieltä	1 (3 %)	34 (87 %)	3 (8 %)	1 (3 %)
Eri mieltä	1 (1 %)	8 (8 %)	87 (91 %)	0 (0 %)
Ei osaa sanoa	1 (4 %)	0 (0 %)	4 (15 %)	21 (81 %)
Yhteensä	19 (11 %)	45 (25 %)	94 (52 %)	22 (12 %)

NUORISOTYÖN ARVIOINTI JA TIETOPERUSTA

Kunnallisessa nuorisotyössä on kehitetty erilaisia tapoja kerätä tietoa, esittää tunnuslukuja ja arvioida toimintaa sekä luotu tapoja kuvata toimintaa esimerkiksi tuotteista palveluita ja toteuttamalla NUPS-prosesseja (nuorisotyön opetussuunnitelma, ks. esim. Kauppinen ym. 2021; Kiilakoski ym. 2015). Nuorisotyössä toteutettavaa arviointia on usein kritisoitu siitä, että se pohjautuu liiaksi toimintaan osallistuvilta nuorilta kerättyyn tietoon, eikä ulkopuolelle jääneitä nuoria ole hyödynnetty tietolähteinä (esim. Pöysä 2013, 19–20). Vuoden 2021 kyselyaineiston valossa kritiikkiä voidaan pitää yhtäältä perusteltuna, mutta toisaalta myönteistä kehitystä oli nähtävissä esimerkiksi siinä, että yli 60 prosenttia kunnista hyödynsi arvioinnissaan toimintaan osallistumattomien nuorten palautetta vähintään satunnaisesti (Kivijärvi ym. 2022, 85).

Tiedon keräämisessä ja arvioinnissa on syytä kiinnittää huomiota siihen, miten suuressa osassa kuntia tietoa kerätään säännöllisesti, koska erityisesti saman tiedon kerääminen säännöllisesti ja pitkäkestoisesti on keskeistä luotettavuuden ja hyödynnettävyyden näkökulmista. Vuoden 2023 aineiston perusteella tilanne tiedon keräämisen ja arvioinnin osalta on pysynyt melko samanlaisena kuin vuonna 2021. Kuviosta 20 voi havaita, että säännöllisesti käytettäviä arvioinnin tapoja on edelleen vähemmän kuin satunnaisesti käytettäviä.

Toinen huomiota vaativa näkökulma on eri tietolähteiden monipuolinen hyödyntäminen. Kuviosta 20 voi havaita, että tyypillisimmät nuorisotyön arvioinnin tietolähteet ovat ulkopuolisen tahon tuottaman tiedon hyödyntäminen, toimintaan osallistuvien nuorten palaute, itsearviointi ja tiedon

Kuvio 20. Miten edustamasi kunnan nuorisotyötä on arvioitu viimeisen kahden vuoden aikana?

kerääminen toimintaan osallistuvista nuorista. Pientä kasvua on kuitenkin nähtävissä siinä, kuinka säännöllisesti tietoa näiden osalta kerättiin verrattuna vuoteen 2021.

Vuoden 2021 kyselyaineistoon perusteella raportissamme totesimme (Kivijärvi ym. 2022, 85), että yhteistyö vanhempien tai huoltajien kanssa on eri yhteyksissä noussut esiin nuorisotyön kehittämisen kohteena. Tarve kuulla vanhempia tai huoltajia näkyy myös vuoden 2023 kuntakyselyn aineistossa: palautteen kerääminen toimintaan osallistuvien nuorten vanhemmilta edes satunnaisesti toteutuukin suuremmissa osassa kuntia (51 %) kuin vuonna 2021 (35 %). (Emt. 2022, 85.) Toimintaan osallistumattomien nuorten vanhempien palautetta hyödynnetään edelleen vähemmän, mutta sitäkin tehtiin hieman useammin kuin vuonna 2021.

Näyttää siltä, että kunnallisen nuorisotyön arvioinnissa hyödynnetään enenevässä määrin nuorten näkökulmia. Vuoden 2021 tapaan 93 prosenttia kunnista kerää nuorilta palautetta, mutta palautteen keräämisen säännöllisyys on hieman lisääntynyt: vuonna 2021 säännöllisesti nuorten palautetta keräsi vain hieman yli 30 prosenttia kunnista (Kivijärvi ym. 2022, 86) ja vuonna 2023 vastaava luku oli 40 prosenttia. On todennäköistä, että korona-ajan rajoitusten päättyminen on helpottanut monissa kunnissa nuorten palautteen keräämistä.

Toimintaan osallistuvista nuorista kerätään muuta tietoa kuin palautetta hieman useammassa kunnassa kuin vuoden 2021 kyselyn perusteella: vähintään satunnaisesti tietoa keräävien kuntien osuus on noussut 84 prosentista 88 prosenttiin. Tietoa toimintaan osallistuvista nuorista säännöllisesti keräävien kuntien osuus näyttäisi myös kasvaneen vuoden 2021 37 prosentista 44 prosenttiin vuonna 2023. Lähes 60 prosenttia kunnista hyödyntää edelleen arvioinnissaan myös toimintaan osallistumattomien nuorten

palautetta vähintään satunnaisesti ja pientä kasvua on nähtävissä säännöllisesti tätä tietoa keräävien kuntien osuudessa verrattuna vuoteen 2021. Nuorista kerättävän tiedon osalta on myös todennäköistä, että ulkopuolisten tahojen tuottama tieto tarkoittaa monissa tapauksissa Kouluterveyskyselyä, jonka kautta kertyy laajasti tietoa nuorten kuntalaisten hyvinvoinnista.

Vuoden 2021 tiedonkeruun tapaan asukasluvultaan isommissa kunnissa hyödynnetään keskimäärin enemmän ja säännöllisemmin erilaisia arviointimenetelmiä (vrt. Kivijärvi ym. 2022, 86). Tämä koskee kuitenkin vain osaa kysytyistä arviointimenetelmistä, ja erot ovat yleisellä tasolla muutoinkin yllättävän pieniä eivätkä aina isompien kuntien eduksi. Näyttää kuitenkin vuoden 2021 tapaan siltä, että isommat kunnat keräävät säännöllisemmin palautetta toimintaan osallistuvilta nuorilta ja ero kuntakoon mukaan on tilastollisesti merkitsevä ($p=.030$). Sama koskee palautteen keräämistä yhteistyötahoilta ($p=.008$). Palautteen kerääminen ja erityisesti sen analysointi edellyttänevät verrattain suuria henkilöresursseja. Näin voi olla, että kaikkein pienimmät kunnat ovat joutuneet kehittämään toisenlaisia tapoja arvioida nuorisotyötä.

Kuntakyselyn avovastausten perusteella näyttää siltä, että tiedon kerääminen on järjestelmällisempää ja lisääntynyt sen myötä, kun käyttöön on otettu nuorisotyön tarpeeseen vastaavia tilastointi- ja dokumentointijärjestelmiä. Isommat kunnat ovat jo pidempään käyttäneet esimerkiksi ruotsalaisen nuorisotalon järjestö KEKS:n kehittämää Logbookia ja Kanuunan Lokikirjaa (ks. Kivijärvi ym. 2022, 10), mutta osa erityisesti pienemmistä kunnista on vasta viime aikoina alkanut hyödyntää tarjottuja palveluja, uusimpina järjestelminä Kuntaliiton kehittämä NuoDo ja Oulun kaupungin nuorisotoimen kehittämä Kompassi.

Nuorista ja toiminnoista ei ole kerätty kunnollista tietoa, jotta niitä olisi aikaisemmin voinut hyödyntää systemaattisesti mm. tiedolla johtamiseen. Vuoden vaihteessa käyttöön otettu Nuodo on parantanut tilannetta huomattavasti ja kävijämäärät ja muu saatu tieto käsitellään lautakunnassa säännöllisesti.

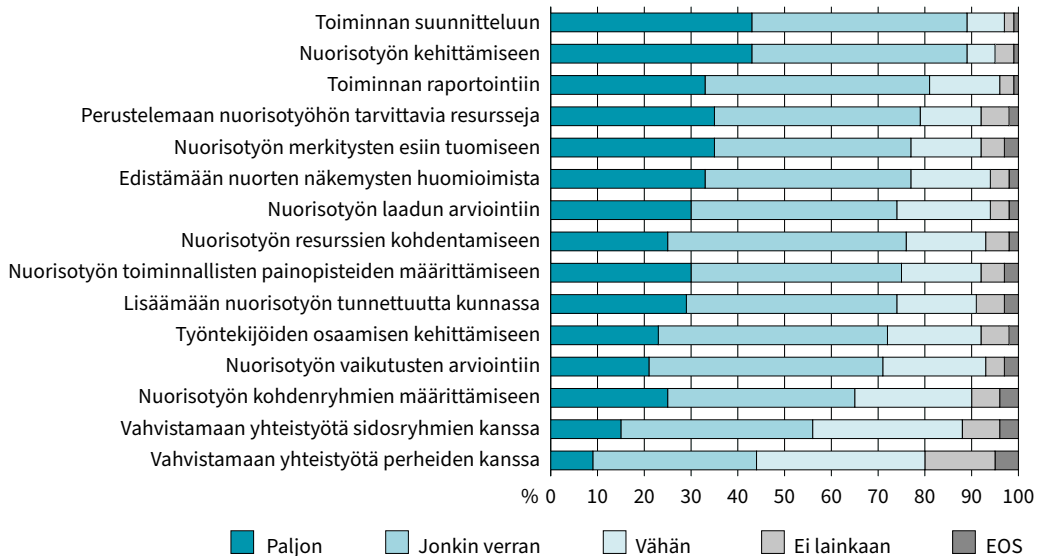
[Kunnan nimi] on vasta aloitettu systemaattinen tiedon kerääminen, kun otimme käyttöön Kuntaliiton NuoDokumentointijärjestelmän. Aiemmin on tehty jonkin verran yleisiä kuntalaiskyselyjä, mutta niitä ei ole nähdäkseni käytetty kovin laajasti tiedolla johtamisen apuna.

Nyky-yhteiskunnassa tietoa on saatavilla usein niin paljon, ettei kaikkea edes ole järkevää käyttää. Oleellista onkin tunnistaa ja hyödyntää sellaista tietoa, joka on nimenomaan nuorisotyössä tarkoituksenmukaista

ja käyttökelpoista kulloiseenkin toimintaan ja tilanteeseen. Jotta kerättyä tietoa voidaan lisäksi käyttää tietoperustaiseen johtamiseen, olennaista on kerätyn tiedon jalostaminen ja hyödyntäminen organisaation kaikilla tasoilla (Kosonen 2019).

Aiemmassa raportissamme (Kivijärvi ym. 2022, 86–87) korostimme, että sen lisäksi, että tiedämme, minkälaisia tiedonkeruulinstrumentteja nuorisotoimet ovat hyödynneet ja missä määrin näin on tehty, on oleellista kysyä, miten käytössä olevaa tietoa hyödynnetään ja millä tavoin tieto muuntuu johtamisen työkaluksi. Kysyimmekin vuoden 2023 kyselyssä myös sitä, miten kunnan nuorisotoimet käyttävät keräämäänsä tietoa (kuvio 21).

Kyselyvastausten valossa näyttää siltä, että valtaosaa kerätystä tiedosta käytetään ainakin jonkin verran yli 70 prosentissa kunnissa. Useimmat, lähes 90 prosenttia kunnista, käyttävät kerättyä tietoa toiminnan suunnitteluun ja nuorisotyön kehittämiseen, ja

Kuvio 21. Missä määrin kerättyä tietoa käytetään seuraaviin tarkoituksiin?

43 prosenttia kunnista käyttää tietoa näihin tarkoituksiin paljon. Kunnista 80 prosentissa tietoa hyödynnetään ainakin jonkin verran toiminnan raportoinnissa ja 75–79 prosentissa kuntia tietoa käytetään perustelevaan nuorisotyöhön tarvittavia resursseja, tuomaan esiin nuorisotyön merkitystä ja edistämään nuorten näkemysten huomioimista sekä kohdentamaan nuorisotyön resursseja ja määrittämään nuorisotyön toiminnallisia painisteitä. Vaikka edellä todettiin, että vanhemmilta ja huoltajilta kysytään palautetta, vähiten tietoa hyödynnetään kuitenkin vahvistamaan yhteistyötä perheiden kanssa.

Tiedon hyödyntämisessä keskeistä on sen huolellinen analysointi ja tulkinta. Usein tiedon hyödyntämisen ja erityisesti tietoperustaisen johtamisen haasteeksi nousee tiedon analysointi (Virtanen ym. 2015, 14). Jotta on mahdollista hieman tarkemmin ymmärtää nuorisotoimien mahdollisuuksia hyödyntää keräämäänsä tietoa, on myös ymmärrettävä tiedon jalostamista hyödynnettävään muotoon. Kysyimmekin kunnilta avoimella kysymyksellä ”Miten kerättyä tietoa analysoidaan ja ketkä osallistuvat tiedon analysointiin?”.

Tietojen analysointi vaatii aikaa ja sitoutumista. Avovastauksista käy ilmi, että kunnissa, joissa tietoa ei analysoida, syynä on usein resurssien puute tai ajatus siitä, ettei tietoa tarvitse analysoida, vaan sitä voidaan hyödyntää sellaisenaan.

Tiedon kerääminen satunnaista ja kokemusperäistä tietoa pyritään huomioimaan välittömästi. Nuorisotyössä on olennaista käytettävissä olevan tiedon välitön hyödyntäminen.

Avovastauksista voidaan havaita, että sana analysointi ymmärretään eri tavoin ja tiedon analysointia tai jalostamista myös toteutetaan vaihtelevin tavoin. Kerätyn tiedon analysoin-

tia kuvattiin avovastauksissa yleisellä tasolla. Joissain vastauksissa analysointia kuvattiin kokoamisena ja koontien läpikäymisenä. Toisissa kerrottiin hieman enemmän analysoinnin tavoista. Kuitenkin, jotta voisimme paremmin ymmärtää sitä, miten käytännössä analysointia tehdään, tarvittaisiin laajempaa laadullista tutkimusta.

Tietoa analysoidaan keskustelemalla, pohtimalla työn painopisteitä ja sanallisesti arvioimalla, olemmeko tehneet nuoret tavoittavaa ja heidän tarpeisiinsa vastaavaa työtä.

Johtamis- ja suunnittelutehtävissä työskentelevät käsittelevät ja analysoivat nuorista ja osittain nuorilta saatua tietoa vuosittain yhteisessä seminaarissa. Paikallisella tasolla tiedon hyödyntäminen vaihtelee, mutta [toiminnan nimi] saatua tietoa hyödynnetään kaikkialla ja koko henkilöstö osallistaen systemaattisesti yhteisesti sovitun prosessin avulla.

Tietoja ja analysoituja tuloksia voidaan yhtäältä tarkastella suhteessa tavoitteisiin ja toisaalta verrata aiempien vuosien tai muiden kuntien vastaaviin tietoihin.

Dataa verrataan aiempiin vuosiin ja verrokkikuntiin. Analysoinnissa mukana oma henkilöstö, palvelualue, luottamushenkilöt lautakunnissa ja valtuustossa sekä paikalliset ja seudulliset työryhmät oman sektorinsa osalta. Lisäksi seudullista yhteistyötä peilataan seudullisen työn suunnitelman tavoitteisiin yhdessä sivistys- ja vapaa-ajanpalveluiden kanssa.

Avovastausten perusteella ei ole mahdollista arvioida kuntien nuorisotoimien tiedontuotannon eri vaiheita ja prosesseja. Toivottavaa on, että kunnissa on niitä kuitenkin suun-

niteltu ja kuvattu. Tiedon luotettavuuden kannalta oleellista nimittäin on, että tarkkaan punnitaan tiedontuotantoon liittyviä ratkaisuja ja avoimesti kuvataan ratkaisuja (Kiilakoski ym. 2018), niin tiedon keräämisen, analysoinnin ja tulkintojen tekemisen tapoja kuin sitä, keitä tiedontuotantoon osallistuu. Tavoitteena tulisi olla, että tietoa tuotetaan ja analysoidaan mahdollisimman tasapuolisesti ja kriittisesti, huomioiden erilaiset tulkintojen mahdollisuudet (Jukola 2015).

Avovastauksista saa hieman laajemman kuvan siitä, ketkä osallistuvat tietojen analysoimiseen. Joissain kunnissa yksi nuorisotoimen työntekijä kokoaa tiedon ja koontia esitellään muille. Useissa kunnissa kokoomiseen ja analysointiin osallistuu kuitenkin useampi henkilö.

Tietoa analysoi sekä nuorisopäällikkö että tiedon kannalta relevantit työntekijät.

[Analysoinnissa] nuorisonohjaajat auttavat pääsemään ilmiöiden taakse.

Puolivuositaiset raportit kävijämääristä ja laadullinen raportointi. Esihenkilöt ja työntekijät osallistuvat analysointiin.

Näyttää siltä, että kerättyjen tietojen analysointiin on tärkeää osallistua työntekijöitä nuorisotoimen eri tasoilta ja eri osista: johtajasta ja esihenkilöistä suunnittelijoihin, koordinaattoreihin ja nuoriso-ohjaajiin. Kun tietoa analysoidaan yhdessä, voidaan ajatella, että päästään luotettavampiin tulkintoihin. Tulkittaessa tietoa vuorovaikutuksessa muiden kanssa voidaan myös oppia yhdessä (Virtanen ym. 2015, 10).

Moni nuoriin liittyvä ilmiö koskettaa myös muita toimijoita kuin nuorisotyötä. Jotta kerättyä tietoa voidaan hyödyntää mahdollisimman hyvin, analysointiin ja tulkintaan voi olla syytä ottaa mukaan myös

muita toimijoita niin kunnan sisältä kuin ulkopuoleltakin. Kerättyä tietoa voidaan näin hyödyntää paremmin esimerkiksi kunnan hyvinvointikertomuksessa.

Kerätyt palautteet ja kyselytulokset kootaan ja käydään yhdessä läpi nuorisotyön yksikön palaverissa, jossa läsnä esihenkilö, nuoriso-ohjaajat ja etsivät nuorisotyöntekijät. Laajempien kyselyiden tuloksia käydään läpi nuorten palveluverkostojen tapaamisissa.

Tieto käydään läpi ja sitä mietitään yhdessä työaloittain. Kouluterveystietoa käytetään moninaisesti suunnitellussa toimintaa. Nuorisopalvelut kuuluvat moneen yhteistyötiimiin ja teemme analyysia ja yhteistä suunnittelua moninaisissa ryhmissä.

Saatuja tietoja tarkastellaan omassa työyhteisössä sekä hyvinvointityöryhmässä moniammatillisesti. Osallistujat lähinnä kunnan eri hallintokuntien työntekijöitä sekä [järjestön nimi] työntekijöitä.

Yhteistyö tiedontuotannon osalta lienee hyödyllistä ja parantaa osaltaan tiedon laatua ja luotettavuutta. Tarkoituksenmukaisen tiedon tunnistaminen ja luotettavien tulkintojen tekeminen edellyttää eri toimijoiden yhteistyötä niin tiedon käsittelyssä kuin sen jalostamisessakin (Kivijärvi ym. 2022, 88).

Miltä sitten näyttää nuorten rooli osana tiedon analysointia ja hyödyntämistä? Mainintoja nuorista on avovastauksissa verrattain vähän, mutta niiden perusteella käytännöt vaihtelevat siinä, kuinka paljon nuoret ovat mukana ja millainen rooli heillä on. Näyttää siltä, että useissa kunnissa kerättyä tietoa käsitellään nuorisovaltuuston kanssa tai tietoa esitellään heille. Osassa kuntia nuorilla on vahvempi rooli tietojen analysoinnissa, mutta tällaiset maininnat olivat harvinaisia.

Saatu tieto käydään läpi nuorisotyöntekijöiden palaverissa ja moniammatillisissa ryhmissä, keskustellaan nuorten kanssa.

Kerättyä tietoa käytetään palveluiden kehittämiseen, palvelumuotoiluun nuorten tarpeita vastaaviksi ja paikkaamaan palveluvajeita, niin oman työyhteisön ja omien tiimien sisällä, kuin myös nuorten kanssa (mm. tiloilla ja asiakastapaamisissa), Nuvassa ja oppilaskuntien kanssa.

Nuorisotyössä nuorten vaikuttamismahdollisuudet ovat keskiössä. Yksi nuorisotyön tehtävistä on tarjota nuorille kokemuksia siitä, että heidän näkemyksillään on merkitystä. Nuorisotyössä tällaisia poliittisen vaikuttamisen paikkoja tarjotaan esimerkiksi nuorisovaltuustoissa ja nuorisotaloilla talokokouksissa. Vaikuttamista voidaan tehdä nuorisotyössä välillisesti myös niin, että nuorisotyöntekijät tuovat esiin nuorten kokemuksia ja näkemyksiä esimerkiksi moniammatillisissa verkostoissa. Myös tiedon kerääminen ja analysointi voi olla yksi tapa vahvistaa nuorten kokemuksia siitä, että he voivat vaikuttaa. Nuorten osallisuuteen nuorisotyössä paneudutaan yksityiskohtaisemmin Eila Kauppinen ja Tomi Kiilakosken kirjoittamassa artikkelissa tässä teoksessa.

Tietoperustainen johtaminen on ollut paljon esillä kuntasektorilla ja myös nuorisotyössä viime vuosina. Tieto ei yksinään ratkaise tiedolla johtamisen kysymyksiä. Onnistunut tiedolla johtaminen edellyttää toimivia, läpinäkyviä prosesseja ja relevantin tiedon tuottamista ja jalostamista sellaiseen muotoon, että sitä voidaan hyödyntää johtamisessa, päätöksenteossa ja toiminnan kehittämisessä. On myös tärkeää kiinnittää huomiota tiedon laatuun eikä ylikorostaa sen määrää (Hellström & Ikäheimo 2017, 3). Tiedolla johtamisen oikeutus on siinä, että sillä on toimintaa parantavia vaikutuksia (vrt.

Jalonen 2015, 41). Kysyimmekin avoimissa kysymyksissä myös kerätyn tiedon suhteesta johtamiseen: ”Miten kerättyä tietoa hyödynnetään nuorisotyön johtamisessa?”

Avovastauksissa kuvataan tiedon hyödyntämistä nuorisotyön tavoitteiden sekä toiminnan suunnittelun, seuraamisen ja arvioinnin näkökulmista. Melko vahvasti esiin nousee myös tietoperustainen kehittäminen.

Kerätyllä tiedolla arvioidaan toiminnan saavutettavuutta (osallistuvien nuorten määrä), vaikuttavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Kerätty tieto vaikuttaa konkreettisesti mm. nuorille tarjottaviin palveluihin (retket, tapahtumat ym.), nuorisotilan aukioloaikoihin, työntekijöiden työaikoihin, toiminnan painopistealueisiin ja käytettävissä olevien resurssien kohdentamiseen.

Tukee kokonaisuuden tarkastelua. Onko resurssit kohdennettu parhaalla mahdollisella tavalla? Onko toiminnan sisällä tarvetta panostaa johonkin erityisasiaan enemmän? Onko syytä luopua jostakin, jotta voisi kohdentaa resursseja toisiin? Tieto antaa tukea jatkuvassa taistelussa resurssien kasvattamisessa.

Tiedon avulla palvelua pyritään kehittämään ja tarjoamaan tarpeen mukaan, kaikille [paikkakunta] nuorille, huomioiden eritoten syrjäytymisen riskin alla olevat.

Kuten jo yhdestä yllä olevasta lainauksesta ilmenee, johtamisen kysymyksenä nähdään myös nuorisotyön merkityksen perustelevaaminen sekä aseman ja tunnettuuden vahvistaminen. Siihen liittyvät oleellisesti myös resurssien varmistaminen ja osaamisen kehittäminen.

Kerättyä tietoa käytetään poliittisessa päätöksenteossa mm. resurssin tarpeen todentamiseen (olosuhteet ja työntekijäresurssit).

Tietoa voi käyttää poliittisessa päätöksenteossa osoituksena vaikuttavuudesta ja perusteluna nuorisotyön tarpeelle ja resursoinnille.

Tietoa voidaan käyttää myös siihen, että tehdään näkyväksi tehty työ organisaation sisällä. Se on tapa tunnistaa vahvuuksia ja tehdä näkyväksi se, että nuorisotyötä johtavat työntekijät ja siitä vastaavat luottamushenkilöt tunnistavat nuorisopalveluiden henkilökunnan ja mahdollisesti myös muiden nuorisotyötä tekevien toimijoiden tekemän työn arvon. Se on itsessään arvokasta, mutta tietoa voidaan myös hyödyntää konkreettisemmin palkitsemisen perusteluna. Johtamisessa on oleellista tehdä näkyväksi, miten kerättyä ja analysoitua tietoa hyödynnetään päätöksenteossa ja kehittämisessä. Tällainen toimintatapa parantaa päätösten läpinäkyvyyttä ja kannustaa koko henkilöstöä tiedon tuottamiseen ja hyödyntämiseen.

Arvioinnista ja tiedolla johtamisesta kirjoitettaessa on lopulta muistettava ainakin

kaksi olennaista asiaa. Ensinnäkin tulee huomioida kunnallisen nuorisotyön realiteetit. Pienimmiltä kunnilta lienee kohtuutonta odottaa kovin säännöllisiä ja monipuolisia tiedonkeruita sekä kertyneen tiedon jatkuvaa analysointia. Niinpä on syytä korostaa arviointitiedon ja sen hyödyntämisen korkeaa laatua pelkän määrän ja toistojen sijaan. Pieniä resursseja ei voi kuluttaa kovin moneen asiaan, ja olennaista on mahdollisimman tarkoituksenmukaisen tiedon kartuttaminen ja sen huolellinen tulkitseminen. Tällöin on tehtävä valintoja paikalliset mahdollisuudet ja intressit huomioiden vailla yleispäteviä ohjeita.

Toinen muistettava seikka liittyy ennen kaikkea tiedon hyödyntämiseen ja tiedolla johtamiseen. Etenkään nuorisotyön kohdalla on harvoin niin, että hyvinkään tuotettu ja pureskeltu tieto antaisi yksiselitteisiä, saati valmiita vastauksia. Lopulliseen päätöksentekoon liittyy siten väistämättä myös arvovalintoja ja pohdintaa siitä, minkälaiseen, kenen kanssa ja missä konteksteissa tehtyyn nuorisotyöhön olisi syytä panostaa. Parhaassa tapauksessa tieto tukee päätöksentekoa, mutta viimekätinen valta ja vastuu on päätöksiä tekevillä ihmisillä.

OSA II: KOULU- JA OPPILAITOSNUORISOTYÖ

KOULU- JA OPPILAITOSNUORISOTYÖ

PANDEMIA-AJAN JÄLKEEN

Koulunuorisotyö on kasvattanut merkitystään 2000-luvun aikana. Kuten tästä tutkimuksesta ilmenee (ks. tilasto-osion luku Yhteistyö ja verkostot), koulun merkitys nuorisotointen yhteistyötahona on kasvamassa. Koulunuorisotyötä tehdään yhä enemmän. Koulunuorisotyö on tänä päivänä keskeinen kunnallisen nuorisotyön konteksti. Työmuotoa on kehitetty jo pitkään ja enenevässä määrin myös valtiovallan rahoittamana. Sen kehittymisessä voidaan nähdä joukko eriäviä vaihteita.

Nuorisotyön historioitsijan Juha Niemisen mukaan koulunuorisotyön ensimmäinen vaihe voidaan paikantaa 1940-luvulle, jolloin nuorisotyö oli Suomessa jo käsitteenä vakiintunut. Tuolloisessa lainsäädännössä kansakoulujen tehtäväksi asetettiin yhdessä nuorten parissa toimivien järjestöjen kanssa tukea koulunsa päättäneiden nuorten sivistysharrastuksia. Tästä eteenpäin aina peruskoulun perustamiseen asti koululaitos ja nuorisotyö tekivät yhteistyötä esimerkiksi koulutuksia tuottaen ja erilaisia kerhotoiminnan koulutus- ja tukimateriaaleja valmistuen. Toisaalta liian voimakas kouluysteys herätti nuorisotyön parissa huolta. Tämän pelättiin johtavan siihen, että nuorisotyö menettäisi vapaaehtoisuuteen ja joustavuuteen pohjautuvan otteensa. Muutos tapahtui 1970-luvulla, jolloin peruskoulujärjestelmä vakiinnutettiin ja nuorisotyön asema vahvistui. Koulujen kerhotoiminta jatkui aina 1990-luvun alkuun asti, jolloin lama-ajan myötä siihen suunnatut resurssit vähenivät huomattavasti. (Nieminen 2023, 17–19.) Voidaan todeta,

että tehtyjen säästöjen seurauksena ”koulujen kerho- ja harrastustoiminta käytännössä lakautettiin 1990-luvun laman aikana” (Häikiö 2009, 19).

Niemisen huomiot osoittavat, että koulujen ja nuorisotyön välinen yhteistyö on ollut pitkäkestoista. Nuorisotyöllä on ollut myös käsitteenä sijansa koulutuksen lainsäädännössä. Turvallisesti voidaan päätellä, että nuorisotyöllä on jo aiemmin ollut sijansa koulun kasvatustyön tukijana ja tätä tehtävää on myös tuettu säädöksin. Koulunuorisotyöstä voidaan siis kertoa tarina, joka korostaa historiallista jatkumoa. Tätä tarinaa voidaan tukea esimerkiksi korostamalla, että Suomessa nuorisotyötä on pitkään pidetty kasvatuksellisenä toimintana (Soanjärvi 2011; Kiilakoski ym. 2015; Kiilakoski 2019). Professori Howard Williamson on todennut, että nuorisotyön kulttuureja Euroopassa voi jakaa sen mukaan, mieltävätkö ne nuorisotyön olevan lähempänä kasvatusta ja koulutusta vai sosiaalityötä (Williamson 2017, 18–19). Suomalainen käsitys nuorisotyöstä liittyy nuorisotyön kasvun, oppimisen ja itsenäisyyden tukemiseen pikemmin kuin sosiaalipoliittisten ongelmien poistamiseen – käytännön tasolla sivistystoimiin ja -lautakuntiin (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyön asema kuntaorganisaatioissa). Tätä taustaa vasten on luontevaa, että nuorisotyöllä on nähty olevan yhteyksiä muodolliseen koulutukseen.

Varhaisemmassa koulunuorisotyössä on myös selkeitä eroja nykyiseen tilanteeseen. Tiiviisti näitä eroja voidaan piirtää esille tarkastelemalla peruskoulua säätelevää

lainsäädäntöä. Vuoden 1983 perusopetuslaki sisälsi pykälän 85, jonka mukaan ”peruskoulunkäyntinsä päättäneelle nuorisolle voidaan peruskoulun toimesta järjestää sellaista opinto- ja sivistysharrastuksia edistävää toimintaa, joka on sopusoinnussa peruskoulun tavoitteiden kanssa ja jonka järjestämiseen koululla on riittävät edellytykset” (Perusopetuslaki 476/1983, §85). Pykälässä todettiin, että tämä edellyttää riittävää osallistujamäärää ja että erityisesti on huolehdittava erityisoppilaista. Peruskoululla oli siis mahdollisuus toteuttaa kasvatusta koulunkäynnin päättymisen jälkeen, ja tällä tavalla osallistua nuorten oppivelvollisuuden jälkeisen tuen järjestämiseen. Perusopetusasetuksessa vuodelta 1984 viitataan tähän pykälään koulun nuorisotyönä: ”Peruskoululain 85 §:ssä tarkoitettua nuorisotyötä voidaan järjestää, mikäli toimintaan ilmoittautuu vähintään kahdeksan peruskoulunkäyntinsä päättäneitä nuorta tai vähintään viisi erityisluokalla ollutta peruskoulunkäyntinsä päättäneitä nuorta.” Suhteessa keskusteluun siitä, missä määrin nuorisotyön toimintaa on opinnollistettava ja missä määrin aiemmin hankittu oppiminen olisi tunnustettava, on kiinnostavaa todeta, että pyydettäessä osallistujille oli annettava todistus toiminnan aikana hankituista suorituksista ja taidoista. (Peruskouluasetus 718/1984, §147.)

1980-luvulla kouluissa tehtävän nuorisotyön kohderyhmäksi määriteltiin peruskoulunsa päättäneet nuoret. Näin nuorisotyön alana olivat ensisijaisesti toiminnot, joita voidaan kutsua vaikkapa opetussuunnitelman ulkopuolisiksi toiminnoiksi (*extra-curricular activities*). Tämä sama huomio pätee tietysti myös vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvaan kerhotoimintaan. Tämä erottaa nykyisen koulunuorisotyön, jossa toimitaan kouluaikana ja jossa nuorisotyöntekijät hakeutuvat kiinteämmin osaksi kouluyhteisöä, aiemmasta toiminnasta. Kun toisen

maailmansodan jälkeen opettajat saattoivat toteuttaa nuorisotyötä koulussa, on se nyt useammin nimenomaan nuorisotyöntekijöiden tehtävänä.

Seuraava vaihe koulunuorisotyöstä ajoittuu 2000-luvulle. Tuolloista työtä leimasi se, että eri puolilla Suomea ryhdyttiin tekemään yhteistyötä koulun ja nuorisotyön välillä. Tämä tapahtui käytännössä havaituista tarpeista ja ohjautui kuntien omista lähtökohdista käsin. Tässä vaiheessa valtiovallalla ei ollut vahvaa intressiä ohjata koulunuorisotyötä. Osin tästä syystä toimintaa ei ole tilastoitu, joten koulunuorisotyön laajuutta ei voida arvioida. Vuonna 2009 nuorisotutkija Tomi Kiilakoski kuvasi havaitsemaansa muutosta nuorisotyössä todeten, että ”Nuorisotyöntekijöiden työnkuvaan on tullut 2000-luvun mittaan uusia yhteistyön muotoja. Työntekijät tekevät lisääntyntä yhteistyötä koulun kanssa.” (Kiilakoski 2011, 220.) Hän totesikin koulun olleen merkittävä yhteistyökumppani prosessissa, jossa pelkästään nuorisotilakeskeisestä työstä hakeudutaan toimimaan laajemmin alueella. Tätä muutosta hän kuvasi siirtymänä tilatyöstä alueelliseen nuorisotyöhön. Koulun merkitystä yhteistyökumppanina hän analysoi neljästä näkökulmasta: kouluilla ja nuorisotyöllä on yhteinen kohderyhmä yläkouluikäisissä nuorissa; koulut sijaitsevat nuorisotilojen lähellä tai ainakin samalla alueella; koulussa on kasvatustilan ammattilaisia, joiden kanssa nuorisotyön on helppo tehdä töitä; nuorisotyö pystyy tuomaan kouluihin ryhmädynamiikan asiantuntijuutta ja tähän liittyviä menetelmiä. (Mt. 229.) Näiden lisäksi nuorisotyö pystyi koulussa tiedottamaan toiminnoistaan sellaisille nuorille, joita ei muutoin tavoitettu.

Koulunuorisotyön kehittyminen oli siis vauhdissa jo 2000-luvulla, tosin varsin eritahaisesti eri kunnissa. Vaikka luotettavia tilastoja kehittymisen vauhdista ei ole, erilaisten

2010-luvun alussa laadittujen tutkimusraporttien pohjalta voidaan kuitenkin luonnostella tilannetta. Tomi Kiilakoski toteutti vuosina 2012–2014 tutkimushankkeen, jonka lähtökohdat nousivat kuntien itsensä tarpeista. Hän totesi, että aihioita koulunuo-
risotyölle on ollut olemassa jo 1990-luvulla, mutta ”pitkäkestoisemman, suunnitelmallisemman ja tavoitteellisemman yhteistyön katsotaan alkaneen verrattain myöhään, usein vasta 2000-luvun mittaan” (Kiilakoski 2014, 12). Myös muissa tutkimusraporteissa korostettiin, ettei työ enää tuolloin ollut satunnaista, vaan sitä pyrittiin ohjaamaan vuoropuhelussa koulun kanssa. Esimerkiksi Humanistisen ammattikorkeakoulun Marjo Kolehmainen ja Pauliina Lahtinen kirjoittivat, että 2010-luvulla ”Yhteistoiminta on saanut uusia muotoja ja työ on alkanut kehittyä dialogiseen ja tavoitteelliseen yhteistyöhön. Koulu on avautunut ammatillisille nuorisotyöntekijöille, jotka ovat läsnä koulun arjessa ja toimintakulttuurissa omalla asiantuntijuudellaan” (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 14).

Valtiovalta kiinnostui koulunuo-
risotyöstä tähän kehityskulkuun verrattuna myöhään. Koulunuo-
risotyö kehittyikin pitkälti alhaalta ylöspäin valtakunnallisen ohjauksen, mutta myös valtion rahoituksen ollessa vähäistä. Itse asiassa vuonna 2006 annettu nuorisolaki oli jännitteisessä suhteessa kehkeytyvään kou-
lunuo-
risotyöhön. Tuolloinen laki nimittäin kuvasi nuorisotyön olevan nuoren omaan aikaan kohdentuvaa työtä (Nuorisolaki 72/2006, §2). Maininta omasta ajasta pois-
tettiin vuoden 2016 nuorisolaista, osin sen vuoksi, että tuolloin valtavirtaistunut koulu-
nuorisotyö kohdentui muuhun kuin nuoren omaan aikaan, jollaiseksi oli perinteisesti ym-
märretty oppivelvollisuuskoulun ulkopuoli-
nen toiminta. Tätä ennen vuonna 2014 anne-
tuissa valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa mainittiin nuorisotyö puhuttaessa

yhteistyöstä muiden tahojen kanssa (OPH 2014, 36) sekä yksilöllisen oppilashuollon yhtenä yhteistyökumppanina (OPH 2014, 84). Nämä yleistasoiset kirjaukset kuvaavat sitä, että vuonna 2014 annettuja perusteita laadittaessa nuorisotyöstä oli tullut kouluil-
le maininnan arvoinen yhteistyökumppani. Tämä osoitti muutoksen olleen käynnissä, sillä nuorisotyötä ei ollut mainittu edellisissä, vuoden 2004 valtakunnallisissa opetussuun-
nitelman perusteissa.

Osoituksena nuorisotyön kasvaneesta merkityksestä on myös se, että se maini-
taan useissa eri koulutusta ohjaavissa doku-
menteissa. Vaikkapa hallituksen esityksessä oppivelvollisuuslakien muuttamiseksi tode-
taan, että lakia tukevassa kyselyssä koulun tukimuodoista todettiin, että osallistamisen ammattilaisia, kuten nuorisotyötä ja yhteisöl-
lisen oppilashuollon ammattilaisia, toivottiin koulun tueksi (Hallituksen esitys 54/2022). Lyhyt maininta osoittaa, että nuorisotyö oli nähty koulun näkökulmasta relevantiksi yhteistyötahoksi ja sillä nähtiin olevan myös omaa, muista poikkeavaa osaamista. Sen myös katsottiin vastaavan tunnistettuun tarpeeseen. Toisaalta sillä ei kuitenkaan ollut monopolia tähän osaamiseen, kuten mainin-
ta yhteisöllisen oppilashuollon ammattilai-
sista nuorisotyön yhteydessä havainnollistaa.

Tätä tekstiä kirjoitettaessa syksyllä 2023 voi havaita koulunuo-
risotyön saavuttaneen myös valtiovallan hyväksynnän. Vuonna 2020 nimettiin kuusi osaamiskeskusta nu-
risotyöhön. Yhden näistä tehtäväksi annettiin kehittää kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää nuorisotyötä. Samana vuonna nuorisotyö kouluissa nähtiin yhdeksi keinoksi ehkäistä koronarajoitusten vaikutuksia nuoriin. Alue-
hallintovirastot jakoivat syksyllä 2020 tehdyn haun perusteella rahaa kouluissa ja oppilai-
toksissa tehtävän nuorisotyön vahvistamiseen ja kehittämiseen. Hakukuulutuksen mukaan jaettava enimmäissumma oli 6,5 miljoonaa

euroa. Vuonna 2022 aluehallintovirastot jakoivat enintään seitsemän miljoonaa euroa samaan toimintaan, eli kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön vahvistamiseen. Vuonna 2023 aloittaneen Petteri Orpon hallitusohjelma mainitsi koulunuorisotyön – ensimmäistä kertaa hallitusohjelmassa. Lyhyen kirjauksen mukaan ”hallitus edistää koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä sekä turvallisten aikuisten läsnäoloa kouluissa” (Valtioneuvosto 2023, 94). Vuoden 2024 budjettiesityksessä koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön varattiin kolme miljoonaa euroa. Näin koulunuorisotyö oli ensimmäistä kertaa mainittu valtion budjetissa, mitä voi pitää yhtenä esimerkkinä sen nivoutumisesta osaksi valtion nuorisopolitiikkaa. Huomiota kannattaa kiinnittää myös siihen, että aluehallintovirastot puhuvat hakukuulutukseensa nuorisotyöstä kouluissa, kun hallitusohjelmassa puhutaan koulunuorisotyöstä. Tämä voi heijastaa käsitteellistä siirtymää. Käsitteellinen kiista sen välillä, onko sopivaa puhua nuorisotyöstä kouluissa vai koulunuorisotyöstä, on herättänyt paljon pohdintaa (Kiilakoski 2014, 16; Kolehmainen & Lahtinen 2014; 15–16; Jurvanen ym. 2021; Malm 2021, 61; Penttinen 2023, 8).

Yllä luonnosteltua historiallista kehityskulkua voi lyhyesti tiivistää todeten, että toisen maailmansodan jälkeen nuorisotyöllä oli paikkansa koulussa, mutta nykyisestä eriävällä tavalla. Nuorisotyö koulussa kuitenkin hiipui viimeistään 1990-luvun alun lamavuosina. Syntyi katkos, jonka aikana aiemmat yhteistyön muodot katosivat. Uusi koulunuorisotyö alkoi ilman että olisi erityisesti mietitty yhteyksiä aiempaan. Nykymuotoinen 2000-luvun mittaani tiivistynyt yhteistyö nuorisotyön ja koulun välillä on osoitus siitä, että nuorisotyöllä on koulussa vakiintunut paikka yhtenä koulun hyvinvointitehtävän toteuttajana, mutta ei ainoana tahona, jolla tähän katsotaan olevan

oikeutusta. Kehityskulun taustalla voi nähdä nuorisotyöntekijöiden koulutustason nousua (ks. Kiilakoski 2019), nuorisotyön aseman vahvistumista, mutta myös laajempia hallinnollisia ja yhteiskunnallisia kehityskulkuja, kuten moniammatillisen toiminnan kasvua, hyvinvointikäsitteiden muutoksia sekä nuorten elämäntien tukemisen hankaluuksia yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa koulutuksesta on tullut enenevässä määrin välttämättömyys nuoren elämäntienä ja jossa siirtymä työelämään on jossakin määrin hankaloitunut työelämän vaatimusten noustessa. Nämä kehityskulut selittänevät myös sitä, miksi alun perin kuntien yhteistoiminnan pohjalta syntynyt toimintamuoto on saanut valtiovallan kiinnostumaan siitä.

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön yleiskuva

Koulun merkitys nuorisotyön toimintaympäristönä on kasvanut jo verrattain pitkään. Esimerkiksi vuoden 2019 Kunnallisesta nuorisotyöstä -kyselyssä (Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019, 22–23) todettiin koulun olevan toiseksi yleisin kunnallisen nuorisotyön toimintaympäristö nuorisotalojen jälkeen. Tuolloin arvioitiin, että koulunuorisotyö oli lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana puolesta vastanneista kunnista. Hieman myöhemmin, vuonna 2021, Verken kyselyyn digitaalisesta nuorisotyöstä vastasi vajaa tuhat nuorisotoimintayhteisöä. Heiltä kysyttiin kolmea yleisintä toteutettua työmuotoa. Koulunuorisotyö oli toiseksi yleisin työmuoto, ja sitä toteutti noin kolmannes vastaajista. (Lehtonen 2021, 11.) Molemmat kyselyt viittaavat siihen, että koulunuorisotyö oli jo tuolloin vakiintunutta ja laajalti valtakunnallisesti jaettua. Nuorisotyöntekijöiden vuo-teen 2030 ulottuvissa tulevaisuudenkuvissa kolme neljästä nuorisotyöntekijästä olettaa

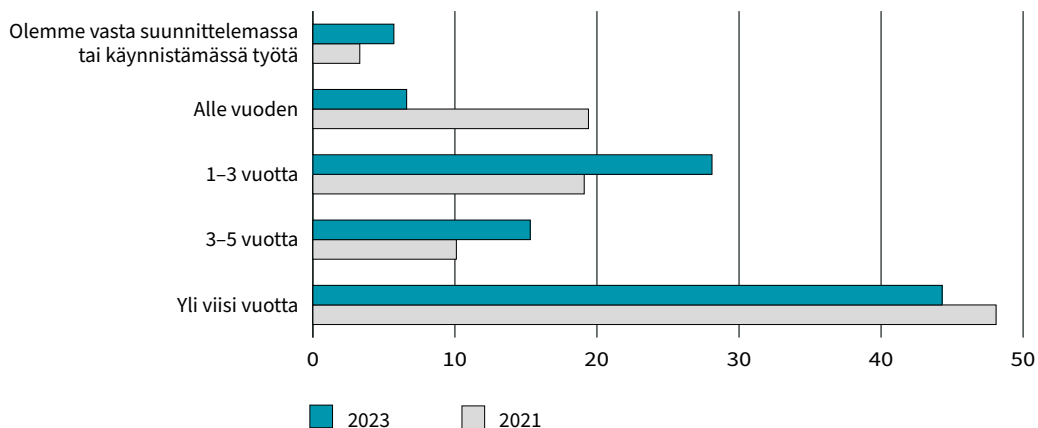
koulussa tehtävän nuorisotyön merkityksen kasvavan ainakin melko paljon (Malm 2021, 31). Tässä osiossa esittelemme tuoreinta tietoa koulu- ja oppilaitosnuorisotyöstä vuoden 2023 kyselytiedon valossa ja vertaamme sitä edellisen, vuoden 2021 Kunnallisesta nuorisotyöstä -kyselyn tuloksiin.

Vuoden 2023 kyselyssä 94 prosenttia kyselyyn vastanneista kunnista ilmoitti tekevän-
sä tai suunnittelevansa nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa. Vuoteen 2021 verrattuna tässä oli hienoista kasvua, sillä tuolloin myöntävästi vastasi 90 prosenttia kunnista. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on siis edelleen kasvurallalla. Näin edellisen raporttimme uumoilut siitä, että koulunuorisotyössä on edelleen kasvupotentiaalia, näyttävät osuneen oikeaan (Kivijärvi ym. 2022, 51). Havainnollista on myös tarkastella niitä syitä, joita kunnat ilmoittavat sille, etteivät tee tai suunnittele tekevän-
sä nuorisotyötä kouluissa. Aineistossa oli 12 tällaista kuntaa. Näistä puolet (6) perusteli asiaa sillä, että työhön ei ole resursseja. Loput perustelut ovat yksittäisiä ja liittyvät yhteistyön ongelmiin tai siihen, että nuorisotyöstä kouluissa/oppilaitoksissa vastaa jokin muu taho (koulut itse), tai sitten asiasta ei ole keskusteltu (ei nähty tarvetta).

Perustelut sille, ettei nuorisotyötä kouluissa tehdä, eivät liity epäilyksiin siitä, etteikö koulussa tehtävä työ olisi nuorisotyön arvojen mukaista. Kyse ei ole peloista, joiden mukaan koulussa tehtävä nuorisotyö muuttaisi nuorisotyön luonnetta tai epäilyistä, joiden mukaan koulunuorisotyöhön käytettävät resurssit voitaisiin käyttää paremmin muilla tavoin. Näin tulokset kertovat paitsi koulunuorisotyön vahvistumisesta, myös siitä, että se on tullut hyväksytyksi osaksi nuorisotyötä Suomessa.

Edellä kuvasimme koulunuorisotyön 2000-luvun vaiheita kehittyvänä prosessina, joka on lähtenyt liikkeelle kuntien tarpeista ja niissä vallitsevista paikallisista tilanteista. Tämän takia on oletettavissa, että kuntien välillä on eroja sen suhteen, kuinka kauan niissä on tehty koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä.

Kuten kuviosta 22 ilmenee, niiden kuntien osuus, jotka ovat tehneet koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä alle vuoden, on vähentynyt. Kasvua on sellaisten kuntien osuuksissa, jotka ovat tehneet koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä joko 1–3 tai 3–5 vuotta. Toisaalta niiden kuntien osuus, jotka ovat suunnittelu- tai käynnistämisvaiheessa, oli suurempi vuonna 2023 kuin vuonna 2021. Tämän voi tulkita

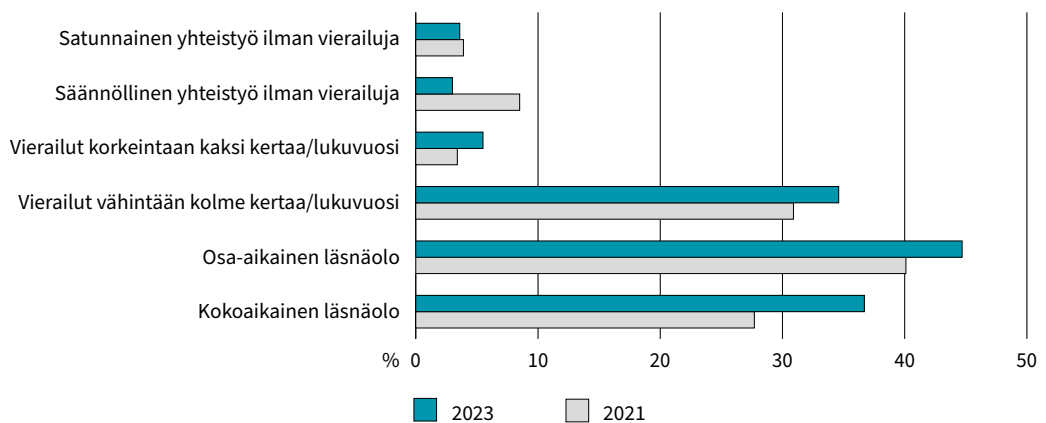
Kuvio 22. Kuinka pitkään kuntasi nuorisotoimessa on tehty nuorisotyötä kouluissa tai oppilaitoksissa?

selittyvän valtion rahoituksilla. Ne kunnat, jotka aloittivat toimintansa loppuvuoden 2020 rahoituksella, olivat kyselyä toteutettaessa tehneet työtä yli yhden vuoden, mutta alle kolme vuotta. Toisaalta ne kunnat, jotka saivat rahoitusta vasta vuonna 2022, olivat kyselyyn vastatessaan suunnitteluvaiheessa. Vuonna 2021 yhteensä 23 prosenttia vastanneista kunnista oli tehnyt työtä alle vuoden tai oli suunnitteluvaiheessa. Vuonna 2023 tämä osuus on alhaisempi, 13 prosenttia. Tämä selittyy sillä, että kuntia, joissa työtä on tehty alle vuoden ajan, on merkittävästi vähemmän kuin kaksi vuotta aiemmin. Vuonna 2020 myönnetty valtion avustus näkyi vuoden 2021 kyselyssä, ja vuoden 2023 kyselyssä näkyy uusi avustuskierron. Palaamme tähän asiaan kuvion 27 yhteydessä, jossa tarkastelemme sitä, kuinka merkittäväksi ulkopuolisen rahoituksen osuus arvioidaan.

Tarkastelun kohteena olevien kyselyjen aikaero on kaksi vuotta. Siksi on luontevaa, ettei pitkään työtä tehneiden osuiksissa ole merkittäviä muutoksia. Vuonna 2021 koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä oli tehnyt vähintään kolmen vuoden ajan 58 prosenttia kunnista. Vuonna 2023 luku

oli 60 prosenttia. Tämä kertoo koulunuorisotyön eritahtisuudesta. Oman tarkastelunsa vaatii se, että vuonna 2021 oli hie- man suurempi osuus pitkän linjan, yli viisi vuotta, koulunuorisotyötä tehneitä kuntia. Toisaalta vuonna 2023 oli enemmän 3–5 vuotta työtä tehneitä kuntia, mikä on loogista hankerahoituskausien kehityksessä. Tätä saattaa selittää tulkintojen muuttuminen ja aika-arvioiden epätarkka luonne, tai se, että vastaajien koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tekemisen kriteerit ovat tiukentuneet. Joka tapauksessa huomiota kannattaa kiinnittää siihen, että yli puolet kunnista on toteuttanut koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä pidempään kuin kolme vuotta.

Kutsumme koulunuorisotyön intensiteetiksi sitä, kuinka iso osuus yksittäisen nuorisotyöntekijän työpanoksesta ohjautuu kouluille. Korkeimmassa mahdollisessa intensiteetissä nuorisotyöntekijän koko työaika kohdentuu koulu- tai oppilaitostyöhön ja seuraavaksi voimakkaimmassa intensiteetissä on kyse osa-aikaisuudesta. Muut intensiteetin tasot kuvaavat joko vierailuja koululla lukuvuoden aikana tai yhteistyötä ilman vierailuja. Huomiota kannattaa kiinnittää

Kuvio 23. Mitkä seuraavista vaihtoehtoista kuvaavat parhaiten kuntasi nuorisotoimen tilannetta [koulu- tai oppilaitosnuorisotyön osalta] tällä hetkellä? Voit halutessasi valita useampia vaihtoehtoja.

siihen, että tällä intensiteetin määritelmällä katsomme sitä, kuinka paljon kunnassa on koulunuorisotyöhön resursseja, emme sitä, kuinka paljon yksittäisillä kouluilla on nuorisotyöntekijöitä.

Kokoaikaisesti kouluissa tai oppilaitoksissa nuorisotyötä tekevien kuntien määrä on kasvanut. Sama havainto koskee osa-aikaista työtä. Toisin sanoen kouluissa ja oppilaitoksissa suurimmilla intensiteeteillä toimivien nuorisotoimien määrä on lisääntynyt. Toisaalta on myös huomattava, että koulunuorisotyön resurssien kasvaessa kaikenlaisten työntekijöiden määrä todennäköisesti lisääntyy. Kuviosta 23 näkyy, kuinka yhteistyön määrä ilman vierailuja koululla on suhteellisesti vähentynyt. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että laskua olisi tapahtunut absoluuttisten määrien osalta (ks. taulukko 10). Toisin sanoen, koko- ja osa-aikaisen työskentelyn rinnalla tehtävä kevyempi vieraileva ja muu yhteistyö ei todennäköisesti ole vähentynyt.

Tarkastelimme koulu- tai oppilaitosnuorisotyön intensiteettien yhteyksiä siihen, millaiseen hallinnolliseen kokonaisuuteen nuorisotyö kunnissa sijoittuu. Voisi nimittäin olettaa, että yhteistyö on helpompaa ja intensiivisempää silloin, kun nuorisotyö kuuluu sivistystoimen ja sivistyslautakuntien alle, jolloin myös toiminnan suunnittelun voisi ajatella olevan helpompaa. Aineistossamme nuorisotyön poliittinen hallinnointi opetus- ja sivistyslautakunnissa tai vastaavissa tarkoittaa keskimäärin korkeahkoa koulunuorisotyön intensiteettiä. Lautakuntien mukaisen tarkastelun osalta erot olivat kuitenkin pieniä eivätkä tilastollisesti merkitseviä. Tarkasteltaessa koulu- tai oppilaitosnuorisotyön intensiteettiä suhteessa viranomaishallintoon voi kenties hieman yllättäenkin havaita, että nuorisotoimen sijoittuminen vapaa-aika-, liikunta-, kulttuuri- tai nuorisotoimiin tarkoittaa verrattain korkeaa intensiteettiä.

Tässäkin kohden erot ovat niin pieniä, etteivät ne muodostu tilastollisesti merkitseviksi. Koulunuorisotyön kehittyminen ei siis ole tämän kyselyn tulosten perusteella sidoksissa nuorisotyön sijoittumiseen kunnan hallintorakenteissa.

Myös kuntakoolla voisi olettaa olevan vaikutusta koulunuorisotyön intensiteettiin siten, että intensiteetti kasvaa kuntakoon mukaan. Mitä isompi kunta, sitä todennäköisemmin siellä tehdään koulunuorisotyötä korkealla intensiteetillä. Näin näyttääkin olevan, vaikka tässäkin kohden ero ei muodostu tilastollisesti merkitseväksi ($p=.087$). Aineisto on kuitenkin sen verran pieni, että varsin lineaarinen yhteys kuntakoon ja intensiteetin välillä kannattaa huomioida. Samalla on huomattava, että tällä asetelmalla ei päästä katsomaan, millaista on intensiteetti kaikkien kunnassa olevien koulujen tai oppilaitosten osalta.

Nuorisotyö perusasteella ja toisella asteella

Koulunuorisotyön tyypillinen aloitustapa on ollut toteuttaa luokkien ryhmäyttyä yläkoulun alkaessa. Ryhmädynamiikan edistämiseen ja vertaisuhteiden tukemiseen tähtäävät toiminnot ovat olleet luonteva, nuorisotyön osaamiseen mutta myös arvopohjaan sopiva tapa toimia. Tämä on tarjonnut kouluille uudenlaista menetelmäosaamista, mikä on helpottanut yhteistyön aloittamista koulun ja nuorisotyön välillä. (Kiilakoski 2011; 2014.) Näin koulunuorisotyötä on alun perin toteutettu lähinnä peruskouluissa, mutta se on alkanut laajeta toiselle asteelle. On myös oletettavaa, että pian vuoden 2021 tiedonkeruun jälkeen tapahtunut oppivelvollisuuden laajentuminen on heijastunut erityisesti oppilaitoksissa tehtävää nuorisotyötä koskeviin vastauksiin.

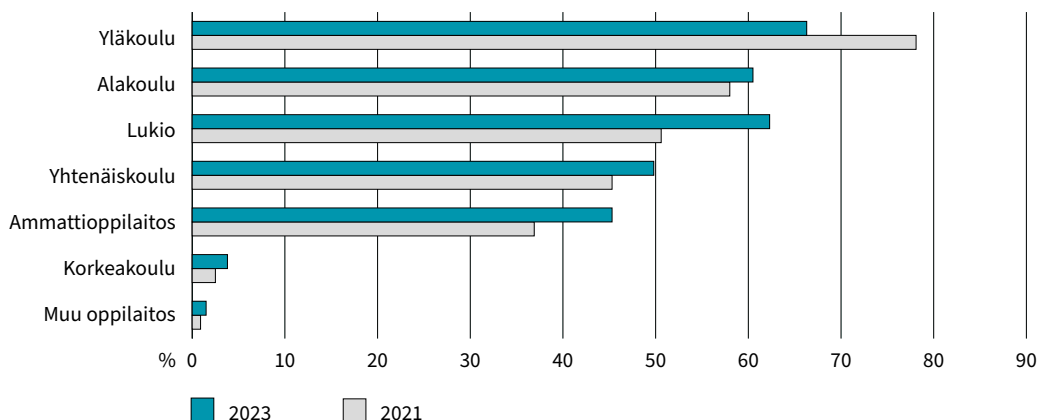
Oppivelvollisuuslaki astui voimaan 1.8.2021. Uudessa laissa oppivelvollisia ovat kaikki alle 18-vuotiaat. Tämä on asettanut uusia vastuita koulutuksen järjestäjille.

Kuviosta 24 ilmenee, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyön toimintaympäristöt ovat laajentuneet monissa kunnissa. Erityisesti lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa nuorisotyötä tekevien kuntien määrä on lisääntynyt. Tämän voi olettaa ainakin osittain selittyvän oppivelvollisuusiän nostamiseen liittyvillä vaikutuksilla ja toisaalta havaitulla tarpeella kohdentaa nuorisotyötä enemmän myös peruskoulunsa päättäneiden nuorten pariin. Kunnista 62 prosenttia raportoi tekevänsä nuorisotyötä lukioissa, kun vielä kaksi vuotta sitten vastaava luku oli 51 prosenttia. Ammatillisissa oppilaitoksissa nuorisotyötä tehdään 45 prosentissa kunnista, kun vastaava osuus vuonna 2021 oli 37 prosenttia. Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa tehdyn nuorisotyön määrää ei voi kuitenkaan vertailla suoraan näillä luvuilla, sillä ammatillisia oppilaitoksia on huomattavasti vähemmän kuin lukioita. Siksi on huomattavasti enemmän kuntia, joissa on lukio, kuin kuntia, joissa on jokin ammatillinen oppilaitos.

Taulukossa 9 on eritelty hieman tarkemmin, millä tavalla toisen asteen oppilaitoksissa tehtävä työ jakautuu kunnissa. Tyypillisin tilanne on sellainen, jossa työtä tehdään sekä lukiossa että ammatillisissa oppilaitoksissa. Seuraavaksi tyypillisintä on, ettei työtä tehdä kummassakaan. Pelkästään ammatillisissa oppilaitoksissa toisella asteella työtä tehdään vain pienessä joukossa kuntia (6 %). Toisella asteella tehtävä työ kohdentuu siis tyypillisesti kaikkiin kunnassa oleviin oppilaitoksiin. Ammatillisten oppilaitosten vähäisempi määrä saa aikaan sen, ettei työtä voida kaikissa kunnista kohdistaa niihin.

Taulukko 9. Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa nuorisotyötä tekevien kuntien määrät ja suhteelliset osuudet.

	n	%
Ei kummassakaan	50	28
Ammatillisessa oppilaitoksessa	10	5
Lukiossa	37	20
Molemmissa	62	34
Ei tietoa	22	12
Yhteensä	181	100

Kuvio 24. Missä kouluissa tai oppilaitoksissa kunnan nuorisotoimi tekee nuorisotyötä?

Toisen asteen volyymien kasvusta huolimatta yläkoulut olivat säilyneet keskeisimpänä koulunuorisotyön tekemisen paikkana. Kahdessa kolmesta (66 prosenttia) kyselyyn vastanneesta kunnasta tehtiin nuorisotyötä yläkoulussa. Ensisilmäyksellä hieman yllättävä havainto on, että yläkouluissa nuorisotyötä tekevien kuntien määrä on vähentynyt kahdessa vuodessa. Vuonna 2021 78 prosenttia kunnista kertoi tekevänsä nuorisotyötä yläkouluissa. Käynnissä on siis kehityskulku, jossa nuorisotyö on laajentunut toiselle asteelle ja samanaikaisesti aiempaa pienempi joukko kuntia kertoo tekevänsä nuorisotyötä yläkouluissa. Tämän kehityskulun voi havaita kuvioista 24, josta on luettavissa, että aiemmin selkeästi tärkein koulunuorisotyön areena, peruskoulun yläkoulut, näyttäisi menettäneen jonkin verran asemiaan.

Lähempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että tulkinta yläkoulujen valta-aseman hiipumisesta lienee ennenaikainen. Ensinnäkin näyttää siltä, että vuoden 2021 jälkeen joukko yläkouluja on saattanut muuttua hallinnollisesti yhtenäiskouluiksi. Vuonna 2022 Suomessa oli Tilastokeskuksen mukaan 188 peruskoulun vuosiluokkia 7–9 sisältävää oppilaitosta. Yhtenäiskoulujen eli niiden koulujen määrä, joissa on vuosiluokat 1–9, on tätä merkittävästi isompi, eli 495 kappaletta. Yhtenäiskoulujen määrä on kasvanut merkittävästi, ja noin neljännes Suomen kaikista noin 2000 peruskoulusta on yhtenäiskouluja. (Tilastokeskus 2023.) Puolessa vastanneista kunnista tehtiin nuorisotyötä yhtenäiskoulussa, kun vuonna 2021 vastaava osuus oli 45 prosenttia. On hyvin mahdollista, aiemmin yläkouluilla tehty työ on nyt raportoitu panostuksiksi yhtenäiskouluille. Tätä tulkintaa vahvistaa havainto, jonka mukaan vain yläkouluissa nuorisotyötä tekevien kuntien osuus on vähentynyt (55 % vuonna 2021 ja 48 % vuonna 2023), kun taas ainoastaan yhtenäiskouluilla työtä

tekevien määrä on puolestaan lisääntynyt (22 % vuonna 2021 ja 31 % vuonna 2023) vuosina 2021–2023. Toisekseen henkilöresurssien kohdentumista tarkasteltaessa voi huomata, että yläkouluilla työskentelevien koko- ja osa-aikaisten työntekijöiden määrä on lisääntynyt (ks. taulukko 11).

Taulukossa 10 on esitetty, miten tehtävä työ jakautuu yläkoulujen ja yhtenäiskoulujen osalta. Vain yläkouluissa nuorisotyötä toteuttaa hieman yli 40 prosenttia ja vain yhtenäiskouluissa 27 prosenttia kunnista. Sekä yläkouluissa että yhtenäiskouluissa nuorisotyötä tekee 17 prosenttia kunnista. Jälkimmäinen lukema kertonee myös siitä, että verrattain harvassa kunnassa on sekä ylä- että yhtenäiskouluja. Koulunuorisotyö on reagoinut kouluverkon muutoksiin, ja tämän seurauksena työn hallinnolliset arenat ovat eläneet.

Taulukko 10. Yläkouluissa ja yhtenäiskouluissa nuorisotyötä tekevien kuntien määrät ja suhteelliset osuudet.

	n	%
Ei kummassakaan	4	2
Vain yläkoulussa	76	42
Vain yhtenäiskouluissa	49	27
Molemmissa	30	17
Ei tietoa	22	12
Yhteensä	181	100

Alakouluissa nuorisotyötä tehtiin 60 prosentissa vastanneista kunnista vuonna 2023. Vuoden 2021 kyselyssä alakouluilla tehtävästä nuorisotyöstä raportoi 58 prosenttia kunnista. Toisin sanoen alakouluilla nuorisotyötä tekevien kuntien määrässä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Samalla on kuitenkin niin, että kuntien raportoimat

resurssit alakouluissa erityisesti koko- ja osa-aikaisten työntekijöiden osalta ovat kasvaneet huomattavan paljon kahdessa vuodessa, jopa noin kaksinkertaisiksi (taulukko 11).

Yllä kuvattu tilasto kertoo, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tehdään laaja-alaisesti peruskoulun eri luokilla sekä toisella asteella.

Se ei kuitenkaan vielä kerro, missä määrin henkilöresursseja käytetään eri oppilaitosten välillä. Taulukko 11 osoittaa, että yläkouluun käytetään selvästi eniten henkilöresursseja. Erityisesti kokoaikaisesti työtä tehtaessa yläkouluilla tehtävä nuorisotyö erottuu. Kun verrataan yhtenäiskoululla työskentelyyn

Taulukko 11. Nuorisotoimien ilmoittamat koulu- ja oppilaitostyön henkilöresurssit työntekijöiden lukumäärinä (vuoden 2021 keskiarvo sulkeissa).

	minimi	maksimi	keskiarvo	keskihajonta	summa
Alakoulu (n=93)					
kokoaikaiset	0,00	4,00	0,303 (0,193)	0,588	28,16
osa-aikaiset	0,00	7,00	0,298 (0,124)	0,922	27,69
vierailevat	0,00	90,00	2,605 (2,039)	7,985	242,17
yhteistyötä tekevät	0,00	8,00	0,231 (0,265)	0,905	21,50
Yläkoulu (n=101)					
kokoaikaiset	0,00	9,00	0,813 (0,654)	1,389	81,93
osa-aikaiset	0,00	10,00	0,476 (0,462)	1,262	48,00
vierailevat	0,00	200,00	3,755 (3,059)	16,478	378,54
yhteistyötä tekevät	0,00	90,00	0,993 (0,257)	7,196	100,13
Yhtenäiskoulu (n=72)					
kokoaikaiset	0,00	4,00	0,486 (0,599)	0,819	35,08
osa-aikaiset	0,00	10,00	0,589 (0,418)	1,463	42,52
vierailevat	0,00	200,00	4,636 (3,600)	20,679	334,59
yhteistyötä tekevät	0,00	8,00	0,202 (0,153)	0,988	14,57
Ammatilliset (n=70)					
kokoaikaiset	0,00	10,00	0,244 (0,408)	1,075	16,99
osa-aikaiset	0,00	2,00	0,188 (0,145)	0,421	13,08
vierailevat	0,00	20,00	1,859 (2,031)	2,694	129,51
yhteistyötä tekevät	0,00	4,00	0,180 (0,167)	0,653	12,51
Lukio (n=94)					
kokoaikaiset	0,00	7,00	0,171 (0,199)	0,659	16,07
osa-aikaiset	0,00	2,00	0,153 (0,126)	0,405	14,48
vierailevat	0,00	11,00	1,608 (1,526)	1,840	151,08
yhteistyötä tekevät	0,00	3,00	0,153 (0,196)	0,483	14,33

suunnattuja henkilöresursseja alakoululla tehtävään työhön, havaitaan, että yhtenäiskouluilla työskentelyyn on enemmän henkilöresursseja. Tämän voi tulkita kertovan siitä, yhtenäiskoululla työ suuntautuu perinteiseen nuorisotyön kohderyhmään, eli 13–16-vuotiaisiin. Toisella asteella tehtävässä nuorisotyössä kiinnittää huomiota se, että ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden nuorisotyöhön käytettävät resurssit ovat varsin samansuuruiset. Koska harvemmat kunnat tekevät nuorisotyötä ammatillisissa oppilaitoksissa kuin lukioissa, kertoo tämä siitä, että ammatillisissa oppilaitoksissa on niissä nuorisotyötä tekevissä kunnissa käytettävissä enemmän resursseja.

Tilastopalvelu Vipusen (2023) mukaan ammatillisia oppilaitoksia oli 152 vuonna 2022. Niissä opiskeli noin 300 000 opiskelijaa. Oppilaitosten oppilasmäärissä on huomattavaa vaihtelua, sillä ne vaihtelevat 30 hengen kristillisistä kansanopistoista lähes 15000 hengen oppilaitoksiin. Keskimäärin ammatillisissa oppilaitoksissa oli 1923 opiskelijaa. Lukioita on yli kaksinkertainen määrä, 378 vuonna 2022. Niissä opiskeli hieman yli 109 000 opiskelijaa. Keskimäärin opiskelijoita oli oppilaitosta kohden 290. Jo nämä luvut kertovat huomattavista eroista eri opiskelumuotojen välillä. Ne myös osoittavat, että lukiot ovat toimintaympäristöinä lähempänä yläkouluja oppilasmäärältään sekä sen kannalta, että lukioita on huomattavasti useammassa kunnissa.

Lopulta ilmoitettuja työntekijäresursseja tarkasteltaessa on syytä huomata varsin suuret keskihajonnat ja vastaajien oletettavasti summittaiset arviot erityisesti kouluissa ja oppilaitoksissa vierailevien työntekijöiden osalta. On todennäköistä, että kaikilla vastaajilla ei ole ollut käytössään tarkkaa tietoa tai välttämättä edes karkeaa arviota koulu- ja oppilaitosvierailujen määristä ja niihin käytetystä ajasta. Saman voisi ajatella koskevan myös koulu- ja oppilaitosyhteistyöhön käytettyjä työtunteja. Hajonnasta valtaosa selittyy

kuntien kokoeroilla ja ehkä raportoinnin summittaisuudella. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tehdään monin paikoin vakiintuneena osana kunnallista nuorisotyötä ilman erillistä budjettia tai siihen nimettyjä vastuuhenkilöitä.

Koko- ja osa-aikaisten työntekijöiden määrää voi kuitenkin arvioida melko luotettavasti käytettävissä olevien tietojen perusteella. Kyselytökseen valikoituneet nuorisotoimet ilmoittivat yhteensä 324 koko- tai osa-aikaisesta koulu- tai oppilaitosnuorisotyöntekijästä.

Jos lähdetään siitä, että kuntakoon mukaan painotettu kyselyotos on valtakunnallisesti edustava ja tiedetään vastausprosentin olleen 62,1, niin karkean arvion kaikista Manner-Suomen koko- ja osa-aikaisista koulu- ja oppilaitosnuorisotyöntekijöistä saa yksinkertaisella prosenttilaskulla ($100 \times 324 / 62,1$). Tuloksena voi todeta, että Manner-Suomen nuorisotoimissa oli vuoden 2023 keväällä noin 520 koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä koko- tai osa-aikaisesti tekevää henkilöä. Koulujen ja oppilaitosten kanssa yhteistyötä tekeviä ja niissä vierailevia nuorisotoimien työntekijöitä oli huomattavasti tätä enemmän, muiden tahojen nuorisotyöntekijöistä puhumattakaan. Kasvua kahden vuoden takaiseen on huomattavan paljon, mikä ei ole yllättävää tämän kyselyn muihin tuloksiin peilaten ja sitä tietoa vasten, jonka mukaan valtion erityisavustuksia on edelleen myönnetty paljon nimenomaan koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön. Vuonna 2021 arvioimme koko- tai osa-aikaisia työntekijöitä olevan noin 400. Tämäkin luku kertoo osaltaan kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön kasvaneesta merkityksestä.

Koko- ja osa-aikaisten työntekijöiden määrää voi suhteuttaa myös aiemmin tässä raportissa esittämäämme laskelmaan nuorisotoimien yhteenlasketuista henkilötyövuosista (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyön resurssit). Arvioimme nuorisotoimien käytössä olleen

3114 henkilötyövuotta vuonna 2023. Yli 500 koko- tai osa-aikaista työntekijää haukkaa tästä kokonaispotista varsin ison siivun, ja siivu on vielä isompi, mikäli mukaan lasketaan vierailevat, yhteistyötä tekevät ja koulunuorisotyötä hallinnoivat työntekijät. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on kasvanut yhdeksi kunnallisen nuorisotyön kivijaloista avoimen tilatyön ja etsivän työn rinnalle.

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön talous

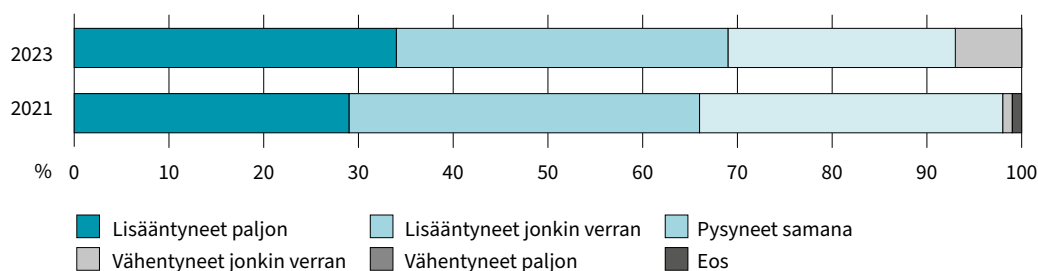
Edellä esittämämme arviot kunnallisten nuorisotyöntekijöiden ja henkilötyövuosien määrästä Suomessa ovat jossakin määrin epätarkkoja. Tilastot nuorisotyöstä eivät ole täsmällisiä, ja siksi arvioissa on väistämättä kouramittaisuutta, sillä ne perustuvat tulkintoihin siitä, millainen määrä on työntekijöitä ja henkilötyövuosia. Tässä raportissa päädyimme siihen, että henkilötyövuosien määrä kunnallisessa nuorisotyössä on yli 3000.

On huomautettava, että varsin toisenlaisiakin lukuja on esitetty. Tutkija Karla Malm on todennut, että arviot nuorisotyöntekijöiden henkilötyövuosien määrästä kunnallisessa nuorisotyössä vaihtelevat 1200:sta lähes 4000 nuorisotyöntekijään. Malm nojaa Tilastokeskukselta saatuihin ja työnimikkeisiin perustuviin lukuihin päätyen toteamaan, että

kunnissa oli vuonna 2020 noin 1500 nuorisotöistä nimekettä. (Malm 2021, 14–15.) Lukema ei kuitenkaan sisällä esimerkiksi osaa isompien kuntien hallinto- ja suunnitteluhenkilöstöstä tai sellaisista pienempien kuntien työntekijöistä, jotka vastaavat useammasta hallinnonalasta. Lisäksi edellisen luvun arviomme yli 3000 henkilötyövuodesta on paremmin yhteensopiva esittämämme arvion kanssa, jonka mukaan koulussa nuorisotyötä tekee joko osa-aikaisesti tai kokoaikaisesti yli 500 työntekijää.

Tarkoista luvuista ja niihin liittyvistä epävarmuuksista riippumatta on selvää, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön panostetaan huomattavasti henkilöresursseja. Aiemmin esittämämme tulosten mukaan kunnallisen nuorisotyön resurssit ovat kaiken kaikkiaan kasvaneet viimeisten kahden vuoden aikana melko paljon (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyön resurssit). Näyttää todennäköiseltä, että lisääntyneistä resursseista huomattava osa on kohdentunut koulu- ja oppilaitostyöhön.

Kyselyyn vastanneiden kuntien raportointi koulu- ja oppilaitostyön resursseista on linjassa sen kanssa, että olemme raportoineet koulunuorisotyön kasvua niin koulunuorisotyötä tekevien kuntien osuudessa kuin tähän suunnatuissa resursseista. Kuntia pyydettiin raportoimaan, miten he arvioivat taloudellisten resurssien kehittyneen edellisen kahden

Kuvio 25. Miten kouluissa tai oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön resurssit ovat muuttuneet edustamasi kunnan nuorisotoimissa kahden viimeisen vuoden aikana?

vuoden aikana (kuvio 25). Tämä aikajänne mahdollistaa sen arvioimisen, miten tilanne on muuttunut sitten edellisen kyselyn.

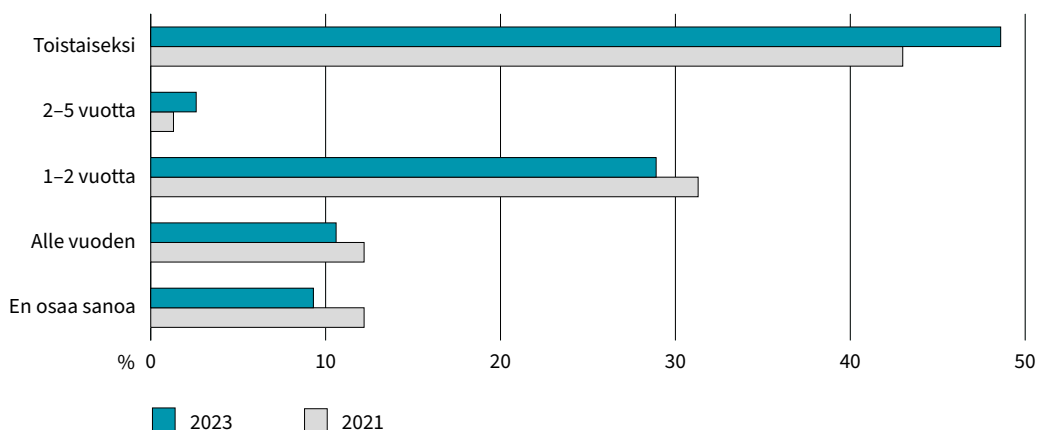
Vajaa kolmannes kunnista (29 %) arvioi koulu- ja oppilaitostyön resurssien lisääntyneen paljon. Yli kolmannes (38 %) puolestaan arvioi, että resurssit ovat lisääntyneet jonkin verran. Toisin sanoen noin kaksi kolmesta kunnasta raportoi lisääntyneistä resursseista. Vastaavasti vajaa kolmannes (32 %) totesi resurssien pysyneen ennallaan. Yleiskuva resurssien käytöstä on, että enemmistö kunnista on saanut käyttöönsä työhön lisää resursseja. Resurssit ovat vähentyneet vain yksittäisissä kunnissa (1 %). Vuoteen 2021 verrattuna resurssien muutos näyttää verrattain samantaiselta. Voi silti huomata, että vuonna 2021 useampi kunta raportoi resurssien lisääntymisestä paljon kuin vuonna 2023.

Resursoinnin muutosten ohella olennaisinta on pohtia, pohjautuuko koulu- ja oppilaitostyön kasvu ulkopuoliseen hankerahoitukseen vai kuntien omiin ja oletettavasti pysyvämpiin budjetointeihin. Halusimmekin tarkastella sitä, kuinka pysyviä koulu- ja oppilaitosnuorisotyön resurssit ovat. Käytännössä vastaajilta kysyttiin, kuinka pitkälle

tulevaisuuteen heidän ilmoittamansa resurssit ovat käytössä (ks. kuvio 26).

Selkeästi eniten oli vastaajia, jotka ilmoittivat resurssien olevan varsin pysyviä. Noin puolet vastaajista (49 %) ilmoitti resurssien olevan käytössä toistaiseksi. Näiden kuntien osuudessa oli myös pientä kasvua vuoteen 2021 verrattuna, jolloin vastaava osuus oli 43 prosenttia. Resurssit ovat odotetusti pysyvämpiä niissä kunnissa, joissa koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä on tehty pisimpään (taulukko 12). Tällaisia vakiintuneen tilanteen kuntia, joissa työtä on tehty yli viisi vuotta ja siihen tarkoitettut resurssit ovat käytössä toistaiseksi, oli aineistossa 41 (23 % kaikista kunnista). Voi siis tulkita, että koulunuorisotyö on varsin vakiintunut toimintamalli lähes neljänneksessä kunnista. Samalla lukuja voi tulkita todeten, että tyypillisin kehityskulku on, että koulunuorisotyö kehittyy alussa projektimaisesti ja vakiintuu jossakin vaiheessa, kun työtä on tehty ja toiminnan hyödyt ovat selkeämmin näkyvissä.

Kiinnostava löydös on, että niiden kuntien osuus, joissa resurssit olivat olleet käytössä yli kaksi vuotta mutta ei toistaiseksi, on hyvin pieni, vain kolme prosenttia. Käytännössä

Kuvio 26. Kuinka pitkälle tulevaisuuteen edellä ilmoittamasi [koulu- tai oppilaitostyön] resurssit ovat käytössä?

Taulukko 12. Koulu- tai oppilaitosnuorisotyön kesto niissä kunnissa, joissa työtä tehdään toistaiseksi käytössä olevilla resursseilla.

Työtä tehty	Alle vuoden (n=10)	1-3 vuotta (n=45)	3-5 vuotta (n=26)	yli 5 vuotta (n=68)
Resurssit käytössä toistaiseksi	20 % (n=2)	35,6 % (n=16)	53,8 % (n=14)	60,3 % (n=41)

koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tehdään joko vakiintunein resurssein tai hankekausien mittaisissa pätöksissä. Alle kaksi vuotta kestäviä resursseja omaavia kuntia oli yhteensä 40 prosenttia. On huomattavasti tyypillisempää, että resurssit ovat käytössä yhdestä kahteen vuoteen kuin alle vuoden. Tämä viitanee edelleen siihen, että kyselyn aikana myönnetyllä erityisavustuksella on ollut merkittävä vaikutus monissa kunnissa.

Kaikkinensa kysymys koulu- ja oppilaitosnuorisotyön resurssimuutoksista oli hankala osalle kunnista, ja joka kymmenes vastaaja ilmoitti, ettei osaa sanoa vastausta kysymykseen. Karkeasti voidaan siis sanoa, että suomalaiset kunnat jakautuvat niihin, joissa koulunuorisotyöhön on vakiintuneet resurssit ja niihin, joiden resurssit ovat joko alle kahden vuoden kestoisia tai resurssien kesto on hankalaa määritellä täsmällisesti. Tilastollisesti merkitseviä tai muutoinkaan merkityksellisiä eroja ei löydetty hallintokunta- tai poliittisen hallinnon mukaan. Tämä siis tarkoittaa, että mikäli hallitusohjelmaankin kirjattu tavoite koulunuorisotyön lisäämisestä halutaan poliittiseksi tavoitteeksi yhdenvertaisesti läpi Suomen (Valtioneuvosto 2023), on toimintaa todennäköisesti tuettava valtion toimesta.

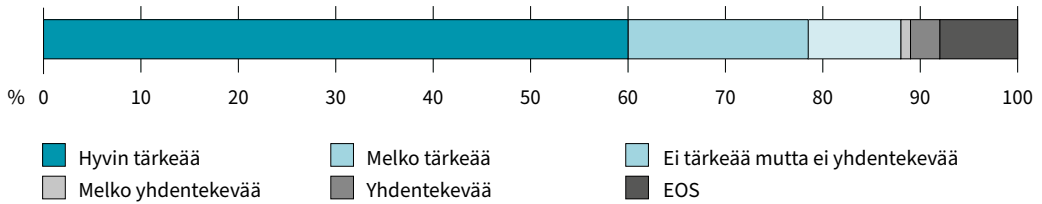
Kuten edellä totesimme, aluehallintovirastojen kautta jaettiin varoja kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön sekä vuonna 2020 että 2022. Panostukset olivat merkittäviä, jos niitä vertaa valtion vuotuisen nuorisotyön budjettiin. Vuonna 2020 jaossa oli enintään 6,5 miljoonaa

euroa ja vuonna 2022 seitsemän miljoonaa. Tämä vastasi noin kahdeksaa prosenttia koko valtion nuorisotyön budjetista ilman täydentäviä talousarvioesityksiä, jollaisia koulu- ja oppilaitosnuorisotyön avustukset olivat. Tästä syystä ei ole yllättävää, että avustukset näkyvät myös kunnilta saaduissa vastauksissa.

Vastaajilta kysyttiin, kuinka tärkeää kunnan ulkopuolinen rahoitus on vastaajan kunnassa toteutettavalle koulu- ja oppilaitosnuorisotyölle. Yli puolet (60 %) vastaajista totesi sen olevan hyvin tärkeää. Melko tärkeänä asiaa piti vajaa viidennes vastaajista (18 %). Ei tärkeänä eikä yhdentekevänä ulkopuolista rahoitusta piti joka kymmenes kunta (9 %). Vain muutama prosentti kunnista piti ulkopuolista rahoitusta yhdentekevänä. Kahdeksan prosenttia kunnista ei osannut antaa arvioita ulkopuolisen rahoituksen tärkeydestä. Kuntakoko ei ollut yhteydessä arvioon siitä, kuinka tärkeä ulkopuolinen resurssi on.

Sen sijaan koulu- ja oppilaitosnuorisotyön toteuttamisen kesto oli yhteydessä siihen, kuinka tärkeäksi ulkopuolinen rahoitus koetaan. Mitä pidempään koulunuorisotyötä on kunnassa tehty, sitä vähemmän tärkeäksi ulkopuolinen rahoitus nähtiin ($p=.019$). Tulokset vahvistavat tulkintaa, jonka mukaan pitkään toteutettu työ näkyy toistaiseksi käytössä olevina resursseina.

Yllä kuvatut ulkopuolisen hankerahoituksen tärkeyttä osoittavat tulokset saavat lisävalaistusta, kun niitä verrataan avovastauksiin kunnallisen nuorisotyön muutoksista. Muutamassa niistä kerrotaan koulunuorisotyöhön

Kuvio 27. Kuinka tärkeää kunnan ulkopuolinen rahoitus on kunnassasi toteutettavalle koulu- ja oppilaitosnuorisotyölle?

kohdennetuista lisäpanostuksista. Samalla vastauksista on havaittavissa rahoituksen hankepohjaisuus. Tämän ohella muutoksia ovat aiheuttaneet esimerkiksi harrastamisen Suomen malli sekä työpajatoiminnan ja et-sivän nuorisotyön muutokset. Kaikille on yhteistä se, että niitä rahoitetaan korvamerkitysti valtion budjetista.

Olemme saaneet 0,5 htv koulunuorisotyöntekijän. Olemme enemmän näkyvillä nuorten arjessa. Päättäjät ovat havahtuneet nuorisotyön tärkeyteen (nuorten pahoinvointiin)

Osallistumme vuosina 2023–2024 [nimi poistettu] -hankkeeseen. Päätoiminen hanketyöntekijä 1.8.2023 - 31.7.2024.

Koulunuorisotyö on tullut laajemmaksi hankkeiden kautta.

Tavoitteet ja menetelmät

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteista ei vallitse yksimielisyyttä. Tämän huomion voi tehdä niin tutkimuskirjallisuuteen perehtymällä (Jurvanen ym. 2021) kuin käytännön toimintaa tarkastelemalla (Kivijärvi ym. 2022, 58–64). Kirjallisuuden perusteella on kuitenkin väljästi erotettavissa suhteita rakentavat, oppimista tukevat, yhteisöä vahvistavat

tai sen toimintaa muuttavat sekä sosiaalisia ongelmia poistavat tavoitteet.

Erityisesti kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa aihetta lähestytään jaotteleamalla kahtia koulussa tapahtuva formaali eli muodollinen oppiminen sekä non-formaali eli epämuodollinen oppiminen. Tällöin oletetaan, että nuorisotyö tuo koulun muodollisen oppimisen ohien toisenlaiset menetelmät ja toisenlaisen tavan nähdä oppimisen kysymykset. Esimerkiksi australialaisen professorin Tim Corneyn mukaan nuorisotyössä korostuvat nuorisolähtöisyys, vapaaehtoisuus, yhteisökasvatus ja epävirallinen oppiminen (Corney 2006, 18–19). Tämän vastinpariksi asettuu oppivelvollisuuskoulu, jossa korostuvat oppiainekeskeisyys sekä yksittäisten oppilaiden arviointi. Nuorisotyö voidaan myös nähdä suhdeammattina (Kiilakoski ym. 2015; Pisani 2023; Cooper ym. 2024), jonka tehtävä on luoda nuoriin ammatillinen suhde, tukea nuorten vuorovaikutusta keskenään sekä nuorten suhdetta palveluihin, yhteiskuntaan ja lähiympäristöönsä. Tälle näkökulmalle luonteenomaisesti koulunuorisotyön vahvuuksiksi onkin nähty luottamuksellisten ja turvallisten suhteiden rakentaminen nuoriin ja näiden oppimisen tukeminen kokonaisvaltaisella ja nuorista lähtevällä työotteella (Broadbent ym. 2019, 11). Yksi kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa esitetty keskeinen tavoite on suhteiden tukeminen.

Kansainvälisessä tutkimuksessa korostuu oppiminen nuorisotyön lähtökohtana. Tulkintamme mukaan tämä on toisaalta vastaus kysymykseen siitä, mitä nuorisotyö on, mutta myös tapa oikeuttaa nuorisotyötä ja esittää näin vastaus kysymykseen, miksi nuorisotyötä pitäisi rahoittaa julkisesti. Olemme aiemmassa tutkimuksessa esittäneet tutkimustuloksenamme, että nuorisotyöntekijöiden näkemykset yhdistävät erilaisia käsityksiä oppimisesta eivätkä ne tyhjene yhteen näkökulmaan. Oppimispuhe ei ole kuitenkaan suomalaisessa nuorisotyössä yhtä keskeisessä asemassa kuin eurooppalaisessa nuorisotyön kehityksessä. (Kiilakoski & Kauppinen 2021.)

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyölle on myös hahmotettu vahvaa yhteisöllisen kehittäjän roolia. Näin on sekä kansainvälisessä että kotimaisessa keskustelussa. Iso-Britanniassa Tony Jeffs on korostanut, että nuorisotyön olisi mahdollista muuttaa koulun yhteisöllistä toimintakulttuuria. Tällöin ihanteena on, että eri tavat edistää oppimista tai eri kasvatukselliset lähtökohdat sekoittuvat ja lopputuloksena on nuorisotyön ja kouluopetuksen yhteinen työ (Jeffs 2007, 98). Koulunuorisotyölle on esitetty asemaa koulukulttuuria uudistavana voimana, jolloin se ei palaudu opettamiseen tai koulun olemassa olevaan tapaan tukea hyvinvointia (Corney 2006, 23). Tämän on nähty edellyttävän sitä, ettei koulun ja nuorisotyön toimintoja nähdä vastakkaisina, vaan yhteensovitettavina toimintoina. On käytetty esimerkiksi rajapedagogiikan käsitettä, joka korostaa rajojen ylittämistä niiden ylläpitämisen sijaan. (Coburn & Gormally 2015.) Myös suomalaisessa keskustelussa on korostettu yhteisökasvatuksen ja yhteisöjen muuttamisen tärkeyttä (esim. Kiilakoski 2014; Miettinen 2023). Suomalaisen nuorisotyöntekijöiden haastatteluissa on havaittu toiveita siitä, ettei nuorisotyö vain asettuisi osaksi koulun toimintakulttuuria, vaan se voisi pyrkiä

muuttamaan sitä nuorisotyöllisen osaamisen kautta (Malm 2021, 62).

Viimeaikaisessa nuorisopoliittisessa keskustelussa on korostunut nuorten hyvinvointi sekä heidän siirtymiensä tukeminen koulutusjärjestelmän portaalta toiselle. Erityisen huolen kohteena ovat olleet koulun, työn ja työkokeilujen ulkopuolella olevat nuoret tai nuoret aikuiset eli niin sanotut NEET-nuoret. Samoista nuorista saatetaan puhua myös syrjäytyneinä tai syrjäytymisvaarassa olevina nuorina. Tämä on osaltaan suunnannut nuorisopoliittista huomiota siihen, että voidaan tukea nuorten siirtymiä koulutukseen (esim. Aaltonen & Kivijärvi 2017). Korkean osaamisen yhteiskunnassa nuorten työttömyys on tyyppillistä. Nuoret tulevat uransa alkuvaiheessa työmarkkinoille, jotka edellyttävät korkeaa koulutus- ja taitotasoa. Mitä matalampi yksilön koulutustaso tai hänen muualla hankittu osaamisensa on, sitä suurempi on riski ajautua työmarkkinoiden marginaaliin. (OECD 2019.) Myös nuorisotyölle on asetettu enenevässä määrin tehtäviä tukea nuorten siirtymiä (Hoikkala 2021). Näitä keskusteluja on käytetty perustelemaan myös koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä. Esimerkiksi vuonna 2022 myönnetty valtion avustus koulunuorisotyöhön oli tarkoitettu vahvistamaan ”nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kiinnittymistä koulu- ja oppilaitosyhteisöön heidän elämäntaitojaan tukien ja syrjäytymistä ehkäisten” (Aluehallintovirastot 2022).

On korostettu suomalaisen koulutuspolitiikan olevan jossakin määrin OECD-maiden valtavirrasta poikkeavaa. Esimerkiksi koulujen vahva autonomia sekä luottamus yksittäisten opettajien ammattitaitoon ja pedagogiseen harkintaan on synnyttänyt mallin, joka on kansainvälisesti huomattavan vähän keskusjohtoinen (ks. Sahlberg 2011; Kiilakoski 2019). Hajautuneessa mallissa valtiovalta on luopunut tarkastajajärjestelmistä ja luottaa

siihen, että paikallistason toimijat osaavat tehdä perusteltuja päätöksiä juuri siksi, että he tuntevat paikallisen tilanteen ja paikallisten lasten ja nuorten tarpeet. Suomalaiseen koulutuspolitiikkaan onkin kuulunut 1990-luvulta lähtien paikallisten ja koulukohtaisten ratkaisujen painottaminen opetussuunnitelmien laatimisessa ja käytännön opettamisessa, mikä osaltaan on lisännyt maassamme jo vahvana ollutta linjaa pedagogisesta itsenäisyydestä ja luottamuksesta ammattikasvattajien autonomiaan (Simola 2015). Myös nuorisotyötä ohjataan Suomessa verrattain väljästi, ja kunnat pääsevät tai joutuvat linjaamaan nuorisotyön toimintoja ja jakamaan niihin resursseja paikallisten lähtökohtien mukaan (Kiilakoski ym. 2018). Kun kuvioon lisätään vielä se, ettei koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä ole raamitettu keskusjohtoisesti ja ratkaisut on pitkälti tehty paikallistasolla, on oletettavaa, että tavoitteet määrittävät nuorisotyön ammatillisten tavoitteiden värittämänä, mutta saavat erilaisia paikallisia tulkintoja.

Pyysimme kyselyssämme vastaajia nimeämään viisi mielestään tärkeintä koulu- tai oppilaitosnuorisotyön tavoitetta kolmentoista valmiin vaihtoehdon joukosta. Näiden lisäksi oli mahdollista nimetä jokin muu tavoite. Listaus piti sisällään kaikkia yllä kuvattuja aihealueita koskettavia tavoitteita. Niissä käsiteltiin nuorten suhteita toisiin nuoriin, oppimista, yksittäisten nuorten koulupolkujen tukemista sekä erilaisia yhteisötason tavoitteita. Lisäksi listaus sisälsi nuorisotoimen toiminnasta tiedottamisen, joka on tutkimuksissa havaittu yhdeksi ainakin yhteistyön alkuvaiheen motivaatioksi koulunuorisotyölle (Kiilakoski 2011; Kiilakoski 2014) sekä nuorten vapaa-ajan mahdollisuuksien lisäämiseksi. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteet saattavat siten liittyä myös koulun ulkopuolisiin toimintoihin.

Kuntien välillä on eroja sen suhteen, miten tärkeiksi eri tavoitteet arvioitiin.

Vastauksissa oli huomattavaa variaatiota, eikä yksikään vaihtoehto ollut kaikkien vastaajien viiden keskeisimmän joukossa.

Taulukkoon 13 on luokiteltu perusasteella tehtävälle nuorisotyölle asetetut tavoitteet tärkeysjärjestyksessä. Kuten taulukosta voi lukea, alakouluissa, yläkouluissa ja yhtenäiskouluissa kolme tärkeintä tavoitetta olivat samat. Ne olivat sitä myös vuonna 2021, eli niiden voi tulkita kuvaavan vakiintuneita tapoja toteuttaa nuorisotyötä perusasteella. Tavoitteissa korostuvat nuorten kaveri- ja ryhmäsuhteiden parantaminen, kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy sekä koulussa viihtyminen. Neljänneksi tärkeimmässä tavoitteessa on eroja, sillä sekä alakoulussa että yhtenäiskoulussa neljänneksi tärkein tavoite on koulutussiirtymien tukeminen. Yläkoulussa se on nuorisotoimen toiminnasta tiedottaminen. Tämä korostanee osaltaan sitä, että myös alakouluissa tai yhtenäiskoulujen alaluokilla tehtävä nuorisotyö kohdentuu ala- ja yläkoulun väliseen nivelvaiheeseen. Teimme saman tulkinnan myös vuoden 2021 kyselyaineiston perusteella (Kivijärvi ym. 2022, 61).

Yllä olemme luokitelleet kirjallisuuden perusteella koulunuorisotyön tavoitteiksi oppilaiden keskinäisten suhteiden vahvistamisen, oppimisen tukemisen, yhteisöön vaikuttamisen sekä nuoren tukemisen yksilönä. Näiden lisäksi tavoitteet voivat olla nuorisotyön toimintaa tukevia. Taulukosta 13 voi huomata, että tärkeimmät tavoitteet liittyvät nuorten ryhmäsuhteisiin. Kahden tärkeimmän tavoitteen eli kaverisuhteiden parantamisen ja koulukiusaamisen ehkäisyn voi nähdä liittyvän samaan vertaissuhteiden tematiikkaan erityisesti siinä tapauksessa, että koulukiusaaminen ymmärretään ilmiöksi, jota voidaan torjua kiinnittämällä huomiota ryhmien toimintakykyyn ja keskinäisriippuvuuteen (Kiilakoski 2021). Näin tavoitteet osoittavat, että peruskoulussa nuorisotyössä operoidaan ryhmätasolla.

Myös kolmanneksi tärkeimmän tavoitteen eli kouluviihtyvyyden voi tulkita olevan yhteydessä suhteellisuuteen, vaikka kouluviihtyvyydellä eittämättä on myös yhteisöluottavuutensa. Seija Manninen toteaa väitöstutkimuksessaan, että kouluviihtyvyyteen vaikuttavat yksilötekijöiden ohella vertaissuhteet, status luokassa, ystävyydet, koulussa menestyminen sekä suhteet opettajien ja oppilaiden välillä (Manninen 2018). Nuorisotutkijat ovat tuoneet esiin sitä, miten keskeinen asia vertaissuhteet ovat koulussa. Ne heijastuvat siihen, miten koulussa ylipäänsä viihdytään ja miten siellä on mahdollisuuksia toimia. (Kiilakoski & Lanas 2022; Korkiamäki & Wirola 2022.) Voi siis todeta, että kaikki kolme tärkeintä tavoitetta kytkeytyvät vertaissuhteiden edistämiseen ainakin jollakin tavalla.

Mitä pidemmälle nuoren elinkaareissa mennään, sitä enemmän koulutussiirtymien tukeminen saa yksilötyön piirteitä. Voi ajatella, että alakoulussa koulutussiirtymien tukeminen tapahtuu enemmän ryhmätasolla ja peruskoulun yläluokilla se saanee kohdennetun työn piirteitä. Voikin luonnostella, että myös peruskoulussa tehdään jonkin verran kohdennettua työtä nuoren tukemiseksi, vaikka tämä ei toiminnan fokuksessa olekaan. Ryhmäsuhteiden ja kohdennetun työn lisäksi tavoitteiksi mainitaan myös nuorisotyöhön koulun ulkopuolella vaikuttavia seikkoja, kuten nuorisotoimen toiminnasta tiedottaminen ja vapaa-ajan mahdollisuuksien lisääminen.

Oppimiseen, koulumenestykseen, opintojen keskeyttämisen ehkäisemiseen ja opiskelurauhan parantamiseen liittyvät tavoitteet ovat rankkauksen viimeisten joukossa. Näin voi tulkita, että koulun ja nuorisotyön yhteistyö ei ole tullut koululaitoksen intressien ”kolonisoimaksi” ja että koulunuorisotyön tavoitteet määrittävät enemmän nuorisotyön lähtökohdista käsin (vrt. Corney 2006, 20).

Tavoitteet paikantuvat siis ryhmätasolle, yksilö- ja laajemman yhteisötason tavoitteiden jäädessä taustalle. Tämä saattaa kertoa myös siitä, ettei nuorisotyössä ylipäänsä lähestytty asioita oppimisen näkökulmasta, vaikka näkökulma ei välttämättä ole (ks. Kiilakoski & Kauppinen 2021).

Olemme edellä kuvanneet, kuinka nuorisotyölle esitetään toiveita siitä, että se voisi vaikuttaa kouluyhteisön toimintaan. Tällaiset tavoitteet eivät edelleenkään ole saaneet vahvaa sijaa. Tärkeimpänä niistä on vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, joka liittyy nuorisotyölle keskeiseen osallisuustyöhön (ks. Kauppinen ja Kiilakosken artikkeli tässä teoksessa). 2010-luvun alussa osallisuus oli keskeinen koulunuorisotyön lähtökohta joissakin kunnissa ja marginaalinen toisissa (Kiilakoski 2014). Kyselyssä vastausvaihtoehdoiksi tarjotut muut yhteisötason tavoitteet, kuten koulukulttuurin muuttaminen nuorisolähtoisemmäksi tai koulun sukupolvisuhteiden parantaminen, saivat vain niukasti mainintoja. Voi siis todeta, että yhteisötason toiminta on toistaiseksi vähäistä. Tätä voi pitää kiinnostavana tuloksena siitä näkökulmasta, että ammattikorkeakouluissa nuorisotyön koulutuksen saaneet valmistuvat *yhteisöpedagogeiksi* ja toisella asteella opiskellaan nuoris- ja *yhteisö*ohjausta. Tästä korostuksesta huolimatta painopiste on ryhmätasolla, ei niinkään yhteisössä (ks. Kivijärven, Kiilakosken ja Kauppinen artikkeli tässä teoksessa).

Tavoitteiden ohella pyysimme vastaajia arvioimaan koulunuorisotyössä käytettyjä menetelmiä ja niiden käytön yleisyyttä oman kunnan toiminnassa (taulukko 13). Myös menetelmien osalta on nähtävissä vahva painotus nuorten ryhmäsuhteisiin. Käytetyin menetelmä oli vuoden 2021 tapaan ryhmäytyminen. Myös välituntitoiminta ja teemapäivät tai oppitunnit liittyivät vahvasti ryhmätasoiseen toimintaan. Aiemmästä tutkimuksesta tiedetään, että nämä

menetelmät ovat olleet pitkään käytössä. Vuosien 2012–2014 aikana tehdyssä koulu- nuorisotyötä koskevassa tutkimuksessa samat menetelmät olivat varsin laajalti käytettyjä ja ne olivat myös aktiivisen kehittämisen kohteena (Kiilakoski 2014). Voi myös huomioida, että edelliset menetelmät

ovat luonteeltaan oppiaineiden ulkopuolisia toimintoja, mikä osaltaan korostaa sitä, että nuorisotyö on pikemminkin hakeutunut tukemaan nuorten omaa toimintaa ja ryhmäsuhteita kuin nivoutunut osaksi koko koulun toimijoita yhdistävää yhteisöllistä kehystä tai koulun opetustehtävää.

Taulukko 13. Nuorisotyön tavoitteiden ja menetelmien yleisyys perusasteen kouluissa keskiarvoina* (sulkeissa vuoden 2021 vastausten keskiarvot).

TAVOITE	Ala- koulu (n=95)	Yhtenäis- koulu (n=77)	Ylä- koulu (n=104)	MENETELMÄ	Ala- koulu (n=96)	Yhtenäis- koulu (n=79)	Ylä- koulu (n=104)
Vertais- ja ryhmäsuhteiden vahvistaminen	3,09 (2,51)	3,22 (2,90)	2,98 (2,80)	Ryhmyttäminen	3,71 (3,58)	4,11 (4,21)	4,25 (4,18)
Kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy	2,44 (2,37)	2,52 (2,14)	2,44 (2,29)	Välituntitoiminta	3,49 (3,39)	4,13 (3,97)	4,14 (3,80)
Kouluviihtyvyyden parantaminen	1,97 (2,00)	1,68 (1,88)	2,28 (1,95)	Moniammatillinen työskentely	3,53 (3,24)	3,91 (3,83)	4,00 (3,87)
Koulutussiirtymien tukeminen	1,78 (1,92)	1,46 (1,54)	1,17 (1,37)	Teemapäivät tai oppitunnit	3,40 (3,44)	3,65 (3,58)	3,66 (3,59)
Nuorisotoimen toiminnasta tiedottaminen	1,36 (1,55)	1,12 (1,17)	1,45 (1,26)	Yksilökeskustelut	2,83 (2,72)	3,30 (3,66)	3,41 (3,49)
Vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen	0,80 (0,95)	1,42 (1,50)	1,11 (1,35)	Pienryhmätyöskentely	2,88 (2,85)	3,21 (3,35)	3,31 (3,32)
Vapaa-ajan mahdollisuuksien lisääminen	1,14 (1,56)	0,75 (0,97)	0,79 (0,93)	Toiminta oppitunneilla	3,26 (3,09)	3,34 (3,27)	3,31 (3,26)
Koulukulttuurin muuttaminen nuorisolähtoisemmäksi	0,64 (0,54)	0,49 (0,84)	0,96 (0,68)	Oppilaskunta-toiminta	2,31 (2,32)	3,31 (3,15)	2,88 (2,93)
Opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen	0,14 (0,14)	0,66 (0,84)	0,46 (0,76)	Tukioppilas-toiminta	2,12 (2,10)	3,27 (3,06)	2,94 (3,00)
Opiskelurauhan parantaminen	0,41 (0,46)	0,66 (0,35)	0,56 (0,55)	Muu	0,29 (0,19)	0,12 (0,20)	0,25 (0,24)
Oppimisen edistäminen	0,22 (0,32)	0,55 (0,50)	0,13 (0,41)				
Koulumenestyksen parantaminen	0,19 (0,10)	0,10 (0,10)	0,13 (0,27)				
Sukupuolisuhteiden parantaminen	0,02 (0,18)	0,02 (0,10)	0,14 (0,08)				
Muu	0,39 (0,17)	0,24 (0,10)	0,06 (0,05)				

* Tavoitteiden ja menetelmien jakaumien keskiarvot eivät ole yhteismitalliset. Tavoitteita kysyttäessä vastaajia pyydettiin rankkaamaan korkeintaan viisi tavoitetta tärkeysjärjestykseen (5=tärkein... 1=vähiten tärkein), jolloin valtaosa tavoitteista jäi kokonaan ilman mainintaa. Menetelmien kohdalla vastaajille annettiin viisiportainen asteikko, jonka kautta arvioitiin jokaisen menetelmän käytön yleisyyttä (5=jatkuvasti... 1= ei koskaan). Tästä syystä menetelmien saamat keskiarvot ovat tavoitteita suurempia.

Taajaan käytettyjä menetelmiä ovat myös moniammatillinen työskentely, yksilökeskustelut, pienryhmätyöskentely sekä toiminta oppitunneilla. Menetelmien nimistä ei vielä pääse tulkitsemaan sitä, kuinka kohdennettuja ne ovat. Esimerkiksi yksilökeskustelu voi olla osa systemaattista tukea tai arkista kuulumisten vaihtoa ja nuoren huomioimista omana itsenään kohtaamisissa. Voi kuitenkin todeta, että nuorisotyöllä on alalla tyypillisesti käytössä monenlaisia eri menetelmiä, osa isompien ja osa pienempien ryhmien kanssa.

Harvemmin mainittuja menetelmiä olivat tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminta, joiden osalta kouluissa on jo vahvoja perinteitä ja vastuuhenkilöiksi nimettyjä ohjaavia opettajia. Kokonaisuudessaan näyttää siltä, että nuorisotyötä tehdään peruskouluissa lähinnä ryhmälähtöisesti työskennellen ja kouluviihtyvyyteen ja -hyvinvointiin panostaen sekä jossain määrin edistäen sujuvia siirtymiä koulutusjärjestelmän seuraaville askelmille. Nuorisotyö asettuu tukemaan nuorten keskinäisiä toimintoja, eikä ole integroitunut vahvasti osaksi koulun opetustehtävää. Tilanne on varsin samankaltainen kuin vuonna 2021 (ks. Kivijärvi ym. 2022, 58–61).

Toisella asteella tehtävän nuorisotyön tavoitteet poikkeavat jossain määrin peruskoulussa tehtävän nuorisotyön tavoitteista. Näin oli myös vuonna 2021, jolloin vastaava kysely toteutettiin ensimmäisen kerran.

Ammatillisissa oppilaitoksissa selkeästi tärkein tavoite oli opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen. Toiseksi tärkein tavoite oli vertais- ja ryhmäsuhteiden vahvistaminen. Seuraavaksi tärkeimpiä tavoitteita olivat koulutussuirtymien tukeminen, oppilaitosviihtyvyyden parantaminen ja nuorisotoimen toiminnasta tiedottaminen. Ammatillisissa oppilaitoksissa tehtävä nuorisotyö saa selkeämmin kohdennettuja piirteitä, sillä niissä opintojen keskeyttämiseen ja siirtymiin liittyvät tavoitteet ovat peruskoulua ja lukiota

keskeisemmällä sijalla. Tältä osin tilanne on pääpiirteittäin sama kuin vuonna 2021.

Lukioissa tehtävän nuorisotyön tärkein tavoite on sama kuin peruskoulussa eli vertais- ja ryhmäsuhteiden vahvistaminen. Opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen on toiseksi tärkein tavoite, kolmas oppilaitosviihtyvyyden parantaminen. Voi huomata, että lukioissa tehtävän nuorisotyön tavoitteet ovat ammatillisia oppilaitoksia jonkin verran enemmän painottuneita ryhmätavoitteisiin, mutta myös niissä korostuu peruskoulua enemmän koulupolulla havaittujen ongelmien korjaaminen. Kiinnostavaa on myös se, että lukiossa on ammatillisia oppilaitoksia selkeästi useammin tavoitteena vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. Ammatillisen koulutuksen historia on kytkeytynyt osaavien työntekijöiden tuottamiseen, ja lukiossa on keskitytty yleissivistykseen ja kansalaisuuteen. Kriittisesti voi kysyä, missä määrin myös nuorisotyö osallistuu prosessiin, jossa lukioissa opiskelevat saavat ammatillisia oppilaitoksia paremmat valmiudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen (esim. Koski 2009).

Huomionarvoinen on havainto, jonka mukaan kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy ei korostu toisella asteella perusasteen tavoin. Toisella asteella painopiste on ryhmäsuhteiden myönteisissä ulottuvuuksissa eikä niinkään ryhmäsuhteiden ongelmien torjunnassa. Totta onkin, että kiusaamista raportoidaan vähemmän toisella asteella. Toisaalta kiusaamiskokemuksia raportoidaan jonkin verran erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa. Ammatillisissa oppilaitoksissa neljä prosenttia opiskelijoista kokee kiusaamista viikoittain, kun vastaava luku yläkouluissa on kahdeksan prosenttia. Lukiossa määrä on merkittävästi pienempi, noin kaksi prosenttia. (Kouluterveyskysely 2023.) Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten välillä havaitut erot eivät kuitenkaan näy eriävinä tavoitteina nuorisotyössä, ja ammatillisissa

oppilaitoksissa kiusaamisen ehkäisyn merkitys tavoitteena on vähentynyt vuodesta 2021.

Kuten perusasteella, myös toisella asteella oppimiseen ja yhteisöön liittyvät tavoitteet ovat toissijaisia. Edellä mainittu vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen on luki-oissa merkittävä tavoite. Muut yhteisölliset

tavoitteet, kuten oppilaitoskulttuurin muuttaminen nuorisolähtoisemmäksi ja sukupolvisuhteiden parantaminen eivät korostu vastaavalla tavalla. Samoin oppimiseen liittyvät tavoitteet saivat verrattain vähän mainintoja. Myös toisen asteen osalta näyttää siltä, että nuorisotyöntekijöitä ei nähdä

Taulukko 14. Nuorisotyön tavoitteiden ja menetelmien yleisyys toisella asteella keskiarvoina* (sulkeissa vuoden 2021 keskiarvot).

TAVOITE	Lukio (n=96)	Ammatilliset oppilaitokset (n=70)	MENETELMÄ	Lukio (n=99)	Ammatilliset oppilaitokset (n=72)
Opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen	2,17 (2,39)	2,85 (2,75)	Moniammatillinen työskentely	3,45 (3,31)	3,84 (3,74)
Vertais- ja ryhmäsuhteiden vahvistaminen	2,46 (2,24)	1,99 (1,60)	Yksilökeskustelut	2,99 (3,02)	3,40 (3,43)
Oppilaitosviihtyvyyden parantaminen	1,88 (1,52)	1,48 (1,44)	Teemapäivät tai oppitunnit	2,94 (2,85)	2,91 (2,62)
Nuorisotoimen toiminnasta tiedottaminen	1,45 (1,36)	1,42 (1,58)	Ryhmäyttäminen	3,01 (2,73)	2,76 (2,50)
Koulutussiirtymien tukeminen	0,99 (1,28)	1,58 (1,86)	Välituntitoiminta	3,00 (2,49)	2,73 (2,33)
Vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen	1,37 (1,61)	0,81 (1,09)	Pienryhmätyöskentely	2,34 (2,19)	2,47 (2,29)
Kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy	1,03 (1,21)	0,98 (1,20)	Toiminta oppitunneilla	2,29 (2,16)	2,37 (2,19)
Vapaa-ajan mahdollisuuksien lisääminen	0,66 (0,75)	0,60 (0,97)	Opiskelijakunta-toiminta	2,37 (2,51)	2,09 (2,10)
Oppimisen edistäminen	0,58 (0,65)	0,82 (0,87)	Tukioppilastoiminta tai vastaava	2,05 (2,16)	1,92 (1,77)
Oppilaitoskulttuurin muuttaminen nuorisolähtoisemmäksi	0,80 (0,54)	0,60 (0,56)	Muu	0,27 (0,25)	0,18 (0,24)
Opintomenestyksen parantaminen	0,19 (0,40)	0,14 (0,39)			
Opiskelurauhan parantaminen	0,17 (0,38)	0,14 (0,17)			
Muu	0,16 (0,23)	0,21 (0,07)			
Sukupolvisuhteiden parantaminen	0,14 (0,04)	0,08 (0,06)			

* Tavoitteiden ja menetelmien jakaumia kuvaavat keskiarvot eivät ole yhteismitalliset. Tavoitteita kysyttäessä vastaajia pyydettiin rankkaamaan korkeintaan viisi tavoitetta tärkeysjärjestykseen (5=tärkein... 1=vähiten tärkein), jolloin valtaosa tavoitteista jäi kokonaan ilman mainintaa. Menetelmien kohdalla vastaajille annettiin viisiportainen asteikko, jonka kautta arvioitiin jokaisen menetelmän käytön yleisyyttä (5=jatkuvasti... 1= ei koskaan). Tästä syystä menetelmien saamat keskiarvot ovat tavoitteita suurempia.

opetushenkilöstön toimintaa täydentävinä ”apukäsinä”, sillä opintomenestyksen ja opiskelurauhan parantaminen jäivät tavoitehierarkian pohjalle. Samalla yhteistä perusasteen kanssa on myös se, että nuorisotyön tavoitteet kohdentuvat vain harvoin holistiin tai yhteisötason päämääriin.

Oppilaitosnuorisotyön ensisijaisista tavoitteista avautuva kiinnostava kysymys koskee sitä, miten koulutuksen keskeyttämistä ehkäistään ja koulutussiirtymiä tuetaan käytännössä. Pyritäänkö kiinnittymistä oppilaitoksiin ja laajemmin koulutusjärjestelmään edistämään nuorten ryhmäsuhteiden tai yhteisöllisyyden vai yksittäisten nuorten kautta? Vastaus kallistuu jälkimmäiseen vaihtoehtoon: toisella asteella yksilötyö on tyypillisempää, ja menetelmät kohdentuvat vähemmän nuoriin ryhmänä.

Kuten perusasteen kohdalla, pyysimme vastaajia arvioimaan myös oppilaitosnuorisotyön menetelmien käytön yleisyyttä viisiporraisella asteikolla. Käytetyimmät menetelmät poikkeavat perusasteesta, sillä moniammatillinen työskentely ja yksilökeskustelut korostuvat toisella asteella. Lukioissa tehtävässä nuorisotyössä korostuvat ammatillista puolta vähemmän yksilökeskustelut, mutta enemmän välituntitoiminta, ryhmäyttäminen ja opiskelijakuntatoiminta. Näin tavoitetasen erot toisella asteella näkyvät myös menetelmällisinä eroina. Samalla on kuitenkin muistettava, että työn tavoitteet kohdentuvat vain harvoin oppilaitoksiin yhteisöinä. Vaikka nuorisotyön menetelmällinen osaaminen on perinteisesti painottunut ryhmädynamiikan kehittämiseen (Hoikkala & Kuivakangas 2017), on viime aikoina korostunut myös yksilöiden kanssa tehtävä työ. Tähän on vaikuttanut erityisesti etsivän nuorisotyön voimakas kasvu (Nieminen 2014). Kyselyaineistoon nojaten voikin arvella, että erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa nuorisotyötä tehdään paikoin etsivän työn kaltaisella otteella.

Yhteistyö ja dokumentointi

Moniammatillisessa yhteistyössä ihanteena on yhteisten tavoitteiden asettaminen, yhteisen kielen omaksuminen ja vastuiden jakaminen. On ymmärrettävä eri ammattikuntien vahvuudet, niiden väliset erot ja tarkoitustenmukaiset yhteistyön paikat. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön ihannekuvauksissa työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä muiden hallintokuntien ja eri alojen ammattilaisten kanssa (esim. Jeffs 2007). Keskeistä on ammattikuntien välisten professionaalisten erojen sijaan nähdä nuoret yhteisenä kohdejoukkona ja yksilöinä, joiden hyvää elämää kukin taho voi tukea.

Yhteistyötä voi lähteä teoretisoimaan käyttäen hyväksi käytäntöarkkitehtuuriteoriaa (ks. myös Rauaksen, Kiilakosken ja Honkatukian artikkeli tässä teoksessa). Tämän teorian mukaan käytännöt kehittyvät tiettyssä paikassa ja tämän paikan erityispiirteet muovaavat ajan edetessä käytäntöä tietynlaiseksi. Sille kehittyy luontevia piirteitä puhua, ajatella, tehdä, toimia ja rakentaa suhteita tämän käytännön sisällä ja sen ulkopuolelle. On tunnettu tosiasia, että vakiintuneita käytäntöjä on hankala mutta ei mahdoton muuttaa. Käytäntöarkkitehtuuriteoria selittää tätä ilmiötä todeten, että on tiettyjä ennakkoehtoja, jotka rakentavat käytäntöjä. Ollakseen tehokasta muutoksen pitäisi muuttaa myös näitä ennakkoehtoja. (Kemmis & Edwards-Groves 2018; Heikkinen ym. 2023.) Oletamme, että yksi tapa ymmärtää, kuinka kiinteästi nuorisotyö on nivoutunut koulun käytäntöihin, on tarkastella, millaisten tahojen kanssa tehdään yhteistyötä ja millaisia käytännön kirjauksia aiheesta on. Tätä tutkimalla saadaan selkoa siitä, onko työn tavoitteilla luotu yhteinen ja muistiin kirjattu tavoitteisto sekä siitä, missä määrin on muotoutunut vakiintuneita yhteistyösuhteita. Seuraavaksi tarkastelemme kaksi

kysymystä kuvaavat sitä, millä tavalla nuorisotyöntekijät kiinnittyvät kouluun.

Vastaajia pyydettiin kuvaamaan, minkä tahojen kanssa tehdään yhteistyötä (kuvio 28). Valmiiksi nimeämämme yhteistyötahot olivat opetushenkilöstö, oppilas- tai opiskelijahuolto sekä järjestöjen ja seurakuntien työntekijät. Kuvaukset yhteistyökumppaneista antavat käsityksen siitä, millaisissa verkostoissa työtä tehdään, mutta eivät vielä kuvaa yhteistyön merkitystä nuorisotyöllisten tai yhteisesti asetettujen tavoitteiden toteuttamiselle. Yhteistyötahojen nimeämisen lisäksi vastaajia pyydettiin arvioimaan yhteistyön laatua. Vastausvaihtoehdot laadun osalta olivat seuraavat: 1) kyllä, yhteistyö on edistänyt työlle asetettujen tavoitteiden saavuttamista, 2) kyllä, mutta yhteistyö ei ole edistänyt työlle asetettujen tavoitteiden saavuttamista, 3) kyllä, mutta yhteistyö on vasta suunnitteluvaiheessa, 4) ei yhteistyötä.

Valtaosa nuorisotoimista tekee yhteistyötä koulu- ja oppilaitosnuorisotyön yhteydessä. Tärkeimmät yhteistyötahot olivat odotetusti opettajat sekä koulun hyvinvointityöstä vastaavat ammattilaiset. Tyytyväisimpiä yhteistyöhön oltiin oppilas- tai opiskelijahuollon kanssa, joskin erot opettajien kanssa tehtävään yhteistyöhön ovat varsin pieniä. Noin kolme neljästä kunnasta (76 %) ilmoitti tekevänsä hyödyllistä yhteistyötä oppilas- tai opiskelijahuollon kanssa. Vajaa kymmenes kunnista (9 %) ilmoitti tekevänsä yhteistyötä, josta ei ole hyötyä. Yhteistyötä oli vasta suunniteltu niin ikään noin kymmenyksessä kunnista (8 %). Lähes kaikki kunnat siis joko tekivät yhteistyötä tai ainakin suunnittelivat sitä. Vuoteen 2021 verrattuna hyödylliseksi koettua yhteistyötä tekevien kuntien määrä oli hieman lisääntynyt ja huonoksi koettua yhteistyötä tekevien määrä vähentynyt. Oppilas- tai opiskelijahuollon ammattilaiset ovat luonteva yhteistyön ammattikunta, sillä erityisesti yhteisöllisen oppilas- ja opiskeluhuollon

tavoitteet nivoutuvat koulu- ja oppilaitosnuorisotyön keskeisiin tavoitteisiin. Ryhmäsuhteita tukeva, kiusaamista vähentävä ja viihtyvyyttä parantava nuorisotyö liittyy lain tavoitteisiin siitä, että yhteisöön vaikuttava oppilas- ja opiskelijahuolto tukee ”opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä” (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2012, §4).

Hieman useammat kunnat raportoivat yhteistyöstä opettajien kuin opiskelija- ja oppilashuollon kanssa, mutta toisaalta yhteistyöhön tyytymättömiä oli jonkin verran enemmän. Hyödylliseksi koettua yhteistyötä teki kolme neljästä kunnasta (74 %). Joka seitsemäs kunta (14 %) koki, ettei tehdystä yhteistyöstä ole hyötyä. Suunnitteilla yhteistyö oli noin joka kymmenennessä kunnassa (8 %). Opettajien ja nuorisotyöntekijöiden työssä on esitetty olevan yhtäläisyyksiä siinä, että molemmat työskentelevät samanikäisten nuorten kanssa, toimivat ryhmän parissa, ovat oppimisen tai kasvattamisen ammattilaisia, ovat koulutettuja ja ovat molemmat kuntien palkkalistoilla (ks. Kiilakoski 2014). Yhteistyö opettajien kanssa on siis luonteva osa koulunuorisotyötä. Oman ja tarkemman analyysin vaatisi sen tulkinta, miksi osa kunnista kokee, ettei yhteistyöstä ole hyötyä. Tämän tutkimuksen puitteissa ei voida vastata siihen, liittyykö yhteistyö toimimattomiin rakenteisiin, ongelmiin vuorovaikutuksessa vai siihen, ettei yhteisiä tavoitteita tai kieltä ole löydetty.

Yhteistyö niin seurakuntien kuin järjestöjenkin kanssa on lisääntynyt vuodesta 2021. Seurakuntien kanssa hyödyllistä yhteistyötä teki 52 prosenttia ja hyödyttömäksi koettua 14 prosenttia kunnista. Yhteistyön hyödyttömäksi kokeneiden osuus oli pienempi kuin vuonna 2021. Järjestöjen kanssa hyödylliseksi koettua yhteistyötä teki 36

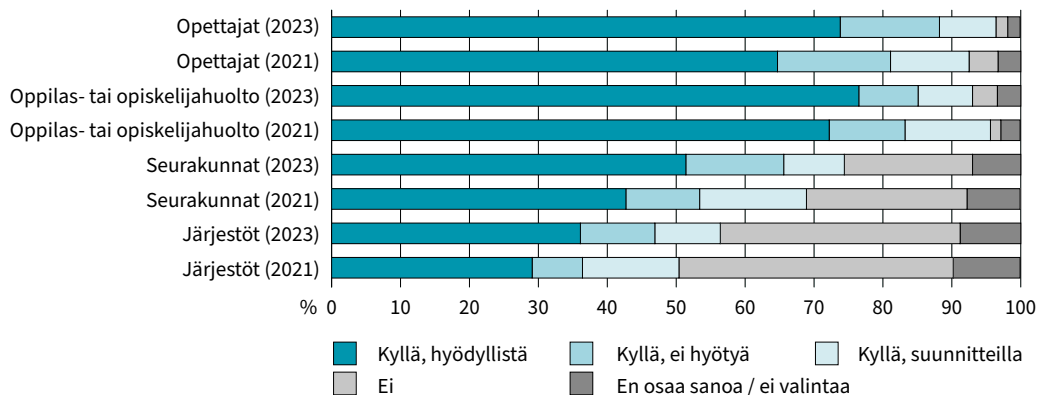
prosenttia kunnista ja hyödyttömäksi koettua 11 prosenttia. Samalla kun yhteistyön määrä on lisääntynyt, on lisääntynyt myös niiden kuntien määrä, jotka eivät koe yhteistyön tuottavan hyötyjä.

Kokonaisuudessaan tuloksia voi tulkita varovaisesti siten, että vuonna 2023 yhteistyön rakenteita on erityisesti valtion rahoitusta saaneissa kunnissa ehditty luoda pidempään kuin vuonna 2021. On yhtäältä vähemmän niitä, jotka eivät ole tehneet yhteistyötä ja toisaalta enemmän erityisesti niitä, joissa yhteistyö on koettu hyödylliseksi. Edellä listattujen tahojen lisäksi vastaajat mainitsivat yhteistyötahoiksi nuorisovaltuuston (n=1) ja poliisin ankkuritoiminnan (n=1). Nuorisotoimen sijoittuminen sivistystoimeen (tai vastaavaan hallintokuntaan) näyttäisi parantavan kokemusta yhteistyön laadusta suhteessa opettajiin ja oppilas- tai opiskelijahuoltoon. Kuten tämän tutkimuksen aineistolle on tyypillistä, erot ovat pieniä ja havainnot vähäisiä, joten havaitut erot eivät muodostu tilastollisesti merkitseviksi.

Esitimme vuoden 2021 aineiston perusteella tulkinnan, jonka mukaan koulu- ja oppilaitosnuorisotyö näyttää kehittyvän nuorisotoimien ohjaamana. Kehittämisen

kohteeksi tunnistimme vahvempien kytkösten luomisen kouluihin tai oppilaitoksiin ja niitä määrittäviin rakenteisiin (Kivijärvi ym. 2022, 80–81). Vuonna 2023 yleiskuva on edelleen samansuuntainen. Kun tarkastellaan vastaajien näkemyksiä niistä dokumenteista, joissa työtä määritellään (kuviokuva 29), selviää, että tyypillisimmin koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä määritellään nuorisotoimien omissa dokumenteissa. Noin puolet vastaajista (48 %) ilmoitti, että koulunuorisotyötä on määritelty niissä laajasti. Suppeasti sitä on määritelty tällaisissa dokumenteissa 41 prosentissa kuntia.

Opetussuunnitelmissa tai muissa koulujen ja oppilaitosten laatimissa dokumenteissa nuorisotyötä määritellään huomattavasti harvemmin. Kuitenkin yli puolessa kunnista nuorisotyötä on määritelty opetussuunnitelmissa (55 %) vähintään suppeasti ja lähes kolmessa neljästä (71 %) jossakin muussa koulun suunnitelmassa, olettavasti ainakin oppilashuoltosuunnitelmassa. Koulun ja nuorisotoimen yhteisissä suunnitelmissa työtä määritellään laajasti 15 prosentissa, ja suppeasti 33 prosentissa kunnista. Määrissä on odotetusti kasvua vuoteen 2021 verrattuna. Kyselyvastausten mukaan koulu- tai

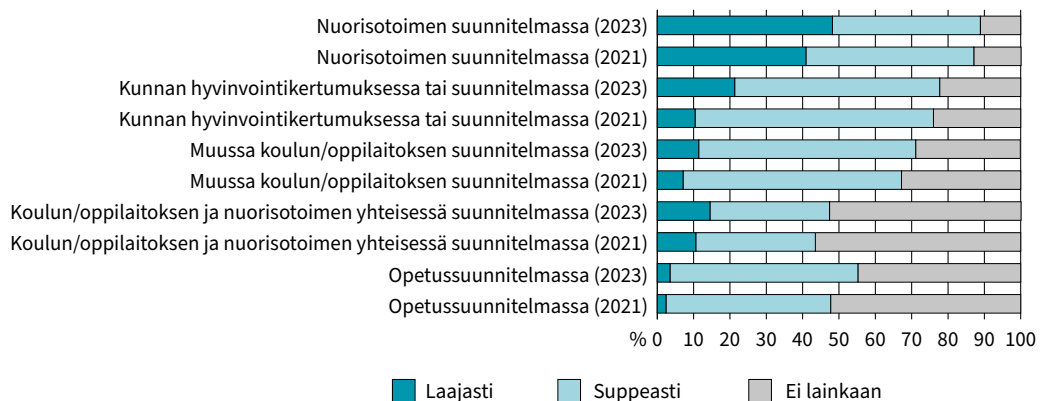
Kuvio 28. Minkä tahojen kanssa edustamassasi kunnassa tehdään yhteistyötä kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön liittyen?

oppilaitosnuorisotyötä käsitellään verrattain usein koko kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa dokumentissa, joissa sitä määritellään laajasti 21 prosentissa ja suppeasti 56 prosentissa kunnista. Näyttää siis siltä, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyön luonne tunnustetaan melko hyvin kuntien keskushallinnoissa. On kuitenkin todettava, että koulunuorisotyötä määritellään laajamittaisesti lähinnä nuorisotoimen suunnitelmassa, ja muissa dokumenteissa sitä määritellään laajasti vain pienessä osassa kuntia.

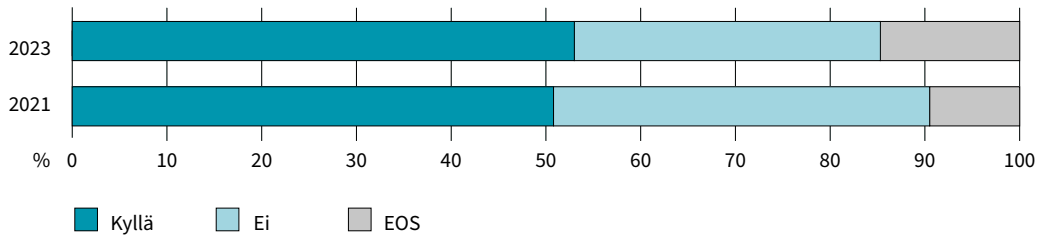
Koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä on dokumentoitu enemmän kuin vuonna 2021. Tässäkin näkynee koulu- ja oppilaitosnuorisotyön aseman vakiintuminen ja työn asettuminen kuntien rakenteisiin. Työn sanalistaminen on lisääntynyt, ei dramaattisesti, mutta pieneltä osin kaikissa kysytyissä dokumenteissa. Nuorisotoimen sijoittuminen sivistystoimeen tai vastaavaan näyttää lisäävän pieneltä osin todennäköisyyttä sille, että koulunuorisotyötä on määritelty opetussuunnitelmassa tai muussa koulun/oppilaitoksen suunnitelmassa.

Muut koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tekevät tahot

Nuorisualan järjestöt NYT -selvityksessä (Holopainen 2021) todetaan, että koulut ja oppilaitokset ovat tärkeimpiä yhteistyökumppaneita paikallisesti ja alueellisesti toimiville nuorisojärjestöille. Järjestöistä 76 prosenttia ilmoitti tekevänsä yhteistyötä koulujen ja oppilaitosten kanssa. Seurakunnat ovat tehneet yhteistyötä koulujen ja ammatillisten oppilaitosten kanssa jo pitkään sekä uskonnon opetusta tukien että laajempaan kasvatustehtävään liittyen. Kirkkohallitus on laatinut yhteistyössä Opetushallituksen kanssa seurakuntien nuorisotyötä ohjaavan korimallin. Mallissa esitellään neljä kumppanuuden koria, joista neljäs, kasvun ja hyvinvoinnin kori, on lähimpänä kunnallisen nuorisotyön toimintoja. Tässä korissa on esimerkiksi yhteisöllisen oppilashuollon tukeminen ja yhteisölähtöisten kumppanuuksien rakentaminen. Menetelmiksi mainitaan ryhmäyttäminen, kerhot, kriisityö ja henkilökunnan virkistystoiminta. Muut kolme koria ovat yleissivistävä opetus, perinteiset juhlat ja uskonnolliset tilaisuudet. (Mäkelä 2021, 182.) Kunnallisesta nuorisotyöstä poiketen kirkon nuorisotyöllä koulussa

Kuvio 29. Onko edustamasi nuorisotoimen kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää nuorisotyötä määritelty seuraavissa dokumenteissa?

Kuvio 30. Tekeekö jokin muu taho nuorisotyötä edustamasi kunnan alueella olevissa kouluissa tai oppilaitoksissa?

on vahvempi yhteys opetukseen ja oppimiseen uskonnonopetuksen kautta.

Seurakunnan nuorisotyölle koulu on keskeinen yhteistyötaho, joskin maallistumispyrkimysten arvioidaan vaikeuttaneen yhteistyötä viime aikoina (Malkavaara 2021, 61–62, 75). Käytännössä tätä on vauhdittanut negatiivisen uskonnonvapauden korostuminen eli se, ettei ketään saada oman tuntonsa vastaisesti pakottaa osallistumaan uskonnonharjoittamiseen. Kouluille tämä on asettanut velvoitteen huolehtia siitä, että uskonottomille on mahdollisuus olla osallistumatta tunnustuksellisiin sisältöihin, kuten uskonnollisiin aamunavauksiin tai joulukirkkoon (ks. Apulaisoikeusasiamies 2019). Saatavilla olevien tilastojen mukaan kirkon lapsi- ja nuorisotyö tavoitti yhteistyössä julkisen sektorin kanssa 150 123 15–17-vuotiasta nuorta vuonna 2021. Kuukausivaihtelu oli verrattain suurta, ja eniten nuoria tavoitettiin joulukuussa 2021, jolloin osallistujia oli 27 411. Tämän lisäksi erityisnuorisotyö tavoitti joukon nuoria. (Suomen ev. lut. kirkko 2023)

Tiedustelimme kyselyvastaajien näkemyksiä muiden toimijoiden tekemästä nuorisotyöstä oman kunnan alueen kouluissa ja oppilaitoksissa (kuvio 30). Isompien ja lukuisia kouluja ja oppilaitoksia sisältävien kuntien edustajien on varmasti ollut vaikea vastata kysymykseen tarkasti. Toisaalta pienempien

paikkakuntien vastaajilla on voinut olla hyvinkin tarkka käsitys asiasta. Hieman yli puolet vastaajista (53 %) raportoi muista koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä tekevästä tahoista oman kunnan alueella. Noin kolmannes vastaajista (32 %) puolestaan kertoi, etteivät muut tahot tee tällaista nuorisotyötä. Kysymykseen ei osannut vastata 15 prosenttia kunnista.

Ne vastaajat, jotka kertoivat tietävänsä muita koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä tekeviä tahoja, nimesivät tällaisiksi tahoiksi useimmin seurakunnat (n=34). Toiseksi eniten mainittiin järjestötoimijoita (n=26), tyypillisimmin 4H.

Kyselyvastausten valossa näyttää siltä, että erityisesti seurakuntien mutta myös järjestöjen työtä olisi syytä tutkia enemmän. Kun tiedetään yhtäältä seurakuntien kouluissa ja oppilaitoksissa toteuttaman nuorisotyön vaihtelevan erityisnuorisotyöstä kaikille suunnattuun työhön (Malkavaara 2021) ja toisaalta nuorisjärjestötoiminnan kirjavuus (esim. Pyykkönen 2007), voidaan olettaa, että kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön kokonaistilannekuvan piirtäminen edellyttäisi kuntien, järjestöjen ja seurakuntien tekemän työn yhteistä tarkastelua. Tämän tutkiminen lienee hankalaa, mistä kertoo sekin, ettei seitsemäsosa kuntakentän vastaajista osannut vastata kysymykseen, mitkä muut toimijat heidän kunnassaan koulunuorisotyötä tekevät.

MITÄ KOULUNUORISOTYÖ ON?

KOKOAVIA TULKINTOJA

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyöstä on tullut laajasti hyväksytty keino vastata koulun hyvinvointitehtävään ja siinä tunnistettuihin ongelmiin. Kunnallisessa nuorisotyössä tähän tehtävään vastataan tukemalla nuorten suhteita toisiinsa ja palvelujärjestelmään – luomalla tiloja ja rakentamalla siltoja (ks. myös tilastoston luku Nuorisotyö toimintana). Tarkennamme erityisesti tilojen luomisen ajatusta nuorisotyön teorian avulla. Lisäksi esitämme näkökulmia siihen, miten nuorisotyö voisi liittyä nykyistä vahvemmin koulu yhteisöön. Lopussa esitämme huomioita siitä, mitä tämä tarkoittaa koulu- ja oppilaitosnuorisotyön laadun kehittämisen näkökulmasta.

Tässä osiossa irtaudumme empiirisestä tarkastelusta. Esitämme yleisemmän tulkinnan siitä, miten jäsenämme koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä. Jäsenryksemme perustuvat paitsi vuosina 2021 ja 2023 toteutettuihin kyselyihin, myös vuosina 2020–2023 toteutettuihin muihin tutkimuksiin esimerkiksi koulunuorisotyön laadusta (Kauppinen ym. 2023) ja siihen liittyvästä kehittämistyöstä, perehtymisestä koulunuorisotyötä koskevaan tutkimukseen (Jurvanen ym. 2021), muuhun tiedonkeruuseen, käytännön esimerkkien kuulemiseen, kohtaamisiin sekä näistä muodostettuun ymmärrykseen. Lisäksi siihen vaikuttavat tutkimuksemme nuorisotyöstä yleensä sekä nuorten asemasta koulussa (ks. esim. Lanas & Kiilakoski 2022).

Lähestymistapaamme tässä luvussa voi kuvata toteamalla, että teemme teoreettisen tulkinnan siitä, millaiset tekijät vaikuttavat siihen, että koulunuorisotyö on lisääntynyt,

mitä koulunuorisotyö on sekä siitä, millaiseksi näemme työn keskeiset kehittämisen kohteet. Teoriaa tämä on siinä mielessä, että teoreettisen tulkinnan tehtävä on selittää, miksi ja miten asiat ovat. Lisäksi teoria on yritys tavoittaa yleisempi näkökulma tutkittavaan aiheeseen tunnistuen sen riskin, että jotakin jää katveeseen. Teorian avulla voidaan saavuttaa yksittäisiä esimerkkejä yleisempiä näkökulmia (Stewart ym. 2011). Tähän olemme pyrkineet tekemällä abduktiivisia päätelmiä. Abduktion tehtävänä on esittää hypoteesi tai arvaus siitä, mikä voisi selittää jonkin ilmiön tai prosessin, jolloin ne eivät enää näytä yllättäviltä (ks. Honkatukia ym. 2018). Pyrimme siis selittämään sitä, miksi koulunuorisotyö on lisääntynyt huomattavasti sekä sitä, minkälaiset tekijät tekevät mahdolliseksi sen, että nuorisotyö on houkuttelevaa koulun näkökulmasta.

Esitämme, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä voidaan ymmärtää, jos se hahmotetaan seuraavien kolmen näkökulman kautta.

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on yksi yhteiskunnallisesti hyväksytty vastaus hyvinvointitehtävään. Tätä tehtävää toteuttaa myös joukko muita ammattilaisia.

Nuorisotyön toiminta kouluissa ja oppilaitoksissa jäsentyy nuorisotyön perinteen mukaisesti tilojen luomisena ja siltojen rakentamisena. Tilojen luomisessa korostuu nuorten oma toiminta.

Koulunuorisotyön rakenteet ovat vahvistumassa, mutta edelleen on avoin kysymys, missä määrin ja miten nuorisotyö kiinnittyy osaksi koulu yhteisöä.

Hyvinvointitehtävä

Vuoden 2020 Nuorisobarometrissa vastaajilta kysyttiin, kuinka suuri vastuu eri tahoilla tulisi olla suomalaisten nuorten hyvinvoinnista. Kysymys mittasi 15–29-vuotiaiden nuorten toivetilaa asioista, ei niinkään sitä, millaiseksi nykytila hahmotetaan. Eniten vastuuta nähtiin yksilöllä itsellään, valtiolla ja kunnilla. Ehkä vähän yllättävästi neljänneksi suurin vastuu koettiin olevan kouluilla ja oppilaitoksilla, joille annettiin enemmän vastuuta kuin perheelle, suvulle tai ystäville. Kaikkienensa noin neljä viidestä vastaajasta näki kouluilla ja oppilaitoksilla olevan vähintäänkin melko suuri vastuu. Kolmannes oli sitä mieltä, että näillä pitäisi olla hyvin suuri vastuu. Niiden vastaajien määrä, jotka näkivät kouluilla ja oppilaitoksilla olevan hyvin suuren roolin, oli kasvanut vuodesta 2013, jolloin asiaa oli mitattu edellisen keran. (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 55.)

Nuorten näkemys koulujen ja oppilaitoksen keskeisestä asemasta liittyy laajemmin suomalaiseen koulutususkoon, jossa koulutuksesta ajatellaan myönteisesti ja sillä nähdään olevan joukko toivottuja seurauksia (Kiilakoski 2019). Samalla näkemys sisältää kuvauksen yhdestä koulun keskeisestä tehtävästä, jota kutsumme *hyvinvointitehtäväksi*. Koululla on opetustehtävä, jossa sen on tuotettava tietoja ja taitoja. Yhteiskuntaan liittävässä tehtävässään koulu toimii mekanismina, jonka kautta eritaustaiset ihmiset omaksuvat kansalaistaitoja, jotka auttavat toimimaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Näiden lisäksi koululla on valikointitehtävä. Menestyminen koulussa tarjoaa mahdollisuuden edetä koulutusjärjestelmän askelmalta toiselle. Tätä kautta yhteiskunnalliset erot tulevat hyväksyttäviksi, kun voidaan ajatella, että ne ovat seurausta ahkeruudesta koulun penkillä.

Hyvinvointitehtävän korostaminen tuo esille, että koulu on muutakin kuin tietojen

ja taitojen oppimisen paikka tai luokitteleva ja arvioiva sekä yhteiskunnallisiin asemiin asettava instituutio. Hyvinvointitehtävä on kuvattu jo opetuksen lainsäädännössä. Asetuksessa perusopetuksesta todetaan, että opetuksen tehtävä on ”fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin vaaliminen sekä oppilaiden kasvu hyviin tapoihin” (Valtioneuvoston asetus 1435/2001, §2). Oppilashuollon tavoite on ”edistää oppilaan terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia ja siten turvata hyvän kasvun ja oppimisen edellytykset” (Valtioneuvoston asetus 1435/2001, §2). Jo lakiperusta korostaa terveyden ja hyvinvoinnin ulottuvuutta. Lisäksi siinä nähdään hyvinvointi paitsi yksilön, myös yhteisön ominaisuutena. Siinä korostuu myös yhteys hyvinvoinnin ja oppimisen välillä. Tulkintamme mukaan hyvinvointitehtävä avaa koulunuorisotyölle hyväksytyin mahdollisuuden toimia koulussa.

Hyvinvointia koskeva käsitys on käynyt läpi joukon muutoksia. Aiemmin lasten ja nuorten hyvinvointi määrittyi perheen kautta ja aikuisten määrittelemänä. Lapset nähtiin suojelun ja huolenpidon kohteena. Hyvinvoinnin edistämässä onkin tapahtunut muutoksia yksilö- ja ongelmakeskeisestä varhaisesta puuttumisesta kohti ennaltaehkäisemistä ja varhaista tukea. Lasten ja nuorten oma osaaminen ja heidän yhteisölliset siteensä ovat nousseet keskiöön hyvinvointityössä. (Lehto 2021.) Tämän myötä nuorten suhde toisiinsa, kohtaamiset aikuisten kanssa sekä yhteisöllinen tuki ovat saaneet enemmän hyväksyntää. Hyvinvointityöhön on toisin sanoen tullut painotuksia, jotka kiinnittyvät nuorisotyön osaamiseen. Koulun erityinen hyvinvointitehtävä perustuu siihen, että koulussa tavataan koko ikäluokka, jonka toimintaa ja pärjäämistä voidaan tukea. Lisäksi koulu on yhteiskunnan vahvasti resursoima julkinen instituutio ja siltä voidaan edellyttää asioita, joita on hankala vaatia kodeilta tai harrastuksilta. (Ahtola 2016.)

Toisaalta yksilöpainotukset eivät ole hävinneet hyvinvointityöstä. Erityisesti nuorten aikuisten parissa toimittaessa painopiste on siinä, että yksilö kehittää omaa työelämäkelpoisuuttaan tilanteessa, jossa työelämään kiinnittyminen vaatii korkeaa koulutusta ja yrittäjämäisiä henkilökohtaisia ominaisuuksia. Yksilöllä on velvollisuus kehittää itseään ja osaamistaan, ja hän on vastuussa omasta menestymisestään ja työelämäpoluistaan. Julkisen vallan tehtäväksi tulee tukea yksilöä, jotta hän pystyy suoriutumaan tästä tehtävästä. Myös nuorisotyö osallistuu entistä enemmän tämän tavoitteen toteuttamiseen. (Aaltonen & Kivijärvi 2017; Hoikkala 2021.) Kriittisesti tarkastellen kyse on siitä, että vastuu menestyksestä koulutus- ja työelämäpoluilla jää yksilöiden kannettavaksi (Mertanen ym. 2021.)

Tulkintamme siis on, että kouluilla on pitkään ollut hyvinvointitehtävä, jota on tuettu eri ammattiryhmien toimesta, kylläkin enemmän yksilöiden hyvinvointiin keskityen. Tätä tehtävää toteuttaessaan koulusta on muovautunut hyvinvointiyhteiskunnan solmukohta, jossa nuorille tarjotaan lääkäreiden, psykologien, sosiaalityöntekijöiden, terveydenhoitajien ja erilaisten henkilökohtaisten avustajien palveluja (Gretschel & Kiilakoski 2012). Tätä hyvinvointitehtävää on alettu laventaa suuntaan, jossa korostuvat ryhmät, yhteisöllisyys ja kuuluminen.

Hyvinvointi nähdään entistä enemmän ryhmän ja yhteisön hyvinvointina ja vastavasti hyvinvointia tukeva työ entistä enemmän ryhmä- ja yhteisöosaamista edellyttävänä toimintana. Tätä ilmentää esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain painotus yhteisölliseen oppilashuoltoon. Vuonna 2013 säädetyin lain tavoitteina oli ”edistää koko koulu- ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia, turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä turvaamalla varhainen tuki sekä opiskeluhuoltopalvelujen saatavuus ja laatu”. Painotus yhteisön hyvinvointiin osoittaa hyvinvointikäsitteen laventumisen yhteisön

hyvinvoinnin suuntaan. Tästä huolimatta käytännön oppilas- tai opiskelijahuollossa painottuu yksilötyö, mikä avaa tarvetta uusille työntekijöille, joiden työn ytimessä on usein arkea tukeva, vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuva ja ryhmiä hyödyntävä sekä yhteisökiinnittymistä vahvistava työote. Nuorisotyö toteuttaa tätä tehtävää luontevasti, mutta samaa hyvinvointitehtävää toteuttavat myös muut ammattiryhmät.

Tulkintamme on, että koulujen ja oppilaitosten hyvinvointitehtävää toteuttamaan on palkattu joukko ammattilaisia, joilla on yhteneviä tavoitteita ja menetelmiä. Samaan aikaan koulu- ja oppilaitosnuorisotyön osamiskeskuksen kanssa käynnistettiin Sitouttava kouluyhteisö -hanke, joka pyritään vakiinnuttamaan vuosina 2023–2024. Valtio ohjasi tähän yli 12 miljoonaa euroa rahaa, eli kertapanostus oli samaa kokoluokkaa kuin koulunuorisotyöhön ohjatut 6,5 ja 7 miljoonaa euroa kahtena eri vuotena (2020 ja 2022). Tämän työn tavoitteet ovat vahvasti yhteisiä koulunuorisotyön kanssa. Työ liittyy hyvinvointitehtävään, sillä se on ”tavoitteellista oppilaiden hyvinvointia edistävää toimintaa. Sen tehtävä on sitouttaa koulunkäyntiin ja kouluyhteisöön sekä ennaltaehkäistä poissaoloja.” Tavoitteena on ”vahvistaa perustaitojen saavuttamista ja oppimistuloksia poissaolojen vähentymisen ja kouluun kiinnittymisen vahvistumisen kautta” sekä ”vahvistaa myönteistä koulukulttuuria ja hyvinvointia kouluissa sekä vähentää kiusaamista” (Markkanen ym. 2022, 40). Vaikka sitouttavan kouluyhteisön tavoitteet määrittyvät nuorisotyötä enemmän koulun kuin nuorten itsensä tavoitteiden kautta, kiinnittyy toiminta selkeästi hyvinvointitehtävään, joka tarjoaa myös nuorisotyölle oikeutuksen toimia koulussa. Lisäksi sillä on yhtäläisyyksiä koulunuorisotyön keskeisiin tavoitteisiin, joita ovat ryhmäsuhteiden vahvistaminen, kiusaamisen ennaltaehkäiseminen ja

kouluviihtyvyyden lisääminen. Tätä voi pitää osoituksena siitä, että hyvinvointitehtävän ryhmätulkinta on tullut hyväksytyksi, mutta tämä tehtävä ei itsestään selvästi lankea vain tietyille ammattiryhmälle.

Nuorisotyöntekijöiden ja sitouttavan kouluyhteisötyön ohjaajien lisäksi kouluihin on rekrytoitu kouluvalmentajia. Esimerkiksi Helsingin kaupunki palkkasi 28 kouluvalmentajaa vuonna 2023. Kaupungin verkkosivuilla heidän työtään kuvataan kohtaavaksi toiminnaksi, joka tukee nuorten hyvinvointia. Lisäksi korostetaan, etteivät he osallistu opetukseen, vaan tukevat nuorten keskinäistä toimintaa sekä yhteisöllisyyttä. (Helsingin kaupunki 2023.) Tavoitteet ovat vahvasti yhtäläisiä nuorisotyön kanssa ja liittyvät hyvinvointitehtävään ryhmien ja yhteisöjen kautta. Muitakin suoria linkkejä on. Esimerkiksi Helsingin Sanomien haastattelema kouluvalmentaja on koulutukseltaan yhteisöpedagogi. Tämä on jutun tehneen toimittajan mukaan tyypillinen kouluvalmentajien taustakoulutus. (Aalto 2023.) Kouluvalmennus on Ruotsissa kehittynyt tapa toteuttaa koulun hyvinvointitehtävää ja tyypillinen alueilla, joilla on kosketus ruotsinkieliseen kulttuuripiiriin.

Kouluissa ja oppilaitoksissa toimii toisin sanoen työntekijöitä eri tahojen palkkaamina ja eri nimikkeillä. Eroista huolimatta työnkuvissa on runsaasti yhtäläisyyksiä, ja ne vastaavat tulkintamme mukaan hyvinvointitehtävään. Valtakunnallista tilannetta ei voida kuvata, sillä tällä hetkellä tätä toimintaa ei johdeta kokonaisvaltaisesti eikä aiheesta löydy tilastoja. Tästä syystä ei ole mahdollista kuvata, millainen kokonaiskuva eri hankkeiden ja toimenpiteiden mosaiikista piirtyisi. Kuten olemme yllä osoittaneet, koulu- ja oppilaitosnuorisotyön volyymit ovat kasvamassa, mutta nuorisotoimien resursseilla on rajansa, sillä kuntien nuorisotyöntekijöitä ei riitä läheskään kaikkiin kouluihin ja

oppilaitoksiin. Samalla kentällä toimii kuitenkin myös muita ammattilaisia.

Ensimmäinen päätelmämme siis on, että koulunuorisotyö on saanut valtakunnallisesti vakiintuneen aseman yhtenä kouluissa ja oppilaitoksissa toimivana ammattikuntana, vaikka paikalliset erot voivatkin olla huomattavia. Toisen asteen oppilaitoksissa tehtävä työ on lisääntymässä niin lukioissa kuin ammatillisellakin puolellakin. Nuorisotyöllä on hyväksytyt asemansa koulun hyvinvointitehtävän toteuttajana. Tätä hyvinvointitehtävää se ei kuitenkaan toteuta yksin. Kouluihin on palkattu eri nimikkeillä työntekijöitä, jotka keskittyvät kohtaavaan, arkea tukevaan, ryhmämuotoiseen toimintaan, joka perustuu vapaaehtoisuuteen. Nuorisotyöllä on paljon yhteisiä piirteitä näiden toimintojen kanssa. Voi todeta, että on syntynyt hyvinvointitehtävää toteuttavien toimijoiden verkosto, joiden välillä on vahvaa perheyhtäläisyyttä niin tavoitteiden kuin menetelmien osalta, mutta ei vielä yhteistä koordinaatiota ainakaan valtakunnan eikä aina kuntienkaan tasolla.

Suhteet, tilat ja sillat

Edeltävässä osiossa tulkitsimme, että koulun hyvinvointitehtävä nähdään enenevässä määrin ryhmätoiminnan, arjen tukemisen ja yhteisösidosten kautta. Tämä avaa joukolle ammattilaisia mahdollisuuden toimia koulussa toteuttaen uudenlaisia tehtäviä ja toimintoja. 2000-luvun mittaan laajentuneen koulunuorisotyön voi nähdä tästä yhtenä ilmentymänä. Tässä osiossa tarkastelemme tarkemmin, miltä tilastotarkastelussa esitellyt tulokset näyttävät nuorisotyön teorioita vasten peilattuina.

Koulunuorisotyön tavoitteissa korostuvat nuorisotyölle keskeiset lähtökohdat. Pelot siitä, että koulu muuttaisi nuorisotyön luonnetta, eivät näytä toteutuneen. Suomessa on toteutettu jo yli kymmenen vuoden ajan

nuorisotyön opetussuunnitelmaprosesseja. Näihin on yhdistynyt tutkimusta, jota ovat toteuttaneet tämän raportin laatineet Nuorisotutkimusseuran tutkijat. Toimintatutkimuksena toteutetuissa yhteishankkeissa eri kuntien kanssa on lähtökohtana ollut, että nuorisotyötä voidaan kuvata tavoitteiden ja toimintojen sijaan prosessina. Tällöin ei siis niinkään kysytä, mitä oppimista nuorisotyö tuottaa, vaan millaisia asioita nuorten kanssa lähdetään tekemään. Tavoitteet kietoutuvat prosessiin. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö nuorisotyöllä olisi selkeitä tavoitteita, vaan sitä, että tavoitteet määrittyvät osana prosessia.

Nuorisotyön tavoitteita on kuvattu niin sanotun suhdeteorian kautta. Teoriassa lähdetään siitä, että nuorisotyö on suhdeammatti, jonka tehtävänä on tukea nuorten myönteistä kiinnostumista ihmisiin, yhteisöihin, alueisiin ja ihmiskuntiin. Keskeisiä suhteita ovat nuorten suhde toisiin nuoriin, turvallisiin aikuisiin, alueeseen ja lähiyhteisöön, palveluihin, yhteiskuntaan ja päätöksentekoon sekä maailmaan ja luontoon. (esim. Kiilakoski ym. 2015; Kaukko & Kiilakoski 2018; Kauppinen ym. 2021; Määttä & Kiilakoski 2023.) Nuorisotyön näkeminen suhteiden vahvistamisena on ollut teemana myös kansainvälisessä nuorisotyön tutkimuksessa, vaikkakaan ei aivan yhtä tarkkaan jäsennellyssä muodossa (esim. Hennell 2022; Pisani 2023; Cooper ym. 2024).

Peruskouluissa tehtävän nuorisotyön tavoitteissa korostuvat vertais- ja ryhmäsuhteiden vahvistaminen, koulukiusaamisen ehkäiseminen sekä kouluviihtyvyyden lisääminen. Näiden voi tulkita liittyvän nuorisotyön niihin ulottuvuuksiin, joissa vahvistetaan nuorten suhdetta toisiin nuoriin sekä tuetaan nuorten suhdetta palveluihin muuttamalla palveluja jollakin tapaa nuorille miellyttävämmiksi. Ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioiden tehtävässä nuorisotyössä näiden oheen tulee tehtäväksi opintojen keskeyttämisen

ehkäiseminen ja erityisesti ammatillisella puolella koulutussiirtymien tukeminen. Suhdeteorian valossa voi hahmottaa, että peruskoulussa fokus on ensisijaisesti nuorten suhteiden tukemisessa toisiin nuoriin, kun se toisella asteella saa rinnalleen suhteen tukemisen palvelujärjestelmään, erityisesti koulutukseen. Huomionarvoista on myös se, että siinä missä peruskoulussa kiusaamisen ehkäiseminen on keskeinen painopiste, on se toisella asteella vähemmän tärkeä. Sekä lukiossa että ammatillisissa oppilaitoksissa painopiste on myönteisten suhteiden vahvistamisessa.

Edellä kuvattu suhdeteoria on yksi vastaus kysymykseen, miten nuorisotyön tavoitteita tai yhteiskunnallista asemaa voidaan kuvata. Nuorisotyön tavoitteita on pyritty kuvaamaan monin eri tavoin, eikä kansainvälisessä keskustelussa ole selkeätä yksimielisyyttä, mistä näkökulmasta tavoitteita tulisi tulkita. Kaksi vuotta aiemmin esitimme, että Brysselissä vuonna 2015 pidetyn eurooppalaisen nuorisotyön kokouksen julkilausumaa voidaan käyttää analysoimaan nuorisotyön tehtäviä koulussa (Kivijärvi ym. 2022). Kokouksen tehtävänä oli tutkia, mitkä asiat yhdistävät Euroopan erilaisia nuorisotyön kulttuureja. Yhteistä tehtävää hahmotettiin kahden kielikuvan kautta: nuorisotyön tehtävä on luoda tiloja ja rakentaa siltoja (Declaration of the 2nd European Youth Work Convention). Kumpikin tehtävä on erilainen vastaus kysymykseen siitä, miten nuorisotyö tukee sekä nuorten henkilökohtaista että sosiaalista kasvua.

Tilojen luominen viittaa nuorisotyön oppimis- ja toimintaympäristöjä rakentamaan luonteeseen. Tällöin tavoitteena on, että nuoret voivat toimia keskenään tavoilla, jotka tukevat nuorten positiivista keskinäisriippuvuutta, tuottavat yhdessäolon kokemuksia, ovat hauskoja mutta samalla mahdollisimman turvallisia ja eri taustoista tulevia nuoria mukaan ottavia. Tilat voivat

tässä yhteydessä viitata sekä fyysisiin, sosiaaliin että virtuaalisiin tiloihin. Tavoitteena on tila, joka mahdollistaa yhteistoiminnan sekä mahdollisuuden vaikuttaa siihen, millaiseksi tämä tila muotoutuu. Tämä voi tarkoittaa tilan muodostamista sellaisiin ympäristöihin, joissa niitä ei perinteisesti ole ollut (Declaration of the 2nd European Youth Work Convention, 5). Nuorisotyön tilaihannetta voi kuvata myös käyttämällä vastinparina tiukkoja ja väljiä tiloja. Näistä ensimmäisessä on kyse tiloista, jotka edellyttävät tietyn toiminnon toteuttamista. Elokuvateatterissa on katsottava elokuvaa, urheilukentillä urheiltava ja niin edelleen. Väljät tilat taas mahdollistavat monenlaista toimintaa, eivätkä edellytä sitoutumista vain tietynlaiseen toimintaan. Nuorisotyön tilakäsitystä voidaan hahmottaa toimintana, joka pyrkii rakentamaan riittävän väljiä tiloja, joissa nuoret voivat toimia monilla eri tavoin ja jotka ovat riittävän joustavia vastatakseen nuorten vaihtuviin tarpeisiin. (Kiilakoski & Kivijärvi 2015.)

Siltojen rakentaminen liittyy nuorisotyön tehtävään tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä auttamalla heitä esimerkiksi siirtymään toisten palvelujen piiriin, instituutiosta toiseen tai esimerkiksi tekemään siirtymiä koulutukseen tai työelämään. Vaikka asia ei aivan näin kaavamainen olekaan, voidaan siltojen luominen hahmottaa enemmän yksilöön keskittyvänä toimintana. Toisella asteella yksilölähtöisyys korostuu, mikä on esimerkki siitä, että yksilöpainotuksen ohella siltatehtävää tehdään tyypillisesti aikuistuvien nuorten parissa. Siltojen rakentaminen suuntautuu tilojen luomista enemmän tulevaisuuteen, sillä sillat rakennetaan paitsi palveluihin pääsemiseen tässä ja nyt, myös kohti sellaista tulevaa, jossa nuori voi elää hyvää ja omien arvojensa mukaista elämää. Siltojen rakentamisessa keskitytään tyypillisesti tilojen luomista enemmän yksilöön

ja tämän tukemiseen erityisesti koulutuksen yhteydessä. Tämä on luontevaa, sillä koulutusjärjestelmässä on joukko yksilöiviä mekanismeja viimeistään peruskoulun päätötarviointia tehtäessä, jolloin kouluilla on velvollisuus arvioida yksilöitä ja suhteuttaa heidän oppimistaan toisiin. Edetessään koulutusjärjestelmän askelmalta toiselle nuorten oletetaan tekevän itsenäisiä valintoja, joiden seurauksista hän on tietoinen (Lahtinen 2019). Tähän jotkut nuoret tarvitsevat enemmän tukea kuin toiset.

Jako tiloihin ja siltoihin tiivistää nuorisotyön tehtävät kahteen ulottuvuuteen. Tällöin jää näkymättä muita nuorisotyön tehtäviä (ks. esim. Nieminen 2007; Kiilakoski 2021). Jaottelun juju on siinä, että nuorisotyön ydin tulee piirrettyä verrattain selkeärajaisesti. Jaottelua voidaan käyttää suhdeteorian ohella koulunuorisotyön tavoitteiden analysointiin. Väitteemme on, että nuorisotyön tavoitteet koulussa voidaan hahmottaa – yllättävänkin selkeästi – suhdeteorian ohella nimenomaan tilojen luomisena ja siltojen rakentamisena.

Yläkoulussa tehtävän koulunuorisotyön yleisimmät tavoitteet olivat vertais- ja ryhmäsuhteiden vahvistaminen; kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy sekä kouluviihtyvyyden lisääminen. Kaikki kolme tavoitetta liittyvät pyrkimykseen luoda kouluun tiloja, joissa nuorten olisi mieluisaa, turvallista ja hauskaa toimia yhdessä toisten nuorten kanssa. Vertais-, ryhmä- ja kaverisuhteista huolehtiminen luo kouluun tiloja, joissa nuorten keskinäiset suhteet paranevat. Tämä näkökulma kiinnittää huomioita vertaissuhteiden myönteiseen voimaan koulussa (Kiilakoski 2014, 32–36). Kiusaamisen ehkäisyn voi hahmottaa tämän yleisen tehtävän tarkennettuna käänttöpuolena, jonka tehtävä on epätoivottavia ilmiöitä poistamalla luoda tilasta turvallisempi ja erilaisten nuorten jäsenyyttä tukeva. Kouluviihtyvyys on vertaissuhteita laajempi ilmiö. Olennaista väitteemme kannalta on

se, että sosiaalisten suhteiden on todettu olevan merkittävä tekijä kouluhyvinvoinnissa ja -viihtyvyydessä. Tämä koskee sekä suhteita toisiin nuoriin että opettajiin. Esimerkiksi seitsemää maata vertaillaessa tutkimuksessa tultiin johtopäätökseen, jonka mukaan 10-vuotiaiden lasten kouluviihtyvyyttä tulisi parantaa erityisesti kiinnittämällä huomiota vertaissuhteisiin. (Gomez-Baya ym. 2021.) Vaikka aineistomme ei mahdollista tarkkaa analyysia siitä, miten tämän kyselyn vastaajat hahmottivat kouluviihtyvyyden parantamisen, on kouluviihtyvyydellä yleisesti yhteys vertaissuhteisiin.

Erityisesti yläkoulunuorisotyössä korostuu tilojen luomisen tavoite. Tulkintaa tukee edelleen se, että käytetyimmät menetelmät yläkouluissa olivat ryhmäyttäminen ja välituntitoiminta – eli vertaissuhteiden tukeminen ryhmäprosesseja helpottamalla sekä oppituntien ulkopuoliseen aikaan keskittyminen. Lukiossa kaikkein tärkein tavoite on vertais- ja ryhmäsuhteiden tukeminen, toiseksi tärkeimpänä opintojen keskeyttämisen ehkäisy, kolmantena oppilaitosviihtyvyyden parantaminen. Lukiossa siis korostuvat jonkin verran peruskoulussa tehtävää nuorisotyötä enemmän myös silloittavat tehtävät, mutta niissä on vahva panostus tilojen luomiseen.

Ammatillisissa oppilaitoksissa korostuu peruskoulua ja lukiota enemmän siltojen rakentaminen. Siellä selkeästi tärkein tehtävä on opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen, toisena vertais- ja ryhmäsuhteiden vahvistaminen ja kolmantena koulutussiirtymien tukeminen. Ammatillisissa oppilaitoksissa tehtävässä nuorisotyössä korostuneet siltojen rakentaminen suhteessa jo aloitettuihin kuin myös tuleviin opintoihin. Tulkintaa vahvistaa se, että käytetyimmät menetelmät olivat moniammatillinen yhteistyö ja yksilökeskustelut. Tilojen rakentamisen merkitys näkyy kuitenkin siinä, että vertais- ja ryhmäsuhteiden tukeminen oli kolmen tärkeimmän tavoitteen joukossa.

Tulkintamme mukaan sekä peruskouluissa että toisella asteella korostuivat nuorisotyölliset tavoitteet, sekä tilojen luominen että siltojen rakentaminen. Sekä lukioissa että ammatillisessa koulutuksessa toteutettiin kumpaakin nuorisotyön perustehtävää, mutta yläkouluissa ja lukioissa keskityttiin enemmän tilojen luomiseen. Opetustehtävän tukemiseen liittyvät tavoitteet olivat verrattain vähäisiä. Samoin yhteisötason tavoitteita esitettiin niukasti kouluviihtyvyyttä lukuun ottamatta. Jos hyväksytään, että nuorisotyöllinen työote voidaan pelkistää suhteiden vahvistamisen kautta tapahtuviin tiloihin ja siltoihin, näyttää koulu- ja oppilaitosnuorisotyö muovautuvan nuorisotyölliseksi pikemminkin kuin jonkin muun ammattikunnan mukaan määrittäväksi.

Olemme nyt tilanteessa, jossa pystymme muotoilemaan tarkemmin tulkintaamme. Esitimme, että koululla on hyvinvointitehtävä, joka enenevässä määrin ymmärretään ryhmämuotoisena, arkea tukevana, matalan kynnyksen ryhmä- ja yhteisösuhdetta vahvistavana toimintana. Nuorisotyö vastaa koulun hyvinvointitehtävään tukemalla nuorten suhteita. Tämä tapahtuu luomalla koululle nuorten vertaistoiminnan tiloja sekä osallistamalla siltojen rakentamiseen nuorten tuleviin oppilaitoksiin, mutta myös siihen, että nykyiseen opiskelupaikkaan voi kiinnittyä paremmin. Näin nuorisotyön hyvinvointitehtävä kohdistuu sekä yksilöihin, joiden koulutuspolut vaikuttavat mutkikkailta, että laajemmin nuorten ryhmien tukemiseen. Yhteisötason tavoitteet eivät kuitenkaan korostu aineistoissamme.

Olemme taulukossa 15 tiivistäneet tulkintamme. On kuntia ja kouluja, joissa nämä toiminnot asettuvat toisin. Taulukon tavoitteena kuitenkin on pelkistää havainnot. Nämä toiminnot liittyvät nuorisotyön perinteisiin, mutta vastaavat myös koulun kehittämisen tavoitteisiin. Siltojen rakentaminen on laajalti tunnustettu tavoite, sillä

sekä nuorisopolitiikassa että koulutuspolitiikassa on pyritty pitkään tukemaan nuorten toisen asteen tutkintojen suorittamista sekä tuettu nuorten myönteistä suhdetta koulutautumiseen. Tilojen rakentamisen tärkeys liittyy hyvinvointitehtävän toteuttamiseen, sillä myönteisillä ryhmäsuhteilla on merkitystä koulussa viihtymiselle ja sille, että siellä on mahdollista voida hyvin.

Yllä olevan tarkastelun ja aineistomme perusteella on vaikea ottaa kantaa siihen, miten nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa lopulta toteutuu ja minkälaisien tekijöiden kautta nuorisotyö voi edistää vahvemman kouluhyvinvoinnin rakentumista ja mukaan ottavampien kouluyhteisöjen syntymistä. Empiirisiä vastauksia tämänkaltaisiin kysymyksiin etsitään Kivijärven ja kumppaneiden artikkelissa tässä teoksessa, mutta tässä kohden luonnostelemme kaksi teoreettista näkökulmaa asiaan liittyen.

Ensimmäinen näkökulma perustuu nuorisotutkimuksiin kouluista. Ne tuovat esiin, että koulussa toimii rinnakkain kaksi sosiaalista maailmaa. Yhtäältä on virallinen koulu opetussuunnitelmineen, oppikirjoi-
neen ja opetustapahtumineen. Sen rinnalla on epävirallinen koulu ryhmäsuhteineen ja vuorovaikutuksineen. (esim. Gordon ym. 2000; Paju 2011.) Koulussa nuoret löytävät omat tapansa luoda yhteistoimintaa

keskenään osana ryhmää ja myös vastata virallisen koulun asettamiin vaatimuksiin. Voidaan puhua myös kahdesta yhtä aikaa samassa tilassa toimivasta yhteisöstä, joiden kummankin jäseneksi nuorten on tultava. Tätä asiaa voidaan käsitteellistää nuorisotutkijoiden Tommi Hoikkalan ja Petri Pajun esittelemän kahden toisistaan erilaisen, mutta samaan tilaan sijoittuvan pedagogisen kehän käsitteen kautta. Virallinen oppimisen kehä sekä nuoren vertaistoiminnan ja vertaisoppimisen kehä vaikuttavat molemmat nuoren kokemukseen koulussa. Nämä kehät limittyvät, mutta niillä on myös itsenäisiä tehtäviä. (Hoikkala & Paju 2013.) Huomio siis korostaa, että koulussa on kaksi kasvun tai oppimisen kenttää, jotka voivat ajautua keskenään ristiriitaan.

Kahden kehän teoretisointi korostaa, että koulu on enemmän kuin pelkkä oppimisen tila. Koulussa erilaiset sosiaaliset maailmat tihentyvät samaan fyysiseen tilaan (Kiilakoski & Lanas 2022). Nuoret ovat koulussa ja oppilaitoksissa tietoisia omasta näkyvyydestään muille. On mietittävä, mitä muut nuoret ajattelevat itsestä. On pohdittava, millaisia tunteita ja reaktioita oma toiminta ja ulkoasu herättävät. Koulussa ryhmistä muovautuu tärkeä sosiaalinen kenttä, jolla on merkittäviä vaikutuksia siihen, miten koulussa viihtyy ja millaisia asioita koulussa voi tehdä. (Maunu

Taulukko 15. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tehtävät.

Nuorisotyön toiminta-areena / Nuorisotyön päämäärät	Peruskoulut	Lukiot	Ammatilliset oppilaitokset
Suhteiden tukeminen	Pääasiallinen tuettava suhde: Nuorten suhde toisiin nuoriin. Painopiste sekä ryhmätoiminnan positiivisissa ja kielteisissä puolissa.	Pääasiallinen tuettava suhde: Nuorten suhde toisiin nuoriin. Painopiste ryhmätoiminnan positiivisissa puolissa. Muut tuettavat suhteet: Nuorten suhde omaan oppilaitokseen.	Pääasiallinen tuettava suhde: Nuorten suhde omaan oppilaitokseen sekä koulutusjärjestelmään. Muut tuettavat suhteet: Nuorten suhde toisiin nuoriin. Painopiste ryhmätoiminnan positiivisissa puolissa.
Tilojen luominen	Tärkein tehtävä.	Tärkein tehtävä.	Tärkeä tehtävä.
Siltojen rakentaminen	Tärkeä tehtävä.	Tärkeä tehtävä.	Tärkein tehtävä.

& Kiilakoski 2018.) On esimerkiksi osoitettu askeleita mittaamalla, että koulussa suositut oppilaat liikkuvat enemmän koulupäivän aikana kuin epäsuositut (Rajala 2021). Suhde toisiin nuoriin määrittää siis hyvin konkreettisesti sitä, millainen on nuorten toiminnan ala. Tämä on yksi esimerkki siitä, että jos tai kun toiminnan tavoitteena on vahvistaa nuorten toimijuutta, tulisi vaikuttaa siten, että nuorten vertaiskehän myönteiset vaikutukset ovat yhä useamman ja negatiiviset yhä harvemman arkea. Tämä väittämä muotoilee uusiksi sitä, mitä suhteiden tekeminen tarjoaa kouluympäristössä, jonka erityisyys on siinä, että se yhdistää massamuotoisen, oppivelvollisuuteen perustuvan ja ikäkausittain jaetun instituution toiminnan vahvaan nuorten vertaisvetoisuuteen.

Toisena näkökulmana voidaan tarkastella sitä, millä tavoin nuorisotyön arvopohja vastaa tähän tavoitteeseen. Tämän varsin hankalan ja kiistanalaisen kysymyksen pariin hakeudumme viittaamalla australialaiseen nuorisotyön tutkijaan Trudi Cooperiin. Hänen mukaansa nuorisotyön eri muotoja yhdistävät seuraavat lähtökohdat:

1. Nuorten elämä ja heidän asiansa ja huolensa.
2. Nuorten sosiaalisten suhteiden, siteiden ja nuorten sosiaalisen ympäristön huomioiminen.
3. Kannustavien ja ystävällisten suhteiden kautta työskenteleminen ja näiden asioiden arvostaminen.
4. Kokonaisvaltainen lähestymistapa nuoriin, joka pitää sisällään i) informaalin kasvatuksen, ii) huolen etiikan ja nuorten kukoistuksesta huolehtimisen, iii) nuorten osallisuuden, oikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämisen.
5. Toimiminen puolueettomasti ja kunnioittaen. (Cooper 2018, 11, 14.)

Cooperin listaus tuo esiin sen, että nuorisotyön tulisi olla nuorisolähtöistä ja että toimivassa nuorisotyössä on tietoa siitä, miten nuoret itse asian kokevat. Hänen ensimmäinen lähtökohtansa tuokin esille, että työn pitäisi määrittyä pikemminkin nuorten kuin koulun tarpeista. Lisäksi on huomioitava nuorten vertaissuhteet, mutta myös suhteet muihin aikuisiin. Nuorisotyön ammatillisen suhteen pitää rakentua vapaaehtoisuudelle, myönteiselle kohtaamiselle ja ystävällisyydelle. Tätä ulottuvuutta voidaan kuvata myös hauskouden kautta. Cooperin listauksen kolme kohtaa tarjoavat keinon tarkastella sitä, miten nuorisotyö ihannetapauksissa työtään tekee: yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa erityisenä painopisteenään nuoret sosiaalisissa maailmoissaan. Vaikka Cooperin luettelo on teoreettinen, on siitä helppo vetää yhtäläisyyksiä esimerkiksi siihen, ettei suomalainen nuorisotyö kiinnity opetustehtävään, vaan nimenomaan toimivien suhteiden kautta työskentelyyn.

Toimivassa kasvuyhteisössä sekä vertaissuhteet että sukupolvien väliset suhteet perustuvat kunnioittavaan vuorovaikutukseen (Kiilakoski & Lanas 2022). Niiden avulla nuoren on mahdollista tuntea oma positiivinen arvonsa yhteisöille. Näistä ystävällisten tilojen rakentaminen sekä nuorten keskinäiselle että nuorten ja aikuisten väliselle toiminnalle vastaa myös koulun hyvinvointitehtävään. Luontevat suhteet nuoriin mahdollistavat myös siltojen rakentamisen. Tulkitsemme, että nuorisotyön arvo koulu yhteisössä rakentuu tällaisten elementtien kautta. Luokkahenki tai kokemus luokan yhteisöllisyydestä ei synny itsestään. Sitä pitää ohjata, tunnistaen myös ryhmän kehitysvaiheet. Ryhmätoimintaan liittyy myös monenlaisia tunteita, joiden käsittelyä voi oppia. (Nikkola & Elmgren 2017; Nikkola 2022.) Se onkin nähty yhtenä koulun kehittämisen kohteena. Nuorisotyön vahvuudeksi on usein nähty

ryhmäosaaminen (Hoikkala & Kuivakangas 2017) sekä kyky kohdata yksittäisiä nuoria. Mutta pelkästään tämä ei yllä kuvatun perusteella riitä. Olennainen kysymys on siinä, pystyykö nuorisotyö vahvistamaan kouluyhteisön kykyä yhdistää koulun kahta kehää, pedagogista kehää ja vertaiskehää. Tämän pitäisi tapahtua myös tavalla, joka kunnioittaa nuorisotyön periaatteita nuorisolähtöisyydestä ja vapaaehtoisuudesta.

Yhteiset tavoitteet ja rakenteiden laatu

Koulunuorisotyön tavoitteet pohjaavat nuorisotyön periaatteisiin, mutta yhdistyvät myös koulun kehittämisen kohteisiin. Niistä on helppo löytää yhteyksiä niin nuorisotyön arvopohjaan kuin koulun hyvinvointitehtävän ryhmäulottuvuuksiin. Kriittinen kysymys kuitenkin on, missä määrin tätä yhteistyötä ohjataan ja arvioidaan yhteisesti osana monialaista työtä tai kuinka hyvin nuorisotyö kiinnittyy nuorten arkeen kouluissa ja oppilaitoksissa. Näkökulmaa laajentaen kysymys on siitä, edistetäänkö koulun hyvinvointitehtävää parhaalla mahdollisella tavalla, jos nuorisotyötä tehdään irrallaan opetussuunnitelmista, oppilashuoltosuunnitelmista ja muista tavoista ohjata kouluyhteisöä.

Tulostemme mukaan nuorisotyötä on vuoteen 2021 verrattuna määritelty jonkin verran enemmän koulun kanssa tehdyissä yhteisissä asiakirjoissa. Tästä huolimatta monet aiemmin tekemämme kriittiset havainnot ovat edelleen ajankohtaisia. Koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä on tämänkin kyselyn tulosten mukaan määritelty laajasti lähinnä nuorisotoimen omissa suunnitelmissa. Suppeasti työtä on tyypillisesti määritelty kunnan hyvinvointikertomuksissa tai joissakin muissa koulun ja nuorisotoimen yhteisissä suunnitelmissa kuin opetussuunnitelmassa. Tämän

voi tulkita kertovan siitä, että nuorisotyö on saavuttanut itsenäisen aseman ja nuorisotyöntekijöiden osaamiseen luotetaan koulujen tahoilta. Toisaalta se voi myös kertoa siitä, etteivät rakenteet ole vielä vakiintuneet niin paljoa, että nuorisotyön toiminta kouluissa olisi tunnustettu osa koulun toimintaa. (ks. Kivijärvi ym. 2022, 80.)

Yhteistyötä tehdään vakiintuneesti sekä opettajien että oppilashuollon kanssa. Yhteistyö oli lisääntynyt vuodesta 2021, mutta myös yhteistyöhön tyytymättömiä kuntia on edelleen. Koko maan kattavan tilastotarkastelun perusteella ei voida sanoa, mitkä tekijät tuottavat onnistumisen kokemuksia. Tämä vaatisi paikallisten esimerkkien tarkastelua. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että koulujen toimintakulttuuri ja rehtorin johtamisote on yksi tekijä sille, miten koulunuorisotyön on mahdollista nivoutua koulujen toimintaan (Kiilakoski 2014; ks. myös Kivijärven, Kiilakosken ja Kauppisen artikkeli tässä teoksessa). Koulun toimintakulttuuri muuttuu vain sen jäsenten ehdoilla, jos on muuttuakseen. Muutos edellyttää yhteisiä päätöksiä, joihin kaikki sitoutuvat. (Hoikkala & Laine 2017, 39.)

Uutena toimijana nuorisotyön on päästävä yhteisön jäseneksi, ja tämä saattaa edellyttää muutoksia vakiintuneissa toimintatavoissa. On esitetty, ettei mikään ei ole kouluissa niin olennaista kuin niiden kulttuuri. Tämän kulttuurin muuttaminen on vaativa tehtävä ja tulee todennäköisesti vaatimaan enemmän aikaa kuin usein osataan ajatella. Tämä johtuu siitä, että koulun kulttuuri on muovautunut pitkän ajan kuluessa eikä taivu nopeisiin muutoksiin. (Jiangping 2012, 40, 43.) Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tapauksessa näistä huomioista voi vetää ainakin kaksi johtopäätöstä. Ensinnäkin nuorisotyön laajempi toiminta on sidoksissa koulu- tai oppilaitoskulttuuriin ja määritetty osaksi tämän kulttuurin ehdoilla. Koulun

kulttuuri pohjautuu historian aikana muovautuneisiin käytäntöihin, joita tukemaan on muovautunut joukko sanallistamisen, tekemisen ja suhteiden rakentamisen tapoja. Näitä käytäntöä ylläpitäviä toimintoja voidaan kutsua käytäntöarkkitehtuureiksi. Niiden muuttaminen on hidasta, mutta ei mahdotonta. (Heikkinen ym. 2018.) Koska koulukulttuuri ja sitä tukevat käytäntöarkkitehtuurit ovat koulukohtaisia, ovat myös nuorisotyön mahdollisuudet eri kouluilla ja oppilaitoksissa erilaisia. Toisekseen, nuorisotyön tullessa uutena toimijana mukaan kouluun, on sen sopeuduttava olemassa oleviin käytäntöarkkitehtuureihin, olivatpa ne sitten välituntien pituuksia, vuorovaikutuskulttuuria oppilaiden kanssa, tiimityön rakenteita, ammatillisia luottamussuhteita tai koulun fyysisiin tiloihin liittyviä asioita. Jälkimmäinen voi liittyä esimerkiksi siihen, onko nuorisotyöntekijöillä käytettävissään oma tila.

Nuorisotyön tavoitteiden kuvaus yhteisesti on edelleen pikemminkin niukkaa kuin laajaa ja tapahtuu tyypillisemmin nuorisotyön lähtökohdista kuin yhteisessä prosessissa. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö toiminta voisi tästä huolimatta olla laadukasta. Yhteisten asioiden kirjaaminen ja niihin sitoutuminen kuitenkin varmistavat sen, että toiminta tulee näkyväksi ja tätä kautta myös sellaisten, jotka eivät ole vahvassa kosketuksessa nuorisotyöntekijöihin, on mahdollista hahmottaa työn perusteita ja tavoitteita.

Olemme osaamiskeskustutkimuskauden aikana esittäneet, että koulunuorisotyön laatua tulisi tarkastella samalla tavalla kuin opetuksen laatua (Kauppinen ym. 2023). Opetuksen laatua on jäsennetty käsitteillä *rakenteiden laatu* ja *oppilaan kohtaaman toiminnan laatu*. Rakenteiden laatu kuvastaa laadun kehittämisen kehystekijöitä, toiminnan laatu sen sijaan käytännön työtä ja sen toteuttamista. Rakenteiden laadun paikallisiksi

kehystekijöiksi on nimetty johtaminen, henkilöstö, taloudellinen kehittäminen ja arviointi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

Näkemyks rakenteiden laadusta tulee lähelle sitä, kuinka nuorisotyön laatua on aiemmin kuvattu. Vuonna 2015 nuorisotyön laatua koskevan julkaisun *Quality Youth Workin* mukaan laatua voidaan määritellä sen kautta, miten hyvin joku toteuttaa sille asetettua tehtävää ja kuinka hyvin lopputulokset kohtaavat päämäärät. Laatu siis liittyy olennaisesti tavoitteisiin ja niihin liittyviin tehtäviin. Ensimmäinen askel nuorisotyön laadun pohdinnassa on sen kytkeminen nuorisotyön yleisiin tavoitteisiin, jotka pitävät sisällään sekä nuoren henkilökohtaisen että sosiaalisen kasvun ja kehityksen. Toisena askeleena suositetaan avattavaksi niitä yleisiä periaatteita, jotka kuvaavat, miten nuorisotyön on toimitettava tuottaakseen toivottavia lopputuloksia. Lopputulokset ovat myös sidoksissa niihin edellytyksiin sekä prosesseihin ja menetelmiin, joita käytetään näiden tavoitteiden saavuttamiseen. Johtopäätöksenä on, että laadun on oltava sidoksissa paitsi tavoitteisiin ja periaatteisiin, myös edellytyksiin ja menetelmien toimivuuteen. Edellytyksillä raportissa tarkoitetaan budjettia, eettistä ohjeistusta, organisaatiota, työntekijöiden kompetensseja, työruutiineja sekä fasiliteetteja ja välineistöä. (Euroopan komissio 2015, 18.)

Edellä kuvatut perusopetuksen ja nuorisotyön laatua kuvaavat dokumentit perustuvat samaan ajatukseen siitä, että laadun kuvaaminen edellyttää tavoitteiden tarkentamista, sen jälkeen edellytysten (eli esimerkiksi resurssien) kuvaamista sekä työn prosessien kuvaamista. Yhdistämällä perusopetuksen laatuksiteerit olemme esittäneet taulukossa 16 kehikon, jonka mukaan koulunuorisotyön laatua voidaan hahmottaa. Osaamiskeskuskauden aikana ja vuosina 2020–2023 toteutetussa kehittämistyössä yhteistyössä Vantaan kaupungin kanssa on

todettu, että sekä koulun että nuorisotyön näkökulmasta tässä esitetyt laatustandardit ovat vaativia, eikä niihin toistaiseksi ole päästy. Toisaalta ne on nähty olennaisina kehittämisen kohteina.

Tässä tutkimuksessa esitettyjen tulosten mukaan työtä riittää jokaisessa rakenteiden laadun osa-alueessa. Siksi niiden toteutumisen seuraaminen jää jatkotutkimuksen tehtäväksi.

Taulukko 16. Koulunuorisotyön rakenteiden laatu (Kauppinen ym. 2023, 202–203).

Rakenteiden laadun kehystekijöiden osa-alue	Perusopetuksen laatuksiteerit (lyhentäen)	Koulunuorisotyön laatuksiteerit (luonnos)
Johtaminen	<ul style="list-style-type: none"> Opetuksen järjestäjä on määritellyt toiminta-ajatuksen, arvopohjan ja strategian niiden toteuttamiseksi. Koulua koskevat strategiat ja suunnitelmat on laadittu. Johto ja henkilöstö on sitoutunut niiden toteuttamiseen ja niiden vaikutuksia seurataan suunnitelmallisesti. Koulun johto luo asianmukaiset edellytykset opettamiselle ja oppimiselle yhteistyössä opettajien, oppilaiden ja huoltajien kanssa. Koulussa on kannustavat käytännöt, jotka tukevat oma-aloitteisuutta ja oman työn jatkuvaa kehittämistä. 	<ul style="list-style-type: none"> Kunta on määritellyt koulunuorisotyön toiminta-ajatuksen, arvopohjan ja strategian niiden toteuttamiseksi. Koulunuorisotyötä koskevat strategiat tai suunnitelmat on laadittu. Johto ja henkilöstö on sitoutunut niiden toteuttamiseen ja niiden vaikutuksia seurataan suunnitelmallisesti. Koulun ja nuorisotyön johto luovat asianmukaiset edellytykset koulunuorisotyölle yhteistyössä henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien kanssa. Kunnassa on käytäntöjä, jotka tukevat oma-aloitteisuutta ja oman työn jatkuvaa kehittämistä.
Henkilöstö	<ul style="list-style-type: none"> Henkilöstölle järjestetään perehdyttämiskoulutusta sekä mahdollisuudet oman ammattitaidon aktiiviseen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Henkilöstön kehittäminen on suunnitelmallista ja sitä varten on toimiva seuranta-järjestelmä (mm. kehityskeskustelut). Henkilöstön työhyvinvointi on jatkuvan seurannan ja kehittämisen kohteena. Eri ammattiryhmien välinen yhteistyö on sujuvaa. 	<ul style="list-style-type: none"> Samat kuin opetuksen laatuksiteereissä.
Taloudellinen kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> Käytettävissä olevat resurssit on kohdistettu koulutukselle asetettujen tavoitteiden kannalta optimaalisesti ja resurssien määrä on riittävä koulutuspalveluiden määrän ja palvelutuotannon rakenteen ja organisoinnin kannalta. 	<ul style="list-style-type: none"> Koulunuorisotyön resurssit on kohdistettu määritettyjen tavoitteiden kannalta optimaalisesti ja resurssien määrä on riittävä.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> Arviointijärjestelmän tuottamaa tietoa käytetään opetuksen kehittämisessä sekä toiminnan ja talouden suunnittelussa. Opetuksen järjestäjällä ja koululla on yhteisesti sovitut arvioinnin periaatteet. Arviointi- ja kehittämistoimintaan osallistuvat myös oppilaat, vanhemmat ja oppilashuoltohenkilöstö sekä tarpeiden mukaan myös muu henkilöstö. 	<ul style="list-style-type: none"> Arviointia käytetään koulunuorisotyön kehittämisessä. Koulunuorisotyön arvioinnin periaatteet on yhteisesti sovittu. Myös nuoret, vanhemmat ja koulun henkilöstö osallistuvat koulunuorisotyön arviointiin.

LOPUKSI

Kirjoitimme vuoden 2022 raportissamme ja osaamiskeskuskauden puolivälissä seuraavalla tavalla:

[O]n syytä suunnata katse myös seuraavaan, vuoden 2023 Kunnallisesta nuorisotyöstä Suomessa -kyselyyn. Tarkoituksemme on jatkaa aikasarjatiedon kerryttämistä kunnallisen nuorisotyön asemasta ja resursseista. [...] On kiinnostavaa esimerkiksi nähdä, minkälaisia jälkiä kunnalliseen nuorisotyöhön jää vuosien 2020 ja 2021 ”digiloikasta” ja ryhmälähtöisen työskentelyn vähenemisestä. Lisäksi jatkamme koulu- ja oppilaitosnuorisotyössä tapahtuvien kehityskulkujen tarkkaa seurantaa ja palaamme kunnallisen nuorisotyön arvioinnin kysymyksiin. [...] Tässä ajassa isotkin muutokset saattavat tapahtua nopeasti. (Kivijärvi ym. 2022, 94.)

Asetimme toisin sanoen itsellemme tutkimustehtäviä, joihin on nyt aika esittää vastauksia. Kenties olennaisin kysymys liittyy kunnallisen nuorisotyön muutoksiin ja pysyvyyksiin korona-ajan seurauksena. Tiedossa on, että muutoksia tapahtui erityisesti vuosina 2020–2021, mutta ei ole lainkaan selvää, että korona-ajan heilahduksista jäi pysyviä jälkiä nuorisotyöhön. Pienen ajallisen välimatkan päästä pidempiaikaisten vaikutusten tarkastelu on helpompaa.

Olemme koko osaamistutkimuskauden ajan jäsentäneet kunnallista nuorisotyötä tilojen luomisen ja siltojen rakentamisen metaforien kautta. Siltoja rakentava ja nuorten kiinnittymistä koulutukseen, työhön ja palvelujärjestelmään korostava ote voimistui

pandemia-aikana selvästi. Nuorisotilojen sulkeutuessa ja ryhmälähtöisen toiminnan vaikeutuessa pandemia-aika vahvisti jo pidempään jatkunutta kehityskulkua, jossa panostukset kohdennettuun ja yksilölähtöisempään nuorisotyöhön nuorten aikuisten parissa olivat vahvistuneet. Käytännössä tämä tarkoitti etsivän työn korostumisen ohella jalkautuvan työn voimakasta lisääntymistä ja tiivistyneitä yhteistyöverkostoja poliisiin sekä sosiaali- ja työllisyyspalvelujen kanssa.

Siltoja rakentavan työotteen ohella verkkovälitteinen työskentely lisääntyi ennennäkemättömällä tavalla koronarajoitusten seurauksena erityisesti keväällä 2020. Pian kuitenkin selvisi, että verkkotyöskentely lisääntyi ja hiipui rajoitusten asettamisten ja purkamisten seurauksena. Kunnallisessa nuorisotyössä näyttää olevan vahva kasvokkaisen kohtaamisen perinne, jolloin verkkokohtaamisiin turvaututaan laajemmin vain välttämättömissä tilanteissa. Erityisesti verkkovälitteinen työskentely nuorten ryhmien kanssa on näyttänyt vähäiseltä (Kivijärvi ym. 2019). Tyypillisimminkin verkkovälitteisyyttä hyödynnetäänkin etsivässä nuorisotyössä. Pandemia-aika joka tapauksessa pakotti nuorisotoimet hyödyntämään verkkoa aiempaa laajamittaisemmin ainakin jonkin aikaa, mutta laajemmat digitalisaatioon liittyvät kehitysaskleet asenteiden, nuorten tavoittamisen ja nuorten digitaalisten kulttuurien ymmärtämisen osalta saattoivat jäädä ottamatta (Lauha 2021, 41).

Edellä kuvattujen muutosten seurauksena kunnallisessa nuorisotyössä tavoitettiin pandemia-aikana kenties uudenlaisia nuoria. Lisääntyneen jalkautuvan työotteen ja kohdennettujen työotteiden kautta tavoitettiin

nuoria, joilla oli runsaasti tuen tarpeita ja kenties epäsuotuisat kasvuolosuhteet. Verkon kautta puolestaan saatiin tavoittaa aiempaa enemmän yksinäisiä nuoria ja heitä, joiden oli syytä taikka toisesta vaikea tulla mukaan kasvokkaiseen ryhmätoimintaan. Näytti toisin sanoen siltä, että kunnallisen nuorisotyön tavoittama nuorten joukko muuttui joiltakin osin ainakin niillä paikkakunnilla, joita koronarajoitukset eniten koskivat. Erityisesti näistä syistä on syytä pohtia, mitä pandemia-ajasta jäi käteen ja miten tuolloin tavoitetun kaltaiset nuoret voisivat jatkossakin hyötyä nuorisotyöstä.

Uusimmista aineistoista on tunnistettavissa kehityskulku, jossa pandemia-ajan jälkeen monet kunnat ovat panostaneet vahvasti tiloja luovaan ja nuorten vapaa-ajan ryhmäsuhteisiin kiinnittyvään työotteeseen. Näyttää siltä, että kunnallisessa nuorisotyössä on omalta osaltaan pyritty vastaamaan korona-aikana syntyneisiin vajeisiin nuorten ikäoverisuhteissa (esim. Laine ym. 2023; Kivijärvi & Myllyniemi 2023, 55–57). Rajoitusten päätyttyä nuorisotoimissa on keskitytty nuorten osallisuuden edistämiseen ja monenlaisiin ryhmätoimintoihin. On palattu suomalaisen nuorisotyön ydinalueille ja vahvojen perinteiden äärelle. Yhteistyökumppaneista vapaa-ajan toimijat ovat lisänneet merkitystään, kun taas yhteistyö esimerkiksi poliisin sekä sosiaali- ja työllisyyspalvelujen kanssa on jäänyt pienempään rooliin. Verkkopohjainen työskentely on vähentynyt rajusti ja lienee hiipunut pandemiaa edeltäneelle tasolle.

Edellä kuvattujen muutosten valossa voi perustellusti pohtia, missä määrin korona-aikana tavoitetut uudet nuoret ovat edelleen kunnallisen nuorisotyön palvelujen piirissä tai miten esimerkiksi yksinäisyydestä kärsiviä, vaikeista kotiolosuhteista ponnistavia tai vaikkapa rikoksia tekeviä nuoria voitaisiin tavoittaa tämän päivän nuorisotyössä (ks. Gretschelin

artikkeli tässä teoksessa). Nuorten valikoitumisen ja tavoittamisen näkökulmista ei ole lainkaan yhdentekevää, minkälaisiin työmuotoihin kunnissa panostetaan. On helppo arvella, että ainakin osa aiemmin verkon kautta tavatuista nuorista jää tällä hetkellä tavoittamatta. Siltoja rakentava työote ei ole kuitenkaan kadonnut mihinkään ja jalkautuvaakin työtä tehdään edelleen paljon. Näin ollen voi ajatella, että vähintäänkin osalla kunnista on hyvät edellytykset tavoittaa myös sellaisia nuoria, jotka ovat jäämässä koulutusjärjestelmän ja työmarkkinoiden ulkopuolelle tai jotka ovat muutoin ajautumassa yhteiskunnallisiin marginaaleihin.

Jos siltoja rakentava työote tai ainakin verkkovälitteinen työskentely ovat menettäneet merkitystään pandemia-ajan jälkeen, näyttää koulu- ja oppilaitosnuorisotyön aseman vahvistuminen edelleen selkeimmältä trendiltä kunnallisen nuorisotyön kentällä. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on toisin sanoen pandemian vauhdittamana kunnallisen nuorisotyön kiihdytyskaistalla. Työhön on kohdennettu merkittävästi sekä kuntien omia ja toistaiseksi voimassa olevia resursseja että ulkoista hankerahaa. Valtakunnallisen ohjauksen puuttumisesta huolimatta lähes kaikki kunnat tekevät tällä hetkellä tavalla tai toisella nuorisotyötä kouluissa tai oppilaitoksissa. Nuorisotyöntekijöiden määrät kouluissa ja oppilaitoksissa ovat jatkuvasti lisääntyneet.

Pitkän kasvun ja valtion myöntämien verrattain merkittävien avustusten jälkeen on todennäköistä, että monessa kunnassa ollaan pian tilanteessa, jossa tulee päättää toiminnan vakinaistamisesta tai supistamisesta hankekausien jälkeen. Kuntien käyttöön on tulossa valtion myöntämää lisärahoitusta, mutta monin paikoin on tästä huolimatta tehtävä vaikeita valintoja. Siirtääkö resursseja vapaa-ajan illoista tai kohdennetusta työstä kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään työhön? On hyvin mahdollista, että kuntien tekemän

koulu- ja oppilaitosnuorisotyön katto alkaa olla saavutettu. Taloudellisten panostusten ohella lähivuosina ratkaistavaksi kysymykseksi koulu- ja oppilaitosnuorisotyössä tulee paikan ja roolien hahmottaminen osana yhä moninaistuvampaa ammattilaisten verkostoa. On toistaiseksi avoin kysymys, minkälaisiksi nuorisotyöntekijöiden tehtävänkuvat muodostuvat suhteessa esimerkiksi kouluvalmentajiin tai muihin kouluhyvinvointia ja yhteisösuhteita edistäviin ammattiryhmiin. Tällä erää tilanne on muodostumassa varsin kirjavaksi eikä valtakunnallisen tason koordinointi ole kenenkään hallussa.

Kunnallista nuorisotyötä koskevien sisällöllisten muutosten selvittämisen ohella asetimme yllä siteeratussa katkelmassa tehtäväksemme paneutumisen nuorisotyön arviointia ja samalla myös arviointitiedon hyödyntämistä tai tiedolla johtamista koskeviin kysymyksiin. Näyttää siltä, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tapaan myös arviointitiedon osalta ollaan tienhaarassa. Arviointikäytäntöjen ja tiedon tuottamisen näkökulmasta on olennaista, että nuorisotyön kentälle tulee yhä korkeammin koulutettuja ammattilaisia (vrt. Malm 2021, 18–23). Osin tästä syystä voi olettaa, että nuorisotointen kyky sekä kartuttaa että hyödyntää tarkoituksenmukaista tietoa on parantunut ja paranee myös tulevaisuudessa. Osaamisen lisääntymisen ohella – tai ehkä osin sen seurauksena – kunnallisessa nuorisotyössä on viime vuosina kehitetty järjestelmällisesti valtakunnallisia tiedontuotannon välineitä. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta kehittämistyöstä on Kanuunan kysely ”toimintaan osallistuville nuorille”, jota toteutti vuonna 2022 jo 75 kuntaa. Tässä tutkimuksessa käytetyn aineiston perusteella voi todeta, että nuorisotoimet keräävät arviointitietoa yhä säännöllisemmin varsinkin toimintoihin osallistuvien nuorten ja itsearviointien näkökulmista. Lisäksi kerättyä tietoa hyödynnetään melko monipuolisesti

ja erilaisiin tarkoituksiin, tyypillisimmin toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen.

Edellä kuvattujen myönteisten kehityskulkujen ohella tässä ajassa voi nähdä myös epävarmuuksia siinä, miten arviointi ja tiedolla johtaminen tulevat kehittymään kunnallisessa nuorisotyössä. Ensinnäkin tällä hetkellä eletään siirtymävaihetta nuorisotyötä koskevien kirjaamiskäytäntöjen ja ikään kuin nuorisotyön rekisteritiedon tuottamisessa. Osa nuorisotointen hyödyntämistä järjestelmistä on poistunut tai poistumassa käytöstä, ja uusia on tullut tai on tulossa tilalle. Valtakunnallisen ja vertailukelpoisen tiedontuotannon näkökulmasta yhteensovittavissa olevien järjestelmien ja kirjauskäytäntöjen kehittäminen olisi suotavaa. Toisekseen epävarmuuksia liittyy myös nuorisualan osaamiskeskustoimintaan ja sitä kautta nuorisotyön valtakunnallisiin kehittämisrakenteisiin. Nykyinen osaamiskeskuskausi on tätä kirjoitettaessa päättymässä, eikä seuraavista askeleista ole vielä selvyttä. Esimerkiksi seuraavien nuorten kyselyjen tai Kunnallisesta nuorisotyöstä Suomessa -kyselyjen toteuttamisesta ei tällä erää ole tietoa.

Lopulta on syytä muistaa, että nuorisotyötä tehdään myös kuntaorganisaatioiden ulkopuolella, pääasiassa seurakuntien ja järjestöjen toimesta. Esitimme edellä siteeratussa ja kahden vuoden takaisessa raportissamme keskeiseksi kehittämiskohteeksi valtakunnallisen tiedon tuottamisen nuorisotyöstä yli sektorirajojen (Kivijärvi ym. 2022, 94). Ikäväksemme on todettava, että tällä saralla emme ole ainakaan toistaiseksi kyenneet ottamaan harppauksia eteenpäin. Tilanne lienee edelleen se, että paikallistasoilla kunnat, seurakunnat ja järjestöt saattavat tehdä hedelmällistä yhteistyötä, mutta alueellisesti ja valtakunnallisesti tilanne on eriytyneempi. Koko nuorisotyön kentän tiedontuotannon yhteiseen kehittämiseen on vielä matkaa.

LÄHTEET

- Aalto, Maija (2023) Välituntien erikoisagentti. *Helsingin Sanomat* 18.9.2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009800669.html> (Viitattu 3.10.2023.)
- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (2017) Hyvinvointipalvelut ja nuoret aikuiset – Ohjausta monimutkaistuneissa siirtymissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 7–24.
- Ahtola, Annarilla (2016) Koulu hyvinvoinnin rakentajana. Teoksessa Annarilla Ahtola (toim.) *Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–20.
- Allianssi (2006) *Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2006*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto ja Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.
- Aluehallintovirastot (2022) Erityisavustukset kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön vahvistamiseksi. <https://aviavustukset.fi/wp-content/uploads/2022/08/Koulunuorisoty%C3%B62022hakuilmo.pdf> (Viitattu 3.10.2023.)
- Apulaisoikeusasiamies (2019) Koulujen uskonnolliset juhlat ym. EOAK/2186/2018. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/2186/2018> (Viitattu 3.10.2023.)
- Broadbent, Robyn & Hart, Karen & Papadopoulos, Theo (2019) *The Hester Hornbrook Academy Classroom Youth Worker Research Project*. Final Report. Melbourne: Victoria University. <https://www.mcm.org.au/-/media/mcm/content-repository-files/the-hester-hornbrook-academy-classroom-youth-worker-research-project.pdf> (Viitattu 3.10.2023.)
- Coburn, Annette & Gormally, Sinéad (2015) “Youth Work in Schools.” Teoksessa Graham Bright (toim.) *Youth work: histories, policy and contexts*. Lontoo; New York: Palgrave Macmillan, 34–46. <https://hull-repository.worktribe.com/preview/1094731/2018-09-30%2013734%20Gormally.pdf> (Viitattu 3.10.2023.)
- Cooper, Trudi (2018) Defining youth work: Exploring the boundaries, continuity and diversity of youth work practice. Teoksessa Pam Alldred & Fin Cullen & Kathy Edwards & Dana Fusco (toim.) *The SAGE handbook of youth work practice*. Lontoo: Sage, 3–17.
- Cooper, Trudi & Corney, Tim & Tierney, Hilary & Gorman, Jamie & Sutcliffe, John (2024) Talking about relational youth work: why language matters. *Journal of Youth Studies*. <https://doi.org/10.1080/13676261.2023.2298327>
- Corney, Tim (2006) Youth work in schools: Should youth workers also be teachers? *Youth Studies Australia* 25 (3), 17–25.
- Declaration of the 2nd European Youth Work Convention (päiväämätön). https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262187/The+2nd+European+Youth+Work+Declaration_FINAL.pdf/cc602b1d-6efc-46d9-80ec-5ca57c35eb85 (Viitattu 29.6.2023.)
- Euroopan Komissio (2015) Quality Youth Work. A common framework for the further development of youth work. https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/reports/quality-youth-work_en.pdf (Viitattu 29.2.2024.)

- Euroopan komissio (2018) Developing digital youth work. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://op.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/fbc18822-07cb-11e8-b8f5-01aa75ed71a1> (Viitattu 10.9.2023.)
- Gómez-Baya, D. & García-Moro, F.J. & Muñoz-Silva, A. & Martín-Romero, N. (2021) School Satisfaction and Happiness in 10-Year-Old Children from Seven European Countries. *Children* (8), 370. <https://doi.org/10.3390/children8050370>
- Gordon, Tuula & Holland, Janet & Lahelma, Elina (2000) *Making spaces: citizenship and difference in schools*. Basinstroke: Macmillan Press.
- Gretschel, Anu (2011) *Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä. Nuorten näkökulma*. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus.
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) (2012) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Hallituksen esitys 56/2021 (2021) Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuen. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2021/20210056#idm45843169541424> (Viitattu 15.8.2023.)
- Hallituksen esitys 54/2022. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220054> (Viitattu 3.10.2023.)
- Hallituksen esitys 107/2022. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220107> (Viitattu 27.2.2024.)
- Hanni, Marja & Lammassaari, Susanna (2023) Kentän puheenvuoro: pienten kuntien nuorisotyöstä lappilaisessa toimintaympäristössä. Teoksessa Marja Moisala (toim.) *Nuorisotyö pienissä kunnissa. Näkökulmia tehtävistä ja tulevaisuuksista*. Mikkeli: Xamk, 53–59.
- Harinen, Päivi (2005) *Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Heikkinen, Hannu & Kiilakoski, Tomi & Huttunen, Rauno & Kaukko, Mervi & Kemmis, Stephen (2018) Koulutustutkimuksen arkkitehtuurit. *Kasvatus* 49 (5), 368–383.
- Heikkinen, Hannu & Kiilakoski, Tomi & Kaukko, Mervi & Kemmis, Stephen (2023) Miten muuttaa käytäntöjä ihmisen ja luonnon kannalta kestäviksi? Ekososiaalinen sivistys käytäntöarkkitehtuuriteorian valossa. *Kasvatus* 54 (1), 64–76.
- Hellström, Eeva & Ikäheimo, Hannu-Pekka (2017) Tieto päätöksenteossa. Kohti dialogiloikkaa. Työpaperi. Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/tieto-paatoksenteossa/> (Viitattu 18.9.2023.)
- Helsingin kaupunki (2023) 28 kouluvalmentajaa aloitti työnsä helsinkiläiskouluissa. <https://www.hel.fi/fi/uutiset/28-kouluvalmentajaa-aloitti-tyonsa-helsinkilaiskouluissa> (Viitattu 3.10.2023.)
- Hennell, Kath (2022) Relationship Framework for Youth Work Practice. *Youth & policy*. <https://www.youthandpolicy.org/articles/a-relationship-framework/> (Viitattu 3.10.2023.)
- Hiilamo, Heikki (2021) Tutkimukseen perustuvan asiantuntijatiedon käyttö päätöksenteossa: esimerkkinä sote-uudistus. *Hallinnon tutkimus* 40, 111–128.

- Hilpinen, Merja (2023) *Lainsäädäntöuudistusten vaikutukset työpajatoimintaan. Työpajaryhmän selvitys*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:4. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164549/OKM_2023_4.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 15.8.2023.)
- Hoikkala, Tommi (2021) Johdanto: Miksi tämä on yhteisötietokirja? Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylän tarkoittaa? Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 11–62.
- Hoikkala, Tommi & Kuivakangas, Johanna (2017) Repa, Kirsti ja maisteri nuorisopedagogiikoiden pyörteissä – johdanto. Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura, 10–32.
- Hoikkala, Tommi & Laine, Jyrki (2017) *Meidän jengi. Tapausraportti Hirvilän perusopetuspalveluille. Kokemuksia peruskoulun toimintakulttuurin kehittämisestä*. Helsinki: Kehittämiskeskus Opinkirjo. <https://opinkirjo.fi/wp-content/uploads/2020/10/meidanjengi.pdf> (viitattu 15.12.2023.)
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2013) *Apina pulpetissa. Ysiluokan yhteisöllisyys*. Helsinki: Gaudeamus.
- Holopainen, Essi (2021) Nuorisualan järjestöt NYT! 2021. Helsinki: Osaamiskeskus Kentauri. <https://allianssi.kuvat.fi/kuvat/Julkaisut/Nuorisualan+jarjestot+NYT!+2021.pdf> (Viitattu 14.11.2023.)
- Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (2007) *Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen? Kokemuksia, käytäntöjä ja haasteita 10 suurimmassa kunnassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Honkatukia, Päivi & Kiilakoski, Tomi & Suurpää, Leena (2018) Aineistosta analyysiin. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino, 351–371.
- Hynynen, Eeva-Liisa (2019) Soten lyhyt historia. *Suomen kuvalehti* 18.4.2019. <https://suomenkuvalehti.fi/politiikka-ja-talous/soten-lyhyt-historia-neljatoista-vuotta-suunnittelua-ilmanvalmistumista/#:-:text=Sosiaali%20%E2%80%93%20ja%20terveydenhuollon%20uudistamista%20on%20yritetty%20vuodesta,aikajana%20esittelee%20sote-uudistuksen%20kiemurat%20syyskuusta%202005%20maaliskuulle%202019.> (Viitattu 15.8.2023.)
- Häikiö, Liisa (2009) Kerhotoiminnan merkitys lapsen ja nuoren hyvinvointiin. Teoksessa Marjo Kenttälä & Merike Kesler (toim.) *Kerhotoiminta – osa kehittyvää ja hyvinvoivaa koulua*. Kerhokeskus – koulutyön tuki ry, 19–31. https://opinkirjo.fi/wp-content/uploads/2018/12/kerhotoiminta_osa_kehittyvaa_ja_hyvinvoivaa_koulua-1.pdf (Viitattu 3.10.2023.)
- Jalonen, Harri (2015) Tiedolla johtamisen näyttämö ja kulissit. Teoksessa Petri Virtanen & Jari Stenvall & Pasi-Heikki Rannisto (toim.) *Tiedolla johtaminen hallinnossa – teoriaa ja käytäntöjä*. Tampere: Tampere University Press, 40–68.
- Jeffs, Tony (2007) Crossing the divide: school-based youth work. Teoksessa Roger Harrison & Cathy Benjamin & Sheila Curran & Rob Hunter (toim.) *Leading Work with Young People*. Lontoo: Sage, 97–108.
- Jianping, Li (2012) Leading Change in School Culture. Teoksessa Sylvester Chen & Michael Kompf (toim.) *Chinese Scholars on Western Ideas about Thinking, Leadership, Reform and Development in Education*. Rotterdam: Sense, 39–44.

- Jukola, Saana (2015) *Tieteen objektiivisuuden ehdoista*. Lectio praecursoria 5.9.2015. Jyväskylän yliopisto.
- Jurvanen, Susanna & Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti & Laine, Sofia & Nyman-Kurkiala, Pia & Siegfriids, Anna (2021) Mitä koulunuorisotyö on? Tutkimuskatsaus koulunuorisotyön määritelmiin ja tavoitteisiin. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokolma75> (Viitattu 13.5.2023.)
- Jurvanen, Susanna & Vihreäsalo, Keiju & Laine, Sofia & Ahlstedt, Eliisa (2023) Nuorten huolta aiheuttava päihteiden käyttö korona-aikana. Teoksessa Sofia Laine & Eila Kauppinen & Karla Malm & Tommi Hoikkala (toim.) *Nuoruus korona-ajan kaupungissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasauimista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 189–213. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoruus_korona_ajan_kaupungissa.pdf (Viitattu 10.9.2023.)
- Kallioma, Johanna & Ahonen-Walker, Mari (2019) *Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2019*. Helsinki: Kuntaliitto.
- Kaukko, Mervi & Kiilakoski, Tomi (2018) Tutkimus on toimintaa. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino, 243–260.
- Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti (2023) Vapaata kuin umpihanki? Huomioita koulunuorisotyön laadusta. Teoksessa Anni Hännikäinen-Uutela & Pekka Penttinen (toim.) *Koulunuorisotyö*. Oppimateriaalit 2, Mikkeli: Xamk, 191–207.
- Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Perho, Sini (2021) Omasta yhteiseksi: Miten hyödyntää nuorisotyön opetus suunnitelmaa nuorisotyön kehittämässä? Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylällä tarkoittaa? Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 303–331.
- Kauppinen, Eila & Laine, Sofia & Malm, Karla & Kontio, Timo & Jurvanen, Susanna (2023) Jalkautuva nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen korona-arjessa. Teoksessa Sofia Laine & Eila Kauppinen & Karla Malm & Tommi Hoikkala (toim.) *Nuoruus korona-ajan kaupungissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasauimista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 81–102. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoruus_korona_ajan_kaupungissa.pdf (Viitattu 10.9.2023.)
- Kemmis, Stephen & Edwards-Groves, Christine (2018) *Understanding Education. History, Politics and Practice*. Singapore: Springer.
- Kiilakoski, Tomi (2011) Talotyön ja alueellisen nuorisotyön kehittäminen. Teoksessa Veronika Honkasalo & Tomi Kiilakoski & Antti Kivijärvi (toim.) *Tutkijat ja nuorisotyö liikkeellä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 153–252.
- Kiilakoski, Tomi (2014) *Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi (2015) Kuudes luku: Nuorisotyö, kasvatus, opetus suunnitelma. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Viljami Kinnunen & Ronnie Djupsund (toim.) *Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetus suunnitelmasta*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura, 152–174.
- Kiilakoski, Tomi (2019) *Youth Work Education in Finland*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi (2021) Tullakseen aikuiseksi on ensin saatava olla nuori. Teoksessa

- Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylä tarkoittaa – nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 332–358.
- Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi & Huttunen, Rauno (2018) Teoria nuorten ja nuorisotyön tutkimuksessa. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusseura, 54–74.
- Kiilakoski, Tomi & Kauppinen Eila (2021) Oppiminen nuorisotyössä. Kiistanalainen käsite käytännössä. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 22, 85–111. <https://doi.org/10.30675/sa.102979>
- Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie (2015) *Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti (2015) Youth clubs as spaces of non-formal learning: professional idealism meets the spatiality experienced by young people in Finland. *Studies in Continuing Education* 37 (1), 47–61.
- Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie (2018) Towards a Shared Vision of Youth Work: Developing a Worker-Based Youth Work Curriculum. Teoksessa Pam Alldred & Fin Cullen & Kathy Edwards & Dana Fusco (toim.) *The SAGE Handbook of Youth Work Practices*. Lontoo: Sage, 595–607.
- Kiilakoski, Tomi & Lanas, Maija (2022) Kahden kehän koulu. Teoksessa Maija Lanan & Tomi Kiilakoski (toim.) *Häiriö? Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Tampere: Vastapaino, 151–174.
- Kivijärvi, Antti (2015) *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kivijärvi, Antti & Aaltonen, Sanna & Välimäki, Vesa (2019) Feasibility of an online discussion group as a component of targeted youth work in Finland. *Children and Youth Services Review* 105.
- Kivijärvi, Antti & Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Leskinen, Juha (2022) *Hidasta kasvua, lisääntyviä vastuita. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021*. Lahti: Kanuuna.
- Kivijärvi, Antti & Leskinen, Juha (2023) Kunnallisen nuorisotyön tilannekuva 2020-luvulla. Esitelmä Kanuunan verkkosivustolla 30.8.2023.
- Kivijärvi, Antti & Myllyniemi, Sami (2023) Tilasto-osio. Teoksessa Antti Kivijärvi (toim.) *Läpi Kriisien. Nuorisobarometri 2022*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura & opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–101.
- Kolehmainen, Marjo & Lahtinen, Pauliina (2014) *Nuorisotyötä koulussa. Yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen*. Helsinki: Humak. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/93302/978-952-456-174-7.pdf?sequence=1> (Viitattu 3.10.2023.)
- Korkiamäki, Riikka & Wiro, Vilma (2022) Hyödyllistä ja häiritsevää: nuorten vertaissuhteet opettajien tulkitsemisena voimavaroina ja ongelmina. Teoksessa Maija Lanan & Tomi Kiilakoski (toim.) *Häiriö? Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Tampere: Vastapaino, 129–150.
- Koski, Leena (2009) Vocational Curriculum – Morality for the Working Class? Teoksessa Marcus Weil & Leena Koski & Liv Mjelde (toim.) *Knowing work: the social relations of working and knowing*. Bern: Peter Lang, 12–32.
- Kosonen, Mia (2019) *Tiedolla johtamisen käsikirja*. Kaakkois-Suomen

- ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-183-5>
- Kouluterveyskysely (2023) Kouluterveyskyselyn vuoden 2023 tulokset. Koulukiutsattuna vähintään kerran viikossa. <https://public.tableau.com/app/profile/.kouluterveyskysely/viz/Lastenjanuortenterveysjahyvinvointi/Navigointisivu> (Viitattu 3.10.2023.)
- Kuntaliitto (2023) Kuntajaot ja asukasluvut kunnittain 1997–2022. https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.kuntaliitto.fi%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fmedia%2Ffile%2FKuntajaot%2520ja%2520asukasluvut%2520kunnittain%25201997-2022_1.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK (Viitattu 17.1.2024.)
- Lahtinen, Jenni (toim.) (2019) “*Mikä ois mun juttu*” - nuorten koulutusvalinnat sosiaalisuomaisemien kehyksissä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:68. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Laine, Sofia & Kauppinen, Eila & Malm, Karla & Hoikkala, Tommi (toim.) (2023) *Nuoruus korona-ajan kaupungissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasaumista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Lanas, Maija & Kiilakoski, Tomi (toim.) (2022) *Häiriö? Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Tampere: Vastapaino.
- Lauha, Heikki (2021) Johtopäätökset. Teoksessa *Kunnallisen nuorisotyön digitalisaatio 2021*. Helsinki: Verke, 39-42.
- Lehto, Satu (2021) *Koulun kerhotoiminta lapsuuden hyvinvointia rakentamassa*. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 120, Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/b0b8eb68-4e52-44ea-9e37-4a5da9b74ab9/content> (Viitattu 3.10.2023.)
- Lehtonen, Noora (2021) Digitaalisuus kuntien nuorisotyössä. Teoksessa *Kunnallisen nuorisotyön digitalisaatio 2021*. Verke, 10–38. <https://www.verke.org/uploads/2021/12/f092c1bf-kunnallisen-nuorisotyön-digitalisaatio-2021-1.pdf> (Viitattu 3.10.2023.)
- Malkavaara, Mikko (2021) Kirkon nuorisotyön historia. Teoksessa Helena Kauppila (toim.) *Kasvu vapauteen. Nuorten rinnalla seurakunnassa*. Helsinki: Kirjapaja, 21–81.
- Malm, Karla (2021) “*Parempi vaihtoehto kuin 80-luvun Suomi*”? Nuorisotyön tekijät, paikat ja ympäristöt vuonna 2030. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 119. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2021/04/Parempi-vaihtoehto-kuin-80-luvun-Suomi.pdf> (Viitattu 3.10.2023.)
- Manninen, Seija (2018) *Kouluviihtyvyys ja siihen liittyvät tekijät peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research, Jyväskylän yliopisto. https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tohtorikoulu/kasvatustieteiden-tohtorihjelma/valmistuneet-vaitoskirjat/978-951-39-7429-9_vaitos18052018.pdf (Viitattu 3.10.2023.)
- Markkanen, Eeva-Liisa & Rumpu, Niina & Saarinen, Jaana & Hyvärinen, Nelli & Henriksson, Petra & Lantela, Lauri & Lumme, Minna & Paalasmaa, Jarno & Palmu, Iines & Palmu, Minna (2022) *Sitouttavan kouluyhteisötyön arviointi – arvioinnin väliraportti*. Helsinki: Karvi. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Karvi_2022.pdf (Viitattu 3.10.2023.)
- Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi (2018) Ohjausta osallisuuteen? - Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. *Aikuiskasvatus* 38 (2), 112–129.

- Mertanen, Katariina & Tiainen, Katariina & Ikävalko, Elina & Kurki, Tuuli & Leiviskä, Anniina & Brunila, Kristiina (2021) Nuorten kansalaisuus paikallisen ja globaalien politiikan risteämissä. Teoksessa Janne Varjo & Jaakko Kauko & Heikki Silvennoinen (toim.) *Koulutuksen politiikat. Kasvatustieteen vuosikirja 3*. Turku: Suomen Kasvatustieteen seura, 211–244.
- Miettinen, Sari (2023) Sosiaalipedagogiikka teoria- ja arvopohjaksi koulussa tehtävään nuorisotyöhön. Teoksessa Anna-Liisa Hännikäinen-Uutela & Pekka Penttinen (toim.) *Koulunuorisotyö*. Oppimateriaalit 2, Mikkeli: Xamk, 52–62.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2021) Tilasto-osio. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–76.
- Mäkelä, Saara (2021) Kumppanuuden korit – koulujen ja oppilaitosten yhteistyö seurakuntien kanssa. Teoksessa Heikki Kantonen & Anni Hännikäinen-Uutela & Tomi Kiilakoski (toim.) *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Mikkeli: Xamk, 177–184.
- Määttä, Mirja (2018) Nuorisohallinnon tutkimus — Esimerkkinä kuntien ja valtion ohjelmatyö. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Honkatukia, Päivi (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusseura, 307–326.
- Määttä, Mirja & Kiilakoski, Tomi (2023) Nuorisotyöllinen ote työpajoilla. *Nuorisotutkimus* 41 (2), 73–78.
- Nieminen, Juha (2007) Vastavoiman hahmo – Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 21–43.
- Nieminen, Juha (2014) Mahdollista nuorisotyötä. Kehittämishaasteita tradition, nykyisyyden ja tulevaisuuden ristivalossa. *Nuorisotutkimus* 32 (2), 53–59.
- Nieminen, Juha (2023) Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö professionaalina pyrkimyksenä. Teoksessa Anni Hännikäinen-Uutela & Pekka Penttinen (toim.) *Koulunuorisotyö*. Oppimateriaalit 2, Mikkeli: Xamk, 16–33.
- Nikkola, Tiina (2022) Häiriö on ryhmän hyödyntämisen ydin. Teoksessa Maija Lanas & Tomi Kiilakoski (toim.) *Häiriö? Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Tampere: Vastapaino, 175–202.
- Nikkola, Tiina & Elmgren, Heidi (2017) Ryhmän pimeä puoli – miten elää ryhmän arvaamattomuuden kanssa? Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura, 126–138.
- Nordin, Patrik & Aronen, Kauko & Johanson, Jan-Erik (2021) *Tehtäväkohtainen yhteistyö kunnissa*. Acta 278, Helsinki: Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2021/2102-tehtavakohtainen-yhteistyö-kunnissa-acta-nro-278> (viitattu 15.12.2023)
- Nuorisolaki 72/2006*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060072> (Viitattu 3.10.2023.)
- Nuorisolaki 1285/2016*. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (Viitattu 29.6.2023.)
- OECD (2019) Investing in Youth. Finland. Paris: OECD Publishing.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012) Perusopetuksen laatukriteerit. Perusopetuksen, perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulun kerhotoiminnan laatukriteerit. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75311/okm29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- (Viitattu 3.10. 2023.)
- OPH (2014) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (Viitattu 11.2.2022.)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287> (Viitattu 3.10.2023.)
- Paju, Petri (2011) *Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Penttinen, Pekka (2023) Esipuhe – nuorisotyötä koulussa vai koulunuorisotyötä. Teoksessa Anni Hännikäinen-Uutela & Pekka Penttinen (toim.) *Koulunuorisotyö*. Mikkeli: Xamk, 7–13.
- Peruskouluasetus 718/1984*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1984/19840718> (Viitattu 3.10.2023.)
- Perusopetuslaki 476/1983*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1983/19830476> (Viitattu 3.10.2023.)
- Piipponen, Sirkka-Liisa (2018) *Johtamismallit ja toimielimet Manner-Suomen kunnissa 2017*. Helsinki: Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2018/1956-johtamismallit-ja-toimielimet-manner-suomen-kunnissa-2017> (Viitattu 11.9.2023.)
- Pisani, Maria (2023) A Tale of Two Sophias: A Proposal for Critical Posthuman Youth Work, and Why We Need It. *Youth* 3 (2), 702–714.
- Pohjola, Anneli (2021) *Valtion koulukotien kehittäminen osana sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamista*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2022:4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [STM_2022_4_R.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163985/STM_2022_4_R.pdf?sequence=4&isAllowed=y) (Viitattu 15.8.2023.)
- Pyykkönen, Miikka (2007) *Monikulttuurisuus suomalaisten nuorisojärjestöjen toiminnassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Pöysä, Ville (2013) *Aktiivisten havainnoinnista ulkopuolisten kuuntelemiseen? Nuorisotyön tutkimuksen sisällöt, menetelmät ja katvealueet*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/aktiivisten_havainnoinnista_ulkopuolisten_kuuntelemiseen-1.pdf (Viitattu 18.9.2022.)
- Rajala, Katja (2021) *Hierarkiat yläkoulun kaveriporukoissa. Nuorten kokemaa sosiaalinen asema ja liikkuminen*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 187, Likes & Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/73673/Va%CC%88ito%CC%88skirja_KATJARAJALA_verkkoon.pdf?sequence=1 (Viitattu 3.10.2023.)
- Rimpelä, Matti (2018) Osio II. Teoksessa *Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018*. K5/2018 vp. Valtioneuvosto, 57-125. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163040/LA_eduskuntakertomus_2018_nettti_SU.pdf (viitattu 14.12.2023)
- Sahlberg, Pasi (2011) *Finnish Lessons. What can the world learn from educational change in Finland?* New York: Teachers College Press.
- Simola, Hannu (2015) *Koulutusihmeen paradoksit. Esseitä suomalaisesta koulutuspolitiikasta*. Tampere: Vastapaino.
- Siurala, Lasse (2016) Autonomy through dependency: histories of co-operation, conflict and innovation in youth work. Teoksessa Lasse Siurala & Filip Coussée & Leena Suurpää & Howard Williamson (toim.) *The History of Youth Work in*

- Europe, Volume 5. Autonomy through dependency – Histories of co-operation, conflict and innovation in youth work.* Council of Europe Publishing & European Commission, Youth Knowledge # 19, 161–177.
- Soanjärvi, Katariina (2011) *Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön viliä kenttää kesyttämässä.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/27118/9789513943370.pdf> (Viitattu 29.6.2023.)
- Stewart, Jim & Harte, Victoria & Sambrook, Sally (2011) «What is theory?» *Journal of European Industrial Training* 35 (3), 221–229. <https://doi.org/10.1108/03090591111120386>
- Suomen ev. lut. kirkko (2023) *Toimintatilasto 2022.* <https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=171> (Viitattu 3.10.2023.)
- SVT (2021) Suomen virallinen tilasto: Kunnallisvaalit. Helsinki: Tilastokeskus. https://www.stat.fi/til/kvaa/2021/05/kvaa_2021_05_2021-07-13_kat_001_fi.html (Viitattu 5.1.2024.)
- SVT (2023) Suomen virallinen tilasto: Aluevaalit. Helsinki: Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/julkaisu/ckvam7f8w20su0b57nwdjaxsz> (Viitattu 15.8.2023.)
- Tilastokeskus (2023) Peruskoulujen määrä väheni edelleen vuonna 2022. Tiedote 14.2.2023. <https://stat.fi/julkaisu/cl8n08k372so70cw1yrr6z3vr> (Viitattu 15.12.2023.)
- Tormulainen, Aino & Kauppinen, Eila (2022) *Liikkuen läsnä, betkessä teille. Tutkimusraportti liikkuvasta nuorisotyöstä.* Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura.
- Tuulari, Saara & Kempainen, Tarja (2022) Lainsäädäntö ja sote-uudistus yhteistyön mahdollistajina. *Hallinnon tutkimus* 41 (3), 263–270.
- Valtioneuvosto (2023) *Vahva ja välittävä Suomi.* Petteri Orpon hallituksen ohjelma. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Valtioneuvoston asetus 1435/2001. Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2001/20011435> (Viitattu 30.1.2023.)
- Vipunen (2023) Oppilaitosverkosto. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Oppilaitosverkosto%20-%20ammatillinen%20-%20koulutuksen%20j%C3%A4rjest%C3%A4j%C3%A4.xlsb (Viitattu 3.10.2023.)
- Virtanen, Petri & Stenvall, Jari & Rannisto, Pasi-Heikki (2015) *Julkiseen politiikkaan liittyvä oppiminen ja tietoon perustuva päätöksenteko.* Teoksessa Petri Virtanen & Jari Stenvall & Pasi-Heikki Rannisto (toim.) *Tiedolla johtaminen hallinnossa – teoriaa ja käytäntöjä.* Tampere: Tampere University Press, 9–26.
- Williamson, Howard (2017) *Winning space, building bridges – what youth work is all about.* Teoksessa Hanjo Schildt & Nuala Connolly & Francine Labadie & Jan Vanhee & Howard Williamson (toim.) *Thinking seriously about youth work and how to prepare people to do it.* Youth Knowledge #20, Council of Europe and European Commission, 15–26.

LIITE 1. Otoksen valikoituminen kunnan asukasluvun, maakunnan ja kielen mukaan

Kunnan asukasluku	Aineisto (%)	Kaikki Manner-Suomen kunnat (%)
Alle 3000	20,9	27,9
3001–5000	15,4	15,4
5001–10000	24,2	23,9
10001–20000	19,2	14,7
20001–40000	7,1	8,5
400001–100000	8,2	6,5
yli 100000	4,9	3,1

Maakunta	Aineisto (%)	Kaikki Manner-Suomen kunnat (%)
Uusimaa	9,9	8,9
Varsinais-Suomi	9,9	9,2
Satakunta	6,0	5,5
Kanta-Häme	3,8	3,8
Pirkanmaa	8,2	7,8
Päijät-Häme	3,8	3,4
Kymenlaakso	2,2	2,0
Etelä-Karjala	2,7	3,1
Etelä-Savo	2,7	4,1
Pohjois-Savo	7,1	6,5
Pohjois-Karjala	4,9	4,4
Keski-Suomi	8,2	7,5
Etelä-Pohjanmaa	5,5	6,1
Pohjanmaa	4,4	4,8
Keski-Pohjanmaa	2,2	2,7
Pohjois-Pohjanmaa	10,4	10,2
Kainuu	2,2	2,7
Lappi	5,5	7,2

Kieli	Aineisto (%)	Kaikki Manner-Suomen kunnat (%)
Yksikieliset kunnat (suomi)	87,4	88,7
Kaksikieliset kunnat (suomenkielinen enemmistö)	7,1	6,1
Kaksikieliset kunnat (ruotsinkielinen enemmistö)	5,5	5,1

ARTIKKELIT

KOULUHYVINVOINNIN RAKENNUSPALIKOITA

– tutkimus nuorisotyön vaikutuksista yläkouluissa

ANTTI KIVIJÄRVI, TOMI KIILAKOSKI & EILA KAUPPINEN

Tiivistelmä

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön on investoitu enenevässä määrin julkisia varoja 2020-luvulla. Julkilausuttuna toiveena on, että nuorisotyön keinoin olisi mahdollista lisätä nuorten kouluhyvinvointia. Tässä tutkimuksessa selvitämme yläkouluilla tehtävän nuorisotyön vaikutuksia realistisen arviointitutkimuksen näkökulmasta. Muodostimme nuorilta ja kuntien nuorisotoimilta keväällä 2021 kerättyjen kyselyaineistojen perusteella koe- ja verrokkiryhmät. Koeryhmään poimimme yläkouluja (n=21), joissa nuorisotyötä oli tehty jo verrattain pitkään ja vahvoilla resursseilla. Verrokkiryhmään valitsimme kouluja (n=20), joissa nuorisotyötä ei ollut tehty lainkaan. Lisäksi toteutimme tapaustutkimukset kolmessa koeryhmään kuuluvassa koulussa, joissa nuorten kokemus kouluhyvinvoinnista oli erityisen vahva. Tulostemme mukaan yläkouluilla tehtävä koulunuorisotyö näyttäisi vaikuttavan kouluhyvinvointiin toivotuilla tavoilla vähäisenä koulukiusaamisena ja jossain määrin myös hyviksi koettuina vaikuttamismahdollisuuksina ja luokkahenkenä. Koeryhmään kuuluvien koulujen välillä oli kuitenkin runsaasti vaihtelua, eikä kaikkialla ollut päästy toivottuihin tuloksiin. Tapaustutkimusten perusteella hyviin tuloksiin pääsemistä edistää parhaiten pitkäjänteisyys, nuorisotyön kiinnittyminen koulun arkeen ja vakiintuneet moniammatillisen yhteistyön rakenteet. Koulunuorisotyön keinoin voineekin saada aikaan myönteisiä vaikutuksia melko pienilläkin panostuksilla, mutta tuskin ilman pysyvyyttä ja työtä tukevia rakenteita.

Asiasanat: nuorisotyö, koulu, realistinen arviointitutkimus, vaikutukset, hyvinvointi

Johdanto

Koulut ovat nuorten palveluverkoston solmukohtia, joissa työskentelee joukko ammattilaisia. Erityisesti peruskouluissa, mutta myös toisen asteen oppilaitoksissa, on 2000-luvulla nähty enenevässä määrin uuden ammattiryhmän, kunnallisen nuorisotyön, edustajia. Viimeisten vuosien aikana kuntien

tekemä nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa on lisääntynyt voimakkaasti (Kiilakoski 2014, 8–14; Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019, 22–23; Kivijärvi ym. 2022, 51–52). Tällä hetkellä 94 prosenttia kunnista ilmoittaa tekevänsä nuorisotyötä kouluissa tai oppilaitoksissa (ks. tilasto-osion luku Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön yleiskuva; ks. myös Aluehallintovirasto 2023). Koulunuoriso-

työn ohella samanlaisia tavoitteita on muissa valtakunnallisissa malleissa, kuten sitouttavassa kouluyhteistyössä, jossa voidaan toteuttaa ryhmäytymisiä, harjoitella tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä ehkäistä koulukiusaamista (Markkanen & Pusa 2023, 33).

Koulunuorisotyö on 2000-luvun ensimmäisestä vuosikymmenestä lähtien kehittynyt kuntien itsenäisenä toimintana (ks. tilasto-osion luku Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö pandemia-ajan jälkeen). Nuorisotyön asemaa kouluissa ja oppilaitoksissa on pönkitetty valtiovallan taholta monin tavoin 2020-luvun ensimmäisinä vuosina. Ensinnäkin, valtio myönsi erityisavustuksia kuntien nuorisotyöhön kouluissa ja oppilaitoksissa vuosina 2020 ja 2022 yhteensä noin 13 miljoonaa euroa. Tarkoituksena oli paikata lähiopetuksen puuttumisen ja muiden pandemian aikaisten rajoitusten aiheuttamia oppimisen ja hyvinvoinnin vajeita (Aluehallintovirasto 13.11.2020). Toisekseen, tammikuussa 2021 opetusministeri Jussi Saramo julkaisi toimenpideohjelman, jossa kannustetaan avaamaan koulujen ja oppilaitosten ovet nuorisotyöntekijöille sekä kehittämään ”toimintamalleja ryhmäytymiseen, kiusaamisen vastaiseen työhön sekä syrjinnän ehkäisyyn” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021). Kolmanneksi, keväällä 2020, opetus- ja kulttuuriministeriö päätti rahoittaa koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä kehittävää nuorisualan osaamiskeskusta, jonka osana myös tämä tutkimus on toteutettu. Myös vuoden 2023 keväällä aloittaneen Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa asetetaan tavoitteeksi koulu- ja oppilaitosnuorisotyön edistäminen (Valtioneuvosto 2023, 94), mikä tarkoittanee pysyvämpien rahoitusmuotojen luomista. Kirjaus joka tapauksessa osoittaa koulunuorisotyön saavuttaneen sekä nuorisopolitiikassa että kunnallisessa nuorisotyössä verrattain vakiintuneen aseman. Näistä syistä ei ole yllättävää, että valtaosa kunnista näkee kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän työn lisääntyneen ja peruskoulujen olevan yhteistyötaho,

jonka kanssa yhteistyö on lisääntynyt eniten (ks. ks. tilasto-osion luku Yhteistyö ja verkostot). Nuorisotyö nähdään toimijana, joka toteuttaa koulun hyvinvointitehtävää.

Viimeaikaisista valtakunnallisista panostuksista huolimatta koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä on tehty kuntien, seurakuntien ja järjestöjen – sekä alun perin opettajien – toimesta jo pitkään (ks. Nieminen 2023). Työtä on erityisesti 2000-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä kehitetty paikallistasoilla vailla valtion juridista ja poliittista ohjausta. Tästä syystä ei ole olemassa yhtä selkeästi normitettua ja tilastoitua koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä, vaan joukko erilaisia tavoitteita, joihin pyritään vaihtelevin menetelmin, resurssein, kumppanuuksin ja hallinnollisin ratkaisuin (Kiilakoski 2014, 12–15; Kolehmainen & Lahtinen 2014, 15–16; Kivijärvi ym. 2022, 50–74).

Paikallistasojen ja tuoreiden valtakunnallisten panostusten seurauksena koulu- ja oppilaitosnuorisotyö haukkaa tänä päivänä huomattavan siivun nuorisotyöhön investoidusta rahoituksesta (ks. tilasto-osion luku Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön talous). Tästä syystä on perusteltua tarkastella työn vaikutuksia. Rajaamme tarkastelumme yläkouluihin, koska se on keskeisin nuorisotyön konteksti (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyö perusasteella ja toisella asteella), josta on saatavilla eniten aineistoja. Lisäksi on tiedossa, että perusasteella ja toisella asteella tehtävän nuorisotyön tavoitteet ja menetelmät poikkeavat usein toisistaan (Kivijärvi ym. 2022, 58–63). Koko koulu- ja oppilaitosnuorisotyön kirjoa ei voi ottaa haltuun yhdessä tutkimuksessa. Yläkouluissa nuorisotyön keskeiseksi tavoitteeksi on aiemman tutkimuksen perusteella todettu nuorten *kouluhyvinvoinnin* edistäminen (Kivijärvi ym. 2022, 58–61; ks. myös Kiilakoski 2014). Kouluhyvinvoinnilla tarkoitamme myönteistä kokemusta koulusta oppimisympäristönä, erityisesti sen sosiaalisesta ilmapiiristä ja vertaisuuhteista (Harinen & Halme 2012; Janhunen 2013).

Oletuksemme on, että koulunuorisotyöllä on nuorisotyön määrittämien tavoitteiden mukaisia myönteisiä vaikutuksia yläkouluikäisten raportoimaan kouluhyvinvointiin. Oletamme, että mahdolliset vaikutukset syntyvät uudenlaisen ammattiryhmän ja koulun muiden ammattilaisten työtä täydentävän työtteen tuomisesta kouluun. Nuorisotyön erityisyys liittyy tässä tutkimuksessa paljolti sen tehtävään ”tilojen luojana” nuorille (ks. tilasto-osion luku Hyvinvointitehtävä). Käytännössä tämä tarkoittaa sellaisten tilojen tai tilanteiden luomista kouluarjen keskelle, joissa nuoret voivat olla turvallisesti yhdessä muiden nuorten kanssa toisiinsa tutustuen ja mieluisia asioita toteuttaen. Voi olettaa, että mitä enemmän tällaisia tiloja syntyy kouluun, sitä vahvemmin koetaan kuuluvuutta koulu- ja luokkayhteisöihin, ja sitä vähemmän on erilaisia vertaissuhteisiin liittyviä kielteisiä ilmiöitä, kuten kiusaamista.

Nuorisotyön vahvuudet paikantuvat toisin sanoen nuorten vertais- ja ryhmäsuhteiden edistämiseen. Tähän on viitattu puhumalla nuorisotyöstä ammattialana, jonka ytimessä ovat erityisesti nuorten keskinäiset sosiaaliset suhteet, mutta myös nuorten suhteiden vahvistaminen aikuisiin, palveluihin, yhteisöihin, ympäristöön ja maailmaan (esim. Kiilakoski ym. 2015; Ord 2016, 77–78; Pisani 2023). Menetelmätasolla nuorisotyön erityiseksi vahvuudeksi on nähty ryhmädynamiikan ohjaaminen (Hoikkala & Kuivakangas 2017, 11). Voi olettaa, että tämänkaltaiselle osaamiselle olisi käyttöä yläkouluissa, joissa muiden ammattilaisten osaaminen liittyy pääasiasa akateemisten sisältöjen opettamiseen ja yksilölliseen tukeen luokka- ja vastaanottohuoneissa ja jossa kehityksen kohteeksi on esitetty ”ryhmätajun” kehittäminen (Hoikkala & Paju 2013). On esimerkiksi tiedossa, että oppilashuollon ammattilaisten työajasta valtaosa menee yksilötyöhön (Wiss ym. 2017, 8; Hietanen-Peltola ym. 2019, 4).

Tiloja luovaa ja ryhmälähtöistä työtettä voi pitää erityisen tärkeänä nuorten näkökulmasta, sillä kaverisuhteiden on kerta toisensa jälkeen osoitettu olevan kenties keskeisin koettua hyvinvointia tuottava tekijä (Korkiamäki & Wiro 2022; esim. Kivijärvi & Korkiamäki 2023). Koulussa ollessaan nuoret ovat tietoisia muiden nuorten läsnäolosta (Hoikkala & Paju 2013). Erityisesti yläkouluikää on pidetty kaveri-intensiivisenä vaiheena: kaveri- ja ryhmäsuhteet määrittävät sen, onko koulussa hyvä vai huono olla (Kiilakoski & Lanas 2022, 160–162). Lienee siten järkevää pyrkiä huomioimaan nuorten keskinäiset suhteet ja vertaiskulttuurit koulun järjestyksen ja opetuksen lisäksi (emt.).

Edellä sanotusta huolimatta on todennäköistä, etteivät nuorisotyöntekijät kykene edistämään nuorten kouluhyvinvointia yksin. Kouluun mennessään nuorisotyöntekijät liittyvät osaksi vakiintuneiden ammattikuntien verkostoja sekä yksittäisen koulun historiaa ja kulttuuria (Kiilakoski 2014). Vaikutusten syntymisen näkökulmasta voi olla ratkaisevan tärkeää, minkälaisen aseman nuorisotyö tässä kokonaisuudessa saa ja miten työtä suunnitellaan ja työssä onnistumista tuetaan sekä nuorisotoimien että koulujen johdoista käsin. Aiemman tutkimuksen perusteella tässä on kuntakohtaista vaihtelua, mutta yleiskuvan mukaan nuorisotyöntekijät ovat jääneet yhtäältä itsenäisiksi mutta toisaalta muista ammattilaisista hieman irrallisiksi toimijoiksi koulun arjessa (Kivijärvi ym. 2022, 67).

Tutkimuskysymykset

Edellä kuvatuista lähtökohdista käsin asetamme tutkimustehtäväksemme yläkouluissa tehtävän nuorisotyön vaikutusten tarkastelun. Olemme kiinnostuneita nuorisotyön vaikutuksista nuorten kokemaan kouluhyvinvointiin. Kyse ei kuitenkaan ole vain tuloksista tai siitä,

saadaanko työllä aikaan toivottuja vaikutuksia vai ei. Olennaista on tarkastella myös sitä, minkälaiset tekijät tai prosessit edistävät vaikutusten syntymistä erilaisissa konteksteissa. Esitämme kaksi tutkimuskysymystä:

- 1) Onko yläkouluissa tehtävällä nuorisotyöllä nuorten kouluhyvinvointiin liittyviä vaikutuksia?
- 2) Minkälaiset tekijät edistävät yläkouluissa tehtävän nuorisotyön kouluhyvinvointiin liittyvien vaikutusten syntymistä?

Ensimmäiseen tutkimustehtävään vastataan kahden määrällisen kyselyaineiston avulla. Molemmat aineistot kerättiin vuoden 2021 keväällä. Kunnallisesta nuorisotyöstä Suomessa -kyselyllä kerättiin nuorisotoimista vastaavilta viranhaltijoilta tietoa kouluissa tehtävän nuorisotyön resursseista, tavoitteista, menetelmistä ja tukirakenteista. Näitä tietoja analysoidaan rinnakkain vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn koulukohtaisen aineiston kanssa.

Toinen tutkimustehtävä edellyttää laadullisempaa ja kohdennetumpaa tiedontuotantoa puolistrukturoitujen haastattelujen ja havainnointien muodossa. Valitsimme tarkemman tutkimuksen kohteeksi kolme koulua, joissa yläkoulunuorisotyötä oli tehty jo verrattain pitkään ja määrällisten analyysien perusteella onnistuneesti. Pyrkimyksenä on ymmärtää työn paikallisia konteksteja ja hyviin tuloksiin johtavia prosesseja ihmisten elämismaailmasta käsin.

Aiempi tutkimus: tavoitetilojen kuvailusta vaikutusten analysointiin

Koulunuorisotyön vaikutuksia ei tietojemme mukaan ole aiemmin tutkittu. Ylipää-

tään aiempi tutkimuskirjallisuus koostuu enemmän koulu- tai oppilaitosnuorisotyön tavoitetilojen kuvauksista kuin empiirisistä tarkasteluista. Kirjallisuuden perusteella voi tiivistetysti todeta, että nuorisotyö nähdään potentiaalisena ja myönteisenä koko koulu- ja oppilaitoskulttuuria muuttavana voimana. Potentiaalini toteutumisesta on kuitenkin tietoa niukasti jos lainkaan. (ks. Jurvanen ym. 2021.)

Australiassa nuorisotyön ja koulun toimijoiden välillä on tunnistettu eroja. Nuorisotyössä korostuvat nuorisolähtöisyys, vapaaehtoisuus, yhteisökasvatus, epävirallinen oppiminen ja institutionaalisten rajojen ylittely (Corney 2006, 18–19), jolloin vastinpareiksi asettuvat velvollisuus ja yksilölähtöisyys virallisen koulun puitteissa (ks. myös Bowie 2002). Nuorisotyön vahvuuksiksi onkin nähty luottamuksellisten ja turvallisten suhteiden rakentaminen nuoriin ja heidän tukemisensa kokonaisvaltaisella työotteella (Broadbent ym. 2019, 11).

Nuorisotyön erityislaatuisuutta korostettaessa koulun professiot ovat paikoin näytettyneet uhkina. Esimerkiksi Corney (2006) esittää, että nuorisotyö tulee helposti koulun intressien “kolonisoimaksi” kohdentuessaan yksittäisiin riskinuoriin täydentäen näin koulutusjärjestelmän korjaavia tavoitteita (Corney 2006, 20). Ideaalitulanteessa nuorisotyö muuttaisi sitä, miten nuoret nähdään, miten heitä kuullaan ja kohdellaan ja miten kasvatuksen päämäärät ymmärretään. Näin nuorisotyö olisi koulukulttuuria uudistava voima eikä opettajuuden tai oppilashuollon jatke. (Corney 2006, 23.) Tällaiset teoriat nojaavat ajatukseen eräänlaisesta vipuvaihtokuksesta, jossa työntekijämääräisesti pienempi nuorisotyö osallistuu sitä isomman toimijan muuttamiseen.

Isossa-Britanniassa koulunuorisotyötä (*school-based youth work*) on tehty pitkään opetussuunnitelmien mukaisen opetuksen rinnalla tai jopa sen ehdoilla (Jeffs 2007,

97–98). Tästä huolimatta, ja australialaisten keskustelujen tapaan, Tony Jeffs (2007) näkee nuorisotyön mahdollistavan koulukulttuurin muuttamisen. Jeffsin ideaalissa formaali ja informaali kasvatus sekoittuvat; nuorisotyö ja opetus tekevät yhteistyötä, eivätkä toimi vain rinnakkain samoissa tiloissa. Nuorisotyö nähdään jälleen mahdollisuutena tai jopa edellytyksenä nuorten tavoittamiselle ja kokonaisvaltaisen kasvatuksellisen otteen kehittymiselle (emt., 98).

Edellisiä kirjoittajia myötäillen Annette Coburn ja Sinéad Gormally (2015; ks. myös Bradford & Byrne 2010, 27–28) näkevät nuorisotyön mahdollisuudet kouluissa vaikiintuneiden rajojen murtajana. Coburnia ja Gormallya tulkiten tällaisia rajoja voivat olla esimerkiksi nuorten keskuudessa muodostuneet ryhmäraajat sekä ennen kaikkea rajat virallisen ja epävirallisen kasvatuksen sekä erilaisten kouluilla toimivien ammattikuntien väleissä (ks. myös Coburn 2010). Rajojen murtaminen on kirjoittajien mukaan ominaista nuorisotyöntekijöiden työotteessa ja mahdollistaisi parhaimmillaan uudenlaisten ja yhteisöllisempien koulukulttuurien kehittymisen.

Kansainvälisen kirjallisuuden tarkastelussa on huomioitava, että kansalliset koulutusjärjestelmät ovat erilaisia. Siksi teorioita tai empiirisiä tuloksia ei voida tuoda sellaisenaan kotimaiseen keskusteluun. Kansainvälisen kirjallisuuden lisäksi koulunuorisotyötä on käsitelty myös kotimaisessa tutkimuskirjallisuudessa. Viimeisen vuosikymmenen aikana on toteutettu joitakin laadullisiin ja paikallisiin aineistoihin perustuvia tutkimuksia pääasiassa yläkoulukontekstissa (esim. Kolehmainen & Laitinen 2014; Kiilakoski 2014; ks. myös Hännikäinen-Uutela & Penttinen 2023). Valtakunnallisempi ja määrällisempi tieto aihepiiristä puuttui aina vuoteen 2022 saakka, jolloin julkaistussa tutkimuksessa koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tarkasteltiin

resurssien, tavoitteiden, menetelmien, tukirakenteiden ja korona-vaikutusten näkökulmista sekä kunnista kerätyn kyselytiedon että nuorisotyöntekijöiden työtään koskevien kirjausten valottamana (Kivijärvi ym. 2022, 50–83). Uutta aikasarjatietoa koulu- ja oppilaitosnuorisotyöstä on esitelty toisaalla tässä teoksessa (ks. tilasto-osion luku Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö pandemia-ajan jälkeen).

Määrällisen tiedon perusteella kunnallisen nuorisotyön panostukset kouluihin ja oppilaitoksiin ovat tänä päivänä merkittäviä. Kouluissa tai oppilaitoksissa työskentelee noin 500 koko- tai osa-aikaista kunnan nuorisotyöntekijää ja tätä selvästi suurempi joukko epäsäännöllisemmin vierailevia nuorisotyön ammattilaisia. Eniten resursseja kohdennetaan yläkouluilla tehtävään työhön. Yläkouluissa työlle asetetut tavoitteet ja menetelmät liittyvät enimmäkseen nuorten vertais- ja ryhmäsuhteisiin sekä osallisuuteen koulussa. (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyö perusasteella ja toisella asteella.) Kiilakosken (2014) kymmenen vuoden takaisessa tutkimuksessa koulu- nuorisotyön hyötyjen nähtiin liittyvän niin ikään ryhmädynamiikkaan, vertaissuhteiden tukemiseen ja osallisuustyöhön mutta myös koulun sukupuolisuhteiden parantamiseen.

Tämän tutkimuksen tehtävä on muodostaa aiempien tutkimusten ja selvitysten informoimana uutta tietoa. Aiemmassa tutkimuksessa määritetään koulunuorisotyölle monenlaisia tavoitetiljoja ja ihanteita sekä kuvataan niitä resursseja ja rakenteellisia ehtoja, joiden puitteissa tavoitteisiin pyritään. Yritämmekin nyt sanoa jotain siitä, missä määrin ja miten tavoitteisiin lopulta päästään. Rakennamme tutkimusasetelman tyypillisestä nuorisotyön tutkimuksesta poikkeavalla tavalla, sillä emme ensisijaisesti tarkastele nuorten tai nuorisotyöntekijöiden kokemuksia tai toimintaa laadullisesti, vaan katsomme asioita koulutason vaikutuksina (ks. Kiilakoski & Honkatukia

2018, 20–22). Nuorisotyön kontekstissa määrällisen arviointitutkimuksen perinne on vielä verrattain ohut (ks. kuitenkin Vauhkonen & Hoikkala 2020).

Metodologinen lähestymistapa: realistinen arviointitutkimus

Tätä tutkimusta voi pitää arviointitutkimuksena. Arviointitutkimuksella voidaan tarkoittaa toteutetun intervention ja sen tulosten huolellista analysointia – sen arvon määrittämistä (esim. Robson 2000; Vedung 2010). Arviointitutkimukseen liittyy näin ollen väistämättä myös normatiivisia ja poliittisiakin ulottuvuuksia. On muodostettava näkemys siitä, minkälaiset muutokset nähdään toivottavina.

Yhteisistä lähtökohdista huolimatta arviointitutkimusta voidaan tehdä erilaisista tieto-opillisista perinteistä käsin. Kiinnitymme tässä realistisen arviointitutkimuksen perinteeseen (ks. esim. Pawson & Tilley 1997; Pawson 2013). Tieteellisessä realismissa lähdetään yhtäältä oletuksesta, jonka mukaan ihmismielestä riippumattomasta todellisuudesta voidaan saada tietoa (vs. tiukka konstruktivismi). Vaikka todellisuus on paljolti sosiaalisesti ja historiallisesti muotoutunut, ihmiset kohtaavat materiaalisia tosiasioita ja rajoitteita jatkuvasti päivittäisessä elämässään (Sayer 2000, 2). Toisaalta tieteellisen realismin perinteessä ajatellaan tyypillisesti niin, että todellisuus on vain harvoin suoraan havaittavissa (vs. empirismi). Asiantilojen ymmärtämiseksi tarvitaan aistihavaintojen lisäksi selittäviä teorioita. Arviointitutkimuksen tehtävä onkin teoretisoida ja ymmärtää havaittuja säännönmukaisuuksia sekä niiden poikkeamia.

Säännönmukaisuuksiin ja erityisesti poikkeamiin liittyy keskeinen realistisen arviointitutkimuksen lähtökohta. Arvioitavaa

toimintaa tarkastellaan osana kulloistakin kontekstia ja historiallista ajanjaksoa. Arvioinnin tuloksia ei toisin sanoen esitetä aina ja kaikkialla pätevinä totuuksina. Toisin kuin arviointitutkimuksen empiristisissä tai positivistisissa perinteissä, realistisessa arviointitutkimuksessa konteksti on analyysin kohde, ei ainoastaan tutkimusmenetelmin kesytettävä joukko muuttujia (Pawson 2013, 36; ks. myös Patton 2014). Realismia edustava tutkija tunnustaa, että sama interventio voi johtaa erilaisiin vaikutuksiin ajasta ja paikasta riippuen. Koulunuorisotyön kohdalla kyse voi esimerkiksi olla nuorisotyöntekijöiden ja nuorten eroista, koulujen erilaisista kulttuureista sekä moniammatillisen työn rakenteista. Keskeinen seikka lienee myös se, minkälainen paikka nuorisotyöllä on osana koulujen arkea, verkostoja ja koulukulttuuria.

Edellä sanottuun ja realistisen arviointitutkimuksen perinteeseen nojaten seuraamme kolmea metodologista ohjenuoraa: 1) kompleksisuuden huomioimista, 2) mekaniismien tarkastelua ja 3) monimenetelmäisyttä. Kompleksisuus on enemmän kuin monimutkaisuus. Esimerkiksi polkupyörä on monimutkainen laite, mutta sen osat kytkeytyvät muusta maailmasta irralliseen kokonaisuuteen ja ne voi yhdistää kerta toisensa jälkeen lähes samalla tavalla. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on kompleksinen ilmiö siten, että sen erottaminen ympäröivistä instituutioista ja toimijoista sekä niiden ainutlaatuisista historioista on mahdotonta, eikä sitä tästä syystä voi toistaa samanlaisena toisessa ympäristössä. (esim. Moore ym. 2019.) Kompleksisuuden huomioiminen tarkoittaa empiristisen ja pelkästään koasetelmiin perustuvan tutkimusperinteen haastamista, jossa tyydytään vastaamaan ”mikä toimii” -kysymykseen (*what works*). Kestävämpiä vastauksia kompleksisten interventioiden vaikutuksista saadaan kysymällä ”mikä toimii kenellekin ja missä konteksteissa” (*what*

works for whom and in which contexts) (esim. Pawson 2013, xiii).

Kompleksisuudesta johtuen realistisessa arviointitutkimuksessa ei pyritä osoittamaan ”suksessionistisia” kausaalisuhteita (A aiheuttaa B:n, koska B ilmenee A:n jälkeen), vaan keskitytään ”generatiiviseen” kausaalisuuteen (A mahdollistaa mekanismeja, joista seuraa B suotuisissa olosuhteissa). Realistisen arviointitutkimuksen avainkäsite on mekanismi (esim. Pawson & Tilley 2004, 6). Käsite kuvaa niitä asioita tai prosesseja, jotka mahdollistavat muutokset jonkin intervention yhteydessä. Toisin sanoen koulunuorisotyö ei itsessään johda vaikutuksiin, vaan mahdolliset muutokset syntyvät nuorten ja nuorisotyöntekijöiden sekä muiden ammattilaisten reaktioista esimerkiksi nuorisotyön tarjoamiin uusiin resursseihin, toimimisen tapoihin tai ajattelumalleihin (esim. Pawson & Tilley 1997, 65; Robson 2000, 115–116; Astbury & Leeuw 2010). Arviointitutkimuksen tehtävänä on tunnistaa tilanteita ja niihin liittyviä prosesseja, joiden myötä ihmiset hyödyntävät tai ovat hyödyntämättä heille tarjoutuvia mahdollisuuksia. Toisin sanoen ihmiset nähdään aktiivisina toimijoina eikä ulkoisten interventioiden passiivisina kohteina.

Realistinen arviointitutkimus on menetelmäneutraalia; menetelmät valitaan kulloisenkin arviointitehtävän mukaisesti. Koulunuorisotyön kompleksinen ja sektorirajat ylittävä luonne edellyttää monipuolisia tutkimusaineistoja ja -menetelmiä. Karkeasti jaoteltuna kyse on sekä prosessi- että tulosarvioinnista (esim. Robson 2000). Prosesseja ja mahdollisia mekanismeja tarkastellaan tyypillisesti laadullisten aineistojen avulla. On tärkeää ymmärtää koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä toteuttavien ammattilaisten sekä siihen osallistuvien nuorten näkemyksiä, näiden suhteita muihin toimijoihin ja järjestelmiin sekä lopulta niitä prosesseja (tai mekanismeja), jotka edistävät tai estävät haluttujen tulosten syntymistä.

Käytännössä kyse on nuorten, nuorisotyöntekijöiden, opettajien ja muiden ammattilaisten kuulemisesta ja erilaisten dokumenttien analysoimisesta. Laadullisen prosessiarvioinnin tehtävänä on avata kulloisenkin intervention ”musta laatikko” – tehdä näkyväksi niitä seikkoja, jotka ovat vaikutusten taustalla (esim. Astbury & Leeuw 2010). Prosesseista seuraavia tuloksia tarkastellaan useimmiten määrällisin aineistoin, joko seuraten tilannetta ennen ja jälkeen jonkin intervention, tai sitten tarkastelemalla intervention kohteena ollutta joukkoa suhteessa verrokkeihin. Parhaimmillaan kyse on molemmista ja satunnaisesti valikoituneista koe- ja verrokkiryhmistä. Tässä tutkimuksessa käytössämme oli aineisto, jonka kautta oli mahdollista rakentaa poikkileikkausmainen vertailuasetelma.

Aineistot ja menetelmät: tulosten ja prosessien tarkastelua

Kuvaamme alla hyödyntämämme määrälliset ja laadulliset aineistot sekä erittelemme niiden tehtäviä arviointitutkimuksemme kokonaisuudessa. Määrälliset aineistot koostuvat kahdesta osasta: keväällä 2021 kuntien nuorisotyöstä vastaaville henkilöille suunnatusta Kunnallisesta nuorisotyöstä Suomessa -kyselystä (n=158) ja samaan aikaan toteutetusta Kouluterveyskyselystä ja sen perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaiden vastauksista (n=91560). Näiden aineistojen avulla pyrimme analysoimaan koulunuorisotyön vaikutuksia yläkouluikäisten nuorten raportoimaan kouluhyvinvointiin ja saata-villa olevaan aikuisten tukeen.

Kuntien nuorisotoimilta kerätystä aineistosta hyödynnämme tietoja yläkouluissa tehdyn nuorisotyön kestosta, resursseista, tavoitteista, menetelmistä ja yhteistyöverkostoista.

Näihin tietoihin perustuen poimimme *koeryhmään* joukon sellaisia yläkouluja (tai yhtenäiskouluja), joissa nuorisotyötä oli tehty vähintään kolme vuotta osa- tai kokoaikaisesti, ryhmälähtöisin tavoittein (esim. kaiverisuhteiden parantaminen, kiusaamisen ehkäiseminen tai kouluviihtyvyyden parantaminen) ja menetelmin (esim. ryhmäyttävä toiminta ja välituntitoiminta) sekä hyväksi koetuin yhteistyökumppanuuksin (opettajat ja oppilashuolto). Kriteerit täyttäviä kouluja löytyi yhteensä 21. Valtaosa koeryhmän kouluista sijaitsee eteläisen Suomen kaupunkialueilla, mutta joukossa on myös maaseutumaisissa ympäristöissä sijaitsevia kouluja.

Edellä kuvattujen koulujen ohella kokosimme *verrokkiryhmään* sellaisia kouluja, joissa ei tietojemme mukaan ollut tehty nuorisotyötä tai sen kaltaiseksi katsottavaa työtä lainkaan minkään tahon toimesta. Tällaisia kouluja oli mahdollista tunnistaa varmuudella 14. Näistä kouluista valtaosa sijaitsi pienillä maaseutumaisilla paikkakunnilla, ja ne poikkesivat siten varsin paljon koeryhmään valikoituneista kouluista. Tästä syystä teimme täydentäviä tiedonkeruita löytääksemme verrokkiryhmään enemmän kouluja myös kaupunkimaisilta alueilta. Täydentävän tiedonkeruun jälkeen poistimme verrokkiryhmästä neljä oppilasmääriltään hyvin pientä maaseutumaisen alueen kouluja ja täydensimme ryhmää kymmenellä kaupunkimaisten alueiden oppilasmääriltään

suuremmilla kouluilla. Lopulliseen verrokkiryhmään valikoitui näin ollen 20 kouluja.

Koe- ja verrokkiryhmien muodostamisen jälkeen poimimme molempiin ryhmiin valikoituneiden koulujen 8. ja 9. vuosiluokan vastaajat vuoden 2021 Kouluterveyskyselystä (n=6277). Koeryhmässä tällaisia vastaajia oli 3822 ja verrokkiryhmässä 2455. Pienempi määrä vastaajia verrokkiryhmässä kertoo siitä, että täydentävistä tiedonkeruista huolimatta verrokkiryhmän koulut olivat keskimäärin pienempiä kuin koeryhmän koulut. Tarkempaa tietoa koe- ja verrokkiryhmän kouluista on kirjattu liitteeseen 1. Koska ryhmät eivät ole satunnaisesti muodostettuja, tulee niiden vertailua tehdä huolellisesti ja varovaisesti tulkiten. Käytännössä huolellisuus tarkoittaa nuorten raporttoimaan kouluhyvinvointiin yhteydessä olevien tekijöiden erittelyä ja kontrollointia.

Kouluterveyskyselyn aineistosta tarkastelemme niitä muuttujia, joiden oletimme mittaavan parhaiten yläkoulunuorisotyössä tavoiteltuja vaikutuksia. Aineiston tasolla vaikutukset liittyvät nuorten kokemuksiin luokasta ja koulusta sosiaalisena tilana, koulu-kiusaamiseen, vaikuttamismahdollisuuksiin koulun arjessa sekä oppilaiden ja opettajien välisiin suhteisiin (ks. esim. Kiilakoski 2014; Gretscher & Hästbacka 2016; Kivijärvi ym. 2022). Muita huomioimiamme mahdollisia vaikutuksia olivat oppilashuollon palvelujen saavutettavuus sekä tuen saatavuus koulun

Koeryhmä

21 kouluja
3822 kouluterveyskyselyvastaajaa
Vähintään kolme vuotta jatkunut
osa- tai kokoaikainen nuorisotyö

Verrokkiryhmä

20 kouluja
2455 kouluterveyskyselyvastaajaa
Ei lainkaan nuorisotyötä tai
vastaavaa toimintaa

Kuvio 1. Koe- ja verrokkiryhmät.

aikuisilta. Käytännössä muodostimme Kouluterveyskyselyn varsin yksityiskohtaisesta ja monia kysymyksiä sisältävästä aineistosta erilaisia yhdistelmämuuttujia. Tulkintamme mukaan muodostamamme yhdistelmämuuttajat operationalisoivat sekä kouluhyvinvointia että saatavilla olevaa aikuistukea. Olemme eritelleet muuttujat ja niiden arvot tarkemmin taulukossa 1.

Lisäksi hyödynnämme analyyseissamme sellaisia muuttujia, joiden havaitsimme olevan yhteydessä koettuun kouluhyvinvointiin ja aikuistukeen. Tällaisia muuttujia ovat sukupuoli (tyttö/poika)¹, vanhempien korkein koulutus (peruskoulu/toinen aste/ammattillisia jatko-opintoja/korkea-aste), kuntaluokitus (kaupunkimainen alue/taajaan asuttu alue/maaseutumainen alue), koettu perheen taloudellinen tilanne (erittäin hyvä/melko hyvä/kohtalainen/melko huono/erittäin huono), syntyperä (suomalaistaustainen/ulkomaalaisestaustainen)², koulujen oppilasmäärä, koulujen rakenne (yläkoulu/yhtenäiskoulu) ja etäopetusjaksojen kesto kuukausina lukuvuoden 2020–2021 aikana. Käytämme muuttujia koe- ja verrokkiryhmien välisten erojen kontrolloimiseksi, emme yksittäisten vastaajien raportoitua kouluhyvinvoinnin selittämiseksi.

Analysoimme kouluterveyskyselyn aineistoa koulukohtaisten tunnuslukujen kautta (esim. suhteelliset osuudet, keskiarvot, keskihajonnat ja mediaanit). Koe- ja verrokkiryhmien välisiä eroja tarkastelemme selitettävästä muuttujasta riippuen yksisuuntaisten

- 1 Käytössämme oli vain dikotominen sukupuoli-muuttuja, joten hienojakoisemmat ja sensitiivisemmät sukupuolitarkastelut jäivät tässä tekemättä.
- 2 Suomalaistaustainen viittaa nuoriin, jotka ovat itse ja joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa. Ulkomaalaistaustaiset ovat puolestaan niitä, jotka ovat joko itse tai joiden vanhemmista vähintään toinen on syntynyt Suomen ulkopuolella.

varianssianalyysien tai ristiintaulukointien avulla. Tarkemmat ja taustamuuttujien vakiointeihin perustuvat analyysit teemme joko lineaarista tai logistista regressioanalyysia hyödyntäen.

Vertailuasetelmamme koulunuorisotyön vaikutusten selvittämiseksi ei ole aukoton. Ensinnäkään emme kykene aineistoillamme ja menetelmillämme sanomaan paljoakaan siitä, kuinka merkittäviä koulunuorisotyön vaikutukset lopulta ovat pitkittäisemmässä tarkastelussa, saati muuntamaan nuorten kokemuksiin perustuvia kyselyvastauksia kustannusvaikuttavuuden kielelle. Paljolti tästä syystä puhumme vaikutuksista vaikutavuuden sijaan. Toisekseen emme ole kyenneet muodostamaan klassista koeasetelmaa, jossa tehtäisiin ennen ja jälkeen -mittaukset satunnaisotannalla muodostetuille koe- ja verrokkiryhmille. Näistä syistä esitämme saamamme tulokset suuntaa antavina. Kolmanneksi on muistettava, että koulunuorisotyö ei ole kuin lääkeannos, joka sisältää kaikkialla saman koostumuksen (vrt. Kivijärvi ym. 2019). Kuten edellä totesimme, koulunuorisotyö on kompleksinen ”interventio”, jota toteutetaan toisistaan poikkeavin menetelmin. Koulunuorisotyö kiinnittyy kussakin koulussa erilaisiin kulttuureihin ja rakenteisiin. Näin ollen koulunuorisotyön vaikutusten täydellinen eristäminen muusta ympäröivästä todellisuudesta on mahdotonta. On esimerkiksi aivan hyvin mahdollista, että panostukset koulunuorisotyöhön kertovat koulun pitkäjänteisestä pyrkimyksestä ja tahdosta edistää nuorten kouluhyvinvointia ja havaitut vaikutukset olisivat syntyneet ilman koulunuorisotyötäkin.

Olemme tiedostaneet aineistomme ja menetelmämme aukkokohdat ja pyrkinneet rakentamaan lopullisen tutkimusasetelmamme niin, että aukot jäisivät mahdollisimman pieniksi. Määrällisen aineiston osalta olemme pyrkinneet keräämään kunnilta tietoa

Taulukko 1. Kouluhyvinvointia ja saatavilla olevaa aikuistukea operationalisoivat muuttajat, niiden arvot ja jakaumat (Kouluterveyskysely 2021, n=91560).

Yhdistelmämuuttuja	Yksittäiset muuttajat	Muuttajien arvot	Jakaumat ja tunnusluvut
Luokkahenki (keskiarvomuuttuja, $\alpha=.701$)	<ul style="list-style-type: none"> • Luokassani on hyvä työrauha • Luokan ilmapiiri on sellainen, että uskallan vapaasti ilmaista mielipiteeni • Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä 	1 = Täysin samaa mieltä 2 = Samaa mieltä 3 = Eri mieltä 4 = Täysin eri mieltä	Keskiarvo = 2,0132 Keskihajonta = 0,60594
Opettajasuhtede (keskiarvomuuttuja, $\alpha=.784$)	<ul style="list-style-type: none"> • Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla • Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu • Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti 	1 = Täysin samaa mieltä 2 = Samaa mieltä 3 = Eri mieltä 4 = Täysin eri mieltä	Keskiarvo = 2,1487 Keskihajonta = 0,64154
Vaikuttamis-mahdollisuudet (keskiarvomuuttuja, $\alpha=.921$)	Millainen mahdollisuus sinulla on ollut vaikuttaa seuraaviin asioihin koulussasi tämän lukuvuoden aikana? <ul style="list-style-type: none"> • Oppituntien järjestelyt • Koulutyön suunnittelu • Välituntien tai taukojen suunnittelu tai toteutus • Koulun yhteisten sääntöjen laatiminen • Koulutilojen suunnittelu tai siistiminen • Kouluruokailu • Koulun teemapäivien, juhlien, retkien ja leirikoulun järjestäminen 	1 = Erittäin hyvä 2 = Melko hyvä 3 = Ei hyvä eikä huono 4 = Melko huono 5 = Erittäin huono	Keskiarvo = 3,3674 Keskihajonta = 0,97186
Yhteisökuuluminen (keskiarvomuuttuja, $\alpha=.853$)	<ul style="list-style-type: none"> • Koen olevani tärkeä osa luokkayhteisöä • Koen olevani tärkeä osa koulu yhteisöä 	1 = Täysin samaa mieltä 2 = Samaa mieltä 3 = Ei samaa eikä eri mieltä 4 = Eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä	Keskiarvo = 2,6309 Keskihajonta = 0,99429
Kiusaamisen kasautuminen	<ul style="list-style-type: none"> • Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa tämän lukuvuoden aikana? • Kuinka usein sinä olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän lukuvuoden aikana? 	<ul style="list-style-type: none"> • Tekijä-uhri • Tekijä • Uhri • Ei lainkaan 	Tekijä-uhri = 8,3 % Tekijä = 4,4 % Uhri = 16,5 % Ei lainkaan = 70,8 %
Oppilashuollon saavutettavuus (keskiarvomuuttuja, $\alpha=.915$)	Kuinka helppoa sinun on ollut päästä koulusi... <ul style="list-style-type: none"> • terveydenhoitajalle muuhun kuin terveystarkastukseen • lääkäriille muuhun kuin terveystarkastukseen • kuraattorille • psykologille ...tämän lukuvuoden aikana 	1 = Erittäin helppoa 2 = Melko helppoa 3 = Ei helppoa eikä vaikeaa 4 = Melko vaikeaa 5 = Erittäin vaikeaa	Keskiarvo = 2,0498 Keskihajonta = 0,89135
Aikuistuki	Onko koulussasi joku aikuinen, jonka kanssa voit keskustella, jos mieltäsi painaa jokin asia?	<ul style="list-style-type: none"> • Ei • Kyllä 	Ei = 34,1 % Kyllä = 65,9 %

pidemmältä ajalta kuin vuoden 2021 kyselyhetkeltä. Olennaista on ollut tietää, mitä kunnissa ja niiden kouluissa on tapahtunut nuorisotyön saralla aikaisemmin. Aineistomme koeryhmässä on siten mukana vain sellaisia kouluja, joissa nuorisotyötä on tehty jo pidempään. Myös selittävien muuttujien tarkka analysointi ja niiden kontrollointi lopullisissa analyyseissa on yksi keino paikata valikoitumisesta johtuvia aukkoja.

Lopulta kenties keskeisin asia tulosten tulkinnassa on ollut nojautuminen laadullisiin aineistoihin ja tapaustutkimuksiin. Tapaustutkimusta voi pitää pyrkimyksenä muodostaa näyte jostakin laajemmasta ilmiöstä perehtymällä yhteen tai korkeintaan muutamaankin kohteeseen muodostamalla siitä mahdollisimman monipuolinen kuva (esim. Laine ym. 2007). Olemme vierailleet sellaisissa kouluissa, joissa on panostettu nuorisotyöhön jo pitkään ja joissa nuoret raportoivat verrattain vahvasta kouluhyvinvoinnista (taulukko 2). Laadullisten aineistojen avulla

olemme pyrkineet ymmärtämään ja tekemään näkyviksi niitä mekanismeja, joiden kautta kouluhyvinvointi syntyy (vrt. Eriksson & Koistinen 2005, 24). Tarkoituksemme ei siis ole vain esitellä tuloksia, vaan esittää tulokintoja siitä, minkälaisien tekijöiden kautta mahdolliset tulokset syntyvät.

Laadullinen aineistomme koostuu kolmessa koulussa tehdyistä puolistrukturoiduista haastatteluista, epävirallisista keskusteluista ja erilaisista kutakin koulua koskevista tilastoista ja taustamateriaaleista. Tutkimukseen valittuja kouluja yhdistävät panostukset nuorisotyöhön, mutta muutoin ne eroavat melko paljonkin toisistaan. Martinlaakson koulu sijaitsee pääkaupunkiseudun suuressa lähiössä. Kyse on ala- ja yläkoulun yhdistävästä yhtenäiskoulusta, jossa oli yhteensä noin 400 yläkouluikäistä oppilasta. Koulun oppilaat tulivat sosiaalisesti ja kulttuurisesti hyvin moninaisista taustoista. Martinlaakossa tehty tiedonkeruu oli kaikkein laajinta. Haastattelimme koululla pitkään toiminutta

Taulukko 2. Tapaustutkimusten aineistot.

Koulu	Koulun erityispiirteet	Paikkakunnan erityispiirteet	Aineistot
Martinlaakson koulu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Suuri koulu ✓ Ala- ja yläkoulu yhdessä ✓ Oppilaat monikulttuurisista taustoista 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Suuri lähiö pk-seudulla ✓ Moninainen väestö 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nuorisotyöntekijän haastattelu ✓ Opettajien parihaastattelu ✓ Nuorten yksilöhaastattelut ✓ Koulunuorisotyötä koskevat materiaalit
Padasjoen yhtenäiskoulu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pieni koulu ✓ Lukio samassa rakennuksessa ✓ Oppilaat eri puolilta kuntaa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Maaseutumainen paikkakunta ✓ Yläkoulun tai toisen asteen jälkeinen muuttoliike lähikuntiin 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ryhmähaastattelu: nuorisotyöntekijä, oppilaanohjauksen opettaja ja rehtori ✓ Vierailu koululla ja epäviralliset keskustelut ✓ Sähköpostikeskustelut
Myllykosken yhtenäiskoulu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pieni koulu ✓ Yläkoulu omassa rakennuksessa ✓ Oppilaat sosioekonomisesti erilaisista taustoista 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Taajama keskisuuren kaupungin lähistöllä ✓ Vanha teollisuuspaikkakunta, jossa paljon työttömyyttä 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ryhmähaastattelu: kaksi nuorisotyöntekijää ja rehtori, vierailu koululla ja epäviralliset keskustelut ✓ Koulunuorisotyötä koskevat materiaalit

nuorisotyöntekijää, nuorisotyön näkökulmasta kahta keskeistä opettajaa sekä koulun nykyisiä ja entisiä oppilaita (n=5). Nuorten haastattelut toteutti Lina Helenius pro gradu -työtään varten (Helenius 2022).

Padasjoen yhtenäiskoulu sijaitsee asukasluvultaan pienessä kunnassa Päijät-Hämeen maakunnassa. Samassa rakennuksessa opiskelee yläkoululaisten lisäksi pieni joukko lukiolaisia. Yläkoululaisia koulussa oli noin 70. Osa yläkouluikäisistä asui läheisessä kirkonkylässä, ja osa kulki kouluun kauempaa pienemmistä kylistä ja maaseudulta. Padasjoen yhtenäiskoululla vierailimme yhtenä päivänä ja haastattelimme rehtorin, oppilaan-ohjauksen opettajan sekä koululla toimivan nuorisotyöntekijän.

Myllykosken yhtenäiskoulu sijaitsee Kouvolan kaupungin alueella, noin 15 kilometrin päästä Kouvolan keskustasta vanhalla teollisuuspaikkakunnalla Kymenlaakson maakunnassa. Yhtenäiskoulua kävivät sekä ylä- että alakoululaiset mutta erillisissä rakennuksissa. Yläkouluikäisiä nuoria Myllykosken koulussa oli noin 200. Valtaosa nuorista asui koulun lähistöllä. Hiipuneen teollisuuspaikkakunnan nuoret tulivat monenlaisista perheistä. Osa perheistä kärsi tehtaiden sulkemisen seurauksena pitkittyneestä työttömyydestä ja taloudellisista vaikeuksista, mutta osa perheistä oli verrattain varakkaita. Myllykoskella haastattelimme nuorisopalveluista vastaavan henkilön, kaksi koulunuorisotyöntekijää ja koulun rehtorin.

Laadullisten tapaustutkimusten osalta olemme sopineet yhdessä haastateltavien ja kuntien muiden edustajien kanssa, että käytämme koulujen oikeita nimiä ja haastateltavien ammattinimikkeitä. Tälle on kaksi pääasiallista perustetta. Ensinnäkin tapaukset on valittu sen perusteella, että ne edustavat hyviä tuloksia ja vahvaa kouluhyvinvointia. Pyrimmekin yhdessä haastateltujen kanssa tunnistamaan niitä vahvuuksia, jotka ovat

johtaneet toivottuihin tuloksiin. Toisekseen tapaustutkimusten analyysit sisältävät väistämättä sellaista tietoa, jonka perusteella paikkakunnat ja koulut olisivat joka tapauksessa tunnistettavissa. Kaikilla haastateltuihin osallistuneilla ammattilaisilla on ollut mahdollisuus kommentoida artikkelia ennen sen julkaisemista. Haastateltujen nuorten yhteystietoja emme keränneet, ja pyrimme käsittelemään heidän luovuttamiaan tietoja mahdollisimman anonymisti. Kaikki haastattelut perustuivat informoituun suostumukseen sekä alaikäisten osalta myös heidän huoltajiensa myöntämään suostumukseen.

Tulokset

Seuraavassa avaamme yläkoulunuorisotyötä koskevan vaikutusanalyysimme keskeiset tulokset. Aloitamme esittelemällä koe- ja verrokkikoulujen välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä. Jatkamme tästä tekemällä hienojakoisempia analyysejä, joissa pyrimme mahdollisuuksien mukaan huomioimaan myös muita kouluhyvinvointiin yhteydessä olevia tekijöitä pohtien samalla koe- ja verrokkiryhmien valikoituneisuuden vaikutusta saamiimme tuloksiin. Tulososion lopuksi pureudumme tulosten takana oleviin prosesseihin laadullisten tapaustutkimusten avulla. Tapaustutkimukset auttavat tulkitsemaan määrällisiä tuloksia ja niiden luotettavuutta.

Kouluhyvinvointi koe- ja verrokkiryhmissä

Kun kouluhyvinvointia ja saatavilla olevaa aikuistukea tarkastellaan koe- ja kontrolliryhmiä vertaillen, paljastuu pääosin vain pieniä tai olemattomia eroja. Useimpien muuttujien osalta (luokkahenki, opettajasuhde, vaikuttamismahdollisuudet, oppilashuollon saavutettavuus ja aikuistuki) on

niin, että koeryhmässä tilanne raportoidaan keskimäärin hieman paremmaksi kuin verrokkiryhmässä. Erot ovat kuitenkin niin pieniä, etteivät ne muodostu tilastollisesti merkitseviksi. Tilanne kääntyy verrokkiryhmän eduksi yhteisökuulumisen ja aikuistuen kohdalla. Tästäkään tuloksesta ei kannata ve-

tää suurempia johtopäätöksiä, sillä erot ovat hyvin pieniä eivätkä tilastollisesti merkitseviä. Tulokset on raportoitu taulukoissa 3, 4 ja 5.

Ainoa tässä vaiheessa paljastuva ja tilastollisesti merkitsevä ero muodostuu tarkasteltaessa kiusaamisen kasautumista. Koeryhmässä kiusaamista esiintyy selvästi vähemmän kuin

Taulukko 3. Kouluhyvinvoinnin erot koe- ja verrokkiryhmissä, yksisuuntainen varianssianalyysi. Pienemmät keskiarvon (ka.) arvot kuvaavat myönteisempää kokemusta kouluhyvinvoinnista.

	Koeryhmä			Verrokkiryhmä		
	n	ka.	kh.	n	ka.	kh.
Luokkahenki (p=.300)	3840	2.0104	.58796	2466	2.0264	0.61163
Opettajasuhde (p=.378)	3836	2.1541	.64551	2462	2.1689	0.65607
Vaikuttamismahdollisuudet (p=.591)	3836	3.3712	.97081	2463	3.3847	0.97932
Yhteisökuuluminen (p=.710)	3828	2.6556	.99063	2455	2.6460	0.99251

Taulukko 4. Kiusaamisen kasautuminen koe- ja verrokkiryhmissä, vastausten jakaumat.

	Koeryhmä (n=3822)	Verrokkiryhmä (n=2455)
Ei lainkaan	73,8 (n=2822)	65,2 (n=1601)
Uhri	14,7 (n=560)	19,4 (n=477)
Tekijä	4,6 (n=176)	5,4 (n=133)
Tekijä-uhri	6,9 (n=264)	9,9 (n=244)

p<.001

Taulukko 5. Aikuisilta saatavilla oleva tuki ja oppilashuollon saavutettavuus koe- ja verrokkiryhmissä, vastausten jakaumat ja yksisuuntainen varianssianalyysi. Pienemmät keskiarvon (ka.) arvot kuvaavat myönteisempää kokemusta oppilashuollon saavutettavuudesta.

Luottoaikuisen (p=.281)		Koeryhmä (n=3645)		Verrokkiryhmä (n=2345)	
Kyllä		44,2 (n=1612)		45,8 (n=1073)	
Ei		23,7 (n=863)		22,8 (n=534)	
En tiedä		32,1 (n=1170)		31,5 (n=738)	
Oppilashuollon saavutettavuus (p=.578)		Koeryhmä (n=3527)		Verrokkiryhmä (n=2260)	
ka.	kh.	2.0462	.87681	2.0594	0.89991

verrokkiryhmässä, ja ero ryhmien välillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$). Niissä kouluissa, joissa koulunuorisotyötä on tehty paljon, on verrattain vähän kiusaamiskokemuksia ja sellaisia nuoria, jotka kertovat kiusanneensa muita oppilaita (ks. taulukko 4). Koulunuorisotyön keinoin kyetään kenties tarttumaan tehokkaasti ainakin räikeimpiin ongelmiin koulujen vertaisryhmissä.

Koulukiusaamiseen liittyviä havaintoja voi pitää merkittävänä. Vaikka verrokkiryhmässä kiusaamista on raportoitu enemmän kuin Kouluterveyskyselyn aineistossa keskimäärin (ks. taulukko 1), ovat koeryhmän jakaumat vielä kansallisia keskiarvojakakin selvästi myönteisemmät. Koulukiusaamisen on todettu olevan ryhmäilmiö, johon vaikuttavat hierarkkiset suhteet vertaisryhmän sisällä (esim. Salmivalli 2010). Näin se liittyy koulunuorisotyön tavoitteisiin vertaisryhmän tukemisesta. Koulukiusaamisen, tai ehkä oikeammin ilmaistuna kouluväkivallan, yksilöllisten vaikutusten on todettu olevan huomattavia. Akuuttien fyysisten ja mielenterveyteen liittyvien haittojen lisäksi aiemmassa tutkimuksessa on tunnistettu kiusaamisen uhriksi joutumisen pitkäaikaisvaikutuksia. Koulukiusaamiskokemukset ovat yhteydessä koulutuksen ja työn ulkopuolelle jäämiseen, mielenterveyden ongelmiin ja verrattain heikkoon sosioekonomiseen asemaan myöhemmässä elämässä (esim. Arseneault 2018; ks. myös Gretschel & Myllyniemi 2017; Kivijärvi ym. 2020).

Edellä esiteltyjä tuloksia tulkittaessa on syytä muistaa koe- ja verrokkiryhmien valikoituneisuus. Saatuja tuloksia on syytä analysoida nyt nähtyä tarkemmin ja erityisesti olennaisimmat taustamuuttujat vakioiden. Taustamuuttujien alustavan tarkastelun perusteella voi olettaa, että niiden huomioiminen korostaa koulunuorisotyön havaittuja vaikutuksia ainakin joidenkin tulosmuuttujien osalta. Oletus perustuu siihen, että koeryhmässä ovat

yliedustettuna sellaiset koulut ja nuoret, joiden joukossa on verrattain paljon heikkoon kouluhyvinvointiin ja saatavilla olevan aikuistuen niukkuuteen yhteydessä olevia tekijöitä. Näitä tekijöitä ovat erityisesti kaupunkimaisuudesta johtuvat verrattain pitkät etäopetusjaksot lukuvuoden 2021 aikana, vanhempien verrattain matala koulutus ja jossain määrin myös koulujen suuret oppilasmäärät. Yksittäisten muuttujien osalta tilanne voi kuitenkin olla päinvastainen. Esimerkiksi koulukiusaamista raportoidaan vähemmän kaupunkimaisten kuin väljemmin asutettujen kuntien kouluissa. Samaan aikaan taajama- ja maaseutumaisen kuntien kouluissa aikuistuen saatavuus koetaan parempana.

Edellisten tekijöiden lisäksi koe- ja verrokkiryhmät eroavat toisistaan maakuntatason vertailussa, eikä ole helppo sanoa, missä määrin tämä vaikuttaa tuloksiin. Koeryhmässä on ylliedustus Päijät-Hämeen ja jossain määrin myös Pirkanmaan kouluja. Verrokkiryhmässä puolestaan Satakunnan ja Lapin alueiden koulut ovat ylliedustettuina. Näiden maakuntien keskiarvot ja jakaumat eivät poikkea tarkasteltavien muuttujien osalta muista maakunnista. Ainoastaan kiusaamisen esiintyvyys on verrattain korkealla tasolla Satakunnassa (66,0 % ”ei lainkaan”) ja Lapissa (67,2 %).

Koe- ja verrokkiryhmien hienojakoisempi vertailu

Edellä koe- ja verrokkiryhmien suora vertailu osoitti, että niiden välillä oli niukasti, jos lainkaan, eroja nuorten kouluhyvinvoinnin ja saatavilla olevan aikuistuen näkökulmista. Ainoan poikkeuksen teki kiusaamisen esiintyvyys, joka oli selvästi vähäisempää koeryhmään kuuluvissa kouluissa. Vertailuryhmien valikoituneisuuden vuoksi ei ole yllättävää, että tilanne muuttuu joiltakin osin, kun tuloksia tarkastellaan keskeiset taustamuuttujat vakioiden.

Myöhemmin esitämme koe- ja verrokkiryhmiä vertailevan analyysin sekä lineaarisia että logistisia regressioanalyyssejä hyödyntäen. Regressioanalyysien etu on siinä, että vertailussa on mahdollista ottaa huomioon samanaikaisesti useita muuttujia. Toisin sanoen koulunuorisotyön vaikutuksia voidaan tarkastella siten, että tuloksia kenties vääristävien muuttujien vaikutukset tulevat vakioituiksi. Tässä olennaisin lineaarisen ja logistisen regressioanalyysin välinen ero liittyy selitettävän muuttujan muotoon. Jos tarkoituksena on selittää muutoksia jatkuvassa muuttujassa (esim. kokemus luokkayhteisöstä summamuuttujan keskiarvona), on syytä valita lineaarinen regressioanalyysi. Logistista regressioanalyysia käytämme puolestaan niissä tapauksissa, joissa selitämme vaihtelua kategorisessa muuttujassa (esim. koulukiusaamisen kasautuminen).

Esitämme seuraavassa analyysistamme vain olennaisimmat tulokset niin sanottujen regressiokerrointen ja tilastollisten merkitsevyyksien muodoissa. Regressiokerroin kuvaa sitä, missä määrin selitettävän muuttujan arvot vaihtelevat selittävien muuttujien arvojen

mukaan. Selittäviksi muuttujiksi olemme jo edellä esitettyjen tausta-analyysien sekä regressiomallien testaamisen jälkeen valinneet sukupuolen, syntyperän sekä vanhempien koulutuksen ja taloudellisen tilanteen (malli 1). Lisäksi otimme analyyseissä huomioon kuntatyyppin, koulurakenteen, oppilasmäärän ja etäopetusjaksojen keston (malli 2). Viimeisessä analyysivaiheessa lisäsimme selittäväksi muuttujaksi tiedon koe- tai verrokkiryhmään kuulumisesta (malli 3). Yksityiskohtaisemmat regressioanalyysit tunnuslukuineen voi halutessaan pyytää tämän artikkelin ensimmäiseltä kirjoittajalta.

On tyypillistä, että muiden ja mahdollisesti tuloksiin vaikuttavien muuttujien vakiointi ei muuta aiemmin havaittuja kahden muuttujan välisiä yhteyksiä kovinkaan dramaattisesti. Näin on myös tällä kertaa. Samalla on kuitenkin myös niin, että osa aiemmin havaituista ja hyvin pienistä eroista koe- ja verrokkiryhmien välillä muuttuu tilastollisesti merkitseviksi. Näin tapahtuu kouluhyvinvointia operatioonlisoivien luokkahengen (taulukko 6) ja vaikuttamismahdollisuuksien (taulukko 8) kohdalla. Näiden lisäksi opettajasuhteen (taulukko 7)

Taulukko 6. Keskeisten muuttujien yhteydet kokemukseen luokkahengestä tutkimusaineistossa (n=6277). Lineaarinen regressioanalyysi.

Muuttuja (vertailuarvo)	p	Regressiokerroin (malli 3)
Sukupuoli (tyttö)	<.001	21.846
Tausta syntymämaan mukaan (ulkomaalaistausta)	0.86	1.715
Vanhempien koulutus (ei korkeakoulututkintoa)	.901	- 0.124
Taloudellinen tilanne (järjestysasteikko, 5. lk.)	<.001	8.728
Kuntaluokitus (ei kaupunkimaiset)	.049	1.971
Koulurakenne (yhtenäiskoulu)	.189	1.314
Oppilasmäärä (jatkuva)	<.001	4.069
Etäopetusjaksojen kesto (järjestysasteikko, 7 lk.)	.108	1.606
Koulunuorisotyö (koeryhmä)	.014	- 2.466

ero koe- ja verrokkiryhmien välillä on hyvin lähellä tilastollisen merkitsevyyden tyypillistä raja-arvoa ($p=.050$). Koulukiusaamisen esiintyvyys (taulukko 10) on puolestaan myös tällä tavoin tarkastellen selvästi vähäisempää koe- kuin verrokkiryhmässä. Kouluhyvinvointia operationalisoivista muuttujista ainoastaan yhteisökuulumiseen (taulukko 9) nuoriso-työllä ei näyttäisi tämän aineiston perusteella

olevan mitään vaikutusta. Yhteenkuuluvuutta luokka- ja koko kouluyhteisöön määrittää nyt käytetyistä muuttujista ainoastaan sukupuoli, arvio vanhempien taloudellisesta tilanteesta ja jossain määrin myös koulurakenne. Työt, perheen taloudellisen tilanteen heikoksi arvioivat sekä yhtenäiskouluissa opiskelevat kokevat merkityksensä osana kouluyhteisöjä muita vähäisemmäksi.

Taulukko 7. Keskeisten muuttujien yhteydet kokemukseen opettajasuhteesta tutkimusaineistossa (n=6277). Lineaarinen regressioanalyysi.

Muuttuja (vertailuarvo)	p	Regressiokerroin (malli 3)
Sukupuoli (tyttö)	<.001	5.545
Tausta syntymämaan mukaan (ulkomaalaistausta)	<.001	- 4.049
Vanhempien koulutus (ei korkeakoulututkintoa)	.005	2.778
Taloudellinen tilanne (järjestysasteikko, 5. lk.)	<.001	8.746
Kuntaluokitus (ei kaupunkimaiset)	.262	1.123
Koulurakenne (yhtenäiskoulu)	<.001	- 4.582
Oppilasmäärä (jatkuva)	.044	- 2.017
Etäopetusjaksojen kesto (järjestysasteikko, 7 lk.)	<.001	4.620
Koulunuorisotyö (koeryhmä)	.065	- 1.843

Taulukko 8. Keskeisten muuttujien yhteydet kokemukseen vaikuttamismahdollisuuksista tutkimusaineistossa (n=6277). Lineaarinen regressioanalyysi.

Muuttuja (vertailuarvo)	p	Regressiokerroin (malli 3)
Sukupuoli (tyttö)	<.001	5.790
Tausta syntymämaan mukaan (ulkomaalaistausta)	<.001	- 5.931
Vanhempien koulutus (ei korkeakoulututkintoa)	<.001	6.167
Taloudellinen tilanne (järjestysasteikko, 5. lk.)	<.001	7.878
Kuntaluokitus (ei kaupunkimaiset)	.116	- 1.572
Koulurakenne (yhtenäiskoulu)	<.001	- 3.318
Oppilasmäärä (jatkuva)	.015	- 2.440
Etäopetusjaksojen kesto (järjestysasteikko, 7 lk.)	.030	2.171
Koulunuorisotyö (koeryhmä)	.031	- 2.153

Luokkahenkeä operationalisoivan keskiarvomuuuttujan arvon vaihtelua selittää erityisesti sukupuoli, arvio vanhempien taloudellisesta tilanteesta ja oppilasmäärä (taulukko 6). Tytöt, perheen taloudellisen tilanteen heikoksi kokevat ja oppilasmäärältään isoissa kouluissa opiskelevat kokevat luokkahengen muita heikommaksi. Lisäksi, kuten todettua, myös koeryhmään kuuluvissa

kouluissa luokkahenki koetaan keskimäärin hieman verrokkikouluja paremmaksi. Näyttää siltä, että erityisesti oppilasmäärän lisääminen regressiomalliin tekee eroista koe- ja verrokkiryhmien välillä tilastollisesti merkitsevän – koeryhmään valikoituneet koulut olivat keskimäärin suurempia.

Opettajasuhdetta operationalisoivan keskiarvomuuuttujan arvon vaihtelua selittävät

Taulukko 9. Keskeisten muuttujien yhteydet kokemukseen yhteisökuulumisesta tutkimusaineistossa (n=6277). Lineaarinen regressioanalyysi.

Muuttuja (vertailuarvo)	p	Regressiokerroin (malli 3)
Sukupuoli (tyttö)	<.001	13.046
Tausta syntymämaan mukaan (ulkomaalaistausta)	.701	0.348
Vanhempien koulutus (ei korkeakoulututkintoa)	.987	- 0.016
Taloudellinen tilanne (järjestysasteikko, 5. lk.)	<.001	14.177
Kuntaluokitus (ei kaupunkimaiset)	.347	0.941
Koulurakenne (yhtenäiskoulu)	.029	2.179
Oppilasmäärä (jatkuva)	.407	0.829
Etäopetusjaksojen kesto (järjestysasteikko, 7 lk.)	.495	0.683
Koulunuorisotyö (koeryhmä)	.904	0.121

Taulukko 10. Koulukiusaamisen esiintyvyyttä tutkimusaineistossa (n=6277). ”Riski” sille, että ei ole osallistunut lainkaan kiusaamiseen tai tullut kiusatuksi. Logistinen regressioanalyysi.

Muuttuja (vertailuarvo)	p	Regressiokerroin (malli 3)
Sukupuoli (tyttö)	.100	.902
Tausta syntymämaan mukaan (ulkomaalaistausta)	.671	1.045
Vanhempien koulutus (ei korkeakoulututkintoa)	.857	1.011
Taloudellinen tilanne (järjestysasteikko, 5. lk.)	<.001	1.322
Kuntaluokitus (ei kaupunkimaiset)	.906	1.012
Koulurakenne (yhtenäiskoulu)	.550	.952
Oppilasmäärä (järjestysasteikko, 5 lk.)	.283	.965
Etäopetusjaksojen kesto (järjestysasteikko, 7 lk.)	<.001	1.078
Koulunuorisotyö (koeryhmä)	<.001	.659

lähies kaikki regressioanalyysiin valitut muuttajat (taulukko 7). Opettajasuhteen muita heikommaksi kokevat erityisesti tytöt, suomalaistaustaiset, ei-korkeakoulutettujen lapset, perheen taloudellisen tilanteen heikoksi kokevat, yläkouluissa opiskelevat ja paljon etäopetuksessa olleet. Se, että ero opettajasuhteessa muodostuu lähes tilastollisesti merkitseväksi koe- ja verrokkiryhmien välillä, selittyy sillä, että koeryhmään valikoituneissa kouluissa oli verrokkiryhmää enemmän matalasti koulutettujen vanhempien lapsia ja etäopetusjaksoja.

Myös vaikuttamismahdollisuuksia operationalisoivan keskiarvomuuttujan arvon vaihtelua selittävät lähes kaikki regressioanalyysiin valitut muuttajat (taulukko 8). Vaikuttamismahdollisuutensa muita heikommaksi kokevat tytöt, suomalaistaustaiset, ei-korkeakoulutettujen lapset, perheen taloudellisen tilanteen heikoksi kokevat, yläkouluissa ja (kenties hieman yllättäen) oppilasmäärältään pienissä kouluissa opiskelevat sekä paljon etäopetuksessa olleet. Koe- ja verrokkiryhmien välisen eron muodostuminen tilastollisesti merkitseväksi liittyyneen lisäksi siihen, että koeryhmään valikoituneissa

kouluissa oli enemmän matalasti koulutettujen vanhempien lapsia ja etäopetusjaksoja.

Tarkentavien analyysien jälkeenkin koulukiusaamisen tai -väkivallan esiintyvyys on keskeisin havaittu ero koe- ja verrokkiryhmien välillä (taulukko 10). Tässä toteutetussa logistisessa regressioanalyysissä muita esiintyvyyttä selittäviä muuttujia olivat vain perheen koettu taloudellinen tilanne ja etäopetusjaksojen kesto. Jo tutuksi tulleeseen tapaan perheen taloudellisen tilanteen heikoksi kokevat ja paljon etäopetuksessa olleet kertoivat muita harvemmin välttyneensä kiusaamiskokemuksilta tai kiusanneensa itse. Etäopetusta koskevaa havaintoa voi pitää jossain määrin yllättävänä, sillä joissakin aiemmissa tutkimuksissa on tehty päinvastaisia havaintoja siitä, että etäopetusjaksojen harvoja hyviä puolia on ollut kiusaamiskokemusten vähentyminen (esim. Koski ym. 2023).

Tämän tutkimuksen näkökulmasta olennaisinta on kuitenkin huomata, että koulukiusaamisen osalta ero koe- ja verrokkiryhmän välillä on edelleen tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$). Analyysimme perusteella koeryhmään kuuluvissa kouluissa ”riski” olla koulukiusaamisen uhri tai tekijä

Taulukko 11. Keskeisten muuttujien yhteydet kokemukseen oppilashuollon saavutettavuudesta tutkimusaineistossa (n=6277). Lineaarinen regressioanalyysi.

Muuttuja (vertailuarvo)	p	Regressiokerroin (malli 3)
Sukupuoli (tyttö)	<.001	12.481
Tausta syntymämaan mukaan (ulkomaalaistausta)	.098	1.655
Vanhempien koulutus (ei korkeakoulututkintoa)	.008	2.652
Taloudellinen tilanne (järjestysasteikko, 5. lk.)	<.001	9.133
Kuntaluokitus (ei kaupunkimaiset)	<.001	- 3.582
Koulurakenne (yhtenäiskoulu)	<.001	3.534
Oppilasmäärä (jatkuva)	.386	0.867
Etäopetusjaksojen kesto (järjestysasteikko, 7 lk.)	.797	- 0.257
Koulunuorisotyö (koeryhmä)	.897	0.129

on selvästi verrokkiryhmää matalampi. Jos verrokkiryhmässä riski on tasan yksi, on vastaava riski koeryhmässä noin 0,66.

Kouluhyvinvointiin liittyvien muuttujien tapaan myöskään aikuistuen saatavuutta operationalisoivien muuttujien osalta ei voi havaita merkittäviä muutoksia edellä esitettyihin suoriin vertailuihin. Tarkentavien analyysien perusteella näyttää edelleen siltä, että koulunuorisotyöllä ei ole vaikutuksia aikuistuen saatavuuteen yläkouluissa (taulukot 11 ja 12). Tätä tulosta voi pitää ristiriitaisena erityisesti niiden kansainvälisten tutkimusten kanssa, jotka teoretisoivat nuorisotyöntekijän kohtaavan työotteen tuovan kouluun uudenlaisen ja helpommin lähestyttävän aikuisen (Broadbent ym. 2019). Oppilashuollon saavutettavuuden kokevat muita heikommaksi tytöt, ei-korkeakoulutettujen vanhempien lapset, perheen taloudellisen tilanteen heikoksi kokevat sekä harvaan asuttujen kuntien kouluissa ja yhtenäiskouluissa opiskelevat nuoret (taulukko 11). Aikuisen keskusteluapua kouluista löytävät puolestaan

harvimmin tytöt, ulkomaalaistaustaiset, ei-korkeakoulutettujen vanhempien lapset ja perheen taloudellisen tilanteen heikoksi kokevat (taulukko 12).

Tapaustutkimukset: kolme erilaista reittiä kouluhyvinvoinnin muodostumiseen

Edellä esittelemiemme määrällisten analyysien lähtökohtana oli muodostamiemme koe- ja verrokkiryhmien keskimääräiset tilanteet. Tällainen tarkastelutapa ei tee näkyväksi ryhmien sisäistä hajontaa. Koeryhmään lukeutuukin hyvin monenlaisia kouluja, joista osassa raportoidaan hyvin vahvasta kouluhyvinvoinnista ja saatavilla olevasta aikuistuesta, mutta osassa tilanne voi olla selvästi heikompi. Näyttääkin toisin sanoen siltä, että panostukset nuorisotyöhön eivät tuota automaattisesti toivottuja tuloksia. Seuraavassa otamme lähempään tarkasteluun kolme varsin erilaista ja koeryhmään kuulunutta yläkouluja, joissa on ainakin Kouluterveys-

Taulukko 12. Keskeisten muuttujien yhteydet tutkimusaineistossa (n=6277) kokemukseen siitä, että omassa koulussa on aikuinen, jonka kanssa voi keskustella mieltä painavista asioista (luottoaikuisen). Logistinen regressioanalyysi.

Muuttuja (vertailuarvo)	p	Regressiokerroin (malli 3)
Sukupuoli (tyttö)	<.001	0.752
Tausta syntymämaan mukaan (ulkomaalaistausta)	.031	0.824
Vanhempien koulutus (ei korkeakoulututkintoa)	.004	0.851
Taloudellinen tilanne (järjestysasteikko, 5. lk.)	<.001	0.831
Kuntaluokitus (ei kaupunkimaiset)	.355	1.088
Koulurakenne (yhtenäiskoulu)	.332	0.930
Oppilasmäärä (järjestysasteikko, 5 lk.)	.630	1.015
Etäopetusjaksojen kesto (järjestysasteikko, 7 lk.)	.209	0.974
Koulunuorisotyö (koeryhmä)	.187	0.916

kyselyn ja tässä hyödynnettyjen muuttujien valossa ylletty hyviin tuloksiin. Tarkoituksemme on tehdä hajonnan ohella näkyväksi niitä tekijöitä ja prosesseja, jotka ovat hyvien tulosten taustalla.

Martinlaakson koulu: pitkäjänteistä kiusaamisen vastaista työtä

Martinlaakson koulu on oppilasmäärältään iso koulu asuinkeskittymässä, joka on yksi Vantaan väkirikkaimpia ja jota on rakennettu 1960-luvulta lähtien. Koulua käyvät sekä ala- että yläkoululaiset. Yhteensä oppilaita on lähes tuhat ja heistä yläkoululaisia noin 400. Martinlaakson koulun lähialueilla asuu monenlaisia perheitä. Koulun oppilaat tulevatkin taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti hyvin erilaisista taustoista.

Martinlaakson koulun yksi erityispiirre liittyy nuorisotyöhön. Koululla on kymmenien vuosien historia yhteistyöstä kaupungin nuorisotoimen kanssa, mikä tekee siitä poikkeuksellisen koulun Suomessa. Yhteistyö tiivistyi entisestään vuonna 2015, kun koululla alettiin toteuttaa julkisuudessaakin esillä ollutta M-Crew-toimintaa nuorten, nuorisotyöntekijän ja vastuupettajien toimesta (esim. Vantaan Sanomat 2022). Toiminnan tarkoitus on ehkäistä koulukiusaamista paljolti nuorten oman vapaaehtoisuustoiminnan kautta. Joka lukuvuosi koulun nuorisotyöntekijä pyytää yhdessä opettajien kanssa mahdollisimman hyvin oppilaiden kirjoja edustavan ryhmän sosiaalisesti taitaviksi ja oikeudentuntoisiksi tulkittuja nuoria tekemään kiusaamisen vastaista välituntitoimintaa. Tärkeää on se, että mukana ei ole vain ”kymppin oppilaita” (nuorisotyöntekijä). M-Crew-toiminnan ohella nuorisotyöntekijän työaika kohdentuu esimerkiksi koulun pienryhmätoimintaan, ryhmäytyksiin ja koulun yhteistyöverkoston tapaamisiin. Lisäksi nuorisotyöntekijä tekee viikossa yhden iltavuoron jalkautuvaa työtä lähialueella.

Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn perusteella Martinlaakson koulun tilanne näyttää varsin hyvältä erityisesti koulukiusaamisen ja opettajasuhteen näkökulmista. Havainto on myönteinen, sillä nämä ovat juuri ne asiat, joihin M-Crew-toiminnalla on pyritty vaikuttamaan. Keräsimme aineistoa Martinlaaksossa keväällä 2022. Toivotun tilanteen saavuttamista voi aineistojemme perusteella selittää monin eri tavoin.

Nuorisotyöntekijän ja opettajien haastattelujen perusteella keskeisimpiä onnistumisia selittäviä seikkoja ovat olleet pysyvyys ja pitkäjänteisyys. Nuorisotyöntekijä on työskennellyt alueella ja koululla eri rooleissa jo useamman vuosikymmenen ajan. Koulun henkilökunta ja rehtorit ovat olleet jo pitkään sitoutuneita yhteistyöhön nuorisopalvelujen kanssa. M-Crew-toiminta on nuorisotyöntekijän lisäksi kahden muutoinkin kiusaamisen vastaisesta toiminnasta vastaavan opettajan vastuulla. Molemmat opettajat ovat työskennelleet koululla yli kymmenen vuotta. Nuorisotyöntekijän mukaan onnistumiset vaativat ”hirveen määrän toistoja” opettajien selittäessä hyviä tuloksia sillä, että ”meillä on pysyvä tiimi”.

Toiminnan taustalla ei ole missään vaiheessa ollut määrääaikaista rahoitusta. Näin ollen työtä on kehitetty pitkäjänteisesti vuosi kerrallaan. Poikkeuksellinen jatkuvuus on samalla tarkoittanut sitä, että nuoret ovat oppineet tuntemaan toiminnan, siihen liittyvät aikuiset ja tarjolla olevat mahdollisuudet. Niinpä nuoret tietävät jo yläkouluun tultessa, mitä M-Crew-toiminta tarkoittaa ja varsin harva kieltäytyy kutsusta tulla mukaan vapaaehtoiseksi. Onkin todennäköistä, että toiminnan sijoittuminen yhtenäiskouluun on lisännyt tietoisuutta siitä myös alakoululaisten keskuudessa.

Pysyvyyden myötä nuorisotyö kiinnittyy vahvasti koulun rakenteisiin. M-Crew-toimintaa käydään esimerkiksi läpi niiden

oppilaiden kanssa, jotka ovat valinneet tunnetaidot valinnaisaineekseen ja vapaaehtoisena toimivat nuoret saavat olla poissa oppitunneilta toimintaan liittyvien kokousten aikana. Lisäksi osa M-Crew-toimintaan osallistuvista nuorista valitaan mukaan kaupungin tarjoamiin kesätöihin. Kesän aikana heitä on mahdollista jo pieneltä osin ”mentoroida” tulevaan vapaaehtoistyöhön, vaikka itse kesätyö sisältääkin puistojen ja metsien hoitamista.

Kiinnittymistä koulun rakenteisiin edesauttaa se, että toiminnassa mukana olevat opettajat jakavat nuorisotyöntekijän kanssa näkemyksen kasvatus- ja hyvinvointityön tärkeydestä koulussa. Ei ole itsestään selvää, että yläkoulujen aineenopettajat näkevät itsensä enemmän kasvattajina kuin sisältöosaajina (esim. Hoikkala & Paju 2013). Tämä voinee olla yksi selitys hyväksi koetuille opettajasuhteille Martinlaakson koulussa. Ainakin opettajat itse kokivat, että heille on ”helppo tulla puhumaan”.

Mä en pidä itseäni matikanopettajana, mä olen kasvattaja. Matikka on sellanen vähän sivubisnes.

Tulkintamme mukaan edellä kuvatut rakenteet luovat puitteet toiminnalle, jolla voi olla myönteisiä vaikutuksia. Rakenteellisten tekijöiden lisäksi tekemistämme haastatteluista voi tunnistaa myös arkiseen toimintaan liittyviä tekijöitä, jotka ovat todennäköisesti hyvien tulosten taustalla. Näitä tekijöitä voi tunnistaa niin nuorisotyöntekijän, opettajien kuin nuortenkin haastatteluista.

Kenties keskeinen menestystekijä liittyy siihen, minkälaisia nuoria toimintaan pyritään saamaan mukaan. Ajatuksena on koulu-yhteisössä vaikutusvaltaisten ja arvostettujen nuorten vastuuttaminen ja ”energian suuntaaminen myönteiseen” (nuorisotyöntekijä). Nuorisotyöntekijän ja opettajien mukaan

tällaiset vapaaehtoisten ryhmät ovat omiaan luomaan myönteistä kiusaamisen vastaista ilmapiiriä ja puuttumisen kulttuuria. Lisäksi nuorisotyöntekijän mukaan olennaista on vapaaehtoisryhmän monikielisyys ja -kulttuurisuus. Nuoret ymmärtävät suomenkielisiä aikuisia paremmin koulun käytävien tapahtumat ja tunnistavat olennaiset ryhmäilmiöt. Samalla tavalla ajatteli ainakin osa toiminnassa mukana olleista nuorista.

Ainaki must tuntuu, et niinku se on helppompi lähemmäs oman ikäsille puhuu, ku se et sä meet puhuu jollekki aikuiselle. Ja sit myöski ku me niinku enemmän saatetaan ymmärtää sitä paremmin ku ne aikuiset. (Ks. Helenius 2022, 41.)

Koulukiusaamisen ehkäisyn ohella arjen tason kuvauksista voi tunnistaa myönteisen opettajasuhteen taustalla mahdollisesti olevia prosesseja. Nämä prosessit liittyvät paljolti siihen, miten vapaaehtoistoimintaan mukaan tulevat nuoret omaksuvat uudenlaisia rooleja ja vastuunkantoa koulu-yhteisössä. Toiminnassa mukana olevien opettajien tulkinnan mukaan tämä on saattanut vaikuttaa siihen, miten muut opettajat suhtautuvat kenties aiemmin hankaliksi tapauksiksi nähtyihin oppilaisiin.

Voisko tossa olla jotain sellasta [...] että osa opettajista kattoo, että hei, toi on valittu [M-Crew-toimintaan]. Antasko se uuden mahdollisuuden sille sen opettajan silmissä?

M-Crew-toiminnassa mukana olleet nuoret esittivät haastateltujen opettajien kanssa samanlaisia tulkintoja. Nuorten näkemysten mukaan opettajat ja mahdollisesti muutkin koulun aikuiset näkivät heidät uusilla tavoilla tai ”hyvällä tavalla eri silmällä” sen jälkeen, kun nuoret olivat aloittaneet kiusaamisen

vastaisen vapaaehtoistyön. Nuoret kokivat opettajien suhtautuneen toimintaan myönteisesti ja kannustaen. (Helenius 2022, 35.)

Esimerkiksi mun opettaja, nii sehä on aika messissä kans ja niinku arvostaa mejän hommaa mitä me tehään. Ja jopa niinku luottamuski on tullu enemmän niinku opettajalta.

Vastuun ottaminen ja uusi rooli kouluyhteisössä näkyivät myös nuorten käsityksissä itsestään. Jo valinta mukaan vapaaehtoisnuorten ryhmään saattoi muuttaa kuvaa itsestä sosiaalisenä toimijana myönteisempään suuntaan: ”Heti ku kuuli et tuli valituks nii jotenki tuli semmonen... hyvä fiilis siitä ja semmonen et okei joo mä oonki varmaan ihan hyvä tyyppi.” (Helenius 2022, 34.) On hyvin mahdollista, että käsitys itsestä kyvykkäänä toimijana koulumaailmassa heijastuu myös siihen, minkälaisiksi suhteet opettajiin muodostuvat.

Padasjoen yhtenäiskoulu: nuorisotyö osana pienen paikkakunnan hyvinvointityötä

Padasjoen yhtenäiskoulu sijaitsee pienen kunnan taajama-alueella. Hallinnollisesti kouluun kuuluvat perusopetuksen kaikki vuosiluokat, mutta ala- ja yläkoulu toimivat erillisissä rakennuksissa. Lisäksi yläkoulun kanssa samoissa tiloissa on pieni lukio. Yläkoululaisia Padasjoella on noin 70 ja lukiolaisia noin 30. Osa yläkoululaisista taittaa koulumatkansa läheiseltä taajama-alueelta, mutta osa saapuu pidempien matkojen takaa pienemmistä kylistä ja maaseudulta.

Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn perusteella tilanne Padasjoen yläkoululaisten kouluhyvinvoinnin ja saatavilla olevan aikuistuen näkökulmista oli varsin hyvä. Tulokset olivat keskimääräistä paremmat luokkahengen, opettajasuhteen, vaikuttamismahdollisuuksien, koulukiusaamisen ja luottoaikuisen

osalta. Hyvien tulosten taakse päästäksemme toteutimme Padasjoella ryhmähaastattelun keväällä 2023. Haastatteluun osallistuivat koulun nuorisotyöntekijä ja kaksi opetushenkilöstön jäsentä. Haastateltavat nimesivät lukuisia tekijöitä, jotka ovat saattaneet johtaa vahvaan kouluhyvinvointiin ja kokemukseen aikuistuen saatavuudesta. Toisin kuin edellä Martinlaakson tapauksessa, haastateltavien tunnistamat tekijät liittyivät vähemmän koulun nykymuotoiseen nuorisotyöhön kuin paikkakunnan erityislaatuun ja koulun vahvasti resursoituihin tukirakenteisiin.

Käytännössä paikkakunnan erityislaatu tarkoitti pientä väestömäärää, pieniä luokkakokoja ja sitä, että sekä nuoret että aikuiset ammattilaiset oppivat väistämättä tuntemaan toisensa.

Näähän on tuntenut toisensa ja päiväkodista asti [...]. On jaettu A- ja B-luokaksi, mutta näähän on niin pieniä nää luokat.” (opetushenkilökunta)

[Nuoret] tuntee oikeesti omat luokkaverinsa pidemmältä ajalta [...] Ja opettajakin tuntee. (opetushenkilökunta)

Tuttuuden nähtiin ehkäisevän ulosjäämisen riskiä ja parantavan aikuisten mahdollisuuksia tunnistaa mahdollisia ongelmia nuorten arjessa ja ryhmissuhteissa. Lisäksi nuorten hyvinvoinnin edistämistä ja mahdollisiin ongelmiin tarttumista helpottivat kaikkien haastateltujen mukaan huokoiset rajat eri tahojen ja niitä edustavien ihmisten välillä. Kunnan eri sektorit, yhdistykset ja seurakunta ovat tottuneet tekemään asioita yhdessä. Lähes aina saatavilla on joku tuttu aikuinen: ”Täällä koulussa on aika paljon sellasia oikeesti välittäviä aikuisia, ketkä tuntee kaikki oppilaat ja pystyy tosi matalalla kynnyksellä puuttumaan kaikkiin oppilaiden huoliin” (nuorisotyöntekijä). Yliteltävien sektorira-

jojen ohella ja kenties sivutuotteena pienellä paikkakunnalla yksittäisten ammattilaisten toimenkuvat joustavat kulloistenkin tilanteiden ja tarpeiden mukaan: ”Välillä tuntuu, että me ollaan sellasia jokapaikanhöyliä kaikki [naurua]” (opetushenkilöstö).

Hyvät tulokset eivät kuitenkaan liittyneet ainoastaan paikkakunnan pieneen kokoon ja sen mukanaan tuomiin erityispiirteisiin. Kaikissa pienten paikkakuntien pienissä kouluissa tilanne ei ole suinkaan yhtä hyvä ainakaan Kouluterveyskyselyn valossa. Padasjoella kyse on todennäköisesti ollut jo pitkään jatkuneista panostuksista kouluhyvinvoinnin edistämiseen, oppilashuoltoon, ohjaukseen ja muuhun tukeen kouluarjessa: ”Me koulun aikuiset näytään aika hyvin oppilaille” (nuorisotyöntekijä). Haastateltavat korostivat erityisesti koulunkäynninohjaajien lukumäärää ja vahvaa panosta.

No mää nyt tiedän tuolla [anonymisoitu paikkakunta], jossa mulla on ystäviä töissä, jossa on tuhannen oppilaan yksikössä viis [koulunkäynnin ohjaajaa]. Meillä on alle 200 [oppilasta] ja seitsemän [koulunkäynnin ohjaajaa]. (opetushenkilöstö)

Koulunkäynnin ohjaajien lisäksi koululla oli käytössä verrattain suuri määrä muitakin nuorille tuttuja aikuisia. Yläkoulussa työskenteli esimerkiksi kokoaikainen erityisopettaja, ja koulun tiloissa vieraili säännöllisesti seurakunnan ja järjestöjen työntekijöitä. Haastateltavien tulkinta olikin, että tarjolla oleva runsas tuki ja aikuisten läsnäolo oli kenties paras selitys hyvälle tuloksille ja muutoinkin hyvälle tilanteelle. Heidän käsityksensä mukaan esimerkiksi erityisen tuen päätöksiä oli annettu Padasjoella lähialueen kuntia huomattavasti vähemmän oppilasmääriin suhteutettuna.

Muun aikuis- ja ammattilaistuen ohella kunnallinen nuorisotyö on ollut pitkään osa

Padasjoen koulun rakenteita. Vuoteen 2021 saakka nuorisotyötä oli tehty pääasiassa osana joustavaa perusopetusta. Tämän lisäksi kunnan etsivä nuorisotyöntekijä oli ollut mukana esimerkiksi pienryhmätoiminnassa ja seitsemäsluokkalaisten ryhmäytyksissä: ”Sanoisin, että vuosikymmenet on ollu aika tiivistä se yhteistyö.” Vuonna 2022 nuorisotyön hallinnointi ja työntekijän toimenkuva muuttuivat kuitenkin merkittävästi. Nuorisotyöntekijä siirtyi nuorisopalvelujen palkkalistoilta suoraan koulun rehtorin alaisuuteen. Samalla kokopäiväinen työ kytkeytyi aiempaa kokonaisvaltaisemmin koko koulu yhteisöön välituntitoiminnan, oppituntien, oppilaskunta-toiminnan, tapahtumien ja yksilökeskustelujen myötä. Opetushenkilöstöön kuuluva haastateltava tiivistää nuorisotyön historian Padasjoen koululla seuraavin sanankääntein: ”Koko ajan on nuorisotyö näkynyt koulun arjessa, nyt se vaan näkyy laajemmin.”

Nuorisotyön rooli kouluhyvinvoinnin ja -yhteisön rakentajana Padasjoella ennen vuotta 2022 on ollut pienempi kuin mitä se oli haastatteluhetkellä. Näin on vaikea nähdä, että nuorisotyön itsenäiset vaikutukset vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn tuloksiin olisivat mittavat. Nuorisotyö on kuitenkin jo pitkään ollut yksi osa Padasjoen yhtenäiskoulun pienehkön yhteisön vahvaa moniammatillista verkostoa – ja luultavasti osoitus koulun avoimuudesta ympäröiville tahoille ja niiden tarjoamalle tuelle ylipäättäen. Onkin todennäköistä, että nuorten kouluhyvinvointi ja kokemus aikuistuen saatavuudesta ovat rakentuneet juuri tämänkaltaisten prosessien kautta.

Myllykosken yhtenäiskoulu: hioutuneet yhdessä toimimisen rakenteet

Myllykosken yhtenäiskoulu sijaitsee taajama-alueella noin 15 kilometrin päässä Kouvolan keskustasta. Yhtenäiskouluun kuuluvat eri rakennuksissa sijaitsevat ala- ja yläkoulu.

Yläkoulussa on noin 200 oppilasta. Valtaosa oppilaista asuu koulun lähialueilla. Myllykoskella tekemässämme haastattelussa keväällä 2023 oli mukana yksi opetushenkilöstön jäsen, kaksi koulunuorisotyöntekijää ja yksi nuorisopalvelujen esihenkilö.

Haastateltavat kuvasivat Myllykoskea ”sosioekonomisesti haastavaksi alueeksi”. Yli kymmenen vuotta sitten tapahtuneen paperitehtaan lakkauttamisen jäljet näkyivät yhä alueella työttömyytenä ja taloudellisena eriarvoisuutena. Osalla perheistä on varaa lomamatkoihin ja mopoautoihin, kun taas osalla nuorista ei ole mahdollisuutta harrastaa tai viettää vapaa-aikaa kaupallisissa tiloissa. Tämän lisäksi haastateltavat kuvasivat varsin avoimesti sitä, kuinka he olivat havainneet pahoinvoinnin lisääntyneen alueella erityisesti viimeisen vuoden aikana ja koronarajoitusten jälkeen. Nuorten osalta tämä oli tarkoitannut tuen tarvetta liittyen yksinäisyyteen, kiusaamiseen, kaverisuhteisiin, päihteisiin ja yleiseen psyykkiseen pahoinvointiin.

Alueellisista ongelmista huolimatta kouluyhteisöä ja oppilaiden toimintaa kuvattiin pääosin myönteisesti. Esimerkiksi erilaisten retkien ja vapaa-ajan kohtaamisten aikana ”meidän oppilaat käyttäytyy tosi hienosti” (opetushenkilöstö). Kouluyhteisö näytti toimivan hyvin myös Kouluterveyskyselyaineiston valossa. Tulokset olivat keskimääräistä paremmat luokkahengen, opettajasuhteen, yhteisökuulumisen ja luottoaikuisen osalta. Haastattelun perusteella hyvien tulosten taustalla oli lukuisia tekijöitä ja toimintamalleja. Tulkintamme mukaan valtaosaa tekijöistä yhdisti opetushenkilöstön ja nuorisotyöntekijöiden pitkään jatkunut, suunnitelmallinen ja tiivis yhteistyö. Koulun opetushenkilöstöä edustava haastateltava näki tämänkaltaiset yhteistoiminnan perinteet nuorten hyvinvoinnin keskeisenä tekijänä: ”Jos ei olis tätä, niin meillä ois tosi paljon enemmän haasteita”.

Myllykosken yläkoulussa oli toiminut jo yli kymmenen vuoden ajan puolipäiväinen ja nuorisopalvelujen palkkaama nuorisotyöntekijä: ”Koulunuorisotyö Kouvolassa, niin täältä se on lähteny” (nuorisopalvelujen esihenkilö). Toinen puolikas työntekijän työajasta kohdentui vapaa-ajalle ja pääasias- sa nuorisotaloiltoihin samassa taajamassa. Puolipäiväisellä työntekijällä oli lisäksi aika ajoin käytettävissä työpari, joka työskenteli toisella koululla. Yläkouluun kohdentuvan työpanoksen lisäksi aiempina vuosina myös alakoulun puolella toimi puolipäiväinen nuorisotyöntekijä. Resurssit eivät kuitenkaan haastatteluhetkellä riittäneet alakoulutyöhön.

Osin pitkän historian seurauksena nuorisotyö oli kiinteä osa Myllykosken yläkoulun arkea, rakenteita ja dokumentointia: ”[Nuorisotyöntekijä] on yksi meidän henkilöstöä” (koulun opetushenkilöstö). Tämä näkyi monessa asiassa. Ensinnäkin, nuorisotyöntekijän toimipisteeksi oli muotoiltu tilava luokkahuone, jossa saattoi toteuttaa esimerkiksi yksilökeskusteluja tai pienryhmätoimintaa. Toisekseen, huolimatta siitä, että nuorisotyöntekijä ei virallisesti kuulunut koulun henkilöstöön, oli hänellä pääsy Wilmaan. Kolmanneksi, nuorisotyöntekijä piti lukujärjestykseen ja opetussuunnitelmaan kuuluvia tunteja esimerkiksi seksuaali- ja päihdekasvatukseen liittyen. Neljänneksi, monen muun koulunuorisotyöntekijän tapaan myös Myllykosken työntekijä kuului yhteisöllisen oppilashuollon työryhmään.

Haastateltavat näkivät, että edellä kuvattu vahva asema koulun rakenteissa sekä osittain samojen nuorten kanssa työskentely vapaa-ajalla avasi erinomaisen mahdollisuuden toimia linkkinä nuorten parissa työskentelevien tahojen kanssa sekä olla läsnä nuorten arjessa keskeisenä luotettavana aikuisena. Koulussa nuorisotyöntekijän keskeinen tehtävä oli yhdessä opettajien ja muun henkilöstön kanssa huolehtia nuorten vertais- ja ryhmäsuhteista

sekä koulusta yhteisönä. Opetushenkilöstön edustaja oli vakuuttunut yhdessä tekemisen toimivuudesta: ”Täällä tehdään äärettömän hyvää yhteistyötä opettajien ja nuorisopalvelujen kanssa [...] tehdään poikkeuksellisen paljon sitä yhteisöllistä työtä.” (opetushenkilöstö)

Rakenteiden ja koulunuorisotyöntekijän aseman lisäksi haastateltavat mainitsivat monia eri hyviksi havaittuja toimintamalleja, joiden toteuttamisessa nuorisotyöntekijällä oli ollut merkittävä rooli. Osin nuorisotyön myötä koululle oli kehittynyt vahva ryhmäytymisen kulttuuri. Ryhmäyttäminen ei koskenut ainoastaan nuoria, vaan myös heidän huoltajiaan. Nuorisotyöntekijä oli ollut mukana aloittamassa ryhmäyttävää toimintaa jo siinä vaiheessa, kun alakoulun kuudesluokkalaiset tutustuvat yläkouluun. Huoltajat oli saatu heille järjestettyyn tilaisuuteen siten, että heille kerrottiin tulevan lukuvuoden luokkajärjestelyistä. Tämä oli toiminut ”porkkanana” erityisesti nuorille, joille asia oli ensisijaisen tärkeä, ja he olivat pitäneet huolta huoltajien saapumisesta paikalle. Tämän lisäksi perinteisten vanhempainiltojen sijaan erityisesti oppilaanohjauksesta vastaava opettaja on järjestänyt oppilaille ja huoltajille yhteisiä ja luokkakohtaisia iltoja kolme kertaa yläkoulun aikana. Iltojen aikana on keskitytty enemmän yhdessä olemiseen ja ryhmäytymiseen kuin informaation jakamiseen opettajilta koteihin. Huoltajien ja nuorten yhteisten iltojen ohella nuorisotyöntekijän vastuulla on ollut ryhmäyttävä toiminta luokille ja toiminnan jatkuvuudesta huolehtiminen pitkin yläkouluvuosia.

Perheiden huomioimisen ja ryhmäyttävän toiminnan lisäksi yhtenä toimintamallina haastateltavat toivat esille systemaattisen ja vuosikelloon kirjattujen tapahtumien järjestämisen koululla. Keskeisenä ajatuksena on se, että koulusta tulisi nuorille yhteisöllinen ympäristö, jossa tapahtuu muutakin kuin koulunkäyntiä.

Tää koulu on sellanen ympäristö, et täällä järjestetään tosi paljon tapahtumia tähän koulunkäynnin oheen. Se on ehkä yks sellanen hyvinvointia lisäävä asia [...] Pääsee tekemään mukavia asioita kouluympäristössä. (nuorisotyöntekijä)

Kulloisestakin toimintamuodosta riippumatta nuorisotyöllä näytti olevan vahva rooli koulu-yhteisön muovaajana, kouluhyvinvoinnin edistäjänä ja aikuistuen tarjoajana Myllykoskella. Nuorisotyön merkitykset kytkeytyivät todennäköisesti työtä tukeviin rakenteisiin ja niiden pitkäaikaiseen muodostamiseen osana Myllykosken yhtenäiskoulua. Toiminta edellä kuvatuissa rakenteissa mahdollistaneen hyvien tulosten aikaansaamisen myös ajassa ja ympäristöissä, jotka eivät ole kaikkein otollisimmat kouluhyvinvoinnin muodostumiselle.

Johtopäätökset

Keskeinen tehtävämme osana Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa -osaamiskeskusta on ollut tuottaa tietoa koulu- ja oppilaitosnuorisotyön vaikutuksista. Tästä syystä lähdimme tutkimaan, missä määrin aiemmassa kirjallisuudessa tunnistetut ja kuntien itse raportoimat tavoitteet toteutuvat. Käytännössä analysoimme sitä, minkälaisia tilastollisia yhteyksiä on mahdollista tunnistaa yläkouluikäisten nuorten raportoiman kouluhyvinvoinnin ja saatavilla olevan aikuistuen sekä pitkäjänteisen ja vahvasti resursoitun koulunuorisotyön välillä. Samalla kuitenkin oletimme, että vaikutusten syntyminen ei tapahdu automaattisesti ja kaikkialla samalla tavalla. Niinpä pyrimme tapaustutkimusten avulla tunnistamaan ja ymmärtämään sellaisia rakenteita ja prosesseja, joiden myötä vaikutuksia voi syntyä.

Aiemmassa tutkimuksessa osoitimme, että yläkouluilla tehtävän nuorisotyön

keskeisiä tavoitteita olivat vertaissuhteiden ja kouluviihtyvyyden parantaminen sekä koulukiusaamisen ehkäiseminen (Kivijärvi ym. 2022, 58–61). Työn keskeiset tavoitteet paikantuvat nuorten ryhmien ja luokkien tasoille erotuksena yhtäältä yksilötasosta ja toisaalta koko koulun läpäisevästä yhteisötasosta. Näin ollen ei ole yllättävää, että myös tunnistamamme koulunuorisotyön vaikutukset liittyvät paljolti nuorten ryhmäsuhteisiin.

Tämän tutkimuksen keskeisin tulos on se, että yläkouluissa tehtävällä nuorisotyöllä näyttäisi olevan koulukiusaamista ehkäiseviä vaikutuksia. Koulukiusaaminen on verrattain vähäistä kouluissa, joissa on panostettu nuorisotyöhön. Koulukiusaaminen onkin tyypillisesti ryhmäilmiö, joka ilmenee opetustilanteiden sijaan useimmiten juuri niissä tiloissa, joissa nuorisotyöntekijät toimivat – koulujen pihilla, auloissa, käytävillä sekä ruokailu- ja pukuhuonetilaisissa (Julin & Rumpu 2018). On hyvin mahdollista, että nuorisotyöntekijät ehkäisevät jo läsnäolollaan kiusaamistilanteiden syntymistä. Toinen nyt hyödynnetyistä aineistosta ja aiemmasta tutkimuksesta (esim. Kiilakoski 2014; Kivijärvi ym. 2022) nouseva selitys on se, että nuorisotyöntekijät tekevät paljon luokkien ryhmäytyksiä. Nuorisotyöhön panostavissa yläkouluissa luokkahenki onkin keskimäärin hieman valtakunnallista keskiarvoa ja verrokkiryhmää parempi. Voi olettaa, että luokan ilmapiiriin turvalliseksi kokeminen ja kiusaamisen vähäinen esiintyvyys ovat yhteydessä toisiinsa. Kolmas havaitsemamme ja tilastollisesti merkitsevä ero liittyi vaikuttamismahdollisuuksiin koulussa. Näyttää siltä, että nuorisotyölle ominainen nuoria osallistava ote ja kenties rooli koulun muiden osallisuustoimintojen tukijana näkyy tuloksissa.

Myönteisten tulosten ohella on syytä muistaa, että nuorisotyöllä ei tämän aineiston

perusteella ole vaikutuksia yksilötason kokemuksiin tuen saamisesta koulun aikuisilta tai laajemmin kouluyhteisöön liittyviin kuulumisen kokemuksiin. Helpoin selitys tämänkaltaisten vaikutusten puuttumiselle on vahva keskittyminen ryhmä- ja luokkatasoiseen toimintaan. Yksilötasoisien ja aikuistukeen liittyvien vaikutusten puuttumista voi lisäksi selittää sillä, että nuorisotyöntekijöiden etäisyydet opettajiin ja oppilashuollon edustajiin jäävät joissakin kouluissa suuriksi (Kivijärvi ym. 2022, 64–67). Yhteisötason vaikutusten puuttuminen voi puolestaan johtua siitä, että niiden aikaansaaminen edellyttäisi vielä vahvempia panostuksia ja vuosikausien moniammatillista työskentelyä. Kärjistäen voi kuitenkin esittää, että ryhmätasosta kouluhyvinvointia edistäessään nuorisotyö päättyy myötäilemään koulutusjärjestelmän intressejä ja uudenlaisten kasvatuksellisten tavoitteiden, koulukulttuurien tai kriittisen kansalaisuuden edistäminen jää toissijaiseksi. Lopulta on todettava, että yhteisötason vaikutusten määrällinen osoittaminen nyt käytössä olleilla aineistoilla on vaikeaa.

Edellä kuvattujen myönteisten tulosten ja nollatulosten yhteydessä on hyvä pitää mielessä kolme seikkaa. Ensinnäkään nuorisotyöhön panostaminen ei näytä tuottavan toivottuja tuloksia kaikissa yläkouluissa. Toiseksi on selvää, että viime vuosien taloudellisista panostuksista huolimatta koulu- nuorisotyön resurssit ovat varsin vaatimattomat. Niissäkin kouluissa, joissa työskentelee kokopäiväinen nuorisotyöntekijä, kyse on kuitenkin lähes poikkeuksetta yhdestä ihmisestä vähintään useita kymmeniä ja tyypillisesti useampaa sataa oppilasta kohden. Koulunuorisotyölle asetettujen odotusten tuleekin olla maltillisia ja suhteuttaa ne taloudellisiin reunaehtoihin. Kolmanneksi on todennäköistä, että joissakin kouluissa havaitut vaikutukset saattavat selittyä ainakin osin nuorisotyöstä riippumattomilla tekijöillä.

Panostukset nuorisotyöhön voivat kertoa koulun hyvinvointia painottavasta orientaatiosta ja avoimuudesta moniammatilliselle yhteistyölle sekä koulun ulkopuoliselle maailmalle ylipäänsä. Toisin päin ilmaistuna voi ajatella, että nuorisotyön poissaolo koulusta kertoo koulukulttuurista, jossa oppiaineiden ulkopuolisia kasvatuksellisia tavoitteita ja nuorten hyvinvointia ei ole pidetty keskeisinä painopisteinä.

Tutkimuksemme perusteella vaikuttaakin siltä, että hyvien tulosten taustalla on sekä nuorisotyötä että siitä riippumattomia tekijöitä. Koulunuorisotyön mahdollisuuksien on tulkittu olevan sidoksissa koulussa vallitsevaan opettajakulttuuriin, rehtorin näkemyksiin ja hänen luomaansa pedagogiseen johtajuuteen sekä koulussa avautuviin yhteistyön mahdollisuuksiin. Näiden taustalla on myös kysymys koulun moniammatillisuudesta, sekä siitä, missä määrin johtamisen rakenteet tukevat moniammatillista työtä. (Kiilakoski 2014.)

Tekemämme kolme tapaustutkimusta avaavat koulunuorisotyön onnistumisen edellytyksiä ja kuvaavat tarkemmin kouluhyvinvoinnin rakennuspalikoita. Valitsimme tutkimuskouluiksi sellaisia kouluja, joissa nuoret raportoivat keskimäärin vahvasta kouluhyvinvoinnista. Tapaukset olivat erilaisia, mutta niistä voi löytää myös yhdistäviä piirteitä. Kaikissa kouluissa oli nähtävissä pitkäjänteinen yhteistyö ja myönteinen suhtautuminen siihen. Kouluissa nuorista puhuttiin enemmän vahvuuksien kuin ongelmien kautta pitäen samalla esillä kouluhyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen liittyviä kysymyksiä. Asennetason tekijöiden lisäksi kaikissa kouluissa oli kehitetty omanlaisiaan malleja, joissa nuorisotyöntekijällä on tunnustettu asema ja mahdollisuus hyödyntää osaamistaan monipuolisesti osana koulu maailman kelloon sidottua aikajärjestystä (Hoikkala & Paju 2013) niin yksittäisten päivien kuin lukuvuosien tasoilla. Yhdessäkään

tapaustutkimuksen kohteeksi valikoituneessa koulussa nuorisotyöntekijällä ei ollut vain yhtä ja rajattua tehtävää, vaan työntekijän toimenkuvaan sisältyi monenlaista työtä sekä oppilaiden että koulun muiden ammattilaisten kanssa.

Tekemämme tutkimuksen ei ole tarkoitus olla viimeinen sana siitä, mitkä ovat koulu- nuorisotyön vaikutukset ja miten ne syntyvät, kustannusvaikuttavuudesta puhumattakaan. Nähdäksemme tutkimustamme voi kuitenkin pitää painavana puheenvuorona sen puolesta, että koulunuorisotyöllä on mahdollista vaikuttaa nuorten hyvinvointiin ja kouluissa viihtymiseen myönteisillä tavoilla. Tämän lisäksi tutkimus avaa arjen tasolle kurottavia näkymiä siitä, minkälaisen tekijöiden varassa nuoret ja kouluilla toimivat aikuiset voivat rakentaa koulusta paremman paikan nuorille.

Lähteet

- Aluehallintovirasto (2020) Korona-avustuksilla lisää tukea ja kohtaavia aikuisia lasten ja nuorten arkeen. Tiedote 13.11.2020. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/korona-avustuksilla-lisaa-tukea-ja-kohtaavia-aikuisia-lasten-ja-nuorten-arkeen?publisHerId=69818103&releaseId=69893902> (Viitattu 19.4.2021.)
- Arseneault, Louise (2018) Annual Research Review: The persistent and pervasive impact of being bullied in childhood and adolescence: implications for policy and practice. *J Child Psychol Psychiatry* 59 (4), 405–421. doi: 10.1111/jcpp.12841.
- Astbury, Brad & Leeuw, Frans (2010) Unpacking Black Boxes: Mechanisms and Theory Building in Evaluation. *American Journal of Evaluation* 31 (3), 363–381.
- Bowie, Vaughan (2002) *Youth work in educational settings*. University of Western Sydney.

- Bradford, Simon & Byrne, Siobain (2010) Beyond the boundaries: resistances to school-based youth work in Northern Ireland. *Pastoral Care in Education* 28 (1), 19–31. <https://doi.org/10.1080/02643940903535967>
- Broadbent, Robyn & Hart, Karen & Papadopoulos, Theo (2019) *The Hester Hornbrook Academy Classroom Youth Worker Research Project*. Final Report. Melbourne: Victoria University. <https://www.mcm.org.au/-/media/mcm/content-repository-files/the-hester-hornbrook-academy-classroom-youth-worker-research-project.pdf> (Viitattu 9.8.2023.)
- Coburn, Annette (2010) Youth work as border pedagogy. Teoksessa Janet Batsleer & Bernard Davies (toim.) *What is Youth Work?* Exeter: Learning Matters, 33–46.
- Coburn, Annette. & Gormally, Sinéad (2015) Youth Work in Schools. Teoksessa G. Bright (toim.) *Youth work: histories, policy and contexts*. Lontoo; New York: Palgrave Macmillan, 34–46. <https://hull-repository.worktribe.com/preview/1094731/2018-09-30%2013734%20Gormally.pdf> (Viitattu 9.8.2023.)
- Corney, Trudi (2006) Youth work in schools: Should youth workers also be teachers? *Youth Studies Australia* 25 (3), 17–25.
- Eriksson, Päivi & Koistinen, Katri (2005) *Mönneläinen tapaustutkimus*. Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 4. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Gretschel, Anu & Hästbacka, Noora (2016) *Onnistunut monialainen nuorten kohtaamisen malli – arviointi Kaikki käy koulua-toiminnan vaikutuksista*. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus.
- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2017) *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista – Nuorisobarometrin erillisnäyte*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Harinen, Päivi & Halme, Juha (2012) *Hyvä, paha koulu – Kouluhyvinvointia hake-massa*. Helsinki: Suomen UNICEF & Nuorisotutkimusseura.
- Helenius, Iina (2022) *Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön merkitys nuoren sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden kokemuksen rakentumisessa*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hietanen-Peltola, Marke & Vaara, Sarianna & Laitinen, Kristiina (2019) *Koulupsykologipalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhuollon seurannasta*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Hoikkala, Tommi & Kuivakangas, Johanna (2017) Repa, Kirsti ja maisteri nuorisopedagogiikoiden pyörteissä – johdanto. Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Julkaisuja 42, Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura, 10–32.
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2013) *Apina pulpetissa. Ysiluokan yhteisöllisyys*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hännikäinen-Uutela, Anna-Liisa & Penttinen, Pekka (toim.) (2023) *Koulunuorisotyö*. Mikkeli: Xamk.
- Janhunen, Kirsi-Marja (2013) *Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana*. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Jeffs, Tony (2007) Crossing the divide: school-based youth work. Teoksessa Roger Harrison & Cathy Benjamin & Sheila Curran & Rob Hunter (toim.) *Leading Work with Young People*. Lontoo: Sage UK, 97–108.
- Julin, Sami & Rumpu, Nina (2018) Työrauhan ja turvallisen oppimisympäristön arviointi perusopetuksessa ja

- lukiokoulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 6:2018. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2018/05/KARVI_0618.pdf (Viitattu 15.9.2023.)
- Jurvanen, Susanna & Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti & Laine, Sofia & Nyman-Kurkiala, Pia & Siegrids, Anna (2021) Mitä koulunuorisotyö on? Tutkimuskatsaus koulunuorisotyön määritelmiin ja tavoitteisiin. Nuorisotutkimuksen Näkökulma-kirjoitussarja. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma75>
- Kalliomaa, Johanna & Ahonen-Walker, Mari (2019) *Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2019*. Helsinki: Kuntaliitto.
- Kiilakoski, Tomi (2014) *Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (2018) Johdanto: miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä? Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino, 8–28.
- Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie (2015) *Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi & Lanas, Maija (2022) Kahden kehän koulu. Teoksessa Maija Lanas & Tomi Kiilakoski (toim.) *Häiriö? Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Tampere: Vastapaino, 151–174.
- Kivijärvi, Antti & Aaltonen, Sanna & Välimäki, Vesa (2019) Feasibility of an online discussion group as a component of targeted youth work in Finland. *Children and Youth Services Review* 105.
- Kivijärvi, Antti & Aaltonen, Sanna & Forma, Leena & Myllylä, Martta & Rissanen, Pekka (2020) Quality of Life Among Finnish Young Adults Not in Employment or Education. *Applied Research in Quality of Life* 15, 757–774.
- Kivijärvi, Antti & Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Leskinen, Juha (2022) *Hidasta kasvua ja lisääntyviä vastuita. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021*. Lahti & Helsinki: Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus (Kanuuna) & Nuorisotutkimusseura.
- Kivijärvi, Antti & Korkiamäki, Riikka (2023) ”Kaverit auttaa aina” – Ikätoverisuhteet ja resilienssi. Teoksessa Antti Kivijärvi (toim.) *Läpi Kriisien. Nuorisobarometri 2022*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 137–150.
- Kolehmainen, M. & Lahtinen, P. (2014) *Nuorisotyötä koulussa. Yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen*. Helsinki: Humak. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/93302/978-952-456-174-7.pdf?sequence=1> (Viitattu 19.4.2021.)
- Korkiamäki, Riikka & Wirola, Vilma (2023) Hyödyllistä ja häiritsevää: nuorten vertaissuhteet opettajien tulkitsemina voimavaroina ja ongelmina. Teoksessa Maija Lanas & Tomi Kiilakoski (toim.) *Häiriö? Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Tampere: Vastapaino, 129–150.
- Koski, Pasi & Keinänen, Heli & Laakkonen, Eero & Kärki, Tomi & Kempainen, Lauri & Aerila, Juli-Anna & Orell, Miina (2023) Oppilaiden hyvinvointi poikkeusolojen etäopetuksessa. *Nuorisotutkimus* 41 (1), 3–18.
- Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.) (2007) *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lumme, Marika (2022) Martinlaakson koulussa kiusataan vähiten vantaalaiskouluisista – Onko tässä syy parhaaseen tulokseen?

- Vantaan Sanomat 3.9.2022.
- Markkanen, Eeva Liisa & Pusa, Aino-Maria (2023) Sitouttavan kouluyhteisötyön arviointi. Arvioinnin loppuraportti. Julkaisut 20:2023, Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2023/08/Karvi_2023.pdf (Viitattu 14.9.2023.)
- Moore, Graham & Evans, Rhiannon & Hawkins, Jemma & Littlecott, Hannah & Melendez-Torres, GJ & Bonell, Cris & Murphy, Simon (2019) From complex social interventions to interventions in complex social systems: Future directions and unresolved questions for intervention development and evaluation. *Evaluation* 25 (1), 23–45.
- Nieminen, Juha (2023) Koulu- ja oppilaitostyö nuorisotyön professionaalisenä pyrkimyksenä. Teoksessa Anna-Liisa Hännikäinen-Uutela & Pekka Penttinen (toim.) *Koulunuorisotyö*. Mikkeli: Xamk, 16–33.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021) *Toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Ord, Jon (2016) *Youth work process, product and practice: creating an authentic youth work curriculum in work with young people*. New York: Routledge.
- Patton, Michael (2014) Qualitative inquiry in utilization-focused evaluation. Teoksessa Leslie Goodyear & Eric Barela & Jeniffer Jewiss & Janet Usinger (toim.) *Qualitative inquiry in evaluation: From theory to practice*. San Francisco: Jossey-Bass, 25–54.
- Pawson, Ray (2013) *The Science of Evaluation. A Realist Manifesto*. Lontoo: Sage.
- Pawson, Ray & Tilley, Nicholas (1997) *Realistic Evaluation*. Lontoo: Sage.
- Pawson, Ray & Tilley, Nicholas (2004) *Realist Evaluation*. Lontoo: British Cabinet Office.
- Pisani, Maria (2023) A Tale of Two Sophias: A Proposal for Critical Posthuman Youth Work, and Why We Need It. *Youth* 3 (2), 702–714. <https://doi.org/10.3390/youth3020046>
- Robson, Colin (2000) *Small-Scale Evaluation*. Lontoo: Sage.
- Sayer, Andrew (2000) *Realism and Social Science*. Lontoo: Sage.
- Salmivalli, Christina (2010) Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior* 15 (2), 112–120. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.007>
- Valtioneuvosto (2023) *Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Vauhkonen, Teemu & Hoikkala, Tommi (2020) *Syrjäytymisen lasku. Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Vedung, Evert (2010) Four waves of evaluation diffusion. *Evaluation* 16 (3), 263–277.
- Wiss, Kirsi & Halme, Niina & Hietanen-Peltola, Marke & Ståhl Timo (2017) *Perusopetuksen opiskeluhuollon tilannekuva 2017 – Yhdenvertaisuus haasteena yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä työssä*. Tutkimuksesta tiiviisti 23, syyskuu 2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Liite 1. Koe- ja verrokkiryhmiin kuuluvat koulut

	Koeryhmä	Verrokkiryhmä
Koulu 1	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Päijät-Häme, noin 340 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu maaseutumaisella alueella, Pohjanmaa, noin 170 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 2	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Päijät-Häme, noin 270 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu taajama-alueella, Etelä-Karjala, noin 70 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 3	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Päijät-Häme, noin 230 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yläkoulu maaseutumaisella alueella, Keski-Pohjanmaa, noin 100 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 4	Yhtenäiskoulu taajama-alueella, Pirkanmaa, noin 200 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Satakunta, noin 340 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 5	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Pirkanmaa, noin 340 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Satakunta, noin 340 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 6	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Pirkanmaa, noin 400 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Satakunta, noin 100 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 7	Yhtenäiskoulu maaseutumaisella alueella, Päijät-Häme, noin 40 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu maaseutumaisella alueella, Etelä-Savo, noin 30 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 8	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Etelä-Savo, noin 340 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu maaseutumaisella alueella, Pohjois-Pohjanmaa, noin 100 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 9	Yhtenäiskoulu taajama-alueella, Kanta-Häme, noin 100 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu maaseutumaisella alueella, Pirkanmaa, noin 130 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 10	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Kanta-Häme, noin 200 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu maaseutumaisella alueella, Kanta-Häme, noin 50 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 11	Yhtenäiskoulu maaseutumaisella alueella, Kanta-Häme, noin 40 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Satakunta, noin 130 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 12	Yhtenäiskoulu taajama-alueella, Kymenlaakso, noin 125 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Satakunta, noin 340 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 13	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Kymenlaakso, noin 270 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Lappi, noin 130 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 14	Yhtenäiskoulu taajaan asutulla alueella, Päijät-Häme, noin 340 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Lappi, noin 170 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta

Koulu 15	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Päijät-Häme, noin 270 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Lappi, noin 100 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 16	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Päijät-Häme, noin 340 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu maaseutumaisella alueella, Pohjois-Savo, noin 70 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 17	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Päijät-Häme, noin 170 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Uusimaa, noin 200 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 18	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Päijät-Häme, noin 270 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Uusimaa, noin 170 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 19	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Päijät-Häme, noin 440 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Kymenlaakso, noin 270 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 20	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Päijät-Häme, noin 170 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	Yläkoulu kaupunkimaisella alueella, Kymenlaakso, noin 200 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta
Koulu 21	Yhtenäiskoulu kaupunkimaisella alueella, Uusimaa, noin 270 kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilasta	
Yhteensä	Kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilaita yhteensä noin 5080 ja kyselyvastaajia 3822 (noin 75 %)	Kahdeksannen ja yhdeksännen vuosiluokan oppilaita yhteensä noin 3210 ja kyselyvastaajia 2455 (noin 76 %)

”OSALLISUUDEN KOKEMUS JA SE OSALLISUUSTOIMINTA SIELLÄ ARJESSA.”

Nuorisotyöntekijöiden näkemyksiä osallisuuden merkityksestä työssään

EILA KAUPPINEN & TOMI KIILAKOSKI

Tiivistelmä

Osallisuutta on Suomessa käytetty lapsi- ja nuorisopolitiikan keskeisenä käsitteenä 2000-luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä alkaen. Osallisuus kytketään mahdollisuuteen osallistua politiikkaan, palveluiden järjestämiseen ja yksilön omiin asioihin arjessaan sekä mahdollisuuteen löytää oma paikkansa yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla. Artikkelissa osallisuuden eri ulottuvuuksia erotellaan käyttäen käsitteitä poliittinen ja sosiaalinen osallisuus. Näillä kahdella osallisuuden ulottuvuudella on toisiinsa liittyviä ja eriäviä tavoitteita. Tutkimme, miten nuorisotyöntekijät hahmottavat osallisuutta työnsä tavoitteena: sitä, millainen merkitys nuorten osallisuudella on nuorisotyöntekijöille ja miten nuorisotyössä edistetään osallisuuden sosiaalista ja poliittista ulottuvuutta. Aineisto koostuu 13 Helsingin nuorisopalveluiden työntekijän yksilöhaastattelusta ja 17 ryhmäkeskustelusta. Nuorisotyöntekijät hahmottavat osallisuustehtävänsä yhdistelmänä sosiaalista ja poliittista osallisuutta, joista ensimmäinen luo edellytyksiä jälkimmäiselle. Nuorisotyöntekijöiden ammattikunnan puheessa osallisuudella on selkeä ja tunnistettu asema.

Asiasanat: osallisuus, yhteisöllisyys, vaikuttaminen, nuorisotyö, nuorisopolitiikka

Johdanto

Osallisuudesta on 2000-luvun mittaan kehkeytynyt yksi lapsi- ja nuorisopolitiikan keskeisistä käsitteistä. Nykyisessä merkityksessään se tuli osaksi suomalaista hallintokulttuuria vuonna 1997, jolloin sisäministeriö käynnisti hankkeen, jonka tarkoituksena oli tukea hallinnon avoimuutta sekä edistää kuntalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon. Lapsi- ja nuorisopolitiikassa

osallisuus alkoi muuttua keskeiseksi käsitteeksi 2000-luvun ensimmäisenä vuosikymmenenä. Tällöin osallisuuden alaan luettiin lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksien kasvattamisen lisäksi syrjäytymisen ehkäisy ja sosiaalinen vahvistaminen. (Kiilakoski 2017; Kiilakoski 2021b.) Samaan aikaan Euroopan Unioni alkoi edistää osallisuutta tai osallistumista tukevaa politiikkaa (Meriluoto & Litmanen 2019, 10). Suomalaisten ja eurooppalaisten kehityskulkujen takana

vaikutti laajempi osallisuuskäänteeksi kutsuttu hallintotavan muutos, joka pyrki yhdistämään erilaisia toimijoita yksityissektorilta julkiseen valtaan, kansalaisyhteiskunnasta viranomaisiin ja edustuksellista osallisuutta painottavista toiminnoista epämuodollisiin tapoihin tukea osallisuutta arjessa ja lähiympäristössä (Bherer ym. 2016).

Lapsen oikeuksien komitea totesi jo vuoden 2009 yleiskommentissaan, että “viime vuosien aikana on syntynyt laajalle levinnyt käytäntö, johon viitataan yleisesti käsitteellä ‘osallistuminen’ ... Käsite on muuttunut ja kehittynyt ja on nykyisin laajassa käytössä” (YK:n lapsen oikeuksien komitea 2009). Suomalaiselle keskustelulle oman vivahteensa tuo kuulemisen käsitteen samaistaminen usein osallisuuteen. Lisäksi suomalaisessa lainsäädännössä on tapana erottaa mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen (Pajulammi 2014), jolloin lasten oikeuksien sopimuksen 12. artiklan kuulemisvelvoite tulee tulkituksi pelkkää mielipiteen ilmaisua vaativampana prosessina. Osallistuminen ja osallisuus kytketään siis mahdollisuuteen osallistua politiikkaan, palveluiden järjestämiseen ja yksilön omiin asioihin arjessaan. Samalla osallisuudella viitataan mahdollisuuteen löytää oma paikka yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla. Käytämme tekstissämme näistä yhteenliittyvistä mutta eriävistä tavoitteista käsitteitä poliittinen ja sosiaalinen osallisuus.

Kuten tämän raportin tilasto-osiossa on todettu, erityisesti koronavuosien jälkeen nuorten osallisuus ja siihen liittyvät tehtävät ovat kasvattaneet merkitystään kunnallisessa nuorisotyössä (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyön tehtävät). Tutkimme tässä artikkelissa, miten nuorisotyöntekijät hahmottavat osallisuuden merkitystä omassa työssään. Nuorisotyöntekijät ovat usein vastuussa nuorisovaltuustoista ja niitä vastaavista elimistä. Heillä on oma tehtävänsä kuntalain ja nuorisolain kuulemisvelvoitteiden edistäjinä.

Lisäksi erityisesti kohdennettua nuorisotyötä tehdään sellaisten nuorten kanssa, joiden koulutus- ja työelämäpoluissa on katkoksia. Nuorisotyöntekijät osallistuvat siis ammattikuntana sekä osallisuuden poliittisten että sosiaalisten ulottuvuuksien tukemiseen. Näiden taustalla on nuorisotyön lähtökohta, jonka mukaan asiakkaana on nuori kokonaisuudessaan ja toiminnan on oltava nuorilähtöistä. Näin osallisuus on osa nuorisotyön ammatin perustelua (Corney ym. 2021).

Osallisuuden poliittinen ja sosiaalinen ulottuvuus

Osallisuuden käsitettä on sen yleisyydestä huolimatta – tai ehkä juuri sen takia – kritisoitu monitulkintaisuudesta. Kansainvälisessä, englanninkielisessä keskustelussa todetaan usein, ettei osallisuudelle ole yleisesti jaettua määritelmää (esim. Theis 2010) ja että käsitettä ei aina ymmärretä samalla tavalla ja että se on sumuinen (Corney ym. 2020, 7–9). Ongelmaa on ratkaistu kehittämällä teoreettisia malleja. Tunnettuja osallisuuden malleja ovat kehittäneet muun muassa osallisuuden portaista puhunut Roger Hart (1992) sekä porrasidean säilyttänyt, mutta aikuisten vastuuta ja organisaation rooleja korostanut Harry Shier (2001). Portaista ja niihin liittyvästä ajatuksesta jaksoittaisesta etenemisestä mallinsa ovat irrottaneet tilaa, ääntä, yleisöä ja vaikutusta teoretisoinut Laura Lundy (2007) ja osallistumisen turvallisuutta ja paikkasidonnaisuutta korostaneet Helen Cahill ja Babak Dadvand (2018). (Malleista ks. Corney ym. 2020, 13–17; Kiilakoski 2020, 7–13.) Osallisuusmalleille tyypillistä on, että ne lähtevät liikkeelle oikeudesta osallistua sekä tarpeesta kehittää tätä oikeutta tukevia toimintoja (Corney ym. 2020, 17). Teoreettisten lähtökohtien ja mallien kirjon ohella myös käytännön

toimenpiteet ovat moninaisia. Kriittisesti on puhuttu osallisuuteen liittyvästä alituisesti muuttuvasta jargonista (Corney ym. 2021).

Osallisuus nimetään ja käsitteellistetään eri tavoin eri kielissä, mikä vaikeuttaa johdonmukaista käsitteen määrittelemistä. Kuvaavaa on, että suomenkielisessä tutkimuskeskustelussa sana 'osallisuus' voidaan hahmottaa käännökseksi käsitteille *belonging* (Stenvall 2020, 20), *engagement* (Niemi ym. 2010), *inclusion* (Mäntyneva & Hiilamo 2018, 18), *involvement* (Närhi ym. 2015, 232) sekä *participation* (Nivala 2021, 39). Erityisesti sanasta *participation* kiistellään, ja se voidaan kääntää myös termillä osallistuminen. Kriittisen näkökulman mukaan *participation* viittaa pikemminkin suomen kielen osallistumiseen kuin vahvempaan osallisuuteen, ja termi on siksi rajatapaus, kun osallisuuden käsitettä pohditaan (Nivala 2021, 39). Kuitenkin säännönmukaisesti puhutaan osallisuudelle, kuten osallisuuden portaista, silloin kun englanninkielisenä terminä on juuri *participation*. Voi siis todeta, että osallisuuden käsitteestä ja erityisesti sen vastinpareista tieteen valtakielellä, englanniksi, vallitsee huomattavaa erimielisyyttä. Osallisuuden käsitteellä on myös erityinen kotimainen käyttöympäristö, ja siksi osallisuudesta kirjoitettaessa on huomioitava termin kielispesifi luonne.

Myös suomalaisessa keskustelussa on todettu, että osallisuuden käsite on sekä vaikea että laeva (Isola ym. 2017, 3), että osallisuus tai osallistuminen on muuntunut muotisanaksi, joka voi eri yhteyksissä tarkoittaa useita eri asioita (Stenvall 2018, 17), ja että siitä ei vallitse yksimielisyyttä ja että osaltaan tätä sumentaa osallisuustoimien paikantuminen eri hallinnonaloihin (Kiilakoski 2021b). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tutkijat ovat Suomessa kehittäneet mittariston osallisuuden arvioimiseksi sekä testanneet mittariston toimivuutta. Heidän

painopisteensä on pikemminkin yhteisöön kiinnittymisessä kuin vaikuttamisessa. Myös he korostavat, ettei käsitteestä (*inclusion*) ole olemassa kansainvälistä yksimielisyyttä (Leeman ym. 2021, 401).

Pidämme olennaisena lähtökohtana, että osallisuuden käsitteellä kuvataan kiinteää suhdetta yksilön ja häntä ympäröivän sosiaalisen kokonaisuuden välillä. Osallisuuden käsitteellä hahmotetaan usein päämäärää, joka on jollakin tavalla normatiivisesti toivottu tai tavoiteltava (ks. Nivala 2021, 44). Tavoitteena on, että yksilölle on muodostunut kokemuksellinen, toiminnallinen ja tunnetason suhde johonkin itseään isompaan kokonaisuuteen, kuten ryhmään, luokkaan, yhteisöön, työelämään, perheeseen tai yhteiskuntaan. Osallisuutta arvioitaessa oleellista on yksilön kokemus yhteisöön kuulumisesta, kuulluksi tulemisesta, arvostuksesta sosiaalisissa suhteissa sekä mahdollisuuksista vaikuttaa omaan elämäänsä (Nikka & Günther 2023, 45). Usein korostetaan, että lasten osallisuus edellyttää huomion kiinnittämistä rakenteisiin, jotka estävät lasten näkemysten kuuntelua tai säilyttävät heitä vajaan asemassa omista yhteisöissään. Monen tutkijan mukaan tällaista tilaa ei olla vielä saavutettu. Siksi osallisuutta tulisikin tukea joukolla jaettuina periaatteina, joita käytetään oman toiminnan arviointiin (mm. Shier 2001; Lundy 2007, 932; Corney ym. 2021).

Omassa ajattelussamme lähdemme siitä, että osallisuudessa on kolme keskeistä elementtiä. Ensimmäiseksi, lapsella tai nuorella on oltava tunnustettu ja tunnustettu asema yhteisössä. Viittaamme asemalla niin julkilausuttuihin kuin lausumattomiin normeihin sekä näitä tukeviin rakenteisiin sekä puhetapoihin. Toiseksi, tämän aseman puitteissa tulee syntyä lasten ja nuorten omaa toimintaa. Kolmanneksi, tämän toiminnan tulee synnyttää osallisuuden tunnetta lapsille ja nuorille itselleen eli lasten ja nuorten on

tunnistettava tämän toiminnan merkitys itselleen. (Kiilakoski ym. 2012.) Lähdemme siitä, että osallisuudella on filosofisen logiikan kieltä käyttäen kolme välttämätöntä mutta ei yksinään riittävää ehtoa: asema, syntynyt toiminta ja tämän toiminnan synnyttämä kokemus. Tämä määritelmä korostaa nuorisotutkimukselle tyypillisesti nuorten toimijuutta ja oikeutta määritellä itseään koskevia asioita, mutta pitää sisällään rakenteellisiakin näkökulmia. Näitä rakenteita olemme aiemmassa tutkimuksessamme tutkineet käytäntöarkkitehtuuriteorian näkökulmasta, jolloin osallisuuden taustalla korostuvat erilaiset kulttuuris-diskursiiviset, ekonomis-taloudelliset ja sosiaalis-poliittiset ennakkoehdot (Kiilakoski & Niemi 2021; käytäntöarkkitehtuuriteoriasta ks. Rauksen, Kiilakosken ja Honkatukian artikkeli tässä teoksessa).

Suomalaiseen lapsia ja nuoria koskevaan osallisuuskeskusteluun on kytkettyyn alusta lähtien kaksi toisiinsa liittyvää, mutta erillistä teemaa: nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen tuki sekä sosiaalinen vahvistaminen tai syrjäytymisen ehkäisy. Tulkintamme mukaan näitä kahta ulottuvuutta voidaan tutkia ilmentymänä yleisemmästä jaosta osallisuuden kahteen ulottuvuuteen, poliittiseen ja sosiaaliseen osallisuuteen. Alun pitäen Nigel Thomasin (2007) tekemässä jaottelussa korostetaan, että osallisuus voi tähdätä joko vaikuttamiseen ja päätöksentekoon, vallan jakamiseen ja poliittiseen keskusteluun tai yhteisöllisyyteen ja jäsenyyteen. Omissa tutkimuksissamme olemme käyttäneet erottelua tutkiessamme asioita, joihin nuoret ovat voineet vaikuttaa ja osallisuuden kenttiä, jotka ovat heille itselleen tärkeitä (Kiilakoski ym. 2012; Kiilakoski 2017; Maunu & Kiilakoski 2018; Niemi & Kiilakoski 2020). Näiden tutkimusten mukaan sosiaalinen osallisuus on lapsille ja nuorille keskeisempää kuin poliittinen osallisuus. Myös kuntouttavan työtoiminnan tutkimuksessa on todettu, että

osallisuutta tapahtuu pikemminkin työtoiminnan sosiaalistavissa elementeissä kuin laajemmissa yhteiskunnallisissa elementeissä (Mäntyneva & Hiilamo 2018).

Poliittisen osallisuuden kieliopin keskeisiä käsitteitä ovat vaikuttaminen, päätöksenteko, vallan jakaminen ja saaminen. Poliittista osallisuutta kehystää se, että länsimaiselle ajattelulle on leimallista ajatella, että politiikka edellyttää tiettyä kehitystasoa. Rajaksi useimmissa länsimaissa on määritelty 18 vuotta, vaikka ikärajan alentamisesta käydäänkin keskusteluja. Tällä rakenteellisella ratkaisulla on ehkäisty se, että alle 18-vuotiaat nuoret voisivat äänestää tai asettua ehdolle vaaleissa. He jäävät tämän takia virallisen päätöksenteon ulkopuolelle. Lapsia ja nuoria varten onkin kehitetty erilaisia tapoja vaikuttaa. Suurin osa suomalaisten nuorten osallistumismekanismeista jäljittelee perinteisen edustuksellisen demokratian ryhmämuotoisia rakenteita, kuten oppilaskunnan hallitukset, nuorisovaltuustot tai erilaiset kuulemistilaisuudet. Käyttämässämme erotelussa poliittinen osallisuus kattaa suoran, osallistuvan, julkisen keskustelun kautta tapahtuvan tai jopa vastademokraattisen vaikuttamisen. Poliittinen osallisuus liittyy tyypillisesti päätöksentekoon, muutosten aikaansaamiseen, julkiseen keskusteluun tai harkintaan. Se hahmottuu suhteena päätöksentekoprosesseihin ja kykynä saada aikaan muutoksia lähiympäristössä tai laajemmin yhteiskunnassa. (Thomas 2007, 206–207; Kiilakoski ym. 2012.)

Sosiaalisen osallisuuden kieliopissa korostuvat yhteisöllisyys, jäsenyys, positiivinen keskinäisriippuvuus, vertaisuus ja myönteiset sosiaaliset suhteet (Thomas 2007, 206–207; Kiilakoski ym. 2012). Ajattelemme filosofi Axel Honnethia seuraten, että sosiaalinen osallisuus on perusta myönteiselle näkemykselle itsestä. Honneth (2005) korostaa, että ihmisestä tulee yksilö lopullisesti vasta,

kun hänelle merkitykselliset muut ihmiset tunnustavat hänen positiivisen arvonsa yhteisölle. Aiemmissa tutkimuksissamme olemme sekä alakouluikäisiä lapsia että ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevia nuoria tutkittuamme todenneet, että heille sosiaalinen osallisuus on luonteva osa arkea, mutta poliittinen osallisuus vieraampaa. Myönteiset yhteisösuhteet näyttävätkin olevan oleellisia ihmisen kokemalle osallisuudelle. Osallisuuden tarkastelu vuorovaikutuksena mahdollistaa sen analysoinnin yksilön minäkokemuksena, ryhmätason ilmiönä sekä organisaatioiden ja yhteisöjen jäsenyytenä. (Maunu & Kiilakoski 2018, 115; Niemi & Kiilakoski 2020; ks. myös Honneth 2005, 92–139.)

Osallisuus nuorisotyössä

Suomalaisen lapsi- ja nuorisopolitiikan voi kuvata läpikäyneen osallisuuskäänteen viimeistään 2000-luvun aikana. Osallisuudesta säädetään esimerkiksi perustuslaissa, koulutuksen lainsäädännössä ja lastensuojelulaissa. Vuonna 2016 uusitun nuorisolain ensimmäinen tavoite on ”edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa” (Nuorisolaki, §3). Vuoden 2007 lastensuojelulain neljäs luku käsittelee lasten osallisuutta, ja pykälän 20 mukaan on ”selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon” lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla (Lastensuojelulaki, §20). Vuonna 2013 perusopetuslakiin lisättiin pykälä, joka korostaa, että opetuksen järjestäjän vastuulla on ”edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta”. Käytännön keinona on suomalaiselle osallisuuskulttuurille tyypillisesti edustuksellisia rakenteita mukaileva oppilaskuntatoiminta. (Perusopetuslaki, §47a.) Osallisuudesta puhutaan

myös lapsistrategiassa, jossa se määritetään ”kokemukseksi kuulumisesta joukkoon sekä kokemukseksi siitä, että on mahdollisuuksia vaikuttaa itselleen merkityksellisiin asioihin” ja jossa se on kattokäsite, jota tarkastellaan laajasti mukanaolona ja vaikuttamismahdollisuuksina, mutta myös osallisuuden kokemusten kautta (Stenvall 2020, 20). Lyhytkin esittely korostaa, että osallisuuden edistäminen on osa erilaisia lapsiin ja nuoriin kohdistuvia palveluita.

Lasten ja nuorten kanssa toimivia ammattiryhmiä ohjataan huomioimaan osallisuus, mutta tulkinnat ja käsitteellistykset osallisuudesta vaihtelevat jo lainsäädännössä. Kun tutkitaan nuorisotyön näkökulmaa osallisuuteen, on kuvattava, mikä on *se differentia specifica*, joka erottaa nuorisotyötä muista nuorten parissa toimivista palveluista. Tulee siis pyrkiä kuvaamaan, onko nuorisotyössä osallisuuden edistämistä jotakin juuri nuorisotyölle leimallista. Lähestymme tätä kysymystä kolmen nuorisotyön tutkimukseen perustuvan näkökulman kautta.

Ensimmäiseksi, suomalaisissa nuorisotyön teorioissa on esitetty, että osallisuuden edistäminen on samanaikaisesti osa nuorisotyön tavoitteita ja menetelmiä. Tällöin osallisuuden edistäminen nähdään yhtenä tapana tukea nuoruutta ja nuorten oikeuksia, mutta se on myös keino tukea ryhmäsuhteita sekä ehkäistä sosiaalipoliittisia ongelmia (Kiilakoski 2021a). Kirkon nuorisotyötä teoretisoinut Jarmo Kokkonen korostaa vastaavasti, että osallisuus on tärkeä päämäärä ja samalla keino tukea oppimista, yhteisöllisyyttä ja kasvua. Osallisuus tuottaa muutoksia sekä arjen että rakenteiden tasolla. (Kokkonen 2023.)

Toiseksi, nuorisotyön teorioissa esitetään, että nuorisotyön ytimessä on nuori itsessään, hänen kiinnostuksen kohteensa ja huolenaiheensa (Cooper 2018). Nuori pyritään kohtaamaan kokonaisvaltaisesti yksilönä ja ryhmien jäsenenä, joka tuo aina mukanaan

tilanteisiin omat ja ainutkertaiset näkökulmansa. Häntä ei hahmoteta ensisijaisesti jonkin ongelman, puutteen tai yksittäisen sosiaalisen roolin näkökulmasta, vaan omana itsenään. Usein tätä ulottuvuutta kuvataan kohtaamisen käsitteellä, jolla viitataan pyrkimykseen olla vastaanottavainen niille vihjeille, tunteille ja ajatuksille, joita nuori itse tilanteeseen tuo (Kiilakoski 2021a, 335–336). Tämä näkökulma on osa nuorisotyön teoreettista keskustelua ja myös osa eurooppalaista nuorisopolitiikkaa. Esimerkiksi Eurooppa-neuvoston johtopäätöksissä nuorisotyön toimintaohjelmasta korostetaan, että nuorten osallistuminen (alk. *participation*) nuorisotyön suunnitteluun ja toteuttamiseen on olennaista, jotta voitaisiin varmistaa organisaatioiden, ohjelmien ja toimintojen vastaavan nuorten tarpeita ja kiinnostuksen kohteita sekä olevan heille merkityksellisiä (Euroopan Unioni 2020, 2).

Kolmanneksi nuorisotyölle on ominaista korostaa, että työtä ei voida tehdä nuorten puolesta, vaan sitä on tehtävä heidän kanssaan. Tällöin yhdeksi tehtäväksi tulee purkaa yhteiskunnallista normia, jota australialainen nuorisotyön tutkija Tim Corney kumppaneineen on kutsunut *adultismiksi*, joka voidaan alustavasti ymmärtää rakenteiksi, jotka pitävät yllä aikuisten valtaa nuorempaan sukupolveen. Tällöin nuorisotyöntekijöiden on tunnistettava ympärillään ja itsessään erilaisia rakenteita, jotka pitävät yllä nuorten aikuisiin verrattuna alisteista asemaa ja asetettava tukemaan sitä, että nuoret voivat edistää omalla toiminnallaan omaa hyvänsä. (Corney ym. 2021.)

Yllä kuvattua kolmea näkökulmaa yhteen vetäen osallisuuden edistäminen nuorisotyössä voidaan hahmottaa toiminnaksi, joka saa merkityksensä yhdistelmästä tavoite- ja menetelmätasoa; joka perustuu nuoren kohtaamiseen omana itsenään omassa sosiaalisissa maailmoissaan; joka pyrkii muuttamaan yhteiskunnan

rakenteita nuoria suosiviksi. Aiemmin tässä artikkelissa esittelemämme näkökulmia muokailen osallisuus hahmotetaan yhdistelmäksi sosiaalista ja poliittista osallisuutta, joita molempia pyritään tukemaan nuorilähtöisesti. Esittelimme kolme välttämätöntä, mutta ei yksinään riittävää osallisuuden ehtoa, jotka ovat yhteensopivia nuorisotyön teorioiden kanssa. Ensimmäiseksi, nuorisotyössä pitäisi lähtökohtaisesti olla asetelmia, joissa nuorilla on tunnustettu ja rakenteiden tukema asema vaikuttaa. Lisäksi tätä asetelmaa tuetaan esteitä purkaen, kouluttaen ja innostaen. Toiseksi, nuorisotyössä tärkeää on tukea nuorten omaa toimintaa sekä olla herkkänä, että tämä vastaa nuorten itsensä tavoitteita. Kolmanneksi, nuoren itsensä kokemukset ja näkemykset ovat tärkeitä ja niitä pyritään kuuntelemaan. On kuitenkin niukalti empiirisiä tutkimuksia siitä, miten nämä ihanteet näyttäytyvät käytännössä. Lisäksi kansainvälisessä keskustelussa on todettu, että osallisuus on nuorisotyössäkin kiistanalainen käsite ja saa erilaisia käytännön sovelluksia riippuen siitä, millainen ymmärrys osallisuudesta vallitsee (Corney ym. 2021).

Aineistot, analyysi ja tutkimuskysymykset

Artikkelimme on osa laajempaa tutkimuskokonaisuutta, jossa tarkastellaan nuorisotyön tavoitteita. Aiemmassa osassa tutkimme nuorisotyöntekijöiden käsityksiä oppimisesta ja vertasimme näitä käsityksiä eurooppalaiseen nuorisopolitiikkaan (Kiilakoski & Kauppinen 2021). Nykyinen artikkelimme on tämän isomman kokonaisuuden toinen osa. Tavoitteena on tuottaa ymmärrystä erilaisista merkityksiperustoista, joista käsin voidaan yhtäältä määritellä nuorisotyön luonnetta, mutta myös osoittaa sen yhteiskunnallista merkittävyyttä ja näin osallistua keskusteluun nuorisotyön legitimoinnista ja sen pohtimi-

sesta, miksi julkisen vallan pitäisi suunnata nuorisotyöhön väistämättä rajallisia yhteisiä resursseja.

Tutkimusaineistona käytämme vuosina 2019–2020 käytäntöperusteisessa tutkimushankkeessa kerättyä aineistoa. Hankkeen koko aineisto koostuu Helsingissä vuonna 2019 toteutetusta 57 yksilöhaastattelusta ja 47 ryhmäkeskustelusta, joihin osallistui yhteensä 151 työntekijää. Lisäksi aineisto muodostuu 29 nuorisotyöntekijän kirjoittamasta päiväkirjasta, 139 nuoren kertomasta tarinasta sekä kuudesta nuorisotyöntekijöiden työpajatyöskentelystä. Työpajoihin osallistui 122 työntekijää. Aineisto on alueellisesti rajoittunut. Toisaalta siihen on osallistunut valtaosa Helsingin työntekijöistä, mikä tekee aineistosta laajan organisaation sisällä.

Haastatteluiden ja ryhmäkeskusteluiden tavoitteena oli tuottaa tietoa omasta, oman yksikön ja nuorisopalveluiden työstä Helsingissä sekä yleisemmin siitä, miksi nuorisotyö on tärkeää ja mitä kehitettävää työssä on. Haastattelut ja ryhmäkeskustelut toteutettiin nuorisotyöntekijöiden työaikana. Niihin varattiin aikaa puolitoista tuntia. Ne olivat vapaaehtoisia. Haastattelurunko oli samansisältöinen sekä yksilöille että ryhmille. Haastattelija ohjasi keskustelua tarpeen mukaan. Kysymykset liittyivät nuorisotyön tavoitteisiin, puitteisiin ja toimintaan, nuoriin ja siihen, mitä työssä halutaan saada aikaan, työyhteisöön ja yhteistyöhön sekä nuorisotyön merkitykseen. Nuorten osallisuus ei ollut varsinaisena teemana, mutta osallisuus on keskeistä nuorisotyössä ja siksi oli oletettavaa, että tätä koskevia huomioita esiintyisi kattavasti.

Käytäntöperusteisessa tutkimuksessa keskeistä on kaikkien organisaatioon kuuluvien mahdollisuus osallistua sekä pyrkimys turvata osallistujien osallisuuden kokemus (ks. Kaukko & Kiilakoski 2018). Haastatteluja toteutettiin niin laajasti kuin halukkaita

osallistujia oli, ei sen perusteella, paljonko niitä tutkimuksellisesti tarvittiin. Vastausten teemat saturoituivat jo kauan ennen kuin haastattelut lopetettiin. Haastatteluista ja ryhmäkeskusteluista muodostui yli 3000 sivun aineisto, josta tähän artikkeliin valikoitiin otos tarkempaan temaattiseen analyysiin.

Jotta aineiston valikoituminen ei perustuisi tutkijoiden ennakkokäsityksiin, tämän artikkelin aineistoksi poimittiin ensin jokaiselta Helsingin nuorisopalveluiden organisaation alueelta (itä, länsi ja pohjoinen) satunnaisotannalla joka viides haastattelu tai ryhmäkeskustelu. Näin varmistettiin, että kaikilta alueilta on mukana suhteellisesti saman verran aineistoa. Aineiston järjestämisen jälkeen sitä täydennettiin viidellä ryhmäkeskustelulla ja kahdella haastattelulla, jotta kaikki toiminnot ja roolit saatiin mukaan. Analyysin aikana aineiston teemat alkoivat toistua, minkä tulkitsimme osoittavan, että valikoitua otosta ei ole tarpeen täydentää.

Tämän artikkelin aineisto koostuu nuorisopalveluiden 13 työntekijän yksilöhaastattelusta ja 17 ryhmäkeskustelusta. Kaikki yksilöhaastattelut ja yhdeksän keskustelua ryhmäkeskusteluaineisto-otoksesta toteutti Eila Kauppinen. Loput kahdeksan ryhmäkeskustelua toteuttivat kanssatutkijan roolissa hankkeen työryhmään kuluneet nuorisopalveluiden työntekijät. Tämän aineiston haastatteluihin ja ryhmäkeskusteluihin osallistui yhteensä 71 nuorisopalveluiden työntekijää. Aineisto-otos on 1073 sivua (riviväli 1, fontti Calibri 12). Tuloslukujen aineistolainauksissa aineistot on merkitty järjestysnumerolla ja tiedolla siitä, onko kyse yksilöhaastattelusta (Y) vai ryhmäkeskustelusta (R).

Tutkimuseettiset kysymykset pyrittiin huomioimaan koko tutkimusprosessin ajan. Helsingin kaupungin nuorisopalvelut hyväksyi tutkimuksen toteuttamisen. Nuorisopalveluiden työntekijät ilmoittautuivat itse mukaan tutkimukseen. Heille kerrottiin

etukäteen kirjallisesti ja haastattelun aluksi suullisesti osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä siitä, mihin aineistoa käytetään ja miten sitä käsitellään. Ryhmäkeskusteluissa haastattelija pyrki varmistamaan turvallisen tunnelman ja kaikkien osallistumisen keskusteluun. Koska aineistoa keräsivät myös nuorisopalveluiden työntekijät, yhteisellä haastattelurungolla pyrittiin takaamaan, että kaikki tarpeelliset asiat tulevat esiin. Niissäkin tilanteissa, joissa tutkija ei itse ollut paikalla, korostettiin tilanteiden luottamuksellisuutta ja sitä, että tallenteita tai litterointeja käsittelevät vain tutkijat, eivät nuorisopalvelujen työntekijät eikä johto.

Analyysi toteutettiin alkuvaiheessa aineistolähtöisyyteen pyrkien, jolloin aineistoista tunnistettiin nuorten osallisuuteen liittyviä sisältöjä. Osallisuuteen liittyväksi sisällöksi katsottiin kohdat, joissa nuorisotyöntekijät käyttivät sanaa ”osallisuus” puhuessaan nuorisotyöstä tai kuvasivat muutoin sitä, miten nuorisotyössä pyritään edistämään osallisuutta tai millä tavoin nuoret ovat kullekin osallisuuden kokemuksiaan. Muodostunut kokonaisuus käytiin useaan kertaan läpi, jotta varmistettiin, että mukana on vain sellainen osallisuuden edistäminen, joka liittyy nimenomaan nuorisotyöhön eikä esimerkiksi koulukontekstiin. Tunnistamisen jälkeen sisältöjä luokiteltiin (Elo ym. 2014, 1–2) merkitsemällä litteraatteihin ensin eri väreillä osallisuuteen liittyvät erilaiset kohdat. Värikoodien avulla aineistokohdat koottiin teemoittain kokonaisuuksiksi. Toisen luokittelukierroksen aikana pyrittiin vielä varmistamaan erilaisten näkökulmien esiintuleminen. Tällöin vertailtiin eri aineistokohtia sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden välillä sekä edellä mainittujen ja nuorten osallisuuden merkityksen välillä, jotta teemakokonaisuudet muodostuivat selkeiksi. Analyysin perusteella aineistosta muodostui kolme temaattista kokonaisuutta: nuorten

osallisuuden merkitys sekä osallisuuden sosiaalinen ja poliittinen ulottuvuus.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

- 1) millainen merkitys nuorten osallisuudella on nuorisotyöntekijöiden mukaan nuorisotyölle?
- 2) miten nuorisotyössä edistetään osallisuuden sosiaalista ja poliittista ulottuvuutta?

Analyysissä tiivistimme osallisuuteen tulkitsemamme kohdat kolmeksi näkökulmaksi, joita käsittelemme seuraavissa osioissa. Ensimmäisessä kuvaamme nuorisotyöntekijöiden näkemyksiä osallisuuden merkityksestä työlleen, ja kahdessa jälkimmäisessä heidän tulkintojaan osallisuuden sosiaalisista ja poliittisista ulottuvuuksista.

Nuorten osallisuuden merkitys nuorisotyöntekijöiden puheessa

Nuorisotyön teorioissa osallisuus nostetaan yhdeksi keskeiseksi edistämisen kohteeksi. Se hahmotetaan osaksi sekä päämääriä että keinoja (Corney ym. 2021; Kiilakoski 2021a; Kokkonen 2023). Myös haastateltaville nuorten osallisuus on päämäärä. Osallisuus hahmotetaan yksittäisten työmuotojen ja laajemmin koko nuorisotyön ytimeksi. Osallisuuden merkitys työlle perustuu haastateltavien mukaan inklusiiviseen lähtökohtaan, etteivät nuoret jää ulkopuolelle ja syrjäydy yhteiskunnasta. Yhtäältä se on lähes kaiken tekemisen lähtökohta, mutta toisaalta itse tekemisen tapa. Voi tulkita, että laaja yhteiskuntapoliittinen päämäärä syrjäytymisen ehkäisystä toteutuu vahvistamalla yhteisöllisiä ja vertaissiteitä arjessa. Nuorisotyöntekijät hahmottavat toimintaansa osallisuuden kehinä, joissa osallisuus lähiyhteisöissä synnyttää mahdollisuuksia sille, että osallisuutta voi kokea laajemmin yhteisöissä.

Osallisuus on nuorisotyön ydin. On osallisuutta yksilötasolla, osallisuutta yhteisöön, osallisuutta perheyhteisöön, kaveriyhteisöön, asuinyhteisöön, erilaisia yhteisöjä. Sit on osallisuutta sun kuntaan, yhteiskuntaan, se osallisuus on semmoinen, joka vaan kasvaa ja se kehä kasvaa, ja sitä pitää kasvattaa ja sitä vahvuutta pitää synnyttää sen osattomuuden ja syrjään jäämisen vastapainoksi, et sä et jää pois tästä yhteiskunnasta. (30R)

Nuorisotyössä toimintaa pyritään suunnittelemaan yhdessä nuorten kanssa. Tavoitteena on, että riittävän suuri osa toiminnasta on nuorten itsensä toteuttamaa. Ajatellaan, että nuoret innostuvat ja motivoituvat osallistumaan ja toteuttamaan toimintaa osana nuorisotyötä. Nuorisotyöntekijöiden puheessa korostuu arjen ympäristöjen tärkeys. Arjen osallisuuteen perustuvat toimintatavat luovat pohjaa sille, että nuoret haluavat ja pystyvät ottamaan kantaa ja vaikuttamaan eri tasoilla.

Ne nuoret, jotka meidän toiminnassa on, ne haluaa olla osallisia. Ne haluaa sen yhteisön, ne haluaa sen työpaikan, ne haluaa harrastuksen. Jos yhteiskunnallisesti ajattelee, me tuotetaan aktiivisuutta, ja yhteiskuntahan ei pyöri ilman aktiivisiä ihmisiä. Toki säästetään rahaa sieltä syrjäytymistilastoista, mut tuotetaan myös toiselle puolelle tekijöitä. (21R)

Idealitasolla osallisuus on nuorisotyön toteuttamisen lähtökohta ja keino vastata nuorten tarpeisiin. Haastateltavat tunnistavat myös, ettei tämä ihanne toteudu aina käytännössä.

Nuorten osallisuus ei välttämättä näy riittävästi nuorisotyön arjessa eikä ainakaan kaikissa toiminnoissa. Kaikilla työntekijöillä ei välttämättä ole osaamista siihen, miten nuorten osallisuutta ja nuorten kokemuksia osallisuudesta vahvistetaan. Osallisuutta ei

aina ole riittävästi huomioitu kaiken toiminnan kehittämisessä.

Kiinnostavasti pohditaan sitä, miten arjen osallisuutta laajempi yhteiskunnallinen osallisuus näkyy työssä. On eri asia toteuttaa osallisuutta nuorisotyön sisällä (arjen osallisuutena nuorisotyössä) kuin laajemmin kunnassa (vaikuttamisena yhteisiin asioihin). Jos tavoitteeksi asetetaan nuorten kyky osallistua laajemmin kunnalliseen päätöksentekoon, ollaan sidoksissa nuorisotyön ulkopuolisiin tahoihin. Tällöin saattaa syntyä jännite, jos nuorisotyöntekijöille keskeinen ammatillinen autonomia (ks. Rauaksen, Kiilakosken ja Honkatukian artikkeli tässä teoksessa) ja kunnan päätöksentekojärjestelmä laajemmin asettavat ristiriitaisia paineita. Viime kädessä kyse on siitä, kenellä on oikeus määrittää nuorisotyöntekijöiden ja nuorisotyön tekemisiä. Tämä pohdinta kertoo osaltaan siitä, että nuorten osallisuuden ihanne on helpompi nähdä nuorisotyön välittömissä toimintaympäristöissä kuin rakenteissa, joissa nuorisotyön sijaan valtaa käyttävät muut toimijat. Tämä asettaa haastateltavien puheen kriittiseen suhteeseen niiden päämäärien kanssa, jotka korostavat, että nuorisotyön tulisi omaksua aktiivista roolia aikuisten vallan purkajana ja nuorten toimintamahdollisuuksien edistäjänä (Corney ym. 2021).

Nuoriso-ohjaajat osaa kyl tehdä ja toimia nuorten kanssa. Tää on nyt vähän tämmönen kärkevä yleistys, jotta siitä ajatuksesta saa kiinni, mut ne ei osaa sanottaa vaik osallisuustyön merkityksiä. Jotkut totta kai osaa paremmin ja jotkut tajuaa, mut ne ei ymmärrä välttämättä sitä yhteiskunnallista kontekstia, et miks tätä tehdään. [...] Se, miks me pidetään tätä osallisuutta, et kun ruvetaan kaivaa ja mennään sinne, päädytään siinä yhteiskuntarauhaan, maailmanrauhaan saakka ja sellaisiin kysymyksiin. Me emme

käy tällaisia keskusteluja nuorisotyössä ja se on myöskin ongelma tässä työssä sen suhteen, että mitä ohjaajat käsittää tai työntekijät käsittää minäkin, ja missä on oikeus määrittellä, ehkä se on se, et meillä on sellaisen vallan kanssa käydään jatkuvasti tasapainoilua, et kenellä on oikeus määrittää sitä, mitä me tehdään. Nyt tosi rankkoja yleistyksiä tulee, mut nuorisohjaajat ei myöskään välttämättä halua käsittää tämmösiä järjestelmiä, koska se kaventaa heidän omaa valtaansa määrittää sitä, et mitä tääl duunissa tehdään. Meillä on totuttu vuosikausia siihen, et työntekijät on pystynyt tosi pitkälle ite päättään, et mitä mä tääl näitten nuorten kaa teen ja nyt mä en enää voikaan. (30R)

Sosiaalinen osallisuus nuorisotyössä

Edellä todettiin, että nuorisotyön osallisuuskäsityksessä korostuu arjen yhteisöihin osallistumisen tärkeys. Tämä huomioiden ei ole yllättävää, että sosiaalinen osallisuus nähdään työlle tärkeänä. Nuorisotyöntekijät puhuivat haastatteluisia sosiaalisesta ulottuvuudesta kolmesta eri näkökulmasta.

Ensimmäiseksi, osallisuuden päämääräksi nähdään nuoren vahvistunut kyky olla sosiaalisessa kanssakäymisessä muiden nuorten kanssa ja osallistua vertaisryhmiin. Tästä samasta tavoitteesta puhutaan myös yksinäisyyden ehkäisynä. Nuorisotyölle keskeinen elementti itselle tärkeisiin yhteisöihin kuuluttaessa on nuorten vertaisuus. Tätä voidaan tukea nuorisotyön eri toiminnoilla. Nuorisotyöntekijöiden näkökulmasta kyse voi olla kuulumisesta ryhmään nuoria nuorisotalojen avoimessa toiminnassa, osallistumisesta ohjattuun harrastusryhmään, nuorten pelaamisesta ryhmässä tai nuorten omaehtoista tekemisestä. Olennaista on,

että toiminta lähtee nuorten itsensä tavoitteista ja intresseistä.

Aika paljon [toimintamuoto] on nykyään yksinäisiä, hiljaisia nuoria. Ne haasteet on ehkä siinä, et ei oo kykyä olla muiden kanssa ja alotetaan ehkä sillä, että ollaan ohjaajan kanssa kahdestaan jossakin ja tehdään ja tutustutaan ja luodaan sitä luottamusta. Pikkuhiljaa ehkä otetaan siihen vaikka toinen nuori mukaan ja saadaan vähän kokemusta siitä ja viedään sitä kohti ryhmää. Eli semmoista jonkunlaista kasvua pitäs siinä yrittää. Puhe on ihan, se voi olla jalkapalloon tai kouluun liittyvää tai ihan mikä tahansa aihe, mikä nuorta kiinnostaa. (1R)

Toiseksi, ryhmiin osallistumisen kautta tavoitteena on, että nuoret kasvavat pikkuhiljaa vertaistoimintaa laajempaan osallisuuteen. Nuorille syntyy kokemuksia yhteisöön kuulumisesta – oleellista onkin, että nuoret kokevat itse olevansa osallisia, hyväksytyjä ja voivansa vaikuttaa. Yhteistoiminnan lisäksi tavoitteena on synnyttää vahvempaa kiinnostumista sekä kuulumista merkityksellisiin lähiyhteisöihin. Osallisuuden kokemukset tarjoavat nykyhetkessä tukea ja mahdollistavat tulevaisuudessa toimintakykyä.

On joku semmonen ympäristö, missä on hyväksyty ja missä voi olla. Jos muuten meniski vähä huonosti. Ja mistä saa tukea, jos tarvii. (14Y)

Kyl ne jutut, miten nuoret toimii yhdessä keskenään tai meidän kanssa tai meidän ohjaajien kanssa, ni siit tulee sellasta pääomaa heille, mikä ei lähe pois. Semmonen vahva juttu, mikä tapahtuu koko ajan, on se, et nuoret tulee jonkun ryhmän jäseneks, ne kokee, et tää yhdessä tekeminen on merkityksellistä.

Jos aattelee nyt sillee syrjäytymistä tai syrjään jäämistä, ehkä ei syrjäyttämistä, et meidän toiminnassa ne nuoret, kenen kaa työskennellään ja ketkä tavoitetaan, ni ne ei tuu haluamaan sellasta elämää, missä he on syrjässä jostaki, vaan ne haluu mukaan, et ne haluu ne työpaikat ja ne haluu tehdä asioit yhdessä. Ne on saanu sen kokemuksen. (21R)

Kolmantena nuorisotyöntekijöiden puheessa esiin nousevana tavoitteena on se, että nuoret ymmärtävät ja kokevat voivansa olla osallisena omassa elämässään. Nuorisotyö pyrkii vahvistamaan nuorten luottamusta siinä, että he kokevat pystyvänsä itse vaikuttamaan omaan elämäänsä joka päivä, arjessa sekä erilaisissa siirtymävaiheissa.

Et tavallaan semmonen itseymmärrys tai itsetuntemus lisääntyis, mut että sitte myös rohkeus siihen, et uskaltas tavoitella semmosia asioita, mitä ikinä ne on, et haluan olla. [...] Mut että syntys käsitys siitä, et mul on mahdollisuus vaikuttaa mun elämään ja vaikuttaa tähän yhteiskuntaan. Ja et toki se vaatii työtä, mut että se ei oo niin, että mä olen tuomittu vaikka tähän... Tavallaan... Mikä se nyt kelläkin on, tähän tiettyyn taustaan tai tähän tiettyyn asuinalueeseen tai tähän tiettyyn koulumenes-tykseen tai sellasiin. (3Y)

Menetelmiä yllä kuvattujen kolmen tasoisten tavoitteiden saavuttamiseen kuvattiin paljon. Vertaissuhteiden tukemisesta löytyy runsaasti esimerkkejä. Esimerkiksi valtakunnallisesti viime vuosien aikana lisääntyneessä koulu-nuorisotyössä (ks. Kivijärvi ym. 2022, 50; tilasto-osion luku Koulu- ja oppilaitos-nuorisotyön yleiskuva) nuorisotyön yhtenä tehtävänä on vahvistaa nuorten sosiaalista osallisuutta ryhmässä, luokassa ja koko koulu-yhteisössä. Perinteisesti koulunuorisotyön

ytimestä onkin ollut yläasteelle siirtyvien nuorten ryhmäyttämiset. Tämä oli myös sekä vuoden 2021 että vuoden 2023 kyselyssä käytetyin menetelmä peruskoulussa tehtävässä nuorisotyössä (ks. emt). Haastatteluissa nuorisotyöntekijät toivat esiin, että ryhmien kanssa työskentelyn kautta pyritään nuorille luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta ja osallisuuden kokemuksia. Yhteistyössä koulujen kanssa toteutetaan pääasiassa seitsemäsluokkalaisille toimintaa, joka edistää nuorten tutustumista, ryhmähengen syntymistä ja nuorten osallisuutta luokkayhteisössä.

Nuorisotyölle ryhmämuotoiset toiminnot ovat olleet työn pitkäkestoista ydintä. Osallisuutta voidaan tukea myös kohdennetun. Tätä ulottuvuutta kutsutaan toisinaan nuorisotyön siltafunktioksi (Kivijärvi ym. 2022, 33; ks. tilasto-osion luku Suhteet, tilat ja sillat), jossa tehtävänä on tukea nuorten siirtymiä yhteiskunnassa elämän eri osaluille, tyypillisesti koulutukseen tai työelämään. Haastatteluissa nuorisotyöntekijät esimerkiksi kertoivat, kuinka nuorisotyössä harjoitellaan työnhaussa tarvittavia taitoja ja toisaalta opitaan olemaan osa työyhteisöä ja toimimaan työyhteisössä. Näin nuorisotyöntekijöiden ideaalikäsityksissä sosiaalisen osallisuuden tavoitteena oleva sijoittuminen työelämään yhdistyy yhteisöön kiinnittymisen kautta syntyviin oppimiskokemuksiin.

Nuoria palkataan nuorisopalveluihin erilaisiin tehtäviin kesätöihin sekä muuna aikana esimerkiksi nuorempien nuorten ryhmien apuohjaajiksi tai ohjaajiksi. Hyvien kokemusten kautta nuoret kokevat olevansa merkityksellisiä työyhteisön ja yhteiskunnan jäseniä. He saavat palkan lisäksi osallisuuden kokemuksia, jotka motivoivat nuoria siirtymässä työelämään tai saattavat auttaa nuoria löytämään kiinnostuksen kohteensa ja hakeutumaan koulutukseen.

Tarjotaan nuorille niitä ensimmäisiä työkokemuksia semmosissa lyhytkestosissa

töissä ja sitten siin on toinen puoli, että ne työt aina hyödyttää tai auttaa muita ihmisiä tai yhteisöjä. [...] kun sillä työllä on joku merkitys näille nuorille, kun heidän kauttaan on kehitetty ja asiasta keskusteltu, palautetta pyydetty, on tosi tärkeä se, että kun he vaikka auttaa vanhuksia tai auttaa veteraaneja tai muuten, että nuoret kokee olevansa tärkeitä ja merkityksellisiä, että se työ ei ole vain joku pikku askare, mikä heille on keksitty, vaan heillä on tärkeä yhteiskunnallinen työ. (28R)

Aineiston analyysin perusteella nuorten sosiaaliseen osallisuuteen liittyvistä päämääristä voidaan erottaa kaksi ulottuvuutta. Ensimmäistä nuorisotyöntekijät kutsuvat arjen osallisuudeksi. Toisin sanoittaen voidaan puhua lähiyhteisöihin kiinnittyvästä sosiaalisesta osallisuudesta, jonka kautta luodaan pohjaa sille, että nuoret kokevat olevansa osa itseään laajempaa kokonaisuutta ja näkevät sen merkityksen. Tässä ulottuvuudessa keskeistä on nuorten omaehtoisen ryhmätoiminnan tukeminen pikemminkin kuin kiinnittyminen palveluihin tai päätöksentekoon. Tätä voi pitää yhtenä nuorisotyötä muusta osallisuustoiminnasta erottavana piirteenä. Toisena ulottuvuutena on toiminnan tuottama oppiminen, jossa ajatellaan yhtäältä, että nuoret voivat vaikuttaa yhteisöihin, ja toisaalta, että he uskovat vastaavasti voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä. Samalla nuoret rohkaistuvat ottamaan kantaa ja oppivat toimimaan yhdessä muiden kanssa. Ajatus perustuu tulkinnalle, että yhdellä ulottuvuudella koetulla osallisuudella on siirtovaikutusta muihin ympäristöihin. Nuorisotyöntekijöiden ymmärryksessä sosiaalinen osallisuus edeltää tai on perusta poliittiselle osallisuudelle. Poliittinen osallisuus edellyttää kuitenkin omia menetelmiään. Siirrymme seuraavaksi tähän tematiikkaan.

Poliittinen osallisuus nuorisotyössä

Nuorisotyöntekijöiden haastatteluissa puhutaan paljon nuorten vaikutusmahdollisuuksien merkityksestä. Toimintaa ajatellaan laajenevina oppimisen keininä, jolloin aluksi tarjotaan mahdollisuuksia vaikuttaa omassa lähiyhteisössä ja pikkuhiljaa yhteiskunnassa. Haastatteluissa tähän liittyvänä tavoitteena nähtiin, että nuoret ymmärtävät omat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä tietävät, miten ja missä he voivat vaikuttaa. Menetelminä nuorisotyössä tähän ovat esimerkiksi nuorisotalojen talokokoukset, osallistava budjetointi ja nuorisovaltuustot. Toiminnan ja keskustelujen kautta nuoret harjoittelevat ja vahvistavat kansalais- ja demokratiataitojaan. Niiden ajatellaan mahdollistavan laajemman osallistumisen yhteiskuntaan.

Nuorisotyössä nuoria pyritään rohkaisemaan ottamaan kantaa ja vaikuttamaan. Tavoitteena on, että nuoret saavat kokemuksia siitä, että heidän mielipiteillään ja tekemisillään on vaikutusta – että he voivat muuttaa maailmaa. Kasvatustavoitteina ei ole harjoittelu ja taitojen kerryttäminen tulevaan, aikuisiässä tapahtuvaan vaikuttamiseen, vaan toiminta tässä ja nyt. Se voi tapahtua perinteisiä kanavia hyödyntäen (kuten äänestäminen tai muu vaikuttaminen olemassa olevien rakenteiden kautta) ja nuorten omiin tapoihin perustuvalla aktivismilla, esimerkiksi osoittamalla mieltä tai hyödyntämällä taidetta ilmaisukeinona. Näiden pitää perustua nuorten itsensä kokemuksiin. Nuorisotyölle luonteenomaisesti tätä hahmotetaan toiminnallisesti eli yhteisen tekemisen kautta, joka tuottaa myös myönteisiä kokemuksia osallistujilleen. Toiminnan pitää näkyä myös nuorille hauskana ja houkuttelevana toimintana, mitä on pidetty yhtenä nuorisotyön menetelmien keskeisenä piirteenä (Kiilakoski 2021a).

Nuorisotyön tehtävä on mun mielestä myös semmosta mahdollistaa, et joo, et hei maailmaa voi muuttaa ja mun ei tarvi vaan sopeutuu tähän yhteiskuntaan. Ja nää kulttuuriset välineet ja sit tää ympäristökasvatus voi olla just sellasia välineitä, joilla nuori voi niiku löytää sen oman äänensä ja tapansa muuttaa tätä maailmaa ja jättää jälkiänsä ja vaikuttaa. Ja jotenki sellasta avaraa ja hauskaa ja kivaa ja sellasta, no niin, näin. Mä nään, et siin on niiku nää kaks palikkaa ja sit vielä tää tällänen vähän joku anarkismiin mahdollistaminen. (2R)

Systemaattisesti nuorten osallisuutta Helsingissä on pyritty varmistamaan *Ruuti*-toimintamallin avulla. Ruuti on 13–17-vuotiaiden helsinkiläisten nuorten vaikuttamisjärjestelmä, joka luo erilaisille nuorille mahdollisuuksia edistää tärkeiksi kokemiaan asioita heille itselleen ominaisella tavalla. Toimintamalli kehittyy nuorten ja kaupungin muutosten mukana, mutta se kattoi vuoden 2023 toukokuussa ainakin seuraavat toiminnot: osallistuva budjetointi *RuutiBudjetti*, Helsingin nuorisoneuvosto, nuorten aloitejärjestelmä, nuorten projektiavustukset, *Nuorten Ääni*-toimitus sekä koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijakuntatoiminta. (Helsingin kaupunki). Haastatteluissa korostui se, ettei kyse ole vain vaikuttamisesta nuorisopalveluiden toimintaan, vaan muihinkin kaupungin toimialoihin.

Se on nuorten vaikuttamisjärjestelmä Helsingin kaupungin organisaatiossa. Ruudissa etsitään erilaisia tapoja nuorten ja päätöksenteon väliseen dialogiin ja toivottavasti johonkin oikeaankin muutokseen. Tavoitteena ei ole pelkästään dialogi, vaan se, että ihan oikeasti nuoret pääsisivät tekemään enemmän nuorten näköistä Helsinkiä. Se on omanlaisensa toimintajärjestelmä, joka ei ole sama kuin

osallisuus nuorisotyössä, vaan siinä haetaan kaikkien toimialojen läpileikkaavaa mallia siihen, miten nuoret voivat vaikuttaa kaupungissa. Nuorisovaikuttaminen ei ole pelkästään edustuksellista, vaan koska on nii paljon erilaisia, eri taustaisia nuoria, on myös laajasti erilaisia tapoja vaikuttaa. Tavoitteena on vähintään yksi vaikuttamisen kokemus jokaiselle helsinkiläiselle nuorelle vuodessa. (30R, koonti vuoropuhelusta)

Ruudissa pyritään mahdollistamaan nuorten vaikuttamisen kokemuksia ja siihen liittyvä oppiminen osana nuorisotyötä, mutta tavoite on laajempi. Toinen näkökulma osallisuuden poliittiseen ulottuvuuteen onkin vaikuttamisen rakenteet. Haastatteluissa nuorisotyöntekijät korostivat, että nuorisotyö luo nuorille tilaisuuksia päästä vaikuttamaan nuorisotyötä laajemmin lähiyhteisössä ja kaupungin päätöksenteossa. Kunnianhimoinen tavoite siitä, että jokaiselle nuorelle syntyy vaikuttamisen kokemus, ei kuitenkaan ainakaan Georg Boldtin väitöskirjassaan esittämien tulosten mukaan toteudu. Hänen mukaansa osalle nuorista osallisuusrakenteet tarjoavat muutoksen kokemuksia. He oppivat taitoja ja ehkä omaksuvat uudenlaisia identiteettejä. Toisaalta osallisuus kasaantuu. Joillekin nuorille osallisuustoiminnot saattavat synnyttää ulkopuolisuuden kokemuksia, tai valittu menetelmä ei vastaa heidän tarpeitaan, jolloin he poistuvat toiminnoista. (Boldt 2021.)

Pohdinta

Tässä artikkelissa tarkastelimme nuorten osallisuutta nuorisotyössä nuorisotyöntekijöiden kuvaamana. Tutkimme, miten nuorten osallisuuden kokemukset ja osallisuustoiminta näyttäytyvät nuorisotyön ammatillisessa puheessa. Aineisto on luonteeltaan nuori-

sotyön ammatillisten ihanteiden kuvausta, ja siksi näkemykset osallisuudesta kuvaavat sitä, miten asiat parhaimmillaan ovat tai voisivat olla nuorisotyössä. Aineistossa on myös ajoittaista kritiikkiä. Aineisto kerättiin ennen korona-aikaa, eikä siinä juurikaan nouse esiin digitaalisuus tai verkkovälitteinen osallisuus, jotka olisivat näkökulmina todennäköisesti nousseet enemmän esiin korona-aikana (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyö toimintana).

Aineiston analyysiä voidaan peilata kolmeen nuorisotyön teorioiden osallisuusnäkökulmaan, joita esittelimme tekstissämme. Ensimmäisenä voimme todeta, että tulokset vahvistavat näkökulmaa siitä, että osallisuuden edistämisen merkitys nuorisotyössä rakentuu sekä tavoitteina että osana nuorisotyön menetelmiä. Tavoitetasolla osallisuus on tapa tukea nuorten oikeuksia sekä samalla rakentaa ryhmäsuhteita ja ehkäistä sosiaalipoliittisia ongelmia, kuten yksinäisyyttä tai syrjäytymistä työelämästä tai koulutuksesta. Menetelmiä perustellaan nuorten itsensä tavoitteisiin vastaamisella. Menetelmien näkökulmasta osallisuus voidaan nähdä vuorovaikutuksena, jossa harjoitellaan erilaisia valmiuksia ja nuoret saavat kokemuksia siitä, että ovat osa yhteisöä ja voivat vaikuttaa (vrt. Maunu & Kiilakoski 2018, 127), mutta myös resurssina päätöksenteossa eri tasoilla ja toiminnan toteuttamisessa toisille nuorille.

Osallisuus kulkee ammatillisessa itseymmärryksessä läpileikkaavana periaatteena nuorisotyön erilaisissa toimintamuodoissa. Osallisuuteen tuetaan arjen eri tilanteissa. Käytännössä osallisuuden sosiaalinen ulottuvuus kuvastaa nuorisotyölle keskeisten vertaissuhteiden sekä vertaisryhmiin ja yhteisöihin kuulumisen merkitystä ja niissä tapahtuvaa vastuun ottamista ja jakamista. Näiden oletetaan rakentavan luottamusta ja kasvamista osallisuuteen omassa elämässä.

Toiseksi, nuorten osallisuus vahvistaa nuorisotyön mahdollisuuksia vastata

toiminnalla ja palveluilla juuri nuorten omiin tarpeisiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Nuorisotyö perustuu nuorten kohtaamiseen omana itsenään omissa sosiaalisissa maailmoissaan. Tällöin työn lähtökohtana ovat nuoret ja heidän esiin tuomansa näkökulmat, toiveet ja huolet. Aineiston analyysi herättää kuitenkin kysymyksen, missä määrin tämä toteutuu suomalaisen nuorisotyön käytännössä. Osa työtä perustelevista huolista on vastaamista aikuislähtöisesti määriteltyihin ajankohtaisiin yhteiskuntapoliittisiin ongelmiin, joita nuoret itse eivät välttämättä edes tunnista tietystä ikävaiheesta. Voikin havaita jännitettä täysin nuorilähtöisten ihanteiden ja yhteiskunnallisiin ongelmiin vastaamisen välillä. Nuorisotyön sisällä ja erityisesti julkisessa keskustelussa usein päädytään pohtimaan nuoriin ja nuoruuteen liittyviä ongelmia aikuisten näkökulmasta, jolloin asetelma liiankin helposti siirtää nuoret kohteeksi, objektiksi, toimijuuden, subjektina vaikuttamisen sijaan.

Kolmanneksi, nuorisotyön tulisi pyrkiä muuttamaan yhteiskunnan rakenteita nuoria suosiviksi niin, ettei työtä tehdä yhteiskunnassa yleensä niinkään nuorten puolesta kuin heidän kanssaan (Corney ym. 2021). Tehtävänä on purkaa nuoria alistaisessa asemassa pitäviä valtarakenteita. Tulostemme mukaan nuorisotyön sisällä nuorilla on tunnustettu asema ja ainakin osan nuorten osalta rakenteet tukevat nuorten mahdollisuuksia toimia. Haastavammiksi nuorten osallisuutta tukeviin rakenteisiin liittyvät kysymykset tulevat, kun tarkastellaan laajemmin nuorten asemaa kansalaisina. Nuorisotyöllä on vain rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa kaupungin, saati sitten valtakunnallisiin rakenteisiin niin, että ne aidosti suosisivat nuoria ja tarjoaisivat tilaa nuorten tavoille tuoda esiin näkökulmiaan, tulla aidosti kuulluksi, toimia ja olla mukana tekemässä päätöksiä. Institutionaalisesti kaupunkirakenteisiin kiinnittyvällä kunnallisella

nuorisotyöllä ei ehkä ole mahdollisuuksia vaikuttaa aikuisten valta-asetelmiin niin radikaalilla tavalla kuin erityisesti englanninkielisen kulttuuripiirin teorioissa toivotaan. Haastateltujen nuorisotyöntekijöiden kritiikin mukaan kaikki nuorisotyöntekijät eivät hahmota kunnallista päätöksentekoa ja muita rakenteita. Rakenteita ei voi muuttaa silloin, kun niitä ei ymmärretä. Haastatteluihin osallistui nuorisotyöntekijöitä laajasti Helsingin nuorisopalveluiden eri tehtävistä. Suurin osa haastateltavista toi esiin nuorten osallisuuden tärkeyttä. Kritiikki voi kertoa siitä, että haastatteluihin osallistui kuitenkin enemmän sellaisia nuorisotyöntekijöitä, jotka pitävät nuorten osallisuutta nuorisotyössä tärkeänä ja hahmottavat myös sen yhteiskunnallisen merkityksen nuorisotyön ulkopuolisissa ympäristöissä.

Erottelimme artikkelissa sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden, joiden kummankin voidaan nähdä tukevan nuorten toimijuutta, toimintakykyä tai toimintavalmiutta (Thomas 2007, 206–207; Kiilakoski ym. 2012). Käytännössä ulottuvuudet nivoutuvat toisiinsa. Erottelu onkin luonteeltaan analyttinen. Ulottuvuuksia hyödyntäen voidaan kuitenkin tehdä näkyviksi osallisuuden edistämisen eri käytännön keinoja sekä päämääriä.

Sosiaalisen osallisuuden osalta voidaan puhua arjen osallisuudesta ja toimintaan liittyvästä oppimisesta; siitä löytyy mainintoja eri nuorisotyön menetelmistä ja toimintamuodoista. Tällöin tavoitteena on tuottaa yhteistoimintaa, positiivista ryhmäsidonnaisuutta ja tätä kautta halua osallistua ryhmän toimintaan. Vuosina 2021 ja 2022 toteutetut valtakunnalliset nuorisotiloilla käyville nuorille toteutetut kyselyt osoittavat, että toiminnassa onnistutaan luomaan myönteinen ilmapiiri ja vertaistoimintaa tukevia sosiaalisia rakenteita. Lisäksi työntekijät kannustavat osallistumaan toiminnan

suunnitteluun. Varsinainen osallistuminen suunnitteluun tai toteutukseen on kuitenkin näitä matalammalla tasolla. (Kanuuna 2023) Voinee tulkita, että sosiaalisen osallistumisen edistämässä onnistutaan paremmin kuin poliittisen osallisuuden edistämässä. Aiemmin tätä on selitetty esimerkiksi sillä, että nuorille itselleen sosiaalinen osallisuus on merkityksellisempää kuin vaikuttamiseen tähtäävä poliittinen osallisuus (Maunu & Kiilakoski 2018).

Poliittisen osallisuuden menetelmät nuorisotyössä ovat selkeämmin määriteltyjä ja rakentein tuettuja, vaikka niissäkin tavoitteena on toimia nuorilähtöisesti. Poliittisen osallisuuden edistämässä työntekijät korostavat nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa ensin lähiympäristössä, pikkuhiljaa laajentaen kaupungin ja valtakunnankin tason vaikuttamiseen. Se tarkoittaa yhtäältä vaikuttamiseen tarvittavien valmiuksien opettelua ja harjoittelua sekä myönteisiä kokemuksia siinä, että omalla tekemisellä on vaikutusta. Tutkimus osoittaa, että tämä ei kuitenkaan onnistu edes kaikkien niiden nuorten osalta, jotka ovat aktiivisesti mukana osallisuustoiminnoissa (Boldt 2021). Työntekijöiden puheessa tässä aineistossa on verrattain vähän reflektiota siitä, millä tavalla oma toiminta tuottaa eroja eri nuorten kokemuksille. Tätä voikin pitää yhtenä ammatillisena kehittämisen kohteena.

Nuorisotyöntekijät hahmottavat osallisuustehtävänsä yhdistelmänä sosiaalista ja poliittista osallisuutta. Näistä ensimmäinen luo heidän mukaansa edellytyksiä jälkimmäiselle. Tulokset osoittavat, että ammatikunnan sisäisessä puheessa osallisuudella on selkeä ja tunnistettu asema. Toisaalta keskustelu osoittaa käsitteen olevan laaja ja pitävän sisällään monenlaisia tavoitteita. Tulevaisuuden tutkimuksen tehtävänä olisi tarkastella pitkätaisaasetelman avulla, toteutuvatko nämä laajat tavoitteet, ja jos toteutuvat, millaisille nuorille.

Lähteet

- Bherer, Laurence & Dufour, Pascale & Montalbeault, Françoise (2016) The participatory democracy turn: an introduction. *Journal of Civil Society* 12 (3), 223–230.
- Boldt, Georg (2021) *Citizens in training*. Väitöskirja 374. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/124696/978-952-03-1850-5.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (Viitattu 19.5.2023.)
- Cahill, Helen & Dadvand, Babak (2018) Re-conceptualising youth participation: A framework to inform action. *Children and Youth Services Review* 95, 243–53. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.11.001> (Viitattu 15.1.2024.)
- Cooper, Trudi (2018) Defining youth work: Exploring the boundaries, continuity and diversity of youth work practice. Teoksessa Pam Alldred, Fin Cullen, Kathy Edwards & Dana Fusco (toim.) *The SAGE handbook of youth work practice*. Lontoo: SAGE, 3–17.
- Corney, Tim & Williamson, Howard & Broadbent, Robyn & Ellis, Katherine & Shier, Harry & Cooper, Trudi (2020) *Approaches to youth participation in youth and community work practice: A critical Dialogue*. Youth Workers Association, Australia. [Approaches-to-Youth-Participation-in-Youth-and-Community-Work-Practice-A-Critical-Dialogue-Web-2.pdf](https://www.youthworkers.org.au/wp-content/uploads/2020/07/Approaches-to-Youth-Participation-in-Youth-and-Community-Work-Practice-A-Critical-Dialogue-Web-2.pdf) (participationpool.eu) (Viitattu 15.1.2024.)
- Corney, Tim & Cooper, Trudi & Shier, Harry & Williamson, Howard (2021) Youth participation: Adulthood, human rights and professional youth work. *Children & Society* 36 (4), 677–690. <https://doi.org/10.1111/chso.12526>
- Elo, Satu & Käriäinen, Maria & Kanste, Outi & Pölkki, Tarja & Utriainen, Kati & Kyngäs, Helvi (2014) Qualitative content analysis: a focus on trustworthiness. *Sage Open* January–March 2014, 1–10. <https://doi.org/10.1177/2158244014522633>.
- Euroopan Unioni (2020) Neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätöslauselma puitteista eurooppalaisen nuorisotyön toimintaohjelman perustamiselle 2020/C 415/01. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2020.415.01.0001.01.FIN&toc=OJ%3AC%3A2020%3A415%3AFULL (Viitattu 4.5.2023.)
- Hart, Roger A. (1992) *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*. UNICEF Innocenti Essays No. 4, Florence: International Child Development Centre of UNICEF.
- Helsingin kaupunki. Tule tekemään Helsingistä parempi kaupunki! <https://nuorten.hel.fi/nuorten-vaikuttamisjarjestelma-ruuti/> (Viitattu 22.5.2023.)
- Honneth, Axel (2005) *The Struggle for Recognition. The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge: Polity Press.
- Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna (2017) *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Työpäpaperi 2017/33. Helsinki: THL. <https://www.julkari.fi/handle/10024/135356> (Viitattu 15.1.2024.)
- Kanuuna (2023) Kysely toiminnassa mukana oleville nuorille/ Kansalliset tulokset. https://lookerstudio.google.com/reporting/e38c3ec2-66dc-439a-9b1a-66b974433714/page/p_ptymcov7oc. (Viitattu 19.5.2023.)
- Kaukko, Mervi & Kiilakoski, Tomi (2018) Tutkimus on toimintaa. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.)

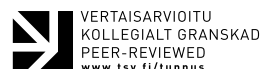
- Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä.* Tampere: Vastapaino, 243–260.
- Kiilakoski, Tomi (2017) “Niillähän se on se viimeinen sana” – nuoret osallisuudestaan yläkoulussa. Teoksessa Auli Toom & Matti Rautiainen, & Juhani Tähtinen (toim.) *Toiveet ja todellisuus. Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa.* Turku: Finnish Educational Research Association, 253–282.
- Kiilakoski, Tomi (2020) *Perspectives on Youth Participation.* Analytical paper. Partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of youth. https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/59895423/Kiilakoski_Participation_Analytical_Paper_final%252005-05.pdf/b7b77c27-5bc3-5a90-594b-a18d253b7e67 (Viitattu 15.1.2024.)
- Kiilakoski, Tomi (2021a) Osallisuuden doksat: kriittinen luenta. Teoksessa Kari Paakkunainen & Juri Mykkänen (toim.) *Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoriso: objekteista subjekteiksi?* Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 31–63.
- Kiilakoski, Tomi (2021a) Tullakseen aikuiseksi on ensin saatava olla nuori. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylää tarkoittaa. Nuorisotyön yhteisötietokirja.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 332–358.
- Kiilakoski, Tomi & Gretschel, Anu & Nivala, Elina (2012) Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 9–34.
- Kiilakoski, Tomi & Kauppinen, Eila (2021) Oppiminen nuorisotyössä. Kiistanalainen käsite käytännössä. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*, vuosikirja 2021, vol. 22, 85–111.
- Kiilakoski, Tomi & Niemi, Reetta (2021) How to Recognise and Support Participation in Schools: Critical Considerations. Teoksessa Jenna Gillett-Swan & Nina Thelander (toim.) *Children's Rights from International Educational Perspectives.* Cham: Springer, Transdisciplinary Perspectives in Educational Research vol 2, 189–202.
- Kivijärvi, Antti & Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Leskinen, Juha (2022) *Hidasta kasvua, lisääntyviä vastuita. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021.* Lahti & Helsinki: Kanuuna, Nuorisotutkimusseura.
- Kokkonen, Jarmo (2023) *Huomenna kaikki on paremmin.* Helsinki: Kirjapaja.
- Lastensuojelulaki (417/2007)* <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> (Viitattu 13.9.2023.)
- Leemann, Lars & Martelin, Tuija & Koskinen, Seppo & Härkänen, Tommi & Isola, Anna-Maria (2021) Development and Psychometric Evaluation of the Experiences of Social Inclusion Scale. *Journal of Human Development and Capabilities* 23 (3), 400–424. 10.1080/19452829.2021.1985440 (Viitattu 15.1.2024.)
- Lundy, Laura (2007) 'Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal* 33 (6), 927–942.
- Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi (2018) Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. *Aikuiskasvatus* 38 (2), 112–129.
- Meriluoto, Taina & Litmanen, Tapio (2019) Pelastaako osallistaminen demokratian? Teoksessa Taina Meriluoto & Tapio Litmanen (toim.) *Osallistu!* Tampere: Vastapaino, 7–28.

- Mäntyneva, Päivi & Hiilamo, Heikki (2018) Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka työtoiminnassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (1), 18–28.
- Niemi, Reetta & Heikkinen, Hannu L.T. & Kannas, Lasse (2010) Osallisuus koulu-pedagogiikan lähtökohtana. *Kasvatus* 41 (1), 53–62.
- Niemi, Reetta & Kiilakoski, Tomi (2020) “I Learned to Cooperate with my Friends and There Were no Quarrels”: Pupil’s Experiences of Participation in a Multidisciplinary Learning Module. *Scandinavian Journal of Education* 64 (7), 984–998.
- Nikka, Laura & Günther, Kirsi (2023) Osallisuuden ja selviytymisen rakentuminen pitkäikäistyöttömien elämäkerroissa. *Janus* 31 (1), 43–59. <https://doi.org/10.30668/janus.115302>
- Nivala, Elina (2021) Osallisuuden vahvistaminen yksinäisyyden ehkäisemisenä varhaiskasvautuksessa. *Journal of Early Childhood Education Research* 10 (1), 33–59.
- Nuorisolaki (1285/2016)* <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (Viitattu 23.1.2023.)
- Närhi, Kati & Kokkonen, Tuomo & Matties, Aila-Leena. (2015) Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harkintavalta palvelujärjestelmässä. *Janus* 22 (3), 227–244. <https://journal.fi/janus/article/view/51212> (Viitattu 22.5.2023.)
- Pajulammi, Henna (2014) *Lapsi, oikeus ja osallisuus*. Helsinki: Talentum.
- Perusopetuslaki 628/1998*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> (Viitattu 13.9.2023.)
- Shier, Harry (2001) Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. *Children & Society* 15 (2), 107–117.
- Stenvall, Elina (2018) *Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä*. Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 2047. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104221/978-952-03-0820-9.pdf> (Viitattu 15.1.2024.)
- Stenvall, Elina (2020) *Osallisuutta ja osallistumista. Osa 1: Osallisuuden lähtökohdat kansallisessa lapsistrategiassa*. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2020:27. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.
- Theis, Joachim (2010) Children as active citizens: an agenda for children’s civil rights and civic engagement. Teoksessa Barry Percy-Smith & Nigel Thomas (toim.) *A handbook of children and young people’s participation: Perspectives from theory and practice*. Lontoo: Routledge, 343–355.
- Thomas, Nigel (2007) Towards a Theory of Children’s Participation. *International Journal of Children’s Rights* 15 (2), 199–218.
- YK:n lapsen oikeuksien komitea (2009) Yleiskommentti 12. Lapsen oikeus tulla kuulluksi. Lapsiasiavaltuutetun toimisto. https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf/9daac47a-f69f-3258-be52-0d0e34380e69/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf?t=1465380818000 (Viitattu 2.5.2023.)

KOHTI AVOINTA NUORISOTYÖTÄ

– yhdenvertaisuus, samanarvoisuus ja valinnanvapaus

ANU GRETSCHEL

Tiivistelmä

Tässä avoimen nuorisotyön yhdenvertaisuutta, samanarvoisuutta ja nuorille mahdollistuvaa valinnanvapautta käsittelevän artikkelin ensimmäisessä osassa tuon esille työn ja koulutuksen ulkopuolella olleiden nuorten kokemia esteitä avoimen nuorisotyön toiminnoissa käymiselle yläkouluikäisinä. Artikkelin toisessa osassa analysoin Helsingin, Oulun ja Tampereen kaupunkien nuorisotyötä linjaavia politiikka-asiakirjoja sekä toteuttamiani kyseisten kaupunkien yhdenvertaista nuorisotyötä koordinoivien henkilöiden haastatteluja. Tässä tarkastelussa kiinnitän huomiota niihin kehittämistoimiin, joilla kaupungit pyrkivät edistämään yhdenvertaisuutta madaltamalla erilaisia osallistumisen esteitä. Kokonaisuutena artikkelini vastaa kysymykseen, mitä yhdenvertaisuus ja avoimuus tarkoittavat avoimessa nuorisotyössä. Tarkasteluni pohjaa myös aiempaan nuorisopalveluja koskevaan tutkimukseen sekä Amartya Senin (1992) ajatuksiin valinnanvapaudesta sekä Göran Therbornin (2013) huomioihin koskien ihmisten välistä eriarvoisuutta tai samanarvoisuutta. Senin käsitteisiin nojaten selvitän, miten nuorisopalveluja tulisi kehittää, jotta nuorilla olisi aito mahdollisuus valita, käyttävätkö he vapaa-ajallaan nuorisotyön palveluja. Artikkelin keskiössä on siis pohtia, millaisin toimin kyseisen valinnanvapauden voi olettaa mahdollistuvan nykyistä suuremmassa määrin.

Asiasanat: yhdenvertaisuus, nuoret, nuorisotyö, kunnat, valinnanvapaus

Johdanto

Yhdenvertaisuus puhuttaa myös nuorisotyössä. Nuorisotyön ”vaikutukset” ja ”vaikutavuus” ovat hyvin paljon kiinni siitä, keitä toiminta tavoittaa ja keitä ei. Yhdenvertaisuusaspektia on kiistatta tarkasteltava, kun puhutaan nuorisotyön arvioinnista. Palvelurakenteiden ja -toiminnan laadun arvioinnissa on tärkeää huomioida toiminnan ulkopuolelle jääneiden nuorten näkökulma.

Laihonen kumppaneineen peräänkuuluttaa pohdintaa siitä, millainen julkinen sektori haluaa olla. Kirjoittajat viittaavat valtionvarainministeriön ja Kuntaliiton johdolla laadittuun, hallituskauden yli ulottuvaan *Julkisen hallinnon uudistamisen strategiaan*, jossa yhdeksi julkisen hallinnon toiminnan päämääräksi on asetettu kansalaisten yhdenvertaisuus. (Laihonen ym. 2022, 232, 237–238.) Se, miten palvelujärjestelmää huolletaan saavuttamaan asetetut tavoitteet,

liittyy esimerkiksi siihen, millaiseen ja miltä tahoilta saatuaan tietoon pohjautuen palveluihin liittyviä päätöksiä tehdään ja millaisin päätöksenteon ja johtamisen järjestelmin tietoa käsitellään (ks. esim. Laihonon ym. 2020, 46, 58–59; Kivimäki ym. 2023).

Tarkastelen tässä artikkelissa yhdenvertaisuutta avoimeksi nuorisotyöksi kutsutussa kunnallisessa palvelussa. Avoimella nuorisotyöllä tarkoitetaan kaikille nuorille suunnattua nuorten vapaa-aikaan sijoittuvaa kunnallista nuorisotyötä. Aluehallintoviraston toteuttaman peruspalvelujen arvioinnin mukaan avointa nuorisotilatoimintaa on noin 96 prosentissa kuntia (Aluehallintovirasto 2022; ks. myös tilasto-osion luku Nuorisotyö toimintana). Mitä tulee nuorisotyöhön julkisena palveluna, valtion talousarviossa vuodelle 2023 moni nuorisotyölle asetetuista yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteista liittyy yhdenvertaisuuteen. Nuorten kokemusten ”yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta, yhteisöllisyydestä ja oikeuksiensa toteutumisesta” toivotaan vahvistuvan. Lisäksi tavoitteilaksi määritellään muun muassa nuorten harrastus- ja toimintamahdollisuuksien ”tasavertainen saavutettavuus”. Myös tavoite ”nuorten vaikutusmahdollisuuksien monipuolistuminen” liittyy yhdenvertaisuuteen. (ks. Valtiovarainministeriö n.d.)

Tässä artikkelissa tutkimuksen kohteena ovat nuorisotyön ja yhdenvertaisuusajattelun kytkösten tarkastelu paikallistasolla. Paronen kumppaneineen (2022, 177) toteaa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen sekä eriarvoisuuden kaventamisen olevan kuntien ja niiden tuottamien lakisääteisten palvelujen keskiössä. Laesterä on tilastoihin perustuen tarkastellut kuntien toiminnallista ja rahoituksellista muutosta 21 hyvinvointialueen aloittamisen jälkeen. Hänen mukaansa ennen uudistusta vapaa-ajan palvelut edustivat keskimäärin 4,2 prosenttia kunnan nettokäyttökustannuksista,

mutta uudistuksen toteuduttua suhde kasvaa lähes kolminkertaiseksi. Laesterän mukaan samaan aikaan lasten ja peruskouluikäisten painoarvo kunnan taloudessa on siirtynyt keskiöön valtionosuuksien suuntautuessa enemmän heihin, toisaalta heille suunnatut palvelut kuten varhaiskasvatus ja perusopetus myös maksavat eniten. Laesterän mukaan kunnan toimintakykyyn vaikuttavat väestökehitys, huoltosuhde ja valtion pelisäännöt jatkossa esimerkiksi valtionosuuden suhteen. Laesterän mukaan on mahdollista, että myös perusopetuksen ja vapaa-ajan palveluiden osalta tarvitaan alueellisia tai usean kunnan yhteistyömalleja. (Laesterä 2023.)

Kuntien tilanne on hyvinkin muutoksessa. Tuon tässä artikkelissa esille, millaisia asioita yhdenvertaisuus ja avoimuus tarkoittavat avoimeksi nuorisotyöksi kutsutun kunnallisen palvelun järjestämisessä. Lisäksi tuon esille, millaisia toimenpiteitä yhdenvertaisempien palvelujen eteen on tähän mennessä suunniteltu tehtävän, on jo toteutettu tai voidaan vielä lisäksi katsoa vaadittavan. Asiaa tarkastellaan yhdenvertaisuuslain, olemassaoloon liittyvän eriarvoisuuden (Therborn 2013) ja palvelua koskevan valinnanvapauden (Sen 1992) näkökulmasta. Aineistona hyödynnetään kolmen suuren suomalaisen kaupungin asiakirja-aineistoa ja niissä yhdenvertaisuutta edistävää nuorisotyötä koordinoivien henkilöiden haastatteluja. Nuorten ajatuksiin ankkuroidutaan vuosina 2017–2019 toteutettujen koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten avoimessa nuorisotyössä ja -työstä saatujen kokemusten kautta.

Tutkimusasetelma, menetelmät ja aineistojen keskinäiset yhteydet

Tämä artikkeli pohjautuu kolmelle tutkimusaineistolle sekä havainnoille aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta. Pääaineistona hyödynnetään vuosina 2017–2019 toteutettuja työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien 18–29-vuotiaiden nuorten haastatteluja. Haastattelussa käsiteltiin muun muassa hyvää elämää ja kuulumista yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Haastatellut tavoitettiin etsivien nuorisotyöntekijöiden avustuksella. Kyseinen tutkimusasetelma on saanut ennakkohyväksynnän HDL:n eettisessä toimikunnassa 12.10.2017. (ks. Gretschel & Myllyniemi 2021.) Noin kahden tunnin haastattelussa kysyttiin, mikäli aika antoi myöten, nuorten kokemuksia avoimesta nuorisotyöstä, kun he olivat peruskoulun yläluokilla. Tätä artikkelia varten kyseiset vastaukset teemoiteltiin kahdella tasolla: nuorisotyön palveluissa käyminen ja perustelut, miksi kävi tai ei käynyt.

Haastateltavat oli rekrytoitu heidän asuessaan Kainuussa, Keski-Suomessa, Varsinais-Suomessa tai Helsingissä ja Uudellamaalla. On huomioitava, etteivät nuorten kokemukset rajoitu vain kyseisiin alueisiin. Kun kaikki haastateltujen joukon lapsuus- ja nuoruuspaikkakunnat huomioidaan, heille oli karttunut kokemusta asumisesta kaiken-tyyppisillä asuinseuduilla, harvaanasutuista seuduista isoihin kaupunkiin ja lähes kaikista Suomen maakunnista. Nuoret olivat haastatteluhetkellä 18–29-vuotiaita ja luokilla 7–9 noin vuosina 2000–2014.

Lähes kaikkia haastateltuja oli kiusattu peruskouluaikana (Gretschel & Myllyniemi 2021). Nuoria oli kysytty haastatteluun työn ja koulutuksen ulkopuolella olleen asemansa takia. Moni haastatelluista kertoi kuitenkin edustavansa¹ useita muitakin

yhdenvertaisuuslaissa mainittuja ja syrjinnän vaarassa olevia vähemmistöjä esimerkiksi etnisyyden, vammaan, sukupuolen tai seksuaalisen identiteettinsä perusteella. Tarkennuksena on kuitenkin myös huomioitava, etteivät kaikki nuoret kokeneet olevansa heikommasa asemassa esimerkiksi vammansa tai työn ja koulutuksen ulkopuolisuuden takia. Lisäksi on huomioitava, etteivät kiusatuksi tuleminen syyt välttämättä palautuneet haastateltujen mielestä yhdenvertaisuuslaissa luokiteltuihin syrjintäperusteisiin, kuten etniseen taustaan tai vammaan, vaan vaikuttivat enemmän sattumanvaraisilta. Tästä syystä nyt käsillä olevassa tutkimuksessa selvitetään yhdenvertaisuuden rinnalla myös ”samanarvoisuutta” olemassaoloon liittyvän eriarvoisuuden (Therborn 2013: *existential inequality*) vastakohtana. ”Samanarvoisuuden” voi terminä ajatella viittaavan ihmisarvoon sellaisenaan, rajautumatta yhdenvertaisuuslaissa mainittujen syrjintäperusteiden aktualisoitumiseen. Kuten myös demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen liittyvässä julkaisussa totean, ”voi olla, että arjen keskusteluissa yhteisön kehittämiseksi samanarvoisuuden käsitteellä pystytään [yhdenvertaisuutta] helpommin huomioimaan kaikenlainen ihmisarvoloukkaus, sillä edellytyksellä, että vältetään tietoisesti viemästä arvoa pois yhdenvertaisuuslain velvoittamasta syrjintäkiellosta”. (Gretschel ym. 2023, 82).

Artikkelin muut aineistot eli asiakirja-aineisto ja yhdenvertaisuutta edistävän

1 Yksi nuorista kertoi haastattelussa olevansa ”kuudennessa marginaalissa”, toinen korostavansa vammaisten nuorten huomioimisen tarvetta, kolmas suostuneensa haastatteluun, koska piti mahdollisena edustavansa muista haastateltavista eroavaa, menestyvän nuoren näkökulmaa ja neljäs esimerkiksi halusi mukaan aina, kun nuoria haluttiin kuulla nuorten elämään ja esimerkiksi etuuksiin liittyvissä asioissa.

nuorisotyön koordinaattoreiden haastattelut kytkeytyvät tutkimuskuntina toimineisiin Helsinkiin, Ouluun ja Tampereeseen. Oulun nuorisopalveluissa yhtenä alkuna yhdenvertaisuustyölle voidaan pitää ensimmäisen monikulttuurisen nuorisotyön koordinaattorin palkkausta noin 2000-luvun puolivälissä. Viime vuosina Oulu on ollut aktiivinen monissa yhdenvertaisuutta ja demokratiaa kehittävässä hankkeissa. Helsinki valikoitui tutkimuskunnaksi samoin pitkäaikaisen yhdenvertaisuutta nuorisotyössä edistävän kokemuksensa perusteella, monikulttuuriseen – ja myöhemmin laajemmin yhdenvertaiseen – nuorisotyöhön keskittyvä suunnittelija vakinaistettiin 2008 (ks. esim. Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus n.d.). Tampereen yhdenvertaisuutta edistävä nuorisotyö on sitä uudempaa lähtien liikkeelle enemmän sateenkaarinuorten kanssa tehtävästä työstä.

Kaikkien kolmen kaupungin yhdenvertaista nuorisotyötä koordinoivien henkilöiden haastattelut toteutettiin elokuussa 2023. Haastattelut olivat pituudeltaan vajaasta tunnista puoleentoista, ja ne toteutettiin suojaus Teams-ympäristössä. Haastattelutavat antoivat tietosuojakäytäntöiden mukaisen luvan yhteystietojensa säilyttämiseen määräajaksi sekä luvan pseudonymisoidun haastatteluaineiston arkistointiin myös myöhempää tutkimuskäyttöä varten. Haastatteluissa kysyttiin yhdenvertaisuutta edistävän työn tavoitteista nuorisotyön näkökulmasta, kyseisen työn muuttumisesta ajan saatossa, kehittämishaasteista sekä yhdenvertaisuuden edistämisen erityisyydestä nuorisotyössä. Haastatteluilla on ollut mahdollisuus kommentoida artikkeleita, ja heidän kommenttinsa on otettu huomioon. Haastattelukysymykset on esitelty liitteessä 3.

Asiakirja-aineistosta etsin teemoittelun avulla yhtymäkohtia nuorten esille nostamisen palveluissa käymisen esteiden ja asiakirjoissa mainittujen nuoriin ja nuorisotyöhön

liittyvien tavoitteiden ja toimenpiteiden välillä. Kokosin kyseiset yhtymäkohdat asiakirjaotteiksi, joita esitellään artikkelissa taulukossa 2 ja liitteessä 2. Suoritin asiakirjojen valinnan kaksivaiheisesti: ensin valitsin mielestäni yhdenvertaisuustarkastelun näkökulmasta oleellimmat, sitten esitin valintani haastateltaville yhdenvertaista nuorisotyötä koordinoiville henkilöille, jotka täydensivät listaa oman kaupunkinsa näkökulmasta. Asiakirja-aineisto koostui loppujen lopuksi seuraavista: yhdenvertaisuuslain (Kuntalaki 1325/2014) ja lain naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) mukainen, palveluja koskeva² tasa- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, kuntalain (410/2015) mukaiset kunnan strategia, talousarvio ja -suunnitelma, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021) tarkoitettu kunnan hyvinvointisuunnitelma, lain kotoutumisen edistämisestä (681/2023) mukainen kotouttamisohjelma ja Tampereen osalta myös pormestariohjelma. Pormestaris-ta mahdollisena kaupunginhallituksen puheenjohtajana säädetään kuntalaissa. Lisäksi tarkastelin sivistyslautakunnan tai -palvelujen toimintasuunnitelmia, Lapsiystävällinen kunta -materiaaleja kyseisistä kaupungeista, nuorisotyön perussuunnitelmia Helsingistä ja Oulusta sekä Helsingin kaupungin ohjeistusta turvallisemman tilan periaatteiden laatimiseen ja Helsingin nuorisopalvelujen yhdenvertaisuuskartoituksen tuloksia. Asiakirja-aineisto lähdetietoineen esitellään liitteessä 1.

Erikokoiset kunnat ovat toimintaympäristöiltään erilaisia. Lisäksi kunnat muuntuvat jatkuvasti muun muassa lainsäädännön, rakenneuudistusten, väestörakenteen,

2 Henkilöstöä koskeva lakisäätäinen yhdenvertaisuussuunnittelu, ks. esim. Helsingin ja Tampereen suunnitelmien vertailu (Tromp 2023).

palvelujen tuotantotapojen ja henkilöstön saatavuuden vuoksi (Paronen ym. 2022, 191). Koska yhdenvertaisuuden mahdollistaminen liittyy pitkälti myös palvelujärjestelmän kehittämiseen sen ollessa hyvin erilainen erikokoisissa kaupungeissa ja kunnissa, pyritään näkökulmaa tässä artikkelissa peilaamaan aiemmin julkaistujen tutkimusten havaintoihin kokonaisemman kuvan saavuttamiseksi.

Palvelujärjestelmät ja yhteisöt yhdenvertaisuuden, samanarvoisuuden ja valinnanvapauden mahdollistajina

Tässä osiossa tarkastelen teoreettisesti ja aiempiin tutkimuksiin pohjautuen julkisen palvelujärjestelmän, palvelujen ja niissä toimivien yhteisöjen kehittämistarpeita huomioiden yhdenvertaisuuden lisäksi myös ajatukset ihmisten samanarvoisuudesta ja oikeudesta valita, millaisia vapaa-ajan palveluja käyttää.

Yhdenvertaisuuslaki kieltää häirinnän ja muun syrjinnän ja velvoittaa viranomaiset laatimaan suunnitelman yhdenvertaisuutta edistävästä toimista. Suunnitelmissa, joita käsitellään myös tämän artikkelin yhtenä aineistona, tulee kertoa, kuinka nykyistä toimintaa on yhdenvertaisuuden näkökulmasta arvioitu ja kuinka sitä aiotaan edistää. Yhdenvertaisuusvaltuutettu valvoo suunnitelmavelvollisuuden toteutumista ja käsitellessään kansalaisen yhteydenottoa yleensä pyytää nähtäväkseen kyseisen kunnan yhdenvertaisuussuunnitelman. Toisaalta kunnat ja kaupungit saavat yhteydenotoista palautetta omaan työhönsä. Kuten perustuslaissa (731/1999) todetaan, julkisen vallan on turvattava oikeuksien toteutuminen, niin perustuslain mukaisten perusoikeuksien

kuin kansainvälisissä sopimuksissa määriteltujen ihmisoikeuksien. Perustuslaki korostaa yhdenvertaisuutta lain edessä sekä esimerkiksi lasten tasavertaista asemaa ja vaikutusmahdollisuuksia ikätasonsa mukaisesti. Yhä enemmän myös esimerkiksi nuorisojärjestöiltä vaaditaan järjestelmällistä panostusta yhdenvertaisuuden kehittämiseen osana niihin kohdistettuja valtionavustuskriteerejä (ks. esim. Kivimäki 2022).

Taloustieteilijä Amartya Senin mukaan mahdollisuuksien tasa-arvoa voidaan lähestyä useasta näkökulmasta. Hänen mukaansa siihen, voiko ihminen tehdä, olla ja elää elämäänsä haluamallaan tavallaan, vaikuttaa paljolti vapaus valita. Vapauden tosiasiallinen olemassaolo yksilön haluamassa suunnassa tulee arvioida huomioiden kaikki mahdolliset esteet, myös ne sosiaaliset, jotka mahdollisesti vievät halua tavoitella tiettyä asiaa (Sen 1992, 5, 79, 149). Senin luomassa toimintamahdollisuuksien tarkastelun viitekehyksessä (suomeksi ks. esim. Mäntyneva ym. 2019) huomio ei siis niinkään ole niiden resurssien tarkastelussa, joita tietyllä ihmisellä olisi käytössään, vaan vapaudessa hyödyntää niitä oman valintansa mukaan (Sen 1992, 81). Sovellan tässä artikkelissa ajatusta valinnanvapaudesta nuorisotyön niin sanotun avoimuuden tarkasteluun eli siihen, näyttäytykö avoin nuorisotyö yhtenä olemassa olevana vaihtoehtona viettää vapaa-aikaa. Kuten Mäntyneva & Isola (2019) Senin (2010) teokseen viitaten toteavat, perinteinen liberalistinen tulkinta vapaudesta perustuu negatiiviselle vapaudelle, vapautena jostakin, kun taas positiivinen vapaus laajentaa vapauden käsitystä vapaudeksi johonkin. Senin (2006, 49) mukaan arvioinneissa on pohdittava esimerkiksi, mitataanko hyvinvointia vai mahdollisuutta toimijuuden asemaan (*agency*) ja mitataanko niitä saavutuksena vai vapautena. Tässä tutkimuksessa tarkastelen valinnanvapautta siitä näkökulmasta, pystytäänkö nuorille palveluja kehittämällä

vapauttamaan (vapaus) asema, jossa he itse voivat valita, käyttävätkö vapaa-ajallaan nuorisotyön palveluja.

Seuraavassa tarkastelen nuorten valinnanvapautta tutkimuskirjallisuudesta löytyneiden esimerkkien avulla. Valinnanvapautta rajoitaviksi tekijöiksi tunnistan kirjallisuudesta esimerkiksi maantieteelliset etäisyydet sekä sosiaaliset kynnykset. Valinnanvapautta lisääviksi toiminnoiksi luokittelen nuorten luokse liikkuvan työn ja yhteisöjen kehittämisen vastaanottaviksi. Mahdollisuudesta valita on aiemmin kirjoittanut mm. Kivijärvi kumppaneineen (2021) ja samaan ”Hylkysyrjänä” tunnettuun harvaan asuttuun alueeseen liittyen aiemmin muun muassa Harinen (ks. esim. Harinen 2012). Kivijärven kumppaneineen mukaan sillä, ”alkavatko nuoren opinnot lukiossa ja ammatillisella puolella, on ajankäytöllistä painoarvoa, mutta tätä valintaa merkityksellisemmäksi nousevat asumisen valinnat – tai pakot”. Heidän mukaansa ”myös kodin sijaitseminen taajamassa tai syrjäkylällä on edelleen tekijä, joka synnyttää eroja erityisesti koulumatkoihin kuluvan ajan suhteen”. (Kivijärvi ym. 2021, 94.) Harisen mukaan koulumatka linja-autossa on arkinen pakko-olosuhde, siirtymä tilasta toiseen, mutta myös nuoren omaa aikaa ja sosiaalisten tapahtumien raami ja mahdollistaja. Päivittäin toistuvina matkat kuitenkin usein vievät sekä ajan että mahdollisuuden päästä kohtuullisella vaivalla organisoitujen vapaa-ajan palvelujen piiriin, niiden keskittyessä kuntakeskuksiin. (Harinen 2012, 170–171, 177.)

Tormulainen ja Kauppinen (2022) ovat tutkineet liikkuvan nuorisotyön kokeiluja kuudellatoista eri paikkakunnalla, joissa ne toimivat osana kunnallista nuorisotyötä. Kauppisen ja Tormulaisen mukaan liikkuvan nuorisotyön aloittamiselle voi olla erilaisia syitä. Yksi niistä voi olla tarve viedä nuorisotyön palveluja alueille, joissa sellaisia ei ole. Toisaalta tutkijat muistuttavat

liikkuvassa työssä olevan omat saavutettavuuden haasteensa ja ettei sekään tavoita ”kaikkia nuoria, jotka saattaisivat hyötyä nuorisotyöstä”. Liikkuvan työn tavoitteet voivat pohjautua sekä kaikille tarkoitetun nuorisotyön että kohdennetun työn tavoitteisiin – vaihdellen nuorten tarpeiden mukaan jopa saman toimintakerran aikana. (Kauppinen & Tormulainen 2022, 48, 53.) Tormulaisen ja Kauppisen mukaan nuorille liikkuvassa työssä tärkeinä näyttäytyivät mahdollisuus kutsutointoon, luotettavat aikuiset, lämmin luokse tuleva tila sekä toiminnan tietynlainen vapaus eli se, ettei osallistumispakkoa tai ohjattua toimintaa välttämättä ole. Eri paikkakunnilla tehtyjen liikkuvan nuorisotyön jaksojen yhteenvetotilaisuuksissa on liikkuvan työn avulla toiminnan tarjontaan osallistuneiden aikuistahojen mukaan edistetty muun muassa yhdenvertaisuutta, reuna-alueiden nuorten kohtaamista, nuorisopalvelujen ulkopuolisten nuorten kohtaamista ja nuorten kiinnittymistä nuorisotyön muihin palveluihin sekä Kiilakosken (2013, 2015) nuorisotyön suhdeteoriaan viitaten, vahvistettu nuorten suhteita luotettaviin aikuisiin, toisiin nuoriin, palvelujärjestelmään ja rakenteisiin sekä alueeseen ja omaan lähiympäristöön. (Tormulainen & Kauppinen 2022, 145, 152.)

Kiilakosken ja kollegoiden mukaan suhdeteorian taustalla on havainto nuorisotyön luonteesta kasvatuksellisenä prosessina (Ord 2016), joka tuottaa niin yksilöllistä kasvua kuin tukea suhteiden muodostumiselle, ja jonka kuvauksessa tulee välttää atomisointumista pelkästään yksilötason kasvun kuvauksiksi. Kiilakosken ja kumppanien artikkelissa on esimerkki nuorisotyöntekijän päiväkirjamerkinnästä, jossa hän harmittelee nuorisotilaan kantautuneen uusien kävijöiden myötä sama ryhmädynamiikka kuin mikä vallitsee kouluissakin. Tämä tarkoittaa, että koulussa ujut ja eristäytyneet kärsivät samasta leimasta myös nuorisotalolla. Nuorisotyöntekijä

toteaa tarpeen yhteisille toiminnoille, joiden avulla voitaisiin vaikuttaa nuorten sosiaalisiin asemiin, mutta kokee hankalaksi löytää niille aikaa. (Kiilakoski ym. 2018, 601.)

Kuten myös tässä artikkelissa käytetty nuorten haastatteluaiaineisto tulee osoittamaan, yksi suuri este avoimen nuorisotyön palvelun käyttämiselle tuntuu olevan toisten nuorten kiusaava käytös ja heidän asemansa nuorisotyön palvelujen käyttäjinä. Emeritusprofessori Göran Therborn antaa ajatteluvälineitä tämän ilmiön käsittelyyn. Hänen mukaansa eriarvoisuus (*inequality*) voi syntyä neljän mekanismin kautta, joita ovat eriarvoistuminen hyväksikäytön tai eristämisen seurauksena, saavuttamisen kautta, esimerkiksi sillä tavoin, että omat vanhemmat pystyvät auttamaan nuorta eri asioiden saavuttamisessa, tai sen seurauksena, että ”on asetettu alemmas” muiden toimesta. Therborn käyttää viimeisimmästä vapaasti suomennettuna termiä ”olemassaoloon liittyvä eriarvoisuus” (*existential inequality*) kuvaamaan ihmisten ”alaslaittoa” (*existential put-down*) esimerkiksi sosiaalisen statuksen perusteella. Eriarvoisuuden tila (*unfreedom*) vähentää ihmisen terveyttä, itsearvostusta, itsetuntemusta sekä muita resursseja toimia ja osallistua maailmassa kuten muut. Tarvitaan systemaattisia eriarvoisuuden purkautumista edistäviä mekanismeja. (Therborn 2013, 48–67, 89.) Kunnille annettu velvoite yhdenvertaisuussuunnitelmiin voidaan ajatella yhdeksi tällaisista toimista, varsinkin jos niiden avulla kyetään edistämään eriarvoisuuden vähenemistä.

Aiemmin mainittiin Senin ajatuksiin viitaten nuorten valinnanvapaudesta ja toimijuuden aseman (*agency*) muotoutumisesta. Senin mukaan hänen ajattelunsa taustalla on muun muassa *capability approach*, joka suomenkielisessä kirjallisuudessa on suomennettu esimerkiksi toimintamahdollisuus- tai toimintavalmiusteorioiksi. Senin

mukaan hän on tarkoituksella jättänyt teorian kehittämisen yleiselle tasolle, jolloin sitä voidaan soveltaa hyvinvoinnin arviointiin eri näkökulmista (Sen 2006, 48). Julkaisu yhteistyötä Senin kanssa tehnyt filosofi Martha Nussbaum sen sijaan on lähtenyt määrittelemään esimerkiksi yhteiskunnan toteuttamien poliittisten toimien riittävyttä kategorisoimalla niitä Aristoteleksen hyvän elämän edellytysten näkökulmista (Nussbaum 2006, 265).

Lahtinen kumppaneineen on oman tutkimuksensa teoreettisessa taustassa yhdistänyt Nussbaumia (myös 2001; 2011) ajatukseen Wierengan (2008) tuloksia erilaisten luottamuksellisten suhteiden merkityksestä maaseudulla asuvien nuorten pääsyssä käsiksi erilaisiin resursseihin. Lahtinen kumppaneineen on tarkastellut erityyppisissä asuinympäristöissä ammatilliseen toiseen asteen koulutukseen siirtyneiden nuorten kaveruus- ja perhesuhteiden merkitystä nuorten hyvinvoinnin ja resurssien, kuten yhteenkuuluvuuden tunteen, saadun tuen ja voimavarojen, näkökulmasta. Tutkijat totesivat ammattiin opiskelevien nuorten hyvinvoinnin mahdollisuuksien olevan riippuvaisia siitä, kuinka vahvoja heidän kaveruus- ja perhesuhteensa olivat oppilaitosyhteisön ulkopuolella, koska tuo yhteisö vaikutti nuorten haastattelujen perusteella itsessään olevan esimerkiksi löyhä, muuttuva ja jopa anonyymi. (Lahtinen & Tolonen 2021, 195–196, 219–220.)

Nuorten välisiin suhteisiin liittyviä haasteita on käsitelty runsaasti aiemmassa tutkimuksessa. Berg toteaa vertaisryhmillä olevan liikuntaharrastusten kannalta useita samanaikaisia merkityksiä. Kaverit voivat houkuttaa harrastukseen ja pitää mukana. Yhtä lailla harrastuksen ulkopuolella olevat kaverit voivat vetää – tai kanssaharrastajat työntää pois harrastuksesta (Berg 2015, 38). Korkiamäki on todennut yläkouluikäisten

vertaisyhteisöissä tapahtuvien prosessien synnyttävän sosiaalisen pääoman kääntöpuolena myös nuorten keskinäistä ulossulkemista ja osattomuuden käytäntöjä. Hänen mukaansa vastuuta nuorten hyvinvoinnista nuorten keskinäisissäkin yhteisöissä ei pidä sysätä yksin nuorille itselleen, varsinkaan kun kaikilla nuorilla ei ole mahdollisuutta vaihtoehtoihin yhteisöihin. Korkiamäki pitää tärkeänä nuorten omien yhteisöjen tunnistamista, niiden tukemista ja niissä muotoutuvien käytäntöjen hyödyntämistä yhtenä nuorisososiaalityön tehtävistä. (Korkiamäki 2013, 186–187, 192, 194.) Taavetti kumppaneineen toteaaakin oppivelvollisuuden ja kouluttautumisen ohjaavan nuoria viettämään ison osan ajastaan sellaisissa yhteisöissä, joissa muita ryhmän jäseniä ei voi valita ja koulujen käytännöllä olevan suuri merkitys sateenkaarinuorten³ kokemuksille ryhmään kuulumiselle. Jotta kokemukset hyväksyvästä ryhmästä ja mukaan pääsemisestä lisääntyisivät, sateenkaarinuorten tarpeet ja toiveet tulee ottaa huomioon ja luoda turvallisia tiloja sekä mahdollisuuksia kuulua myös itse valittuihin ryhmiin, kuten esimerkiksi vertaisryhmiin (Taavetti ym. 2020, 42–44.)

Tutkimushavaintojen mukaan nuorisotilojen avointen iltojen kävijöiltä puuttui prososiaalisia eli sosiaalistumista edistäviä käytäytymismalleja tiloihin tulevia uusia nuoria kohtaan (Gretschel 2011). Tilat saattavat olla suhteellisen homogeenisten ryhmien käytössä, mitä tuli sukupuoleen, etnisyyteen, ikään, luokkaan, seksuaalisuuteen tai toimintakykyyn (Kiilakoski & Kivijärvi 2015, 2,

3 Vaikka sateenkaartermistö on osoittanut käyttökelpoisuutensa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yläkäsitteenä, on keskustelutarve nuorten itsensä kanssa sopivista termeistä hyvä tiedostaa (ks. Taavetti & Lehtonen 2018, 274; ks. myös Aarnio ym. 2020, 10–11).

4, 13). Esimerkiksi etniset rajanvedot ylittävät siteet nuorten välillä eivät Kivijärven mukaan ole automaattisesti tarpeeksi vahvoja tuottaakseen maahanmuuttajataustaisille nuorille vapaa-ajan resursseja: madaltuneita vapaa-ajan tilojen kynnyksiä, uusia kontakteja ja uutta tietoa paikallisista vapaa-ajan mahdollisuuksista. Hänen mukaansa riittävän heterogeeniset ryhmät synnyttävät helpommin tilaa monenlaisille äänille ja etnis-kulttuuristen rajanvetojen purkamiselle. Ryhmien koostumuksen monipuolistamisen lisäksi on kyse nuorisotyön käytänteistä, kuten jatkuvasta keskustelusta koskien vuoro-vaikutusta raamittavia toimintaperiaatteita. (Kivijärvi 2015, 28, 127; 2013, 258; jatkuvasta keskustelusta ja muista interventioista rasistisessa nuorten miljöössä ks. myös esim. Perho 2010, 82–87.) Toisaalta on muistettava nuorilla itsellään olevan tahtotilaa hyvien yhteisöjen ja yhteiskunnan rakentamiseen, kuten demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen liittyvässä tutkimuksessa tuli ilmi (Gretschel ym. 2023).

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien kokemuksia avoimesta nuorisotyöstä

Nuorten haastatteluilla on ollut merkittävä rooli tämän artikkelin näkökulmien muodostumisessa. Valinnanvapaus (ks. esim. Sen 1992) on valikoitunut yhdeksi yhdenvertaisuuden toteutumisen tarkastelun kriteeriksi nimenomaan kyseisten haastattelujen kautta. Mielenkiintoista haastattelujen annista tekee myös se, miten koettu eriarvoinen kohtelu muiden nuorten suunnasta ei ole useinkaan suoraan yhdistettävissä yhdenvertaisuuslaissa nimettyihin yksittäisiin syrjintäperusteisiin, vaan laajemmin ilmiöön, jota voi kuvata koettuna olemassaoloon

liittyvänä eriarvoisuutena (Therborn 2013: *existential inequality*).

Tässä aluvuossa tarkastelen nuorten kokemuksia avoimen nuorisotyön palveluista valinnanvapauden toteutumisen näkökulmasta. Haastateltuja työn ja koulutuksen ulkopuolella olleita nuoria oli 35 (nuoret 1–35), heistä 26:lta kysyin osallistumisesta kunnallisen nuorisotyön palveluihin kuten nuorisotilojen avoimeen toimintaan, matkoille ja leireille peruskouluikäisenä. Haastatteluaineistosta selvitin, näyttäytyivätkö nuorisotyön toiminnot, kuten nuorisotilojen avoimissa illoissa käyminen, nuorille yhtenä vaihtoehtona viettää vapaa-aikaa ja jos kyllä, miten he olivat kokeneet ne. Jos taas nuori ei ollut käynyt, olin kiinnostunut, miksi ei. Esille nousi useita syitä, ja yksi niistä oli kiusaamisen aiheuttamat palvelunkäytön esteet, joihin tartutaan jokaisen olemassaolon arvostamisen kautta.

Nuorista seitsemän ei kertomansa mukaan ollut käynyt nuorisotyön palveluissa erittelemättömäksi jääneestä syystä. Jäljelle jääneiden 19 nuoren haastatteluissa kertomat kokemukset avoimen nuorisotyön palveluista teemoiteltiin suhteessa valinnanvapauden toteutumiseen:

- Oli tarjolla ja nuori halusi käydä (neljä nuorta)
- Oli tarjolla, mutta nuori ei halunnut käydä (kuusi nuorta)
- Ei ollut tarjolla tai nuori ei voinut vaikuttaa käymisen esteisiin (yhdeksän nuorta)

Seuraavassa käydään läpi edellä esitetyn kolmijaon mukaiset esimerkit.

Oli tarjolla ja nuori halusi käydä (neljä nuorta)

Neljä nuorta kertoi käyttäneensä avoimen nuorisotyön palveluja peruskouluikäisenä. Heistä yksi nuori (32) totesi olleensa mukana ”joillakin leireillä”. Kolme muuta oli käynyt säännöllisesti nuorisotilojen avoimessa iltatoiminnassa. Heistä kaksi muistee haastattelussa tarkemmin suhdettaan nuorisotilatoimintaan. Toinen heistä kuvasi paikkakuntansa nuorisotilan olleen ”meidän”. Toinen haastateltu taas kuvasi oman paikkakuntansa tilan olleen ”kaikille”.

”Meidän tilamme” oli nuorelle (3) kuin ”toinen koti”, jonne mentiin koulun jälkeen istumaan, kunnes se meni iltaisin kiinni. Tilan työntekijät tuntuivat ”toiselta äidiltä ja isältä”. Nuori jatkoi:

Meillä oli se tiivis ystäväporukka, niin oltiin siellä aina yhdessä. Ja sitten meillä oli semmoinen, no me kutsuttiin sitä talotoimikunnaksi, että me järjestettiin siellä tapahtumia, esimerkiksi jotain diskoja tai teemalauantaita tai jotain tällaista. Siellä oli mukava viettää aikaa ja sitten jos oli jotain huolia tai murheita, tämmösiä jotain pikkujuttuja, niin niistä pystyi puhumaan niille nuorisotyöntekijöille ja ne kyllä aina auttoivat parhaansa mukaan. Kyllä se oli ihan hyvää, että oli semmoinen paikka. (Nuori 3)

”Kaikkien tilaa” kuvaava nuori kertoi, kuinka nuorisotilalla kävivät kaikki paikkakunnan nuoret. Tila oli päivittäin auki ja perjantaisin oli kahvilatyypistä toimintaa pitkälle iltaan. Oman kulkemisensa noin kymmenen kilometrin päästä nuori oli ratkaissut pyöräillen ja mopokortin saatuaan mopolla. Nuori kuvaili:

Siellä oli aina ihan älyttömästi porukkaa, varsinkin jos huonot kelit oli pihalla,

että vettä sato tai jotain, niin kaikki aina kokoontu sinne sitten. Oli seuraa aina, että väkeä oli niin paljon ja justiinsa pääsi juttelemaan. Oli vaikka mitä aktiviteettia mitä tehdä. Me aina välillä vieläki käyty kahvit juomassa siellä, että maksoko se huimat 10 senttiä kuppi kahvia, niin sitä aina ihan vitsillä, että lähetään kahville, että minä tarjoan (naurahtaa). Siellä on pingis- ja biljardijuttuja, niin käydään, on siellä niitä nuoria edelleen kyllä aika paljon.” (Nuori 10)

On mahdollista ajatella, että parhaimmillaan nuorisotilatoiminnassa voisivat toteutua yhtä aikaa kummankin nuoren kuvaamat piirteet. Voidaan ajatella, että sen tyyppisessä tilanteessa kaikilla nuorilla olisi mahdollisuus valita, hyödyntävätkö he avoimen nuorisotyön palveluja vapaa-aikanaan.

Oli tarjolla, mutta nuori ei halunnut käydä (kuusi nuorta)

Kuuden nuoren haastatteluista kävi ilmi heidän olleen ainakin jossain määrin tietoisia nuorisotyön palveluista ja mieltäneensä niiden käyttämisen olleen omalta kohdaltaan mahdollista. He kuitenkin jättivät mahdollisuuden käyttämättä tai lopettivat käymisen jonkin ajan päästä. Syitä lopettamiseen olivat ettei ”tykännyt”, ”viihtynyt” tai ”kiinnostus lopahti”. Yksi kertoi ”vihanneensa kaikkea semmoista [nuorisotyön tyyppistä toimintaa]”, koska eräiden järjestöjen perheleirit olivat hänen kokemuksensa mukaan olleet ”hirveitä mestoja”, joissa ”ei yhtään kokenut kuuluvansa joukkoon”. Nuorisotyön palveluissa käymisen aloittamista esti myös, ettei kiinnostanut ”olla porukassa” tai ”mennä hengaamaan ihmisten kanssa”, varsinkaan jos oma kaveripiiri ei halunnut käydä.

Ei ollut tarjolla tai nuori ei voinut vaikuttaa käymisen esteisiin (yhdeksän nuorta)

Yhdeksän nuoren kohdalla nuorisotyön palveluissa käyminen oli estynyt siinä määrin, että voidaan katsoa, etteivät nuorisotyön palvelut olleet nuorelle tarjolla. Yhteistä näille kuvauksille oli, ettei nuori itse olisi voinut vaikuttaa siihen, käyttikö nuorisotyön palveluja vai ei.

Yksi nuorista koki, ettei tiennyt oliko nuorisotyön palveluja tarjolla.

Mä en edes tiedä oliko [esimerkiksi nuorisotilaa], mut en ollut ainakaan. Mä en muista yhtään, tiedä ees, et onko ollut miten paljon. Ei mulle niitä ainakaan kukaan esitellyt ikinä. (Nuori 6)

Toinen nuori kuvaa nuorisotilan olleen ”kämänen, räkälän oloinen” ja aukioloaikojen vaihdelleen. Kolmas kertoo käyneensä oman paikkakuntansa tilalla sen ”lakkautukseen” asti. On mielenkiintoista pohtia, missä määrin tilojen huono kunto on palvelun huonoa laatua ja milloin myös eriarvoisuutta lisäävä tekijä. Jos kunnan varat suunnataan kaikkien muiden ikäryhmien palvelujen ylläpitoon asianmukaisesti, mutta ei nuorten käyttämiin tiloihin, ovat nuoret eriarvoisessa asemassa. Toisaalta tilojen huono kunto voi välillisesti vähentää nuorten vaihtoehtoja vapaa-ajan viettoon ja vuorovaikutusmahdollisuuksiin esimerkiksi vertaisten ja nuorisohjaajien kanssa.

Edellä olevat kolme nuorta kertoivat käymisen esteistä, jotka johtuivat tiedonpuutteesta, palvelun houkuttelemattomuudesta tai loppumisesta. Lisäksi yksi nuorista kertoo vanhempiansa kieltäneen häntä menemästä minnekään koulun jälkeen. Kaksi nuorta kertoi, ettei ”uskaltanut” käydä nuorisotyön palveluissa.

No en mä jotenkin uskaltanut ees. Mua vaan jännitti mennä johonkin tolla- seen uuteen paikkaa. Kyl mua jännittää vieläkin. (Nuori 22)

En oo käynyt, en oo sitten vaan uskaltanut mennä et. En mä oo kyllä koskaan ees ajatellut sitä sinänsä et, emmä tiedä. (Nuori 25)

Yksi nuorista koki, että olisi kaivannut kaveria, jonka kanssa mennä.

Olin aika yksin. Tosi yksinäinen. Niin, sit ei ollu tavallaan ketään kaverii, kenen kanssa käyä. Eikä oikeen yksin osannu lähtee. (Nuori 19)

Kahdelle nuorelle käymisen esteen muodostivat nuorisotiloilla jo käyvät nuoret. Toisijaisena esteenä esille tuli myös asuminen pitkän etäisyyden päässä.

Siellä hengas vähän näitä, ketä oli kiusannut mua ja se emmä tiiä, joskus näki, et ne hengaa siel. Sen jälkeen enää oikeen ees miettinyt. (Nuori 27)

Nuorisotilat oli, mutta enhän mä halunnut sinne mennä, koska siellä oli tottakai ne [paikkakunnan] suosituimmat kusipäät, kiusas mua. Ei mua kiinnostanut sinne mennä. Ne oli just ne [keskustassa] asuvat, jotka siellä pyöri. Niitten kanssa mua ei kiinnostanut kyllä mennä yhtään minnekään. Ei kyllä sen puoleen, en mä olis hirveesti päässykään sinne, kun me asuttiin niin kaukana keskustasta. (Nuori 2)

Yhteenveto avoimen nuorisotyön palveluissa käymisen esteistä on taulukossa 1.

Taulukko 1. Luettelo yhdeksän avoimen nuorisotyön palvelujen ulkopuolelle jääneen nuoren kertomista palveluissa käymisen esteistä yläkouluikäisenä.

Avoimen nuorisotyön palveluissa käymisen esteitä nuorten haastattelujen perusteella:

- Palvelun puute
- Tietämättömyys palvelun olemassaolosta
- Palvelutilojen fyysiset ominaisuudet
- Vanhempien suhtautuminen
- Uskalluksen puute
- Kaverin puute, jonka kanssa voisi käydä
- Kiusaajien palvelujen käyttö: kohtaamisten välttely

Edellä keskiössä olivat nuorten kertomat nuorisotyön palveluissa käymisen esteet. Kaikki heistä eivät olleet voineet valita, käyttivätkö vapaa-ajallaan nuorisotyön palveluja. Esteet vaihtelivat palvelujen ja tiedon puutteesta kiusaajien kohtaamisen pelkoon. Koska kiusaamisen prosessit ja syyt ovat usein monimutkaisia ja vaikeita määriteltäväksi yhdenvertaisuuslakia rikkoviksi syrjintätilanteiksi, halutaan ne tässä nuorisotyön kehittämissä tähtäävässä artikkelissa rinnastaa laveammin olemassaolon eriarvoisuuteen liittyväksi ihmisarvon loukkaamiseksi. Ongelma ei paikannu pelkästään nuorisotyöhön, nuorten kertomaa voi tulkita niin, että osalla heistä kiusatuksi tuleminen vaelsi heidän mukanaan eri kasvuympäristöstä toiseen. Valinnanvapauden toteutuminen eli se, että nuorisotyön palvelut näyttäytyisivät nuorelle yhtenä vaihtoehtona viettää vapaa-aikaa, voisi toisenlaisessa tilanteessa olla nuorisotyölle yksi hyvä nuorisotyön onnistumisen merkki. Tilanteessa, jossa kiusaaminen on laaja yhteiskunnallinen ongelma, on myös

ratkaisuja etsittävä kuitenkin laajemmin toimien. Seuraavaksi edetään kohti kaupunkien suunnitelma-asiakirjojen sisällönanalyysia pitäen mielessä nuorten esille nostamat kehittämistarpeet.

Yhdenvertaisuutta edistävät toimet kaupunkitasolla – suhteutettuna nuorten esille tuomiin esteisiin

Asiakirjojen ja yhdenvertaista nuorisotyötä koordinoivien henkilöiden haastattelujen luennassa keskityin löytämään vastaavuuksia kaupunkien yhdenvertaisuutta kehittävä toiminnan ja nuorten nimeämien palveluissa käymisen esteiden välillä. Asiakirjaotteet käsittelevät toiminnalle asetettuja tavoitteita sekä kuvauksia palveluista ja aiotuista toimenpiteistä. Suuri osa kyseisistä toiminnoista oli määritelty koskemaan nuorisopalvelujen lisäksi myös muita kunnan hallintokuntia. Mainintoja löytyi myös suunniteltujen toimien toteutumisen seurannasta ja vaikuttavuuden arvioinnista, mutta ne näkökulmat on tutkimusekonomisista syistä rajattu käsiteltäväksi mahdollisen jatkotutkimuksen puitteissa. Esimerkiksi kotoutumisohjelmien osalta on todettu toteutumisen seurannan näkyvän asiakirjoissa toistaiseksi suhteellisen vähän (ks. Koskimies & Kettunen 2022). Taulukossa 2 esitellään työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten kertomat avoimen nuorisotyön palveluissa käymisen esteet ja asiakirja-aineistoista tiivistettynä vastaavantyyppisten esteiden madaltamiseen tähtääviä yhdenvertaisuutta edistäviä toimia. Laajemmin raportoituna toimet löytyvät liitteestä 2.

Nuorten ja yhdenvertaista nuorisotyötä koordinoivien henkilöiden haastatteluaineistot ja asiakirja-aineisto täydensivät toisiaan. Nuorten nimeämä palvelunkäytön este oli

esimerkiksi, ettei nuorisotyötä ollut. Asiakirjoista löytyi toimia, joilla nuorisotyön saatavuutta aiottiin parantaa esimerkiksi kohdentamalla. Koordinaattoreiden haastattelut sisälsivät kuvausta siitä, kuinka kohdentamista toteutetaan ja mitä se vaatii. Koordinoijat täsmensivät puheessaan yhdenvertaisuuteen liittyviä tavoitteita, kuten seuraavassa:

Et päästäis siihen, että meidän toiminnot ei sulje ketään pois, tai että kukaan ei ajattele, että ei voi osallistua meidän toimintoihin syystä x. (H3)

Haastateltu asettaa tavoitteet korkealle. Lisäksi haastateltu vaikuttaa viittaavan valinnanvapautteen todetessaan, ettei kukaan ajattelisi jonkin syyn estävän osallistumista toimintaan, mikäli henkilö haluaa osallistua. Valinnanvapauden näkökulma vaikuttaa siis olevan läsnä ja istuvan luontaisesti yhdenvertaisuutta edistävän henkilön ajattelumaailmaan. Haastattelut tuovat aktiivisesti esille nuorisopalvelujen ja nuorisotyön edistyskellisyyttä yhdenvertaisuusasioissa. Heidän mukaansa nuorisotyössä on aikojen kuluessa totuttu huomioimaan maahan muuttaneita nuoria, erikielisiä, sukupuoli- ja/tai seksuaali-identiteetiltään moninaisia nuoria ja esimerkiksi nuoria, joilla on toimintakykyä rajoittavia ominaisuuksia.

Me [nuorisotyössä] tehdään kasvatus-työtä. Ihmisoikeudet ja tämän tyyppiset asiat, ne ovat niin ytimessä siinä meidän työssä, etteivät ne vaadi sellaisia peruste-luja, mitä jossain muussa työssä ne saattaa edelleen vaatia. (H1)

Nuorisopalvelut käyttävät aikaa yhdenvertaisuuden edistämiseen hallintokuntana osana kaupungin organisaatiota, työyhteisöittäin sekä nuorten ja erilaisten järjestöjen kanssa työskennellen. Haastatellut pitävät yhdenvertaisuuden edistämistä yleensä ja

Taulukko 2. Tiivistelmä kaupunkien toimenpiteistä, joiden voi arvioida vähentävän esille tulleita nuorten kokemia palvelunkäytön esteitä nuorisotyössä.

Nuorisotyössä käymisen esteitä	Tavoitetila	Asiakirjoissa mainitut toimenpiteet
Nuorisotyötä ei ole	Yhdenvertaisen palvelun olemassaolo	<ul style="list-style-type: none"> • Kohdentaminen eri alueille, eri vähemmistöryhmille, haavoittuvassa asemassa oleville sekä palvelun käytössä tukeminen esimerkiksi yhteistyössä järjestöjen kanssa • Nuorisotyön saatavuuden monipuolistaminen: nuorisotyön lähi- ja digipalvelut, liikkuva, jalkautuva ja etsivä työ • Palvelujen riittävä resursointi • Palvelujen arviointi ja suuntaaminen • Suunnittelun ja päätöksenteon tietopohjan laajentaminen: nuorten kokemukset, kiinnostukset ja tarpeet, vaikutusmahdollisuudet, tieto päätösten lapsivaikutuksista
Tietämättömyys palvelun olemassaolosta	Tietoisuuden lisääminen palvelun olemassaolosta	<ul style="list-style-type: none"> • Viestinnän toteuttaminen saavutettavasti, selkeällä kielellä, eri kielillä ja asianmukaisilla kanavilla • Tietojen ajantasaisuus • Palveluiden esteettömyystiedot • Viestinnän kohdentaminen, yhteistyö haavoittuvassa asemassa olevien kanssa palvelujen tunnetuksi tekemisessä • Ei-digitaalisen sisällöntuotannon jatkaminen • Moninaisuuden ja normitietoisuuden huomioiminen sisällöntuotannossa
Palvelutilojen fyysiset ominaisuudet	Palvelutilojen ja kaupunkiympäristön asianmukaisuus	<ul style="list-style-type: none"> • Tunnistetaan esteettömyyttä ja saavutettavuutta edistävät ja estävät tekijät yhteistyössä neuvostojen ja kokemusasiantuntijoiden kanssa • Esteettömyys selvitysten ja -suunnitelmien tekeminen • Huomioidaan nuorten näkökulma palveluihin liikkumisessa • Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulmien huomiointi tilojen suunnittelussa ja korjaamisessa • Kehitetään kaupunkiympäristön turvallisuutta, viihtyisyyttä, houkuttelevuutta ja virkistyspalveluita
Huoltajien suhtautuminen	Huoltajien rooli mahdollistajina	<ul style="list-style-type: none"> • Tavoitteena nuorten hyvä keskusteluyhteys huoltajiinsa • Perheet voivat hyvin ja saavat tukea huoltajuutensa • Suomeen muuttaneiden perheiden huoltajat kokevat kuuluvansa yhteisöihin
Uskalluksen puute; kaverin puute, jonka kanssa voisi käydä esimerkiksi nuorisotilalla	Pyrkimys lisätä kaveruutta ja uskallusta sosiaaliin tilanteisiin	<ul style="list-style-type: none"> • Edistetään yhteisöllisellä toiminnalla nuorten sosiaalisten suhteiden syntymistä ja mahdollisuutta kokea kuuluvansa itselle tärkeään ryhmään tai yhteisöön • Vahvistetaan yhdessä toimimisen taitoja • Huomioidaan erityisryhmien tarpeet yhteisöllisyyden kehittämisessä
Kiusaajien palvelujen käyttö: kohtaamisten välttely	Nuorten välisten kohtaamisten muuttuminen uhkaavista positiivisiksi tai neutraaleiksi	<ul style="list-style-type: none"> • Opitaan kohtaamaan kaikki tasa-arvoisesti, kunnioittavasti ja arvostavasti • Mahdollistetaan eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta ja yhteistä tekemistä • Luodaan palveluihin turvallisempaa ja avoimempaa ilmapiiriä • Vahvistetaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja • Tehdään kiusaamista ehkäisevät toimet yhteistyössä lasten ja nuorten mutta myös viranomaisten kanssa

nuorisopalvelujen toimesta tärkeänä. Yhdenvertaisuus on tavoitteena, mutta koska haasteet ovat mittavat, tärkeänä pidetään myös työn pitämistä hallittuna. Kaupungin suunnitelmat raamittavat yhdenvertaisuuden eteen tehtävää työtä, ja tarkoitus on, että nuorisotyössä tehtävä työ ja kaupungin suunnitelmat ”kohtaisivat”:

Etä mihin tavoitteisiin me myös vastaataan, jotka on asetettu siihen, että [kaupungin nimi] olisi mahdollisimman yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kaupunki... Ettei ois niin, että eihän me tehä nuorisopalveluissa mitään tai että mehän tehään iha hirveesti enemmän. (H1)

Sama haastateltu kertoi pitävänsä tärkeänä, että yhdenvertaisuutta edistäviä toimenpiteitä kootaan kokonaisuuksiksi, jolloin ne ovat helpommin tunnistettavia. Esimerkiksi turvallisemman tilan periaatteiden laatiminen sisältää ”monta tekemistä”. Haastateltu toivoi tilannetta, jossa yhdenvertaisuusajattelu olisi aina päällä, eikä ”yksittäinen juttu”, joka saattaa myös ”unohtua.” Esimerkiksi tilojen esteettömyystietojen päivitys olisi pikkuhiljaa ”normaali, tavallinen juttu” joka kulkee ”työssä mukana”. Hän totesi:

Se kaikki valtava moninaisuus yritetään koko ajan jotenkin pitää mielessä, että sitten se olisi mahdollisimman helppoa eikä semmosta, et se on jotakin erityistä ja hankalaa ja nyt vielä tämäkin juttu ja sitten vielä tuli tää joku, et nyt pitäisi tietää tästäkin asiasta, näistä sateenkaarevistakin nuorista jotakin. (H1)

Toinen haastateltu jatkoi:

Se, että erityistarpeet, erilaiset olijat, tekijät, liikkujat ja ajattelijat otettais paremmin ja automaattisesti huomioon.

Vaikka esimerkiksi, et meidän puhe ja kieli olis sellasta, että se ei sulje ketään ulkopuolelle. Ja sekin on sellasta opetteluun ja pois opetteluun kulttuurista, että pystytään olemaan aidosti kaikki mukaan ottavia. (H3)

Haastatelluilta kysyttiin, miten yhdenvertaisuuden edistäminen nuorisotyössä eroaa muista palveluista. Haastateltujen mukaan kaikkien palvelujen tulee ”edistää yhdenvertaisuutta”, niistä tulee olla ”saavutettavaa viestintää”, käytettyjen ”tilojen tulee olla esteettömiä ja sellaisia, että niissä on hyvä toimia”. Kuten Helsingin kaupungin palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa todetaan, on ”kaupunkiyhteisen” lisäksi esimerkiksi eri toimialoilla ”omaa tiedonkeruuta ja osallistamistoimenpiteitä nimenomaisesti niiden oman toiminnan näkökulmasta” (liite 1, asiakirja 2., s. 17). Useaan muuhun palveluun verrattuna nuorisotyötä voi haastateltujen mielestä luonnehtia enemmän ”kohtaavaksi, kasvatustehtävän omaavaksi, ikäspesifiksi” ja nuorten kannalta ”vapaa- ja omaehtoiseksi.” ”Kaikki alle 29-vuotiaat” luokitellaan nuoriksi nuorisolain mukaan, toisaalta toimitaan esimerkiksi ”varhaisnuorten” kanssa. Toisaalta nuori saattaa edustaa myös ”taustajärjestönsä” esimerkiksi toiminta-avustusten jaossa.

Nuorisotyö on ”kohtaamista koko ajan”, huolehtimista ihmisten välisistä suhteista ja siitä, että nuorilla on mahdollisuus tuntea kuuluvansa joukkoon. Verrattuna esimerkiksi kaupungin tilapalveluihin, nuorisotyö paitsi osallistuu tilaratkaisujen mietintään, se miettii myös, miten niihin saadaan yhteisöllisyyttä. (H2)

Nuorisotyössä vaaditaan ”sensitiivisyyttä”, mitä voidaan ajatella tarvittavan ”kaikkien marginaaliryhmien” kanssa.

Nuorillahan nyt tietysti on omat haasteensa itsessään ja olemisessa ja kipuilua kasvamisen kanssa ja vaikka paikkansa löytämisen kanssa. Mutta mä ajattelen, että sitä sensitiivisyyttä, mitä tarvitsee nuorten kanssa, niin tarvitsee varmasti erityisryhmien, marginaaliryhmiin kuuluvien ihmisten kanssa, ihan sama minkä ikäisiä ihmiset on. (H3)

Yhdenvertaisuuslain asettama syrjinnän kieltö ja yhdenvertaisuuden edistämismääräykset koskevat myös nuorisotyötä. Haastateltujen puheesta kuultaa vahva sitoutuminen asiaan.

Se on viranomaisten ihan lainkin mukainen, yhdenvertaisuuslainkin mukainen tehtävä edistää sitä yhdenvertaisuutta ja löytää niitä mahdollisia syrjinnän hetkiä tai löytää niitä mahdollisia syitä sille, että tämä ei ole kaikille yhdenvertaisesti lähestyttävää, tää meidän toiminta. (H1)

Mä oon tehny tätä nyt [kauan], niin ihan hirveästi on tämä työ kyllä muuttunut tässä. Ja tietenkin nuorisolaki⁴ ja yhdenvertaisuuslaki, kaikki. Yhdenvertaisuuslaki on tullu velvottavammaksi... (H2)

Haastatellun mukaan nuorisotyössä on tiedossa jo ennestään, että ”nuoret ovat monissa asioissa jo ikänsä perusteella haavoittuvammassa asemassa olevia”. Haastetta on tunnistaa, mitä muita asioita voisi ja pitäisi osata huomioida nuorisotyön toteuttajana. Aiemmin yhdenvertaisuuden edistäminen saatettiin ajatella esimerkiksi vain monikulttuuriseen nuorisotyöhön nimetyn ohjaajan tehtäväksi, ”eikä kaikkien tarvinnut siitä huolehtia”. Haastateltu jatkaa: ”Mitä enemmän tietoa ja ymmärrystä on, niin sitä paremmin huomaa, miten laajasta asiasta on kyse.” (H2.) Peltolan (2021) mukaan puhutapa, jossa sanotaan yhteiskunnan muuttuneen

moninaisemmaksi, on väärä, koska eroja ihmisten välillä on ollut aina esimerkiksi kulttuureihin, sukupuoliin ja vammoihin liittyen. Hänen mukaansa aiemmin pidettiin yllä kuvaa Suomesta monikulttuurisena, yhden kulttuurin maana, ja toiminnan annettiin perustua sellaiselle ajatukselle. Murrosta on mahdollista kuvata esimerkiksi monikulttuurisuus-käsitteen avautumisella kohti yhdenvertaisuus-käsitettä ja myös intersektionaalisuuden⁵ näkökulmaa.

Toinen haastateltu jatko:

Ne ei oo itsestäänselvyksiä, tai just vaikka vähemmistö- ja marginaaliryhmien asiat ei kosketa suurinta osaa ihmisistä, niin silloin niitä ei osata ottaa huomioon. Ja silloin niistä pitää puhua enemmän, ja silloin niihin pitää kouluttautua, että ne osataan ottaa huomioon. (H3)

Haastatellut toivat esille tietotaidon keskinäisen jakamisen tärkeyttä esimerkiksi Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunan yhdenvertaisuusverkostossa ja omien kaupunkiensä hallintokuntien yhteisissä yhdenvertaisuus- ja ihmisoikeusverkostoissa.

Seuraavassa neljään osaan jaetussa koonnissa yhdistän nuorten haastatteluista, asiakirja-aineistosta ja yhdenvertaista nuorisotyötä koordinoivien henkilöiden haastatteluista esille tulleita ajatuksia nuorisotyössä käymisen esteistä ja esteiden madaltamiseen tähtäävästä yhdenvertaisuutta edistävästä työstä.

4 Nuorisolaki 1285/2016

5 Intersektionaalisuus on tarkastelutapa, jossa monien tekijöiden katsotaan vaikuttavan samanaikaisesti yksilön identiteettiin ja aseointumiseen yhteiskunnallisissa valtasuhteissa. Intersektionaalisen ajattelutavan mukaan esimerkiksi sukupuolta, yhteiskuntaluokkaa, ikää, etnistä taustaa, toimintakykyä tai seksuaalista suuntautumista ei voida analysoida erillään muista. (Yhdenvertaisuus.fi -sivuston sanasto.)

Asiakirja-aineistosta ja koordinoijien haastatteluista uusina teemoina esille nousevat nuorisotyöntekijöiden rooli huoltajien roolin täydentäjänä, huoli resurssien riittävydestä nuorten tavoittamisessa sekä tarve moniäänisyydelle, kun palveluja suunnitellaan ja niistä päätetään.

Moniäänisellä tiedolla kohti yhdenvertaisempia palveluita

Osa nuorista toi esille, ettei nuorisotyön palvelua ollut heille saatavilla tilojen huonon kunnon, aukioloaikojen vaihtelun, palvelun loppumisen tai pitkien etäisyyksien takia. Kun kuntien palvelutavoitteeksi nimetään palvelun sijaan yhdenvertaisempi palvelu, muuttuvat arvioinnin kriteerit kuntien kannalta selvästi vielä vaativimmiksi. Haastattelujen koordinaattoreiden mukaan terminä ”yhdenvertaisuus” kokooa monet mahdollisesti eriarvoisuutta lisäävät uhat yhteen ja tuo ”järjestelmällisyyttä” tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Toisaalta vaikka kattokäsite on muovautunut yhteiseksi, ovat haastateltavat huomanneet, etteivät tarvittavat toimet nuorten ja nuorten yhteisöjen näkökulmasta ole yhtenäisiä. Tässä osiossa tarkastelen toimenpiteitä yhdenvertaisempien palvelujen aikaansaamiseksi sekä sitä, millaiseen tietopohjaan kyseiset kehittämistoimet perustuvat.

Kaupunkien asiakirjoissa yhdenvertaisemman palvelun olemassaoloa varmistetaan ensinnäkin kohdentamalla palvelua kaupungin eri alueille, vähemmistöryhmille ja haavoittuvassa asemassa oleville sekä tukemalla kuntalaisia palvelujen käytössä esimerkiksi yhteistyössä järjestöjen kanssa. Nuorisotyön saatavuutta parannetaan tarjoamalla lähipalvelujen lisäksi palvelua verkossa sekä liikkuvaa, jalkautuvaa ja etsivää nuorisotyötä. Nuorisotyön resursointiin, arviointiin

ja suuntaamiseen aiotaan myös kiinnittää huomiota.

Nuorista osa ei ollut tietoisia, oliko heidän kunnassaan avointa nuorisotyötä. Asiakirjojen perusteella kaupungit aikovat kehittää palveluista viestimistä usein eri tavoin. Valinnanvapauden kielellä ajateltuna voidaan ajatella, että kyseisin toimin esimerkiksi nuoren mahdollisuus olla tietoinen palvelujen olemassaolosta yhtenä vaihtoehtona kasvaa. Asiakirjoissa mainittuja toimia ovat muun muassa viestinnän kohdentaminen ja haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien kanssa tehtävä yhteistyö viestinnän kehittämässä.

Palvelujen kohdentamisen merkitys yhdenvertaisuutta lisäävänä tekijänä nousee esille myös koordinoijien haastatteluissa. Heidän mukaansa avoin toiminta on avointa vain toimintaa mukauttamalla ja kohdentamalla. Kohdentaminen on haastatellun mukaan toiminnan järjestämistä ”sen mukaan, mitä tarpeita nuorilla on ja sen pohdintaa, onko tarpeen järjestää erillistä toimintaa näistä tarpeista johtuen.” (H1.) Järjestöt nähdään tärkeänä yhteistyökumppanina vähemmistöryhmien saavuttamisessa ja nuorisotyön tekemisessä heille saavutettavammaksi.

Nyt oli just tullut nuorten [jotka elävät tietyn vamman kanssa] kanssa työskentelystä toive, on ollut yhdessä meidän paikassa sellaista toimintaa, ja todettu, et sille olisi tarvetta. Niin nyt tämän järjestön kanssa keskustellaan...että jatkaanko sitä jossain tiettyssä paikassa vai yritetäänkö sitä laajentaa... (H1)

Kaupunkien asiakirjoissa tuodaan esille, kuinka suunnittelun ja päätöksenteon tietopohja aiotaan pitää laajana huomioimalla sen osana myös nuorten kokemukset, kiinnostukset ja tarpeet, heidän vaikutusmahdollisuutensa ja toteutettavien päätösten lapsivaikutusten arviointien tulokset. On

huomionarvoista, että nuorten tarpeet ja nuorille tärkeä vapaa-ajan palvelujen kiinnostavuus nousee esille kaupunkien asiakirjoissa. Esimerkiksi Oulun kaupungin toiminnallisessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa suunnittelun tietopohjana mainitaan muun muassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamat kouluterveyskysely ja kohorttitutkimus, perusasteen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat, asiakaskyselyt, kokemustietokartoitukset esimerkiksi sateenkaarinuorilta, maahanmuuttajatyöiltä, romaninaisilta, hankkeiden loppuraportit ja Lapsiystävällinen kunta -kartoitukset.

Laihonen kumppaneineen on tutkinut tiedon muodostumista sosiaalisena vuorovaikutusprosessina, jossa loppujen lopuksi yksilöt, vuorovaikutuksessa toisiinsa, huomioiden organisaatioiden strategiat, rakenteet ja käytännöt ja mukautuen yhteiskunnan muutokseen, muodostavat päätöksentekoon tarvittavan tiedon. Heidän mukaansa tarvittaisiin lisää yhteiskunnalliseen tavoitteiden asetteluun ja arvokeskusteluun kytkeytyvää ymmärrystä tiedolla johtamisesta. Heidän mukaansa tiedonmuodostuksen sosiaalisen prosessin raaka-aineeksi tarvitaan dataa, mutta ennen kaikkea prosessissa yhdistetään valtava määrä kollektiivista tietämystä ja hyödynnetään erilaisia näkökulmia, kokemuksia ja osaamista. (Laihonen ym. 2022, 228–229, 237–240.)

Nuorisopalvelujen osalta nykytilan kartoitukseen – sosiaalisen vuorovaikutusprosessin tyypillisesti, kuten edellä kuvataan, on kolmessa kaupungissa käytetty työyhteisöjen ja nuorten kanssa erilaisia menetelmiä, joita tekstissä tästä eteenpäin kutsutaan yhteisellä nimityksellä yhdenvertaisuuskartoitus. Niissä on käytetty erilaisia menetelmiä, kuten ryhmätöitä, kyselyjä ja haastatteluja (ks. esim. Litewka-Anttolainen & Mithiku 2021). Tietopohjasta pyritään tekemään moniäänistä, jotta siinä olisi ”...nuorten

ääntä ja sit kokemusaäntä, jotka lisäävät työntekijöiden ymmärrystä.” (H2.) Haastatellut tuovat esille toteutettujen kartoitusten perusteellisuutta.

Meillä on itse asiassa aika hyvin selvillä, että minkälaisia haasteita meillä on, koska [yhdenvertaisuuskartoituksessa] haastateltiin meidän työntekijöitä sekä nuoria, jotka käy, ja jotka ei käy, nuorisopalveluissa. Mä muistan, kun silloinen esimies sano, että meillä pitäisi ihan koko toimintakulttuuri muuttua, jos me haluttaisiin, et tämä kaikki muuttuisi. Että haasteita on. (H2)

Toinen haastateltu kertoo, kuinka yhdenvertaisuuskartoituksessa oli käyty läpi kaikki yhdenvertaisuuslaissa mainitut noin kymmenen syrjintäperustetta ja prosessin olleen hieman raskas. Silti hän kokee, että prosessi on tarpeen tehdä toistuvasti.

[Yhdenvertaisuuskartoitus] on aina välillä hyvä tehdä siksi, että näistä asioista tulee puhuttua, ja ehkä sitten itse voidaan nostaa, siis työyhteisönä esihenkilön tuella, voidaan nostaa sitä, että tässä meidän pitäisi ehkä petrata tai että tässä menee tosi hyvin tai tässä on tällaisia haasteita, että olisi välineitä, joilla tunnistaa sitä, että missä mennään. (H1)

Lisäksi toteutetaan kohdennettua tarpeiden selvittämistä tietyissä yhteisöissä. Esimerkiksi vierailuissa koululuokkiin yhdenvertaisuuteen liittyviä asioita käsitellään usein vuorovaikutteisesti etsien samalla ratkaisuja käytänteissä oleviin ongelmiin, kuten nimitelyyn. (H2)

Puututaan syrjiviin asenteisiin ja vaikutetaan ennakkoluuloihin. Ja kannustetaan omien ajatusten haastamiseen ja

pohtimaan oman käyttäytymisen vaikutuksia. Kaikkea tämmöstä, että pystytään laajentamaan vähän niitä ajatuksia ja päästään keskustelemaan. (H2)

Kyseinen haastateltu kertoi toteutetuista prosesseista, joissa konflikteja ratkottiin dialogisesti huomioimalla kaikkien osapuolten näkemykset, tuomalla ne yhteen ja rakentamalla luottamusta. Hänen mielestään kyseistä lähestymistapaa voisi käyttää yhdenvertaisuutta edistävässä työssä laajemmalti.

Myös turvallisemman tilan periaatteiden laadinnassa huomioidaan käsitys sen hetkestä tilanteesta.

Oon tehny paljon meidän työntekijöitten ja nuorten kanssa turvallisemman tilan periaatteita. Ja niissä tietysti liippaavat toisiaan, et miten tilat on turvallisia ja kaikille aidosti saavutettavia, ja mitä se vaatii. (H3)

Mitä tulee palvelutilojen ja kaupunkiympäristön asianmukaisuuteen, huomiota kiinnitetään lisääntyvässä määrin saavutettavuuden ja esteettömyyden kehittämiseen ja myös niin, että kuntalaispalautetta huomioidaan esimerkiksi edustuksellisten vammais- ja vanhusneuvostojen sekä nuorisovaltuuston suunnasta, mutta myös yksittäisiltä kokemusasiantuntijoilta. Nuorten palvelunkäytön kannalta kaupunkiympäristön ja -tilojen viihtyisyyttä ja houkuttelevuutta ei voi korostaa liikaa. Viimeaikoina tutkijat ovat painottaneet hyväksynnän tarvetta nuorten julkisen ja puolijulkisen tilan moninaiselle käytölle, kuten hengailulle, sekä tarvetta kollektiiviselle vastuunjakamiselle mitä tulee väkivaltaan, syrjintään ja rasismiin (Laine ym. 2023, 345–346).

Haastateltu nostaa esille tarpeen saada nykyistä laajemmin tietoa siitä, ovatko toimet, joita tehdään, oikeansuuntaisia. Tiedossa ei

esimerkiksi ole, onko tehdyistä esteettömyyttä lisäävistä toimista tai nettisivuille laite- tuista tilojen esteettömyystiedoista hyötyä. Haastateltu pohtii:

Miten se näyttäytyy niitten nuorten mielestä [joiden palvelujenkäyttöä helpottamaan muutoksia on tehty] oikeesti, että ollaaks menty eteenpäin ja pystytäänkö tarjoamaan paremmin...että ne [muutokset] saatais vielä semmosiks oikeesti hyödyllisiks ja paremmiks, niin on sit se seuraava askel. (H3)

Huoltajien tukeminen ja nuorisotyöntekijöiden rooli mahdollistajina

Yksi haastatelluista nuorista kertoi huoltajiensa kieltäneen nuorisotyön palveluissa käymisen. Nuorisotyön palveluissa käyminen voisi olla monelle nuorelle kuitenkin vapaa-ajanvieton lisäksi myös muuhun elämään liittyvä tärkeä kontaktipinta (ks. esim. Lahtinen & Tolonen 2021; Kiilakoski 2013; 2015; Kiilakoski ym. 2018). Koordinaattoreiden haastattelussa tulee esille, kuinka nuorten huoltajiin ollaan yhteydessä erilaisin tavoin, varsinkin, jos ”he ei tunne ollenkaan sitä, että mitä vaikkapa nuorisotalolla tapahtuu”. (H1) Kaupunkien asiakirjoissa tavoitteena mainitaan nuorten ja heidän huoltajiensa hyvä keskusteluyhteys. Lisäksi huomiota kiinnitetään huoltajien omaan mahdollisuuteen päästä osaksi erilaisia yhteisöjä ja saada tukea huoltajuuteensa.

Koordinoijat kertovat haastatteluissa, kuinka ymmärrystä kunkin nuoren elämään vaikuttavista taustatekijöistä ja lähtökohdista tarvitaan yksilötason kohtaamisissa ja keskusteluissa. Niissä tavoitteena on poistaa osallistumisen esteitä jokaisen omalta kohdalta.

Jos mietitään muuten osallisuutta, niin monesti mennään sinne vaikuttamis- tasolle, korkeammalle tasolle, mutta tässä työssä mun mielestä se on erityisesti siinä arjen tasolla, ja se arjen osallisuus, mikä on tärkeintä. (H2)

Haastateltu pohtii ”oman nuorisotyön tunnistamisen tarvetta” sen suhteen, mihin asioihin voi vaikuttaa.

Kaikki, mitä me voidaan tehdä nuorisotyön näkökulmasta käsin ja tästä positios- ta, niin yritetään tehdä se niin hyvin, kun pystytään. Aina ei ole helppoa tietenkään hyväksyä sitä, että kaikkeen ei voi vaikut- taa, kuten rakenteelliseen rasismiin⁶ tai vaikkapa tähän tämän hetken poliittiseen tilanteeseen me ei hirveesti sitten, nuori- sotyöntekijä tai kukaan meistä, voi vai- kuttaa muuta kuin sen vähän, minkä voi, mutta ettei myöskään ajateltaisi, että ei me voida tehdä mitään... Et siinä hetkes- sä, missä me voidaan, niin yritetään tehdä se, mikä pystytään sen tietyn nuoren tai nuorten ryhmän tai sen tietyn vaikka jopa perheen eteenpäin pääsemiseksi. (H1)

Haastatellut kertovat työyhteisöjen saaneen koulutusta esimerkiksi antirasistisesta työ- otteesta, johon kuuluu rasismien tunnistami- sen ja siihen puuttumisen vahvistamista. Haastateltu jatkaa:

No, me voidaan vaikka auttaa siinä tet-paikan löytämisessä, jos se nyt on

6 Rakenteellinen rasismi on yhteiskunnan toi- mintaan, lakeihin, palveluihin ja instituutioihin piiloutuvaa syrjintää, joka tuottaa lähes huo- maamatta rodullistavaa ja etnistä eriarvoisuut- ta esimerkiksi koulutus- ja työelämäpoluissa (Yhdenvertaisuusvaltuutettu n.d.).

erityisistä syistä hankalaa, ja vähä alkaa miettii, et mikse se ehkä on toille nuorel- le nyt noin hankalaa, että se ei millään pääse. Se voi liittyä johonki työnantajan asenteisiin, eikä millään tavalla siihen nuoreen. (H1)

Haastatellun mukaan työssä pärjää, kun työ- ote on harjaantunut sellaiseksi, jolla näkee mahdolliset yhdenvertaisuuden saavuttami- seen liittyvät tarpeet ja tietää asioista sen verran, että osaa yhdistää asioita ja huomaa, mistä asioista tarvitaan lisää tietoa tai osaaja auttamaan. Haastatellun mukaan tämä es- täisi työntekijöiden menemistä ”sen taakan alle, [jossa] romahtas, et apua, mä en tiedä kaikesta kaikkee ja mä en osaa 150 kieltä”. (H1.) Toisaalta jonkinlainen tietämys täytyy olla. Toinen haastateltu panostaisi tarkkuu- teen nuorisotyöntekijöiden rekrytoinnissa ja annetussa koulutuksessa:

Toisin yhdenvertaisuusajattelun mukaan haastatteluihin ja rekrytointeihin, koska musta tuntuu, että tänä päivänä se kui- tenkin pitäisi olla ihan jokaisella, eikä mitään mitä tahansa sammakoita voi enää suusta päästellä... Se vaatii myös sinne [nuorisotyön] opetuspuolelle sen, että siellä ajatellaan kaikessa – kaikessa otettais se yhdenvertaisuusnäkökulma. (H2)

Nuorten väliset positiiviset kohtaamiset

Mitä tulee kaupunkilaisten keskinäisten koh- taamisten muuttumiseen positiivisiksi tai edes neutraaleiksi, asiakirjoissa näkyy ajan- kohtainen laajempi keskustelu kotoutumises- ta ja hyvistä väestösuhteista. Kuten Artemjeff ja kumppanit (2023, 5) kirjoittavat, on (maa- han muuttaneiden) kotoutumisen edistä- minen eräänlaista väestösuhteita rakentavaa

työtä ja väestösuhteiden edistäminen edistää myös kotoutumista. Toisaalta he muistuttavat väestösuhteiden koskevan kaikkien yhteiskunnallisten ryhmien välisiä suhteita. Samassa julkaisussa Kettunen toteaa kotoutumisen olevan myös subjektiivinen kokemus, johon vaikuttavat ympäröivän yhteiskunnan avoimuus ja vastaanottavuus (Kettunen 2023, 9). Myös ”yhteiskunnan vastaanottavuus”⁷ on mahdollista ymmärtää tärkeäksi elementiksi myös laajemmin väestösuhteiden kehittämisessä. Oikeusministeriö korostaa kohtaamispaikkojen mahdollistamisessa tärkeitä olevan myös riittävät henkilöstöresurssit työntekijöille, jotka luovat yhteyksiä ja kohtaavat eri väestöryhmiin kuuluvia ihmisiä (Oikeusministeriö n.d.).

Asiakirjat yllättivät runsaudellaan mitä tulee sosiaalisiin tilanteisiin, sosiaalisiin suhteisiin ja kaveruuteen. On mahdollista, että hyvinvointialueiden perustamisen myötä tapahtunut kaventuma kunnan tehtävämäärässä vaikuttaa tähän ja paikallisyhteisöllisyyden kehittämiseksi on aiempaa enemmän tilaa. Esimerkiksi Oulun strategiassa todetaan: ”Vuonna 2023 kaupungin hyvinvointitehtävä muuttuu. Oululainen hyvinvointi kasvaa ihmisten ja asioiden kohdatessa.” (Liite 1, asiakirja 10, s. 3.) Sekä hyvinvointisuunnitelmassa: ”Kaupungilla on merkittävä rooli paikallisyhteisönä, vaikka yhteisöllisyys ei määrydy pelkästään asuinpaikan mukaan. Kaupunki kokoaa yhteen monia asukkaille tärkeitä yhteisöjä ja vertaisryhmiä sekä tukee näiden toimintaa.” (Liite 1, 12., 11.)

Yhteisötason toiminnan tavoitteena nähdään, että ”nuoret pääsevät osallistumaan ja kuuluvat joukkoon”. Haastateltu kertoo tätä työtä tehtävän kaikkien nuorten kanssa:

7 Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023 mainitsee ”yhteiskunnan vastaanottavuuden”, ”kaksisuuntaisesta kotoutumisesta” (ks. myös Valtioneuvosto 2021, 121).

Tuon nuoria yhteen ja tehdään yhdessä [tapahtumia, teemapäiviä, leirejä ja retkiä], yritetään niitä ystävyyssuhteita edistää... et saahaan niitä eri taustoista tulevia nuoria tekemää yhdessä. Ja yritetään niitä ns. hyviä, nykyään puhutaan hyvistä väestösuhteista, niin siis myös sitäkin, ettei viedä nuoria pois päin toisistaan, vaan meidän tehtävä on tuoda yhteen. (H2)

Sama haastateltu kuvaa, kuinka nuorisopalvelujen osallistuminen kouluissa ja oppilaitoksissa toteutettaviin ryhmätyksiin tarjoaa mahdollisuuden olla kuulolla yhdenvertaisuuteen liittyvissä kehittämistarpeissa. Haastateltu tuo esille, kuinka ryhmätyksillä edistetään...

...joukkoon kuulumista, yhdessä tekemistä, tutustutaan ja muuta... Ettei niitä haasteita välttämättä tulisi niin paljon, semmosia konfliktitilanteita ainakaan, kun päästään jo heti alusta asti yhdessä toimimaan ja tutustumaan. (H2)

Sen lisäksi, että edistetään eri taustoista tulevien nuorten yhteistoimintaa, tuetaan yhteistyössä järjestöjen kanssa myös nuorten vertaisryhmien toimintaa. Kaupungin tuki voi tarkoittaa tilojen antamista käyttöön, avustusten ja rahoitusten haussa auttamista, vaikuttamistoiminnassa neuvomista ja nuorisotyön palveluihin yhdessä tutustumista. Haastattelussa tulee esille työskentely myös vastaanottokeskuksissa asuvien nuorten kanssa.

Haasteena nuorisotyölle nähtiin vastaaminen negatiivisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin kuten ”päättään taas nostavaan rasismiin” tai ”jengiytymiseen”, jota haastatellun (H2) mielestä ei ole pohdittu riittävästi esimerkiksi ”joukkoon kuulumiseen ja joukkoon pääsemiseen” kannalta, minkä edistämisen

haastateltu toisaalta näki nuorisotyön vahvuudeksi. Asia on hiljattain tiedostettu myös muualla. Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimaan Väkivallaton lapsuus -toimenpideohjelmaan (2020–2025) liitettiin väliarvioinnin yhteydessä keväällä 2023 uutena muun muassa osio liittyen alaikäisten katuväkivallan ehkäisyyn, puuttumiseen ja seurauksiin. Nuorisotyön vahvuuksina tuotiin esille, useisiin tutkimuksiin viitaten, sen rooli tilojen tarjoajana keskinäiselle yhdessäololle, mielekkäälle tekemiselle, osallisuuden kokemuksille ja oppimiselle, vertaistoiminnalle ja sopivien palvelujen löytymiselle sekä areenana kohdata turvallisia aikuisia, jotka kykenevät myös jalkautumaan (Korpilahti ym. 2023, 322–323). Kuten myös Tampereen nykyisessä pormestariohjelmassa todetaan: ”Nuorisotyön nykyistä laajempi osaamisen hyödyntäminen on merkityksellistä” (Liite 1, asiakirja 20, s. 14; aiempaa keskustelua kuntien nuorisotoimen roolista nuorisoryhmien kohtauttajina, radikalisoitumisen ehkäisijänä, ihmisoikeuksien kouluttajana ja vihapuheen torjuna ks. Oikeusministeriö 2018, 18).

Paronen kumppaneineen (2022, 182) on ytimekkäästi todennut ihmisten käyttäytymisen vaikuttavan palveluiden lopputulokseen. Kuntien asiakirjoissa nuorten keskinäisen arvostuksen lisäämiseen liittyviä toimia voi nähdä tunnetaitokasvatukseen ja kiusaamisen ehkäisyyn liittyvien toimien muodossa. Myös aikuisten odotetaan kohtaavan nuoret kunnioittavasti ja arvostavasti. Jos mietitään palvelujen ulkopuolelta sisäpuolelle pääsyä, on asiaa kaikissa kolmessa kaupungissa ratkaistu turvallisemman tilan periaatteiden avulla. Helsingin kaupungin oppaassa turvallisemman tilan periaatteiden laatumiseen todetaan ”joillekin turvallisemman tilan periaatteiden voivan olla se ratkaiseva asia, että ylipäänsä tulee paikalle tai osallistuu toimintaan” (Liite 1, 6). Aiemmin mainittiin kuntalaisten

ottaminen mukaan viestintätoimien suunnitteluun. Samalla tavoin kuntalaisten rooli palveluissa voisi korostua uusien kävijöiden mukaantulon helpottajina. Oulussa yhdenvertaisuuden kehittämiseksi on hyödynnetty yhteistyötä Rauhankasvatusinstituutin kanssa ja valmistuneessa *Yhdenvertaisuusavain*-julkaisussa todetaan asia osuvasti: ”Nuoret kannustavat uusia osallistujia tulemaan mukaan toimintaan ja ottavat heidät vastaan yhdenvertaisina jäseninä.” (Litewka-Anttolainen & Mithiku 2021, 65).

Tavoittamatta jääneet nuoret

Vaikka kaupunkiyhteisiä toimia tehdään, nuorisotyön yhdenvertaisuuden kehittämiseksi vastaa loppujen lopuksi nuorisotyö itse (ks. myös esim. Jalonen & Heinonen 2019). Haastateltu korostaa:

Mutta kyllä mä itse näen, että nuorisotyössä ois tärkeitä nimenomaan, et ne, jotka jää syrjään, ja jota nuorisotyö ei tavoita, ja jotenkin tunnistaa ne ryhmät ja miettii sitten, että miten me voidaan nuorisotyössä, miten nuorisotyö voi olla kaikille, aidosti kaikille, avointa ja mahdollista saavuttaa. (H2)

Resurssien puute saa kuitenkin aikaan sen, ettei kaikista nuorista pystytä olemaan kiinnostuneita. Kun kolmelta haastateltavalta kysytään kehittämistarpeista, kaksi kolmesta tuo esiin resurssit. Haastateltu toteaa, että ensinnäkin tarvitaan ihmisiä, joilla on syvälistä ymmärrystä näistä teemoista. Toisaalta pitää olla mahdollisuus ja resurssit tehdä työtä yhdenvertaisuutta edistävällä tavalla. Haastateltu jatkaa:

Meille voidaan palkata paljon työntekijöitä, mutta jos ei pystytä, jos on niin

paljo koko ajan tekemistä ja ei pystytä keskittymään, tai ei ole mahdollisuutta tehdä sitä semmoista yksilötyötä tai työtä marginaaliryhmien kanssa, vaan että se on ... semmosta perus-, semmosta arkea, missä ei tarvitse, missä ei ehdi niin paljon miettiä sen enempää. (H2)

Me tarvittaisiin tiimi tekemään tätä työtä. Yhdenvertaisuus on niin laaja aihe ja käsite, et sitä voi lähteä viemään mihin suuntaan tahansa, niin meidänkin on ollut pakko tehdä tavallaan rajauksia, että ei yritetäkään tavoittaa kaikkia nuoria. (H3)

Edellä haastateltu tuo esille, etteivät resurssit tällä hetkellä riitä työskentelyyn edes kaikkien tunnistettujen yhdenvertaisempaa nuorisotyötä kaipaavien nuorten suuntaan. Resursseihin liittyvänä positiivisena asiana ja viimeaikaisena kehittymisaskelena haastateltu (H2) tuo esille talousarvioon edenneet alueellisiin tarpeisiin osoitettavat positiivisen erityiskohtelun määrärahat.

Yhteen veto kuntien tekemistä toimista

Kuntien asiakirjat ja koordinaattoreiden haastattelut toivat esille, millaisia toimenpiteitä yhdenvertaisempien palvelujen eteen on kunnissa suunniteltu tehtävän, on jo toteutettu tai voidaan vielä lisäksi katsoa vaadittavan nuorten valinnanvapauden toteutumisen näkökulmasta. Kuntien toimenpiteet on mahdollista teemoitella neljäksi eri kokonaisuudeksi: kohdentaminen, kohtauttaminen, laajan tietopohjan kerääminen suunnittelun ja päätöksenteon pohjaksi sekä yksilötason tuki. Kohdentamiseen sisältyy sekä nuorten tarpeiden selvittämistä että erillisen toiminnan järjestämistä tarvittaessa. Kohtauttamisessa nuoria eri taustoista

tuodaan yhteen tekemään asioita yhdessä. Laajan tietopohjan keräämisellä tarkoitetaan niin tiedon moniäänisyyttä kuin nuorten oman reflektoinnin herättämistä sosiaalisten vuorovaikutusprosessien (Laihonen ym. 2022) avulla. Nuorisotyöhön kuuluu myös yksilötason työ. Yhdenvertaisuuden edistämässä tuen tarpeet voivat liittyä esimerkiksi rakenteellisen rasismien ilmentymiin, joihin nuori voi törmätä esimerkiksi työ- ja koulutusurallaan. Toisaalta tuen tarpeet voivat liittyä myös nuorisotyön omien palveluiden käytettävyyden edistämiseen nuoren näkökulmasta.

Yhdenvertaisen nuorisotyön koordinoijien haastattelut toivat näkyville työn organisoimisen haasteita. Esille tuli, kuinka yhdenvertaisuutta edistävän työn haltuunotto koko nuorisopalvelujen henkilöstöä koskettavana työotteena on tarpeen tehdä hallitusti, ettei työ ala tuntua ylivoimaiselta. Kyse on oppimisprosesseista käytännön työn kautta ja yhdenvertaisuusosaamisen huomioimisesta rekrytoinneissa ja alan koulutuksessa. Haastatteluissa nousi esille huoli resurssien riittävydestä – nuorisotyötä ei ole pystytty kohdentamaan kaikkien tiedossakaan olevien nuorten tai ryhmien saataville. Samaan aikaan haastattelijat näkivät nuorisotyössä potentiaalia laajempien yhteiskunnallisten ongelmien, kuten katuväkivallan, ehkäisyssä.

Onko avoimuus utopiaa?

Tässä artikkelissa on tarkasteltu, millaisia asioita yhdenvertaisuus ja avoimuus tarkoittavat avoimeksi nuorisotyöksi kutsutun kunnallisen palvelun järjestämisessä. Yhdenvertaisuutta nuorisotyössä lähdettiin käsittelemään nuorten asettaman agendan pohjalta. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olleet nuoret kertoivat haastatteluissa kokemuksistaan nuorisotyöstä yläkouluikäisinä. Vaikka ky-

seiset kokemukset ovat vuosien takaa, antoivat ne tarkastelunäkökulmaa kaupunkien yhdenvertaisuutta edistävien suunnitelmien luentaan ja kyseistä työtä nuorisopalveluissa koordinoivien antamiin työn kuvauksiin. Nuorista osa oli tahtomattaan jäänyt nuorisotyön palvelujen ulkopuolelle. Palvelujen ulkopuolelle jääneiden näkökulmia taas on yleisesti ottaen harvemmin huomioitu palvelujen kehittämisessä.

Teemana yhdenvertaisuus on hankala tutkittava. Edellä mainitut nuoret olivat monilta ominaisuuksiltaan ja asemaltaan työn ja koulutuksen ulkopuolisina nuorina potentiaalinen ryhmä, jota yhdenvertaisuuslain säädöksillä halutaan suojata syrjinnältä. He eivät kuitenkaan välttämättä halunneet asemoitua suojeltavaksi nimenomaan laissa määritellyistä syistä – samaan aikaan he toki olisivat toivoneet kiusaamisensa loppuvan. Silti, ottamatta kantaa siihen, oliko kiusaaminen suoraan yhdenvertaisuuslakia rikkovaa, oli nuorilla tärkeä rooli oppaana maailmaan, jossa kamppaillaan siitä, ovatko nuorisotyön palvelut käytettävissä, jos niitä haluaisi käyttää. Valinnanvapauden arvioinnissa hyödynnettiin Senin (1992; 2010) ajattelua. Esteet valinnanvapaudelle vaihtelivat palvelun ja tiedon olemassaolosta kiusaajien oleskeluun palvelun piirissä. Aiempi tutkimuskirjallisuus tuo esille pitkien etäisyyksien roolia vapaa-ajan palveluissa käymisen esteenä (ks. esim. Kivijärvi ym. 2021; Harinen 2012) ja toisaalta esimerkiksi liikkuvan työn mahdollisuuksia etäisyyksien ylittäjänä (ks. esim. Tormulainen & Kauppinen 2022).

Monet nuoret, jotka eivät ole tekemisissä nuorisotyön kanssa, eivät sitä edes kaipaa. Elämä voi olla täysipainoista myös ilman nuorisotyötä. Vapauteen valita ja siihen sisältyvään toimijan positioon (Sen 2006) kuuluu myös mahdollisuus olla valitsematta. Toiminnan ulkopuolella olevien joukkoa ei kuitenkaan voi jättää huomiotta. Tämän artikkelin

yhtenä lopputulemana on mahdollista väittää nuorten kokeman valinnanvapauden olevan tärkeä kriteeri nuorisotyön palvelujen yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden arvioinnissa. Yhteiskunnalla on velvollisuus puuttua monenlaisiin palvelun käytön esteisiin, kun kyse on lakisääteisistä palveluista. Kun nuorisotyön ovet avautuvat, voivat nuorisotyössä mahdollistuvat kohtaamiset nuorisotyöntekijöiden ja vertaisten kanssa auttaa nuorta kytkeytymisessä myös laajemmin muihin ihmisiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan (ks. esim. Kiilakoski 2013; 2015; Kiilakoski ym. 2018; Lahtinen & Tolonen 2021).

Nuorten kokemaa kiusaamista nuorisotyön palvelujen käytön esteenä oli hedelmällistä tarkastella olemassaoloon liittyvän eriarvoisuuden näkökulmasta Therbornin (2013, 48–67, 89) ajattelun pohjalta. Artikkelissa osoitettiin, kuinka ihmisten välisen samanarvoisuuden tarkastelu on mahdollista tuoda osaksi nuorisotyön kehittämistä. Näin puuttuminen ihmisoikeusloukkauksiin, jollainen olemassaoloon liittyvä eriarvoisuus on, voidaan helpommin ottaa osaksi kehittämistoimia nuoria koskeavissa yhteisöissä, ilman että kytkös yhdenvertaisuuslaissa määrättyihin mahdollisiin syrjintäperusteisiin on kenenkään tiedossa. Tähän tulee kuitenkin pyrkiä vain niin, ettei samaan aikaan hämärretä yhdenvertaisuuslain mukaista juridista toimintaa. Toisaalta kirjallisuudesta löytyy esimerkkejä nuorisotyöllisistä interventioista, joilla on pyritty muokkaamaan nuorten ja nuorten ryhmien välisiä suhteita suoraan yhdenvertaisuuslain sisälle mahtuvassa kehyksessä esimerkiksi rasistisen ilmapiiriin takia (ks. esim. Perho 2010; Kivijärvi 2015).

Artikkelissa käytettyjen tutkimusaineistojen ja aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella on mahdollista päätellä joidenkin kaikille tarkoitettujen eli avointen nuorisotyön palvelujen avoimuuden olevan tällä hetkellä illuusiota. On kysyttävä, jääkö

avoimuus jatkossa utopiaksi tiedostetusti ja systemaattisesti kehitettäessäkin. Jatkotutkimuksissa olisi selvitettävä, millä tavalla tämä uhka vaikuttaa siihen, miten palveluja kannattaa muokata ja millaisin kriteerein nuorisotyön resursseja kannattaa jatkossa avoimiin palveluihin suunnata.

Monet lait velvoittavat julkisia toimijoita, kuten kuntia, yhdenvertaisuuden edistämiseen. Kaupunkien asiakirjoista löydettyjen ratkaisujen määrä nuorten haastatteluissa mainitsemiin ongelmiin nuorisotyön saavuttamisessa oli mittava. Mukana oli yhdenvertaisuuden lisäämistä lähi-, digi-, liikkuvan, jalkautuvan ja etsivän työn yhdistelmillä, tarpeiden arviointia, yhdenvertaisuuden huomioimista tilojen remonteissa ja kaupunkialueiden kehittämisessä, eri-ikäisten kokemusten hyödyntämistä palvelujen suuntaamisessa sekä esimerkiksi haavoittuvien ryhmien tukemista palvelujen käytössä ja niitä koskevan viestinnän kohdentamisessa. Suunnitelmissa oli jonkin verran mainintoja kuntalaisten omasta roolista yhdenvertaisuuden kehittämisessä.

Nyt analysoitujen asiakirjojen perusteella kaupungit vaikuttavat myös aiempaa enemmän resursoivan toimintatapoihin, joilla edistetään eri taustoista tulevien kuntalaisten kohtaamista ja yhdessä tekemistä. Osittain tähän ovat vaikuttaneet muutokset kuntien tehtävissä hyvinvointialueiden aloittaessa, osittain esimerkiksi tehdyt täydennykset kotoutumista koskevaan lakiin. Nuorisotyön osalta nuorten itsensä rooli muiden nuorten suuntaan yhdenvertaisuutta edistävänä ja ovia avaavana osapuolena on tavoitteena erittäin tärkeä kirjata näkyviin enenevässä määrin. On vaarana, että nuorten oma rooli aktiivisina toimijoina jää tällä hetkellä piiloon lähinnä koulu- ja oppilaitosmaailmaan sijoittuvaa tunne- ja vuorovaikutuskasvatusta tai kiusaamisen ehkäisyä organisoitaessa.

Nuorisotyön kävijämääriä on usein tarkasteltu siitä näkökulmasta, etteivät kaikki tarvitse

nuorisotyötä. Ajantasaisempaa lienee ajatella, ettei nuorisotyö ole vielä saavuttanut kaikkia niitä tahoja, jolle se voisi olla mielekäs vaihtoehto viettää vapaa-aikaa. Arvoa on osattava antaa myös nuorisotyöntekijöiden ja nuorten väliselle monenlaista lisäarvoa tuottavalle vuorovaikutukselle. Päätöksentekijöiden, nuorisotyön hallinnon ja nuorisotyötä toteuttavien soisi erityisellä tarkkuudella pohtivan, keitä nuoria palvelut nykyään tavoittavat ja ovatko ulkopuolella olevat siellä omasta tahdostaan. Valinnanvapauden (Sen) ja olemassaoloon liittyvän eriarvoisuuden (Therborn) yhtäaikaan tarkastelu toi palvelujen yhdenvertaisen saavutettavuuden pohdintaan uuden tulokulman. Toimenpiteet ovat eritasoisia: toimet palveluverkon suhteen tai palvelujen sisällä eivät yksin riitä. Pelissä on mukana myös ihmisyyse, kohdataanko kuka tahansa toinen, missä tahansa, arvostavasti. Näin kaikille mahdollistuisi itse päättää, mitä palveluja käyttää.

Lähteet

- Aarnio, Kia & Lahti, Annukka & Kerppola, Jenni & Moring, Anna (2020) Johdanto: Moninaisia perheitä ja läheisiä sateenkaaren alla. Teoksessa Annukka Lahti & Kia Aarnio & Anna Moring & Jenni Kerppola (toim.) *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. Gaudeamus, 9–27.
- Aluehallintovirasto (2022) *Kunnat tarjoavat nuorille palveluja monipuolisesti, nuorisotilojen määrä vähentynyt*. Tiedote 5.9.2022. <https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/69950131> (Viitattu 11.2.2024.)
- Artemjeff, Panu & Attias, Miriam & Ketunen, Pekka (2023) *Kotoutumis- ja väestöpolitiikan tilannekatsaus Suomessa*. Euroopan neuvosto. <https://rm.coe.int/raportti-kotoutumis-ja-vaestosuhtedepolitiikan-tilannekatsaus-suomessa/1680ab3d68> (Viitattu 11.2.2024.)

- Berg, Päivi (2015) Kaverit ja vakava vapaa-aika. Teoksessa Päivi Harinen & Veli Liikanen & Anni Rannikko & Pasi Torvinen (toim.) *Liikutukseen asti. Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES, Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 303, 33–40.
- Gretschel, Anu (2011) *Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä – Nuorten näkökulma*. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus & Nuorisotutkimusseura. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisotalo.pdf> (Viitattu 11.2.2024.)
- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2021) *Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista | Kaks.fi*. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiö. <https://kaks.fi/julkaisut/kuulummeko-yhteiskuntaan-tyon-ja-koulutuksen-ulkopuolella-olevien-nuorten-kasityksia-tulevaisuudesta-demokratiasta-ja-julkisista-palveluista/> (Viitattu 11.2.2024.)
- Gretschel, Anu & Rautiainen, Matti & Vanhanen-Nuutinen, Liisa & Tarvainen, Kai (2023) *Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus Suomessa: Tilannekuva ja suositukset 2023*. Helsinki: Valtioneuvosto, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:24. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164857/VNTEAS_2023_24.pdf (Viitattu 11.2.2024.)
- Harinen, Päivi (2012) Mennään bussilla, pitkä koulumatka nuorten vapaa-ajan puitteistajana. Teoksessa Elina Pekkarinen & Kaisa Vehkalahti & Sami Myllyniemi (toim.) *Lapset ja nuoret instituutioiden kehityksissä*. Nuorten elinolot vuosikirja 2012. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Valtion nuorisosiain neuvottelukunta, 170–179. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/103052/elinolot%20vuosikirja%202012.pdf?sequence=1&is> (Viitattu 11.2.2024.)
- Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus n.d. Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma 2014–2017. <https://dev.hel.fi/paatokset/media/att/f9/f91eb527b-527fe32378057afe6a224b217d55043.pdf> (Viitattu 7.1.2024.)
- Jalonen, Riikka & Heinonen, Laura (2019) *Kaikki mukana? Yhdenvertaisuussuunnittelun opas nuorisotyöhön*. Oulun kaupunki. https://www.koordinaatti.fi/system/files/2020-01/kaikki-mukana_0.pdf (Viitattu 11.2.2024.)
- Kauppinen, Eila & Tormulainen, Aino (2022) Liikkuva nuorisotyö käsitteenä ja käytäntöinä. Teoksessa Aino Tormulainen & Eila Kauppinen *Liikkuen läsnä, hetkessä teille. Tutkimusraportti liikkuvasta nuorisotyöstä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 37–69.
- Kettunen, Pekka (2023) Kotoutumisen edistäminen Suomessa. Teoksessa Panu Artemjeff & Miriam Artias & Pekka Kettunen. *Kotoutumis- ja väestöpolitiikan tilannekatsaus Suomessa*. Euroopan neuvosto, 9–15. <https://rm.coe.int/raportti-kotoutumis-ja-vaestosuuhdepolitiikan-tilannekatsaus-suomessa-/1680ab3d68> (Viitattu 11.2.2024.)
- Kiilakoski, Tomi (2013) Nuorisotyön opetussuunnitelma: nuorisotyö kasvatuksellisenä prosessina. *Nuorisotutkimus* 31 (3), 20–39.
- Kiilakoski, Tomi (2015) Nuorisotyö, kasvatustutkimus, opetussuunnitelma. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Viljami Kinnunen & Ronnie Djupsund (toim.) *Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura

- & Humanistinen ammattikorkeakoulu, 152–174.
- Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti (2015) Youth clubs as spaces of non-formal learning: professional idealism meets the spatiality experienced by young people in Finland. *Studies in Continuing Education* 37 (1), 47–61. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0158037X.2014.967345?needAccess=true> (Viitattu 11.2.2024.)
- Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie (2018) Towards a Shared Vision of Youth Work: Developing a Worker-Based Youth Work Curriculum. In Pam Alldred & Fin Cullen & Kathy Edwards & Dana Fusco (toim.) *The SAGE Handbook of Youth Work Practice*. London: SAGE, 595–607.
- Kivijärvi, Antti (2015) *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kivijärvi, Antti & Armila, Päivi & Käyhkö, Mari & Pöysä, Ville & Wrede-Jäntti, Matilda (2021) Arkea ja ajankäyttöä. Turboahdetuista illoista oleilevaan palautumiseen. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 81–108.
- Kivimäki, Emma & Listenmaa, Jani & Hellsten, Pasi & Myllärniemi, Jussi & Ahonen, Olli & Kasslin, Henje & Virta, Sari (2023) *Tiedolla johtamisen tila kunnissa. Kypsyystasoselvitys*. Valtionkonttorin julkaisuja, Tiedolla johtaminen 3/2023. https://cdn.valtiokonttori.fi/wordpress/2023/09/Tiedolla-johtamisen-tila-kunnissa-kypsyystasoselvitys-2023_valmis.pdf (Viitattu 11.1.2024.)
- Kivimäki, Hanna (2022) *Kenen vastuulla yhdenvertaisuuden edistäminen on? Selvitys nuorisojärjestöjen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmista ja tuen tarpeesta*. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/751675/Kivimaki_Hanna.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Viitattu 11.2.2024.)
- Korkiamäki, Riikka (2013) *Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Korpilahti, Ulla & Malja, Marjo & Jääskeläinen, Pihla & Murdoch, Tiina (2023) *Väkivallaton lapsuus - toimintapidesuunnitelma: Väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023* (valtioneuvosto.fi). Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:17. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164848/STM_2023_17_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 11.2.2024.)
- Koskimies, Laura & Kettunen, Pekka (2022) *Selvitys kuntien kotouttamisohjelmista*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, julkaisuja 2022:12. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163831/TEM_2022_12.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 11.2.2024.)
- Kuntalaki 410/2015*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410> (Viitattu 11.2.2024.)
- Laesterä, Eero (2023) *Kunnat hyvinvointialueiden perustamisen jälkeen*. Kunnallisanalan kehittämissätiön erillisjulkaisu. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2023/09/kunnat-hyvinvointialueiden-perustamisen-jalkeen-laestera_pdf.pdf (Viitattu 13.1.2024.)
- Lahtinen, Jenni & Tolonen, Tarja (2021) Ammattiin opiskelevien nuorten hyvinvointi ystävyys- ja perhe-suhteiden näkökulmasta. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toim.) *Sata*

- nuorta, sata polkua aikuisuuteen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 195–221.
- Laihonen, Harri & Ahlgren-Holappa, Johanna (2020) Tieto päätöksenteossa – 10 vuotta tietojohdantamista julkisella sektorilla. *Focus Localis* 48 (3), 43–62.
- Laihonen, Harri & Kork, Anna-Aurora & Sinervo, Lotta-Maria & Kokko, Petra (2022) Julkisen hallinnon tiedonmuodostus. Teoksessa Anni Jäntti & Anna-Aurora Kork & Kaisa Kurkela & Ulriika Leponiemi & Henna Paananen & Lotta-Maria Sinervo & Sanna Tuurnas (toim.) *Hallinnon tutkimuksen tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 221–243.
- Laine, Sofia & Kauppinen, Eila & Malm, Karla & Hoikkala, Tommi & Nyssölä, Anni & Jurvanen, Susanna (2023) Suositukset ja toimenpide-ehdotukset. Teoksessa Sofia Laine & Eila Kauppinen & Karla Malm & Tommi Hoikkala (toim.) *Nuoruus korona-ajan kaupungissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasauamista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 345–348.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230681> (Viitattu 11.2.2024.)
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986*. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609> (Viitattu 11.2.2024.)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612> (Viitattu 11.2.2024.)
- Litewka-Anttolainen, Anna & Mithiku, Hanna (2021) *Yhdenvertaisuusavain*. Rauhankasvatusinstituutti. https://rauhankasvatus.fi/wp-content/uploads/2021/09/YHDENVERTAISUUSAVAIN_2909_2021.pdf (Viitattu 11.2.2024.)
- Mäntyneva, Päivi & Isola, Anna-Maria (2019) Toimintamahdollisuuksien avaruus ja toimijuuden suunnat kuntouttavassa työtoiminnassa. *Janus* 27 (3) 2019, 246–263.
- Nuorisolaki 1285/2016*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (Viitattu 11.2.2024.)
- Nussbaum, Martha (2001) *Women and Human Development. The Capabilities Approach*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Nussbaum, Martha (2006) Non-relative virtues: An Aristotelian Approach. Teoksessa Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.) *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press, 242–269.
- Nussbaum, Martha (2011) *Creating capabilities*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Oikeusministeriö (2018) *Yhteiselon avaimia – Virikkeitä kunnille hyvien väestösuhteiden edistämiseksi*. Oikeusministeriö, julkaisu 29/2018. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161023/OMSO_29_2018_Yhteiselon_avaimia_Virikkeitä_kunnille_hyvistä_vaestosuhteista.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 11.2.2024.)
- Oikeusministeriö n.d. Hyvien väestösuhteiden edistäminen. Yhdenvertaisuus.fi -sivusto. <https://yhdenvertaisuus.fi/hyvien-vaestosuhteiden-edistaminen> (Viitattu 11.2.2024.)
- Ord, Jon (2016) *Youth Work Process, Product and Practice: Creating an Authentic Curriculum in Work with Young People. 2nd edition*. Lyme Regis: Russell House.
- Paronen, Elsa & Mäki-Opas, Tomi & Lamintakanen, Johanna (2022) Vaikuttavuuden arviointi ja johtaminen julkisissa palveluissa. Teoksessa Anni Jäntti & Anna-Aurora Kork & Kaisa Kurkela & Ulriika Leponiemi & Henna Paananen & Lotta-Maria Sinervo & Sanna Tuurnas (toim.) *Hallinnon tutkimuksen tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 175–196.

- Peltola, Marja (2021) Moninaisuus ja sen ymmärtäminen. Tutkijan kommenttipuheenvuoro. Webinaari ”Nuorisotyö ihmisoikeuksia edistämässä” 18.2.2021. Ihmisoikeusliitto ja Kanuuna. <https://ihmisoikeusliitto.fi/nuorisotyö-ihmisoikeuksia-edistamassa/> (Viitattu 14.1.2024.)
- Perho, Sini (2010) *Rasistisuus nuorten yhteisöissä. Tutkimus vuosituhannen vaihteen Joensuusta*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Perustuslaki 731/1999*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> (Viitattu 11.2.2024.)
- Sen, Amartya (1992) *Inequality reexamined*. New York: Oxford University Press.
- Sen, Amartya (2006) Capability and Well-Being. Teoksessa Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.) *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press, 30–53.
- Sen, Amartya (2010) *The idea of Justice*. Lontoo: Penguin Books.
- Taavetti, Riikka & Lehtonen, Jukka (2018) Metodologisia ja eettisiä kysymyksiä sateenkaarinuorten etnografisessa ja osallistavassa keskustelussa. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä?* Tampere: Vastapaino, 274–290.
- Taavetti, Riikka & Alanko, Katarina & Hästbacka, Noora & Lehtonen, Jukka & Palojärvi, Inka (2020) Sateenkaareva nuoruus ja merkitykselliset ihmissuhteet. Teoksessa Annukka Lahti & Kia Aarnio & Anna Moring & Jenni Kerppola (toim.) *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. Helsinki: Gaudeamus, 31–46.
- Therborn, Göran (2013) *The killing fields of inequality*. Cambridge: Polity Press.
- Tormulainen, Aino & Kauppinen, Eila (2022) Tiivistelmä. Teoksessa Aino Tormulainen & Eila Kauppinen *Liikkuen läsnä, hetkessä teille. Tutkimusraportti liikkuvasta nuorisotyöstä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 194–196.
- Tromp, Gerda (2023) *Helsingin kaupungin ja Tampereen kaupungin henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien vertailu*. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/796456/Tromp_Gerda.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Viitattu 11.2.2024.)
- Valtioneuvosto (2021) *Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista*. Valtioneuvosto, julkaisuja 2021:62. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163237/VN_2021_62.pdf (Viitattu 11.2.2024.)
- Valtionvarainministeriö n.d. *Valtion talousarvioesitys 2023. 91. Nuorisotyö*. Valtion talousarvioesitykset. <https://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2023&lang=fi&maindoc=/2023/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&cid=/2023/tae/hallituksenEsitys/YksityiskohtaisetPerustelut/29/91/91.html> (Viitattu 11.2.2024.)
- Wierenga, Ani (2008) *Young People Making a Life*. Houndmill: Palgrave Macmillan.
- Yhdenvertaisuus.fi n.d. Sanasto - Yhdenvertaisuus (Viitattu 23.2.2024.)
- Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325> (Viitattu 11.2.2024.)
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu n.d. Rasismi. *Syrjintä ja yhdenvertaisuus -sivusto*. <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/rasismi> (Viitattu 11.2.2024.)

Liite 1. Kaupunkien analysoidut asiakirjat

- Helsingin kaupunki (2021) Kasvun paikka. Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025.
- Helsingin kaupunki (2022a) Helsingin kaupungin palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2022–2025. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2022:17.
- Helsingin kaupunki (2022b) Helsingin kaupungin talousarvio 2023 ja taloussuunnitelma 2023–2025.
- Helsingin kaupunki (2022c) Helsingin nuorisopalveluiden nuorisotyön perussuunnitelma – NUPS. Toinen, uudistettu versio. Helsingin kaupungin nuorisopalvelukokonaisuus.
- Helsingin kaupunki n.d. Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta kaikille Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2022–2025.
- Helsingin kaupunki n.d. Opas turvallisemman tilan periaatteiden laatimiseen. Päivitetty 5.10.2021. Nuorisokanuunan materiaalipankki.
- Helsingin kaupunki n.d. Helsingin kaupungin kotoutumisen edistämisen painopisteet vuosille 2022–2025.
- Helsingin kaupunki n.d. Lapsiystävällinen kunta -malli | Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen | Helsingin kaupunki
- Nuorisopalveluiden yhdenvertaisuuskartoituksen koonti, Helsingin nuorisopalveluiden esihenkilökokous 11.11.2021. Kokoaja Perho, S. Julkaisematon.
- Oulun kaupunki (2022) Kaupunkistrategia Oulu 2030 (ouka.fi). Kaupunginvaltuusto 31.1.2022 § 3.
- Oulun kaupunki (2023) Oulun kaupungin talousarvio 2023 ja -suunnitelma 2024–2025 (ouka.fi)
- Oulun kaupunki (2023) Oulun kaupungin hyvinvointisuunnitelma 2023–2025 (ouka.fi). Kaupunginvaltuusto 24.4.2023 § 33.
- Oulun kaupunki n.d. Lapsivaikutusten arviointi Oulussa.
- Oulun kaupunki n.d. Oulu Oivaltaa -Sivistysohjelma 2023–2026. Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut.
- Oulun kaupunki n.d. Oulun kaupungin toiminnallinen tasa-arvoja yhdenvertaisuussuunnitelma 2022–2026.
- Oulun kaupunki n.d. Oulun kaupungin toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2022–2026 Liite 1: Toimialojen ohjeistukset ja toimialakohtaiset taulukot
- Oulun kaupunki n.d. Oululainen nuori - tulevaisuuden hyvinvoiva tekijä. Oulun kaupungin nuorisotyön perussuunnitelma (NUPS). (ouka.fi). Nuorisopalvelut.
- Oulun kaupunki n.d. Yhdessä kotoutuva Oulu. Kotoutumisohjelma 2022–2025 (ouka.fi)
- Tampereen kaupunki (2023) Tampereen strategia 2030. Tekemisen kaupunki. Päivitetty 24.4.2023, kaupunginvaltuusto.
- Tampereen kaupunki n.d. Ihmistien Tampere - mahdollisuuksien kaupunki. Kalervo Kummolan pormestariohjelma vuosille 2023–2025.
- Tampereen kaupunki n.d. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025. Kaupunginvaltuusto 13.6.2022.
- Tampereen kaupunki n.d. Sivistys- ja kulttuurilautakunnan palvelusuunnitelma 2022–2025. Päivitetty 9.5.2023, sivistys- ja kulttuurilautakunta.

Tampereen kaupunki n.d. Sivistys- ja kulttuurilautakunnan vuosisuunnitelma 2023.

Tampereen kaupunki n.d. Tampereen kaupungin kotouttamisohjelma 2021–2025. Kaupunginvaltuusto 14.6.2021.

Tampereen kaupunki n.d. Tampereen kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2023–2025. Kaupunginhallitus 16.1.2023.

Liite 2. Taulukko kaupunkien asiakirjoista löytyneistä tavoitteista ja toimista

Ratkaisuja nuorten haastatteluissa esille tulleisiin palvelunkäytön esteisiin	Vastaavia mainintoja kaupunkien asiakirjoissa
<p>Palvelun olemassaolo</p>	<p>Nuorisotalojen toiminnan turvaaminen ympäri kaupunkia (Asiakirjan numero liitteessä 1: 1, sivunumero 29; 3., 29).</p> <p>Harrastamisen mallin, nuorisotilojen ja lastenkulttuuripalveluiden ylläpito (25., 33).</p> <p>Monipuoliset ja saavutettavat vapaa-ajan ja harrastamisen mahdollisuudet (19., 6).</p> <p>Nuorisotyön tavoitteet, toimintatavat ja resurssit mahdollistavat tuloksellisen toiminnan (20., 14).</p> <p>Nuorisotyön saatavuuden ja tarpeen arviointi kaupunginosissa (25., 32).</p> <p>Alueellisen nuorisotyön kehittäminen myös nuorille aikuisille, joille ei tällä hetkellä ole palveluita tarjolla (12., 28).</p> <p>Nuorille suunnattuja ryhmätoimintoja kehittäminen tarvelähtöisesti (14., 42).</p> <p>Alueellinen yhdenvertaisuus: digitaalinen nuorisotyö, liikkuva nuorisotyö (23., 5).</p> <p>Lähipalvelujen fyysinen saavutettavuus ja esteettömyys eri kulkumuodoilla (2., 30).</p> <p>Kiinnostavan vapaa-ajan toiminnan järjestäminen nuorille asuinalueella (10., 15, 30; 11., 33; 21., 38; Alueellisen toiminnan ja sen vaikuttavuuden vahvistaminen lasten ja nuorten kasvu- ja kehitysyhteisöissä (14., 4).</p> <p>Nuorten kokemuksen huomiointi, ovatko kiinnostavat harrastukset liian kalliita (21., 38).</p> <p>Vahvistetaan etsivää ja jalkautuvaa nuorisotyötä (1., 29); Kehitetään kouluilla tehtävää nuorisotyötä, pop up -toimintaa ja jalkautuvaa nuorisotyötä (14., 42); Jalkautuva nuorisotyö kohtaa nuoria kauppakeskuksissa, kaduilla, asuinalueilla ja puolijulkisissa tiloissa (11., 104).</p> <p>Kehitetään asukkaiden ja yritysten palvelukokemusta (14., 5).</p> <p>Kehitetään palveluita erityisryhmien tarpeet huomioiden (20., 9).</p> <p>Kuntalaisten osallistaminen palvelujen kehittämiseen (10., 16); Lapset ja nuoret mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa palveluja kaikissa toiminnossa (14., 42); Yksiköitä tuetaan ottamaan lasten ja nuorten kokemukset osaksi toiminnan suunnittelua ja toteuttamista (11., 107); Hyödynnetään nuorten omaa osaamista ja asiantuntemusta omasta arjestaan vertaistukemisessa sekä turvallisen ja hyvinvoivan kaupungin vahvistamisessa (14., 42).</p> <p>Osallisuuden tietokartta sekä osallisuuden polut laaditaan kaikenikäisille. Huomioidaan osallisuuden edistämiseksi alueelliset erityispiirteet. (Lapsiystävällinen kunta (LYK) toimintamallin toteuttaminen) (12., 12).</p> <p>Lapsivaikutusten arviointi (LAVA) toteutetaan valittuihin asioihin/päätöksiin yhdessä LAVA-asiantuntijoiden sekä lasten kanssa ja tarpeenmukaisia tietolähteitä hyödyntäen. (LYK) (21., 44); Toimialoille on tehty yhteinen LAVA-ohjeistus (13., 4).</p> <p>Digipalveluiden rinnalla tarjotaan myös 'face to face' -palvelut (haavoittuvassa asemassa oleville) (12., 16).</p> <p>Kykyä palveluasiakkaita monikielisesti parannetaan (14., 5).</p> <p>Kuntalaisia tuetaan palveluiden käyttämisessä (10., 16); Tuetaan alle 29-vuotiaiden mahdollisuuksia omatoimiseen toimintaan sekä ohjattuun toimintaan osallistumiseen yhdenvertaisesti (14., 42).</p> <p>Lisätään vähemmistöihin kuuluvien nuorten kanssa tehtävää työtä (1., 30); Tuetaan järjestöjen toimintaedellytyksiä heikommassa asemassa olevien asukkaiden auttamiseksi (12., 18).</p>

<p>Tietoisuuden lisääminen palvelun olemassaolosta</p>	<p>Viestinnän kohdentaminen (23., 9). Päätoksenteosta ja palveluista viestintä saavutettavasti ja selkeällä kielellä (25., 20). Harrastusviestinnän keskittäminen yhteen palveluun (25., 33); Harrastusmahdollisuuksia kootaan osana [sote-alueen] monialaisen hyvinvointitarjottimen kehitystyötä (12., 17). Digitaalinen saavutettavuus: ajantasainen tieto, palveluiden esteettömyystiedot, eri kieliversiot, sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen saavutettavuus (12, 15–16). Haavoittuvassa asemassa olevia mukaan palveluista tiedottamiseen ja tunnetuksi tekemiseen (12, 15–16). Selkokielisen sisällön määrällinen ja laadullinen kehittäminen (2., 25). Maksetun sisältömainonnan toteuttaminen vähemmän huomioiduille kohderyhmille (1., 26). Ei-digitaalisen sisällöntuotannon jatkuminen (2., 26). Asukkaiden palvelutuntemuksen vahvistaminen: monikielinen viestintä ja vuorovaikutus, vieraskielisten huomiointi digikehittämisessä (7., 26). Moninaisuuden ja normitietoisuuden huomioiminen sisällöntuotannossa (2., 26).</p>
<p>Palvelutilojen ja kaupunkiympäristön asianmukaisuus</p>	<p>Tunnistetaan yleisesti esteettömyyttä edistävät ja estävät tekijät yhteistyössä neuvostojen ja kokemusasiantuntijoiden kanssa (12., 14); Esteettömyyteen tulee kiinnittää huomiota kaikissa tiloissa, infrassa ja tapahtumissa (20., 9); Esteettömyysselvityksen ja -suunnitelman tekeminen (25., 22). Edistetään maahan muuttaneiden osallisuutta ja mahdollisuuksia osallistua kaupunkikehittämiseen (24., 46). Kaupunkisuunnittelussa ja -rakentamisessa huomioidaan lasten ja nuorten näkökulma, liikkumisen turvallisuus ja itsenäiset liikkumisen mahdollisuudet sekä lisätään lasten ja nuorten osallisuutta (21., 40). Selvitetään erilaisten kaupungin mahdollistamien harrastustilojen saavutettavuutta sekä tilojen käytön periaatteita (12., 16). Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulmien huomiointi remonteissa ja suunnittelussa (12., 14). Julkisen kaupunkitilan viihtyisyyden lisääminen segregoitumisuhan alla olevilla alueilla (2., 31). Kaupunkiudistusaluet: elinympäristön turvallisuus, viihtyisyys, houkuttelevuus ja virkistyspalvelut (3.,97). Monimuotoisella ja viihtyisällä elinympäristöllä torjutaan alueiden eriytymistä ja edistetään sosiaalista tasa-arvoa (12., 14).</p>
<p>Vanhempien suopeus nuorisopalveluissa käymiseen</p>	<p>Lasten ja nuorten hyvä keskusteluyhteys vanhempiensa kanssa (12.,7). Kokemus vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysisestä väkivallasta vuoden aikana. (12., 7). Suomeen muuttaneiden vanhemmat kokevat kuuluvansa osaksi varhaiskasvatuksen ja koulujen yhteisöjä (7., 21). Perheet voivat hyvin ja saavat tukea vanhemmuuteensa ja hyvinvointiinsa (7., 22).</p>
<p>Pyrkimys lisätä kaveruutta ja uskallusta sosiaaliin tilanteisiin</p>	<p>Nuorten yhteenkuuluvuuden tunteen ja sosiaalisten suhteiden, yhteisöihin ja ryhmiin kuulumisen ja yhdessä toimimisen taitojen vahvistaminen, turvallisten kokemusten mahdollistaminen ryhmässä toimimisesta (4., 13–14). Ihmisten tuominen yhteen ja yhteisöllisestä tuesta huolehtiminen eri elämänvaiheissa (19., 10); Itsenäisesti asuvien 16–18 v nuorten yhteisöllisyyden mahdollisuuksien lisääminen (LYK) (21., 40). Kokemus itselle tärkeään ryhmään tai yhteisöön kuulumisesta kasvaa (10., 14); Mahdollistaa lapsille ja nuorille kokemus itselle tärkeään ryhmään tai yhteisöön kuulumisesta (19., 11); (12.,7). Yhteisöllisen toiminnan lisääntyminen (23.,4); Kehitetään asuinalueiden yhteisöllisyyttä erityisryhmien tarpeet huomioiden (20., 9). Yksinäisyyden vähentyminen (23., 4; 10., 14). Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluketjun parantaminen (1., 40). Kohtaamispaikat tai yhteisölliset toimintoja yksinäisyyden vähentämiseksi, myös digitaalisesti (16., 17); Erilaiset osallistumisen ja vuorovaikutuksen mahdollisuudet ja kohtaamispaikkatoiminta kaikenikäisille (12., 12); Edistetään yhdistysten ja järjestöjen kanssa mahdollisuuksia osallistua kohtaamispaikkatoimintaan sekä saada vertaistukea ja tulla kuulluksi elämäntilanteessaan (12., 12); Yhteisötoimintaa tehdään näkyväksi asukkailla (12., 12); Ihmisten kohtaamisen, yhteisöllisen toiminnan ja turvallisen elinympäristön mahdollistaminen (11., 31).</p>

<p>Kohtaamisten muuttuminen uhkaavasta positii-visiksi tai neutraa-leiksi</p>	<p>Mahdollistetaan jokaisen lapsen ja nuoren kiireetön kohtaaminen ja kuuntelu (20., 13). Lapsat ja nuoret kohdataan palveluissa/arkiympäristöissä tasa-arvoisesti, kunnioitavasti ja arvostavasti (21., 38).</p> <p>Kiusaamisen vastaisen ohjelman toteuttaminen kouluissa (7., 23); Lasten kasvuympäristöissä (esim. kouluissa ja oppilaitoksissa) tapahtuvaan kiusaamiseen ja väkivaltaan puututaan systemaattisesti. Vahvistetaan ja selkeytetään kiusaamistilanteiden hallintaa ja hoitamiseen liittyvää viranomaisten välistä yhteistyötä. Kiusaamisen vastaisia suunnitelmia ja niiden toimenpiteitä käsitellään lasten kanssa tavoitteena kiusaamisen selkeä vähentyminen. (LYK 21., 40); Tavoitteena koulukiusaamisen loppuminen (10., 14). Koulukiusaaminen loppunut tai vähentynyt kiusaamisesta kertomisen jälkeen (12., 7).</p> <p>Lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitoja vahvistaminen ja ryhmäytymisen tukeminen (7., 23; 8.; 25.,19; 15., 16).</p> <p>Ehkäistään kiusaamista ja yksinäisyyttä mm. lisäämällä tunne-, mielenterveys- ja vuorovaikutustaitojen opettamista ja yhteisöllisyyttä edistäviä toimia varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja harrastuksissa (20., 13).</p> <p>Yhteistyö sateenkaaritoimijoiden kanssa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten kiusaamisen, yksinäisyyden kokemusten, koulu-uupumuksen ja väkivallan ehkäisemiseksi (15., 14).</p> <p>Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ja harrastustoimijoiden osaamisen vahvistaminen kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi koulutusten avulla. Huomioidaan lasten ja nuorten esiin nostamat tilanteet, joihin he toivovat aikuisten puuttumista (8.). Toisen kunnioittaminen mukana yhteisissä säännöissä henkilöstölle ja nuorille (9., 14).</p> <p>Lisätään uusien kaupunkilaisten yhteisöllisyyttä, osallisuutta, vertaistukea, verkostoitumista ja yhteiskuntatuntemusta (24., 43).</p> <p>Kestävän tulevaisuuden kasvatus lähtee pienistä arjen asioista, toisen ihmisen kohtaamisesta ja empatiasta (12., 16).</p> <p>Jokaisella on oikeus tulla kunnioitavasti kohdatuksi, käyttää palveluita ja osallistua itselle tärkeisiin asioihin juuri sellaisena kuin on, ilman pelkoa syrjinnästä tai häirinnästä. (2., 5).</p> <p>Jokaisen kaupunkilaisen tulisi olla mahdollista tuntea kuuluvansa kaupunkiyhteisöön ja jokaisen tulla nähdyksi, kuulluksi ja arvostavasti kohdatuksi sellaisena kuin hän on (2., 19).</p> <p>Kuntalaisten toimintatavat tasa-arvoisemman ja yhdenvertaisemman kaupungin eteen (15., 13).</p> <p>Arvona reiluus: Tehdään avoimesti porukalla ja otetaan toiset huomioon. Suhtaudutaan toisiimme ennakkoluulottomasti ja inhimillisesti arvostaen (14., 22).</p> <p>Yhdenvertaisten ja toisiaan kunnioittavien ihmisten kaupunki, jossa palvelut ovat monella tavoin saavutettavissa ja jossa jokaisen sujuva arki on turvattu (14., 21).</p> <p>Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä lasten ja nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen. Lähtökohtana on tukea kasvua, joka edistää ihmisarvon ja ympäristön kunnioittamista sekä loukkaamattomuutta (16., 3).</p> <p>Tuetaan eri väestöryhmien välisiä suhteita ja osallisuutta (3., 41); Hyvät väestösuhteet toteutuvat kaikkialla kaupungissa, eri väestöryhmien välillä on vuorovaikutusta ja keskinäistä luottamusta (7., 12; 12., 13); Lisätään väestöryhmien sekä eri väestöryhmiin kuuluvien yksilöiden välistä vuorovaikutusta sekä vaikutetaan ihmisten turvallisuuden tunteeseen ja asenteisiin (5., 15).</p> <p>Väestöryhmien välistä vuorovaikutusta tuetaan kaikille kuntalaisille suunnattujen tapahtumien ja kohtaamispaikkojen kautta (12., 13).</p> <p>Palveluiden perustana olevat arvot ovat mm. vastuullisuuden kasvattaminen (vastuu itsestä, lähimmäisistä, ympäristöstä) ja haavoittuvassa asemassa olevien tukeminen (16., 4).</p> <p>Sosiaalisen turvallisuuden vahvistaminen: yhdenvertaisuussuunnitelman tekeminen, yhdenvertaisuuden työparimallin jatkokehittäminen ja vakiinnuttaminen, turvallisemman tilan ja tilojen käytön eettisten periaatteiden laatiminen ja käyttöönotto, syrjintään puuttumisen ja siitä ilmoittamisen käytäntöjen tuntemisen vahvistaminen (23., 6–7); Turvallisemman tilan periaatteet -ohjelman laadinta kaupunkitasoiseksi asiakirjaksi (12., 15); myös 2., 33; 16., 14, 16.</p> <p>Sosiaalinen saavutettavuus viittaa erityisesti asenteisiin, joiden avulla luodaan turvallisempaa ja moninaisuudella avoimempaa ilmapiiriä palveluissa (2., 19).</p> <p>Palveluiden järjestämisessä huomioidaan kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisyys ja kulttuurien vaikutukset miesten ja naisten mahdollisuuksissa käyttää palveluita (16., 14).</p>
---	---

Liite 3. Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset kolmen kaupungin yhdenvertaisuutta edistävää nuorisotyötä koordinoivien henkilöiden haastatteluissa:

1. Millaisia toimintoja yhdenvertaisuutta edistävä nuorisotyö kaupungissa x sisältää?
2. Millaisia tavoitteita yhdenvertaisuutta edistävälle nuorisotyölle on kaupungissa x asetettu?
3. Millä tavalla yhdenvertaisuutta edistävän nuorisotyön sisällöt ovat syntyneet?
4. Millaisia erityispiirteitä liittyy mielestäsi nuorisotyön yhdenvertaisuuden kehittämiseen verrattuna muihin kaupungin toimialoihin?
5. Onko ja millä tavalla nuorisotyön yhdenvertaisuuteen liittyviä haasteita selvitetty tai käsitelty a) nuorten kanssa, b) nuorisopalvelun hallinnon, c) nuorisopalvelujen henkilöstön ja d) sivistys- ja kulttuurilautakunnan kanssa.
6. Haastateltavan näkökulma: ovatko yhdenvertaisuuden haasteet nuorisotyössä mielestäsi muuttuneet vuosien varrella ja kenties, miten?
7. Miten kehittäisit nuorisotyötä yhdenvertaisuuden näkökulmasta a) paikallisesti ja b) laajemmin?
8. Suositukset: Millaisia lukusuosituksia haluat antaa teemaan liittyen, entä suosituksia haastateltavaksi?

NUORISOTYÖNTEKIJÖIDEN AMMATILLINEN TYÖHYVINVOINTI

MINNA RAUAS, TOMI KIILAKOSKI & PÄIVI HONKATUKIA

Tiivistelmä

Tarkastelemme tässä artikkelissa nuorisotyöntekijöiden työhyvinvointia ammatillisen toiminnan näkökulmasta käytäntöarkkitehtuuriteoriaa hyödyntäen. Tässä teoriassa käytäntö ymmärretään sosiaalisesti ja historiallisesti muovautuneeksi toiminnaksi, jota kehystää joukko ennakkoehtoja. Olemme kiinnostuneita siitä, miten nämä kielelliset, yhteiskunnalliset, taloudelliset ja kulttuuriset ehdot rajaavat ja tuottavat työhyvinvointia. Artikkelin pohjautuu nuorisotyöntekijöiden ryhmäkeskusteluihin, joissa osallistujat keskustelivat ammatillisesta työhyvinvoinnista. Aineisto analysoitiin käytäntöarkkitehtuuriteoriaa hyödyntäen ja jakaen tulokset puhumisen, tekemisen ja sosiaalisten suhteiden ulottuvuuksiin. Analyysin tulosten mukaan näillä ehdoilla on merkittäviä vaikutuksia työhyvinvointiin. Työn koettu merkityksellisyys sekä myönteinen suhtautuminen nuoriin ja nuoruuteen vahvistavat työhyvinvointia. Toisaalta esimerkiksi työn määrittelemättömyys ja rakenteellisten järjestelyjen ristiriitaisuudet heikentävät työhyvinvointia. Artikkelin tuo esiin, että työhyvinvointikeskustelua pitäisi monipuolistaa nuorisotyöntekijöiden ammatissa toimimiseen liittyvillä yksittäistä organisaatiota tai työntekijää laajemmilla kysymyksillä. Kyse on myös siitä, miten nuorisotyön yhteiskunnalliseen asemaan liittyvät kysymykset määrittävät nuorisotyöntekijöiden kokemusta työhyvinvoinnista.

Asiasanat: nuorisotyö, työhyvinvointi, käytäntö, johtaminen, moniammatillisuus

Johdanto

Ammatti asettaa työntekijän rooliin, johon kytkeytyy odotuksia, asenteita ja ajattelutapoja. Lääkäreiltä on kautta aikojen haettu vastauksia terveyteen ja opettajia on pidetty kansankynttilöinä. Nuorisotyöntekijöistä piirretty kuva aikuisina, jotka ovat säilyttäneet yhteyden nuoriin.

Työhyvinvointi on tärkeä tekijä kaikissa ammateissa. Tässä artikkelissa keskitytään ammattiin kytkeytyviin työhyvinvointitekijöihin nuorisotyössä. Nuorisotyöntekijöiden

työhyvinvointia koskevien keskustelujen analyysi auttaa hahmottamaan, miten ammattiin liittyvät käytännöt, alan arvostus, palkkaus ja asema yhteiskunnassa vaikuttavat työhyvinvointiin.

Nuorisotyöntekijät työskentelevät useilla eri nimikkeillä. He voivat olla esimerkiksi nuorisoohjaajia, etsiviä nuorisotyöntekijöitä, yksilövalmentajia nuorten työpajoilla tai nuorisoohjaajia. Nuorisotyötä on kuvattu semi-professioksi, jonka ammatilliset rakenteet ovat osin epäselvät (Niemenen 2000, 32–48). Alalle on koulutusta

sekä toisella asteella että korkeakouluissa, mutta palkkaus on jäänyt jälkeen korkeakoulutettujen keskipalkasta (Hoikkala & Kuivakangas 2017a, 17). Nuorisotyöntekijöiden kuukausittainen keskiansio on myös merkittävästi kunnallisten palkansaajien keskiarvoa alhaisempi. Kun kunta-alan työntekijöiden keskimääräinen kokonaisansio oli lokakuussa 2021 3454 euroa kuukaudessa, nuoriso-ohjaajien keskiansio kuukaudessa oli 2551 euroa, etsivän nuorisotyöntekijän 2556 euroa, yksilövalmentajan 2688 euroa, nuorisonohjaajan 2706 euroa ja nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajan vain 2362 euroa (Kunta- ja hyvinvointialue työnantajat).

Artikkelin lähtökohtana on, että ammatikunnan työhyvinvoinnin ymmärtäminen vaatii nuorisotyön ammatillisen käytännön ja sen taustatekijöiden ymmärtämistä. Teoreettisena viitekehysenä hyödynnämme käytäntöarkkitehtuuriteoriaa (Kemmis 2022), jossa näitä taustatekijöitä kutsutaan käytäntöjen ennakoehdoiksi. Ne voivat heijastua myös työntekijöiden identiteettiin sekä käsitykseen itsestään työntekijöinä. Nuorisotyöntekijäisyys ja ammattiin oppiminen ovat, kuten muissakin kasvatusalan ammateissa, kansallisia ja yksilöllisiä tavoitteita välittäviä kollektiivisia projekteja. Yksittäiselle työntekijälle nuorisotyöntekijyyden sisäistäminen ja ammattiin oppiminen ovat tärkeä osa ammatillisen identiteetin muodostamista. (Soanjärvi 2011, 12.)

Käytäntöarkkitehtuuriteorian avulla on mahdollista tarkastella työhyvinvointiin vaikuttavia ammatillisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä. Aloitamme artikkelin esittelemällä nuorisotyön kehittymistä semi-professiona, sen nykyistä asemaa suomalaisen yhteiskunnan palvelujärjestelmän osana sekä toimintaa nuorten palveluna. Tämän jälkeen käsittelemme työhyvinvoinnin tutkimusta, esittelemme oman näkökulmanamme ammatillisen työhyvinvoinnin tutkimiseen

ja analysoimme nuorisotyöntekijöiden keskusteluja työhyvinvoinnista avaamistamme lähtökohdista. Artikkelitarkastelee ammatillisten käytäntöjen rakentumista ja merkitystä työhyvinvoinnille nuorisotyön erityisessä kontekstissa. Se tuottaa tietoa työhyvinvoinnista nuorisotyössä sekä osallistuu tähän keskusteluun painottaen yksilönäkökulmaa laajempia työhyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä.

Nuorisotyö (semi)professiona ja nuorten palveluna

Nuorisotyö on Suomessa organisoitu osana kunnallista palvelujärjestelmää sekä kansalaisyhteiskuntaa. Sitä puitelakina ohjaava nuorisolaki määrittelee nuorisopolitiikan ja nuorisotyön kuuluvan kunnan tehtäviin (Nuorisolaki 2016, §8). Se ei kuitenkaan määrää, minkä tahon on tuotettava nuorisotyötä. Käytännössä kunnat organisoivat nuorisotyötä, ja sitä tekevät kuntien lisäksi seurakunnat ja järjestöt. Nuorisotyössä toimivien ammattilaisten määrää on vaikea arvioida, koska ammattinimekkeiden käytöstä ei ole olemassa yhtenäistä linjaa ja nuorisotyötä toteutetaan eri palvelujen rajapinnoilla sekä vapaaehtoistyönä (Malm 2021, 14–16). Tämän julkaisun tilasto-osiossa esitetyn arvion mukaan Manner-Suomen kuntien nuorisotoimilla on käytössään noin 3100 henkilötyövuotta (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyön resurssit)..

Nuorisotyötä Suomessa on kuvattu semi-professioksi, joka on käynyt läpi professionaalistumisen kaksi vaihetta. Se on muuttunut palkattomasta vapaaehtoistyöstä palkatuksi ammatilliseksi toiminnaksi. Alalle on kehittynyt nuorisotyön koulutusjärjestelmä. Kolmatta vaihetta, ammattia koskevaa tiedollista monopolia, se ei ole saavuttanut. Nuorisotyö ei ole eriytynyt selkeästi muista toimialoista poikkeavaksi, yhtenäiseksi

tehtävä- ja ammattikentäksi. (Nieminen 2000, 32–48.) Nuorisotyöntekijöitä koulutetaan toisella asteella ja korkeakouluissa (neljässä ammattikorkeakoulussa ja Tampereen yliopistossa). Nuorisotyöntekijöille ei kuitenkaan ole valtakunnallisia pätevyysvaatimuksia seurakunnan nuorisotyötä lukuun ottamatta, joten kaikilla nuorisotyötä tekevillä ei ole alan koulutusta, eivätkä likikään kaikki alan koulutuksen saaneet työntekijät työskentele nuorisoalalla (Kiilakoski 2019).

Korkeakoulututkinnon saaminen alalle 1990-luvun lopussa on vahvistanut ja institutionalisoinut nuorisotyötä (Hoikkala & Kuivakangas 2017a, 11–14). Nuorisotyöhön soveltuvat korkeakoulututkinnot yhteisöpedagogi (AMK) ja sosionomi ovat laaja-alaisia koulutuksia, jotka valmistavat erilaisiin toimintaympäristöihin niin nuoriso-, sosiaali- kuin terveystalveissa. Koulutusten kompetensseissa korostuvat vuorovaikutus, arjen tukeminen, työmenetelmien monipuolisuus ja kehittävä työote. Työ ihmisten parissa nähdään koulutuksissa yhdessä asiakkaan kanssa toteutettavana yhteiskunnallisena toimintana. (ks. Hoikkala & Kuivakangas 2017b; Viinamäki 2008.) Nuorisotyön semi-professionaalista luonteesta kertoo se, etteivät työtehtävät jakaudu koulutuksen mukaan, vaan eri koulutuksilla voi toimia samoissa tehtävissä. Tämä nuorisotyön eritasoisten työtehtävien erottelemattomuus tuottaa tilanteita, joissa työntekijän koulutus ja osaaminen eivät kohtaa työn vaatavuuden kanssa. Ammattikorkeakoulutettu nuorisotyön ammattilainen voi kokea olevansa ylikoulutettu tehtävään, ja osa alalla toimivista voi kokea, ettei heidän koulutuksensa tuota riittäviä kompetensseja vastata nuorisotyön vaatimuksiin. (Rauas 2023, 32–40.)

Nuorisotyöhön liitettyjä piirteitä ovat universalismi ja voluntarismi. Universalismi viittaa siihen, että nuorisotyö pyrkii tarjoamaan palveluita kaikille nuorille.

Voluntarismi tarkoittaa, että nuoret osallistuvat toimintaan vapaaehtoisesti. (Kiilakoski 2019, 76–77.) Kohdennettu nuorisotyö, kuten etsivä nuorisotyö tai nuorten työpajat, on tarkoitettu rajatulle joukolle nuoria. Kohdennetussa nuorisotyössä työtä tehdään usein yksittäisten nuorten tai nuorten ryhmien kanssa. Nuorisolain mukaan nuoria ovat kaikki alle 29-vuotiaat, mutta käytännössä kuntien resurssit nuorisotyössä eivät mahdollista työskentelyä koko tämän kohdejoukon kanssa. Kuntien tekemät nuorisotyön muotoja koskevat rajaukset vaihtelevat. (Ks. tilasto-osion luku Nuorisotyö toimintana.) Nuorisotyön kohdentumisesta alle 18-vuotiaisiin kertoo esimerkiksi vuoden 2020 Nuorisobarometrissä tehty havainto, jonka mukaan 40 prosenttia 15–17-vuotiaista nuorista oli käyttänyt nuorisotyön palveluja viimeisten kahdenkymmenen kuukauden aikana, kun taas tätä vanhemmilla osuudet olivat huomattavasti pienempiä (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 28). Kohderyhmän lisäksi nuorisotyön menetelmät, yhteistyöverkostot, käytettävissä olevat tilat ja osuus kunnan budjetista vaihtelevat. Nuorisotyötä on luonnehdittu ameebamaiseksi toiminnaksi, millä on viitattu siihen, että nuorisotyö voi saada eri ympäristöissä erilaisia muotoja (Kivijärvi & Heino 2013). Samanlainen ameebamaisuus kuvaa nuorisotyötä yhteiskunnallisena toimijana. Nuorisotyö voi olla monessa mukana, ja sen piirissä voidaan tehdä monenlaista työtä.

Nuorisotyö on luonteeltaan monifunktionaalista työtä, eli nuorisotyöllä on katsottu olevan monia yleisiä yhteiskunnallisia tehtäviä. Toisaalta nuorisotyötä on leimannut myös funktionaalinen eriytymättömyys, eli nuorisotyössä ei ole haluttu tai voitu keskittyä vain yhteen tiettyyn yleiseen tehtävään. Nämä seikat ovat tehneet nuorisotyön sisältöjen rajaamisesta haastavaa. Nuorisotyöllä on arveltu olevan myös piilofunktioita, kuten

nuorten kontrollointiin liittyviä tehtäviä. (Nieminen 2007, 27.) Nuorisotyö on nähty joustavana toimialana, jonka nopeaa reagointikykyä on arvostettu. Tästä osoituksena on esimerkiksi se, että valtionrahoitusta on suunnattu pääosin uusiin toimintamuotoihin, mikä on vahvistanut työpajatoiminnan, etsivän nuorisotyön, ohjaamatoiminnan sekä koulu- ja oppilaitosnuorisotyön roolia nuorisotyön perinteisen vapaa-ajan toiminnan, kuten nuorisotilatoiminnan, rinnalla. (Kivijärvi ym. 2022, 92–93.) Alan korkeakoulutuksen vahvistuminen ja sen laaja-alaiset lähtökohdat tukevat omalta osaltaan nuorisotyön kehittymistä ja monipuolistumista. Nuorisotyön toimintaympäristöjen laajentumisesta kertovat myös uusien ammattinimikkeiden syntyminen, kuten etsivä nuorisotyö ja koulunuorisotyöntekijä. (Rauas 2023, 32–40.)

Nuorisotyö koetaan alalla vastavoimana nuoria koskeville yhteiskunnallisille leimoille. Nuorisotyön lähtökohtana eivät ole nuorten ongelmat, vaan nuorisotyössä nuoruus nähdään voimavarana ja mahdollisuutena. (Nieminen 2007, 39–40; Soanjärvi 2011, 103–104.) Nuorisotyölle on ominaista ottaa hoidettavaksi sellaisia nuoriin liittyviä tehtäviä, joita muut tahot eivät hoida. Tästä on seurannut nuorisotyön pyrkimys vastata hyvin monenlaisiin nuoriin liittyviin huoliin ja ajankohtaisiin ilmiöihin. Toisaalta voidaan katsoa, että tällaiselle notkealle ja muuntuvalla nuorten parissa tehtävälle työlle on tarvetta erilaisilla katvealueilla, jonne lainsäädännöllinen apu ja virallinen tuki eivät yllä. (Soanjärvi 2011, 118.) Tehtäväkentän moninaisuus ja osittainen epäselvyys ovat myös ammatillisia haasteita. Karla Malmin tutkimuksen mukaan nuorisotyöntekijät näkivät suurimpina tulevaisuuden haasteina nuorisotyön puolustamisen sekä heikon lainsäädännöllisen aseman, jonka he näkevät uhkaavan työn resursointia (Malm 2021, 36). Esimerkiksi ammattiliitot ovat osallistuneet

keskusteluun, jossa on toivottu tarkennuksia valtionosuuksiin ja henkilömitoituksiin sekä nuoren edun nostamista ensisijaiseksi lain tavoitteeksi. Alalla on toiveita myös siitä, että nuorisotyö voisi olla lakisääteinen peruspalvelu varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja sosiaalityön rinnalla. (ks. Ammattiliitto Nuoli 2023; Ammattiliitto Jyty 2023.)

Ammatillinen työhyvinvointi

Työhyvinvointia on tutkittu monista näkökulmista. Ammattikohtaisia työhyvinvointitutkimuksia on tehty etenkin vahvojen ja vakiintuneiden professioiden, kuten lääkärin (esim. Päätaalo & Kauppi 2016), tuomarien (esim. Perhoniemi & Hakanen 2010), poliisien (esim. Eronen 2011) tai opettajien (Onnismaa 2010) parissa. Usein työhyvinvoinnin määrittelyssä korostuu subjektiivinen yksilönäkökulma, mikä on ohjannut myös työhyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden määrittelyä. Psykologia on työhyvinvointikeskustelua hallinnut tieteenala (Laine 2013, 152). Lisäksi tutkimuksissa on usein mukana yleisiä, tiettyyn ammattiin kiinnittymättömiä tekijöitä, kuten johtamiseen, työyhteisön toimintaan ja työntekijän terveyteen liittyviä näkökulmia. Työhyvinvointia selittäviä malleja on kritisoitu yksinkertaistavista ja yksipuolisista näkökulmista, sillä mallit avaavat harvoin työhyvinvointiin liittyvää kompleksisuutta tai ottavat huomioon työelämän rakenteellisia muutoksia. (Bakker & Demerouti 2014, 37–44.)

Työhyvinvointitutkimuksen laajassa kentässä yksilön työhyvinvointia tutkitaan harvemmin ammatin historian, kehittymisen tai yhteiskunnallisen aseman näkökulmista. Näkemysmme mukaan työhyvinvointi ei kuitenkaan ole vain yksilöllinen tai vain tietyn työpaikan työkuulttuuriin liittyvä asia, vaan siihen vaikuttavat ammatissa muodostuneet

vakiintuneet käytännöt, jotka voivat heikentää tai vahvistaa työhyvinvointia. Oletamme, että nuorisotyön kaltaisilla yhteiskunnallisesti osin vakiintumattomilla aloilla näiden tekijöiden merkitys työhyvinvoinnille on helpompi hahmottaa kuin aloilla, jotka ovat professioina vahvempia. Suomessa ei ole aikaisemmin tutkittu kattavasti nuorisotyössä toimivien ammattilaisten työhyvinvointia, vaikka aihetta on sivuttu esimerkiksi tutkittaessa etsivän nuorisotyön toimenkuvaa. Tässä työmuodossa työhyvinvoinnin haasteina koettiin työn rajaamisen vaikeudet, yksin työskentely ja esihenkilön heikko tuki (Puuronen 2014, 67–73).

Esitämme vallitsevan työhyvinvointikeskustelun täydentämistä tuomalla keskusteluun ammatillisen työhyvinvoinnin käsitteen. Lähikäsitteenä on esimerkiksi työhyvinvoinnin kontekstuaalisuus, jossa kontekstuaalisuudella tarkoitetaan esimerkiksi toimialasta johtuvaa toimintaympäristöä, työprosessien luonnetta tai työn organisoimista. Kontekstuaalisuuteen kuuluu myös historiallisuus, eli se, miten aikaisemmat tapahtumat ja työntekijöiden kokemukset ovat muovanneet toimintakulttuuria ja miten nämä vaikuttavat nykyhetkeen tai meneillään oleviin kehityshankkeisiin. (Laine 2013, 42, 97–98.) Ammatillisen työhyvinvoinnin käsite kohdistaa katseen siihen, miten ammatti, sen historia ja asema yhteiskunnassa vaikuttavat työhyvinvointiin. Näitä teemoja voi tarkastella kysyen, miten jokin ammattikäytäntö määrittynyt sekä historiallisesti että tällä hetkellä vallitsevien arvostusten, resurssien ja yhteistyöverkostojen kautta. Nämä tekijät tuottavat ennakkoehtoja sille, mitä yksittäisen työntekijän tai työyhteisöjen on mahdollista tehdä. Kehystämme analyysiamme käytäntöarkkitehtuuriteorian avulla. Se auttaa tarkastelemaan, miten nuorisotyön käytäntöä tukeva käytäntöarkkitehtuuri vaikuttaa työhyvinvointiin.

Käytännöt muovautuvat historiallisesti ja sosiaalisesti. Niihin vaikuttavat paitsi ammattikunnan sisäiset toiminnot, myös laajemmat yhteiskunnalliset kehityskulut. Myös työhyvinvointikeskustelut ilmentävät yhteiskunnan ja työelämän rakenteellisia muutoksia ja perustelevat katseen tarkentamista työn ominaisuuksiin, vaatimuksiin ja voimavaroihin keskeisinä työkyvyn selittäjinä (Pursio 2021, 59). Uudet tavat organisoida työtä ovat muuttaneet työelämän rakenteita, työn roolia ja merkityksiä, jotka ovat tärkeitä työhyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä (esim. Mäkinen 2020; Ryytänen ym. 2020; Pursio 2021). Samoin oman työn yhteiskunnallisen merkityksen hahmottaminen on yksi työhyvinvointitekijä (Järvensivu & Piirainen 2012, 98). Esimerkiksi kolmannen sektorin toimijoita käsittelevässä työhyvinvointitutkimuksessa havaittiin, etteivät työelämän tutkimuksessa käytetyt käsitteet tavoita riittävästi eri toimijoiden erityisyyttä, kuten työn aatteellisia ulottuvuuksia (Selander 2018, 34).

Ammatillista työhyvinvointia on tärkeää tarkastella alakohtaisesti toimialan historia ja asema huomioiden. Historian, aseman ja tehtävien myötä eri ammatteihin on rakentunut käytänteitä ja koodistoa, joihin ammattikunnan uudet jäsenet mukautuvat. Tässä artikkelissa tarkastellaan, miten nuorisotyö ammattina, joka toimii nuorten hyvinvoinnin edistäjänä ja johon liittyy sen yhteiskunnallinen asema nuorten puolesta puhuvana semi-professiona, vaikuttaa alalla toimivien työntekijöiden työhyvinvointiin. On oletettavaa, että monifunktionaaliseen ja moniulotteiseen ammattiin liittyy työhyvinvointia sekä vahvistavia että heikentäviä elementtejä. Ulkopuolisille piirtynyt tai piirtymättä jäänyt kuva nuorisotyön tehtävästä on läsnä myös nuorisotyön arjessa, samoin kuin positiivinen suhtautuminen nuoruuteen ja ideaali nuorilähtöisestä, vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvasta toiminnasta.

Käytännöt ja käytäntö- arkkitehtuurit näkökulmana työhyvinvointiin nuorisotyössä

Käytäntöteorian tai käytäntöteorioiden (ks. Nicolini 2012) mukaan sosiaalisten ilmiöiden ymmärtämisen keskiössä ovat käytännöt. Teoria korostaa käytäntöjen ontologista ensisijaisuutta inhimilliselle toiminnalle ja hahmottaa yhteiskunnalliset rakenteet yhtenä käytäntöihin vaikuttavana tekijänä. Käytännöt koostuvat paikallisista tapahtumista, joissa puhumisen, tekemisen ja sosiaalisten suhteiden tavat toistuvat tietyssä paikassa ja tietyin, kyseistä toimintaa harjoittavan yhteisön tai verkoston keskuudessa. Käytännöt ovat inhimillistä ja materiaalista toimintaa, joka rakentuu monimutkaisista kokonaisuuksista. Käytäntöjen luonteesta on tämän käytännön jäsenten keskuudessa yhteisesti jaettu käsitys. (Nicolini 2012, 8–11; Räsänen & Trux 2012, 55.) Vaikka käytännöillä on pysyvyyttä, ne myös muuttuvat jatkuvasti ja ovat jännitteisessä tilassa (Nicolini 2012, 1–11; Heikkinen ym. 2018). Omassa tarkastelussamme olemme kiinnostuneita siitä, millainen näkökulma käytäntöarkkitehtuuriteorian avulla muovautuu ammattiin ja erityisesti ammatilliseen hyvinvointiin nuorisotyössä. On oletettavaa, että tutkimuksen kohteeseen, nuorisotyöhön, on muovautunut ammattikuntaa yhdistäviä käytäntöjä. Nämä käytännöt voivat ilmetä ammatissa toimivien yhtenäisinä näkemyksinä ja kokemuksina, mutta ne voivat tuottaa myös ristiriitaisia tulkintoja työntekijöiden parissa. Ammatilliseen työhyvinvointiin vaikuttavat tekijät eivät ole stabiileja. Niissä ilmenee pysyvämpien elementtien lisäksi jännitteisiä piirteitä, joiden voidaan katsoa olevan yhteydessä esimerkiksi yhteiskunnallisiin muutoksiin. Nuorisotyön ammatillistuminen on yksi kehityskulku, joka heijas-

tuu myös ammatilliseen työhyvinvointiin. Ammatissa toimivan ammattilaisen sosiaaliset käytännöt pitävät sisällään toimintaymmärryksen, näkemyksen käytäntöön liittyvistä toiminnoista, osaamisesta, säännöistä ja ohjeista, menetelmistä, hyväksytyistä ja ei-hyväksytyistä päämääristä sekä käytäntöä kuvaavasta kielestä ja puhetavoista. Käytäntöteorioissa eräänlaiseksi kollektiivisubjektiksi hahmotetaan käytäntö historiallisena ja sosiaalisena yksikkönä, jolloin käytännön puhettavat ja sen parissa tehtävä toiminta ovat itse käytännön sosiaalisia ominaisuuksia, eivät siihen osallistuvien yksilöiden ominaisuuksia. (Schatzki 2002, 60–88; 2010, 51.) Ammattiin sisältyy yhdisteisiä ja jaettuja näkökulmia, jotka ilmenevät ammattilaisten yhteneväisinä suhtautumisina, kuten nuorisotyössä nuoruuden näkeminen enemmän mahdollisuuksia sisältävänä kuin ongelmien sävyttämänä elämänvaiheena.

Stephen Kemmisin kollegoineen luoma käytäntöarkkitehtuuriteoria on yksi käytäntöteorioiden variantti. Se on paikkaontologinen teoria, sillä se tarkastelee käytäntöjä tietyissä rajatuissa paikoissa, tilanteissa tai yhteisöissä. Tällöin ajatellaan, että paikka, jossa käytäntö tapahtuu, vaikuttaa tähän käytäntöön – ja vastaavasti, että sosiaaliset tilat muovautuvat näissä fyysisissä paikoissa tapahtuvan käytännön mukaan. (Kemmis & Edwards-Groves 2018, 124.) Käytäntöarkkitehtuuriteorian avulla voidaan tarkastella myös olosuhteita, jotka mahdollistavat käytännön syntymisen, jatkumisen, selviytymisen ja menestymisen. Teoriassa ajatellaan, että ihmiset ovat kulttuurien, aineellisten olosuhteiden ja yhteiskunnan muokkaamia, mutta samanaikaisesti niiden muokkaajia. (Kemmis 2022, 75–96.) Suomalaista nuorisotyötä voidaan tarkastella historiansa, yhteiskunnallisen asemoitumisensa ja tehtäviensä kautta omana ammatillisena kontekstinaan, jonka olosuhteet ovat mahdollistaneet toimialakohtaisten

käytäntöjen rakentumisen ja poissulkeneet joitakin kehityskulkuja.

Sosiaalisesti ja historiallisesti rakentuneeseen käytäntöön osallistuvat jakavat yhteisen kielen ja toimintatavat. Tietyin ammattialan ammattilaisilla on ainakin osittain yhtenäisiä pyrkimyksiä, ja he toimivat verkostomaisessa suhteessa toisiinsa. He pystyvät ymmärtämään ja käsittelemään ammattiin liittyviä teemoja, vaikka ammattilaiset eivät tuntisi toisiaan aiemmasta yhteydestä. (Räsänen & Trux 2012, 58–59.) Uudet alalle tulevat työntekijät oppivat käytännön työskennellessään yhdessä muiden ammattilaisten kanssa. Käytäntöarkkitehtuuriteoriassa oppiminen hahmotetaaninkin initiaationa käytäntöön, ei esimerkiksi pelkkänä tiedon omaksumisena (Heikkinen ym. 2018). Kyse on pääsystä mukaan ammatilliseen toimintaan ja harjaantumisesta sille ominaisiin puhumisen, tekemisen ja suhteiden muodostamisen tapoihin. Tässä artikkelissa argumentoimme, että koska nämä laajat ammattikäytäntöä määrittävät tekijät vaikuttavat työhyvinvointiin, voidaan niiden katsoa olevan ammatillisen työhyvinvoinnin tekijöitä.

Käytäntöarkkitehtuuriteoria pitää käytännön keskeisinä tekijöinä sanomisen ja tekemisen ulottuvuuksien rinnalla suhteita. Näin teorian mukaan käytännön jakamat ihmiset toimivat keskenään jaetussa semanttisessa, fyysisessä ja sosiaalisessa tilassa. (Kemmis & Edwards-Groves 2018.) Käytäntöarkkitehtuuriteoriassa korostetaan käytäntöjen pohjautuvan ennakkoehtoihin, jotka luovat käytäntöön pysyvyyttä. Nämä ehdot rajaavat, muovaavat ja tekevät mahdolliseksi tietyt toiminnot. Käytännöt mukautuvat ja kehittyvät suhteessa oman historiansa jatkumoon. Niihin vaikuttavat myös muut käytännöt, joiden kanssa ne ovat vuorovai- kutussuhteessa. (Kemmis 2012; Heikkinen ym. 2018.) Ennakkoehdot eivät determi- noi käytäntöjä pysymään samanlaisena.

Muutos tapahtuu kuitenkin aina olemassa olevien käytäntöarkkitehtuurien pohjalta. Käytännöillä on ennakkoehdoista johtuvaa pysyvyyttä, minkä vuoksi niiden uudistuminen ei ole yksinkertaista tai ripeää. Käytäntöjen pysyvyyttä selitetään sillä, että käytäntöjen taustalla on kolmenlaisia ennakkoehtoja, jotka yhdessä muodostavat käytäntöarkkitehtuurin kokonaisuuden:

- 1) Kulttuuris-diskursiiviset ennakkoehdot. Käytäntöön osallistuvat kuvaavat toimintaansa jaetuin käsittein. Näillä käsitteillä ja puhetavoilla välitetään arvoja, kuvataan toimintaa sekä luodaan ammatillista yhteisymmärrystä.
- 2) Materiaalis-taloudelliset ennakkoehdot. Käytäntöön osallistuvat kohtaavat toisensa aineellisessa ja resurssien määrittämässä tilassa. Materiaalis-taloudellinen ulottuvuus säätelee tekemistä ja toimintaa.
- 3) Sosiaalis-poliittiset ennakkoehdot. Tämä ulottuvuus keskittyy suhteisiin, joita rakentuu käytännön sisällä ja käytännön ulkopuolelle. Tätä ohjaa valta ja käytännön jakavien toimijoiden keskinäinen solidaarisuus. (Kemmis 2012, 20–30; Kemmis 2022, 76.)

Käytäntöarkkitehtuureja painottava lähestymistapa korostaa, että vaikka nämä ulottuvuudet voidaan erotella analyttisesti, ne kietoutuvat arjessa yhteen ja vaikuttavat toisiinsa. Käytännön rakenteita voidaan analysoida tutkimalla näitä eri ulottuvuuksia, jotka mahdollistavat nuorisotyön ammattiin sisältyvien vakiintuneiden käytäntöjen tarkastelemisen ja niiden työhyvinvointia vahvistavan tai rajoittavan luonteen määrittämisen. Käytäntöarkkitehtuuri ennakkoehtoineen vaikuttaa yksittäisen ammattilaisen toimintaan, mutta ei kuitenkaan määrää yksittäisen ammattilaisen kokemusta.

Olemme edellä esittäneet, että työhyvinvoinnin tarkastelua voidaan täydentää ammatillisen työhyvinvoinnin käsitteellä. Tällöin työhyvinvointia hahmotetaan ammatin näkökulmasta, huomioiden ammatin historia ja asema yhteiskunnassa. Olemme esitelleet käytäntöarkkitehtuuriteorian jaotteluja käytännön ennakkoehdoista ja korostaneet teorian paikkaontologiasta luonnetta – eli sen sitoutumista lähtökohtaan, jonka mukaan käytäntö kiinnittyy aina johonkin tiettyyn, konkreettiseen paikkaan ja määräytyy tälle paikalle tyypillisten edellytysten varassa. Siten teorian avulla voidaan selittää, miksi nuorisotyö näyttää erilaiselta esimerkiksi pienellä paikkakunnalla kuin isossa kaupungissa. Yhdistääksemme tämän ulottuvuuden ammatillisen työhyvinvoinnin tarkasteluun meidän on vielä analysoitava, miten teorian puitteissa on selitetty erilaisia pitkäkestoisia ja eri paikoissa samanlaisina toistuvia käytäntöjä.

Käytäntöarkkitehtuuriteoriassa on käytetty kahta käsitettä, joiden avulla yritetään ylittää yksittäiseen paikkaan sitoutuva tarkastelu. Toisaalta on puhuttu käytäntöjen ekologioista (*ecologies of practices*), jolla viitataan siihen, että käytännöt ovat jatkuvassa vuorovaikutussuhteessa toisiin käytäntöihin. Nuorisotyöllä on kytköksiä esimerkiksi opetuksen, lastensuojelun tai erilaisiin ohjauksen käytäntöihin. Kun tarkastellaan jatkuvuutta saman käytännön sisällä, on puhuttu käytäntöperinteistä. Käytäntöperinne on tiettyjä paikallisia käytäntöjä yhdistävä historiallinen jatkumo. (Mahon ym. 2017, 11.) Vaikka teoria siis korostaa sitoutumista yhteen paikkaan, näillä käsitteillä voidaan tarkastella myös pidempikestoisia ja vaikkapa kansallisvaltion tai Euroopan sisäisiä nuorisotyön käytäntöjä. Käytäntöarkkitehtuuriteorian kehittämisessä on kuitenkin teoretisoitu enemmän paikallista käytäntöä kuin käytäntöperinteitä. Omassa tarkastelussamme lähdemme siitä, että käytäntöperinteen ajatusta käyttämällä

voimme tarkastella suomalaista nuorisotyötä yhdistäviä ennakkoehtoja, jotka vaikuttavat yksilöiden mahdollisuuksiin tehdä työtään paikkakunnasta riippumatta. Nämä ennakkoehdot mahdollistavat tiettyjä asioita ja hankaloittavat toisia. Käytäntöarkkitehtuuriteorian mukaan tämä selittyy sillä, että kolme erilaista ennakkoehtojen kategoriaa vaikuttavat jokainen omalla tavallaan siihen, miten käytäntöä edustavien on mahdollista kuvata työtään, tehdä sitä ja rakentaa tämän käytännön puitteissa suhteita. Käytäntöteoria on tässä artikkelissa meille ensisijaisesti teoreettis-metodologinen väline, jolla saamme tarkennettua tutkimuksellista katsottamme nuorisotyön ammatillisen hyvinvoinnin eri ulottuvuuksiin. Analysoimme seuraavaksi sitä, miten ammatillista hyvinvointia voidaan tarkastella näillä kolmella ulottuvuudella.

Tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Vastaamme artikkelissa seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Millaisia ammatillisia työhyvinvointitekijöitä nuorisotyössä on käytäntöarkkitehtuurin näkökulmasta?
- 2) Millä tavalla nuorisotyön käytäntöarkkitehtuuri vaikuttaa kokemuksiin nuorisotyön tekemisestä?

Vastaamme näihin kysymyksiin analysoimalla kolmea ryhmäkeskustelua, joissa nuorisotyöntekijät kirjasivat ja kertoivat näkemyksiään työhyvinvoinnista nuorisotyössä. Aineisto kerättiin syksyllä 2020 opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa työhyvinvointia käsitelleessä tutkimushankkeessa. Tutkimusaineiston keräämisessä hyödynnettiin olemassa olevia, kuntarajat ylittäviä alueellisia nuorisotyön verkostoja. Tavoitteena oli saada

tutkimukseen riittävän yleinen ja laaja näkemys nuorisotyöstä. Tutkimukseen osallistui yhteensä 52 nuorisotyöntekijää kolmesta verkostosta, jotka edustivat nuorisotyön eri työmuotoja. Nämä verkostot olivat suuruusjärjestyksessä yleinen nuorisotyön verkosto (29 henkilöä), etsivien nuorisotyöntekijöiden verkosto (14 henkilöä) ja työpajatoiminnan verkosto (9 henkilöä). Verkostot edustivat maantieteellisesti laajoja alueita: Keski-Suomea, Varsinais-Suomea ja Kanta-Hämettä. Edustettuina oli sekä kuntien että järjestöjen nuorisotyöntekijöitä. Seurakunnan nuorisotyö ei ollut tutkimuksessa mukana. Yleinen verkosto koostui kuntien nuorisotyöntekijöistä, jotka työskentelivät usein nuorisotiloilla tai muussa kunnan tuottamassa nuorisopalvelussa. Etsivän nuorisotyön verkosto koostui nimensä mukaisesti etsivistä nuorisotyöntekijöistä, joiden päätehtävänä on koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten tavoittaminen ja tukeminen. Työpajaverkoston osallistujat olivat nuorten työpajoilla työskenteleviä nuorisotyön ammattilaisia. Nämä kolme verkostoa edustivat nuorisotyön yleisimpiä työmuotoja aineiston keruun aikaan, jolloin nuorisotyötä ja etsivää nuorisotyötä toteutettiin yhdeksässä kymmenestä Suomen kunnasta ja nuorten työpajatoimintaa 70 prosentissa Suomen kunnista (Nuorisotilastot 2020). Kuten tämän julkaisun tilasto-osiossa todetaan, osin valtionhallinnon erillisten rahoitusten seurauksena myös koulunuorisotyöstä on kasvanut 2020-luvulla merkittävä työmuoto, jota toteutetaan lähes kaikissa kunnissa (ks. tilasto-osion luku Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön yleiskuva). Näin ei kuitenkaan ollut vielä vuonna 2020, kun tutkimusaineistoa kerättiin. Tämä havainto kuvaa nuorisotoimialalla tapahtunutta muutosta, johon on vaikuttanut niin alan sisäinen kehitys kuin lisääntynyt valtion rahoitus ja siihen liittyvä toimintojen suuntaus.

Verkostotapaamisten kesto oli noin 1,5 tuntia. Verkostoja informoitiin etukäteen tutkimukseen liittyvän verkostotapaamisen luonteesta ja tutkimusaineiston keräämisestä. Lisäksi tutkimusaineiston keräämisestä ja anonyymiteetin toteutumisesta kerrottiin verkoston tapaamisessa. Koronapandemian johtuen verkostotapaamiset toteutettiin Teamsin välityksellä, mikä ei ollut aineiston keruun aikaan vielä kovin yleistä nuorisotyössä. Työskentelyalustana käytettiin interaktiivista Padlet-seinää.

Verkostoissa käydyt ryhmäkeskustelut fasilitoitiin käyttäen hyväksi niin kutsutua suppilomallia, jossa keskustelu avataan yleisellä tasolla tutkimuksen tematiikasta ja keskustelussa edetään tarkempien kysymysten avulla suppeampaan teemaan. Lopuksi käytetään keskustelun sulkevia kysymyksiä. (Hennik ym. 2020, 138–144, 164–165.) Verkostotapaamisissa edettiin yleisestä työhyvinvointikeskustelusta kohti ammatillisen työhyvinvoinnin määrittelyä eli sitä, mitkä tekijät ammatissa ja sen toteuttamisessa vaikuttavat työhyvinvointiin. Ryhmäkeskustelut etenivät johdonmukaisesti henkilökohtaisen työhyvinvoinnin kautta pohtimaan ammatillista työhyvinvointia. Sulkevana viimeisenä kysymyksenä käytettiin SWOT-analyysin mukaista jaottelua: osallistujat nimesivät ammattiin liittyviä tekijöitä, jotka heidän näkemyksensä mukaan vahvistivat, heikensivät, uhkasivat tai mahdollistivat ammatillista työhyvinvointia nuorisotyössä. Tämä nelikenttäinen taulukko toteutettiin Padlet-seinällä, jolloin osallistujat näkivät reaaliaikaisesti kirjaamista ja saattoivat halutessaan kommentoida tai tarkentaa toisen kirjoittamaa tekstiä.

Työskentelyn lopuksi Padlet-seinään kirjoitettuja asioita tarkasteltiin yhdessä. Tällöin osallistujilla oli vielä mahdollista tarkentaa tai kommentoida tapaamisessa muodostunutta nelikenttää. Keskustelut nauhoitettiin ja

litteroitiin. Puheen asiasisällön analysoimiseksi litterointi toteutettiin sanatarkasti puhekieltä noudattaen, mutta siitä jätettiin pois täytesanat, toistot ja yksittäiset äännähdykset. Tässä artikkelissa myöhemmin esiintyvissä suorissa lainauksissa ja aineistokuvauksissa viitataan kirjaimella *p* Padlet-seinäaineistoon ja *rk*-kirjainyhdistelmällä litteroituun ryhmäkeskusteluaineistoon.

Analyysi ja tutkimustulokset

Aineiston analyysia ohjasi teorialähtöinen sisällönanalyysi, jossa aineistoa jäsennettiin käytäntöarkkitehtuuriteorian mukaan. Minna Rauas teki alustavan analyysin, jota tarkennettiin kolmen kirjoittajan yhteisessä keskustelussa. Analyysissa on siten tutkijatriangulaation piirteitä, jolloin eri näkemykset ovat vaikuttaneet analyysin rakentumiseen. Analyysi aloitettiin tarkastelemalla Padlet-seinään kirjattuja asioita. Taulukoihin kertyi 141 kommenttia, jotka saattoivat sisältää yhden sanan tai pidemmän kuvauksen asiasta. Aineistosta poistettiin kommentit, jotka eivät olleet aineiston keräämisen näkökulmasta relevantteja kuten ”työntekijän oman elämän haasteet” (p) tai ”yhteiset liikuntatuokiot” (p). Tämän jälkeen Padlet-seinään kirjatut ammatilliseen työhyvinvointiin vaikuttavat tekijät jaoteltiin käytäntöarkkitehtuuriteorian mukaisesti kolmeen kategoriaan. Ristiriitaisissa tilanteissa, joissa työhyvinvointitekijää ei ollut mahdollista sijoittaa vain yhteen näistä kolmesta luokasta, rakennettiin tarkentavia teemoja, joiden avulla pienemmät osatekijät voitiin luokitella yhteen luokkaan. On kuitenkin huomattava, että käytäntöarkkitehtuuriteorian mukaan eri ulottuvuudet ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja vaikuttavat toisiinsa, ja ne on mahdollista erotella toisistaan ainoastaan analyytisellä tasolla. Verkostoissa käy-

dyt ryhmäkeskustelut toimivat Padlet-seinän aineiston analysoinnin tukena tuoden lisää ymmärrystä ja syvyyttä seinällä mainittuihin asioihin. Myös litteroitu keskusteluaineisto jaoteltiin kolmeen käytäntöarkkitehtuurin osa-alueeseen. Seuraavissa artikkelin osioissa kuvaamme analyysimme pohjalta havaintomme kustakin ulottuvuudesta.

Kulttuuris-diskursiivinen näkökulma työhyvinvointiin

Käytännöt muovautuvat sen mukaan, millaisia käsitteitä ja puhetapoja käytetään kuvattaessa sitä, mitä ja miksi asioita käytännön puitteissa tehdään (Kemmis & Edwards-Groves 2018, 120). Nuorisotyöntekijöiden keskusteluaineistossa työhyvinvointiin kulttuuris-diskursiivisesti vaikuttavina käytäntöinä hahmottuivat työn merkityksellisyyteen ja nuorisotyön kuormittavuuteen liittyvät kysymykset.

Kaikissa kolmessa ryhmäkeskustelussa nuorisotyöntekijät puhuivat nuorisotyön merkityksellisyydestä, esimerkiksi todeten ”on semmonen olo, että tekee merkityksellistä työtä” (rk) tai ”kokee sen oman työn merkitykselliseksi ja mielekkääksi” (rk). Merkityksellisyttä kuvattiin myös työhön liittyvinä myönteisinä tunteina tai sitoutumisena työhön: ”merkityksellisyyttä on se, kun tekee sitä työtä, niin tuntee että se on tärkeätä” (rk) ja ”[työtä] tehdään palavasta rakkaudesta tähän työhön ja siihen nuorten auttamiseen, ei välttämättä ees halua siitä yletä tai edetäkään” (rk). Työn merkityksellisyys näyttäytyi keskusteluissa jaettuna arvona, josta vallitsi ammatillinen yhteisymmärrys. Samanlaisia tekijöitä voi havaita myös muissa kasvatustilanteissa, joita on perinteisesti hahmotettu kutsumustyönä. Näemmekin työn merkityksen korostamisen yhtenä kielellisenä varantona, jonka kautta voidaan kuvata erityisesti sitä, miksi nuorisotyö on paitsi tekijöilleen myös yhteiskunnalle

tärkeää. Näin se toimii käytäntöteorioiden mukaisesti välineenä muodostaa ihmisten välisessä yhteisessä tilassa käsitystä siitä, miksi työ on tekemisen arvoista.

Nuorisotyötä kuvataan usein työnä, jossa nuorten ja nuorisotyöntekijän välisellä kohtaamisella on erityinen merkitys (Soanjärvi 2011, 130). Kohtaamisen pitäisi nuorisotyössä olla kokonaisvaltaisesti nuorten kulloisenkin elämäntilanteen ja persoonallisuuden sekä hänen tilanteeseensa tuomien kiinnostuksen kohteiden ohjaamaa (Kiilakoski 2021). Työn merkityksellisyys yhdistyi nuorisotyöntekijöiden puheeseen nuoren ymmärtämisestä, auttamisesta ja rinnalla kulkemisesta: ”Se [työ] on kyllä vahvasti sitä semmoista nuorisotyötä, sellaista kokonaisvaltaisempaa rinnalla kulkemista” (rk). Myös puhe nuorista lähtevästä toiminnasta näkyi tutkimusaineistossa: ”Työhyvinvointi on sitä että autan nuoria elämänsuunnan etsimisessä” (rk).

Keskusteluissa työn merkityksellisyys liitettiin myös yhteiskunnallisiin ja (kansan)taloudellisiin näkökohtiin. Esimerkiksi Valtiontalouden tarkastusviraston (2007) arvio syrjäytyneen nuoren miljoonan euron kustannuksista yhteiskunnalle on toistunut nuorisoalan keskusteluissa, ja summaa on inflaation myötä tarkistettu ylöspäin. Luke ma tuli esiin ryhmäkeskusteluissa. Nuoren tukemisen ohella siis myös työn taloudellinen merkitys näkyi puheessa työstä: ”Yhden nuoren syrjäytymisen lasku yhteiskunnalle on noin miljoona neljäsataatuhatta noin laskennallisesti. Jos me ollaan mukana, mis voidaan välttää tää syrjäytyminen, niin me ollaan maksettu oma palkkamme.” (rk)

Työn merkityksellisyys hahmottui aineiston perusteella työhyvinvointia vahvistavaksi tekijäksi nuorisotyössä, samoin kuin nuorten tukeminen sekä nuoruuden ymmärtäminen. Olennaista tarkastelumme kannalta on huomata, että nuorisotyön ammatillisissa puheissa työtä voidaan perustella

yhteiskunnallisesti arvokkaaksi toiminnaksi, jolla on vaikutusta nuorten elämälle ja jolla on myös taloudellisia vaikutuksia. Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että näiden puheressurssien myötä mahdollistuvat nuorisotyöntekijöiden yhteiset keskustelut sekä verkostoissa että omissa työyhteisöissä. Nämä seikat yhdessä lisäävät työn mielekkyyttä ja sitä kautta työhyvinvointia.

Nuorisotyöntekijät nimesivät työhyvinvointia uhkaaviksi ja heikentäviksi tekijöiksi erilaisia työn kuormittavuutta kuvaavia ilmaisuja, kuten ”riittämättömyys” (p), ”riittämätön palautuminen” (p) ja ”uupumus” (p). Puhe työn kuormittavuudesta liittyi sekä nuorisotyön sisällölliseen järjestäytymättömyyteen että nuorten pahoinvointiin ja heidän vaikeiden elämäntilanteidensa kohtaamiseen: ”se tuntuu vähän loputtomalta, että ku kaikki elämänalueet on ihan sekasi, näkyy semmonen aika epätoivoinen meininki tietyllä tavalla, mikä on kyllä kieltämättä kulluttavaa välillä” (rk). Nuorisotyön laaja tehtäväkenttä ja funktionaalinen eriytymättömyys herättivät keskustelua aineistossa. Tästä näkökulmasta nuorten kokonaisvaltainen tukeminen ja kohtaaminen tulivat esiin työn eriytymättömyytenä ja jonkinlaisena suurena vyyhtinä, jonka purkaminen koettiin vaativaksi tehtäväksi. Nuorisotyön asema, tehtävien laajuus ja rajattomuus koettiin keskusteluissa työhyvinvointia heikentäviksi tekijöiksi. Nuorisotyön keskusteluissa on tavallista viitata nuorisolakiin yhtenä toimialan määrittäjänä. Nuorisotyöntekijöiden keskusteluissa nuorisolakia pidettiin liian laaja-alaisena ja tulkinnanvaraisena. Seuraavissa lainauksissa tulee esiin, miten se puitelakina jättää kunnille paljon tilaa määritellä nuorisotyötä: ”Työn määrittelyn epäselkeys lakitasolta lähtien. Jokainen kunta/toimija määrittelee toimintaansa itse, jolloin osa tärkeistä työmuodoista jää huomioimatta tietyissä kunnissa ja osa korostuu liian vahvasti” (p).

Nuorisotyön keskusteluissa on tavallista korostaa työntekijän henkilökohtaista osaamista ja persoonan merkitystä työn tekemisessä. Puhe persoonasta työn perustana voi tehdä nuorisotyön rajaamisesta hankalaa (Soanjärvi 2011, 69). Tämä puhetapa näkyi myös aineistossa, ja keskusteluissa tuotiin esiin, miten persoonaan kiinnittyvät työskentelytavat voivat myös heikentää työhyvinvointia:

...ku me tehään kuitenkin persoonalla tätä työtä ja ite huomaan et ku, mä oon ollu välillä pois täst omasta työstäni, tehny tätä kuitenkin useamman vuoden, niin sitte jokainen mun sijainenkin tekee sitä omalla persoonalla ja tekee sitä omal tyylillä, niin se voi olla myös semmoinen kuormittava tilanne. Että ku sitä on tehty jo jollain tavalla, ja sitte se uus tulee ja tekee sitä taas omalla tavallaan. (rk)

Työhyvinvointia vahvistavien kielellisten resurssien lisäksi korostettiin, ettei nuorisotyössä ole selkeää ohjaavaa kehystä. Tämä liittyy myös kysymykseen vallasta ja valtasuhteista. Olennaista kuitenkin on huomata, että tällä on merkityksensä sille, miten nuorisotyöstä voidaan puhua. Työn monipuolisuus, joka myönteisesti tulkittuna merkitsee kokonaisvaltaista nuoren rinnalla kulkemista, voi toisaalta näyttäytyä myös työn hahmottomuutena sekä hankaluutena rajata työn kohdetta. Työn kuormittavuutta koskevilla keskusteluilla tuli esiin toiveita asian käsittelystä osana työn johtamista. Tätä kuormittumista tulee voida purkaa työpaikoilla.

Nuorisotyön kulttuuris-diskursiivisessa ulottuvuudessa korostuu nuorten tukeminen ja auttaminen laaja-alaisesti ja kokonaisvaltaisesti. Keskustelujen perusteella tämä sekä lisää työn mielekkyyttä että voi kuormittaa nuorisotyöntekijöitä. Lisäksi työtehtävien eriytmättömyys suhteessa työntekijöiden

koulutustaustoihin voi tuottaa riittämättömyyden ja epäoikeudenmukaisuuden tunteita. Nuorisotyöntekijät toivovat selkeämpää johtamista ja myös nuorisotyön aseman selkeämpää määrittelyä, eli ratkaisuja sosiaalis-poliittisella ulottuvuudella. Tämä on esimerkki siitä, että vaikka käytäntöarkkitehtuurin osa-alueet ovat analyttisesti erotettavissa, ne ovat käytännössä yhteydessä toisiinsa.

Materiaalis-taloudellinen näkökulma työhyvinvointiin

Materiaalis-taloudelliset työhyvinvoinnin ulottuvuudet liittyvät lähtökohtaan, jonka mukaan käytäntö muovautuu paikallisten olosuhteiden mukaan. Siksi fyysiset puitteet sekä muut käytettävissä olevat aineelliset ja taloudelliset resurssit muovaavat käytäntöä. Nämä vaikuttavat siihen, mitä käytännössä voidaan tehdä ja tehdään. (Kemmis & Edwards-Groves 2018.) Nuorisotyöntekijöiden työhyvinvointiin vaikuttavina materiaalis-taloudellisina ulottuvuuksina hahmottuivat nuorisotyöntekijöiden keskusteluissa työnkuvien moninaisuus ja mahdollisuudet vaikuttaa omaan työhön, työhön käytettävissä olevat resurssit sekä palkkaus. Pienissä kunnissa nuorisotyön resurssit ovat usein vähäisiä. Nuorisotyötä saattaa tehdä vain yksi työntekijä, jonka vastuulle voi kuulua myös muita vapaa-ajan palveluja, kuten liikuntaa tai kulttuuria (ks. tilasto-osion luku Nuorisotyön asema kuntaorganisaatiossa). Siksi nuorisotyössä ei ole aina työyhteisöä, ja suhde esihenkilöön saattaa olla etäinen, kuten yksi nuorisotyöntekijöistä totesi: ”moni tekee etenkin pienessä kunnassa yksin työtä tai ei ole sitä työparimahdollisuutta, niin voi olla aika kuormittavaa, itelläkin on aiheesta kokemusta” (rk). Etäisyys esihenkilöön ilmeni keskustelun mukaan esimerkiksi siinä, että työstä ei saa palautetta tai sosiaalinen vuorovaikutus on vähäistä.

Eri palveluiden rajapinnoilla toimivaa nuorisotyötä on kuvattu joustavaksi toimialaksi. Tämän joustavuuden mahdollistaa osin nuorisotyön rakenteellisesti epävakaa asema. Tutkimusaineistossa joustavuus ja muutoskykyisyys haastoivat työhyvinvointia, kun nuorisotyöntekijät pyrkivät vastaamaan erilaisiin tarpeisiin ja jatkuvaan muutokseen. Tätä kuvattiin muun muassa ilmaisuilla ”muutoksen perässä pysyminen” (p) tai ”jatkuvan kehittämisen paine perustyön kustannuksella” (p). Palvelujen rajapinnoilla toimiva nuorisotyö sai joidenkin mielestä aikaan sen, että työntekijät joutuivat omaksumaan erilaisia ja vaihtelevia ammatti-identiteettejä itselleen. Yksi keskustelijoista muotoili asian seuraavalla tavalla: ”Koen tekeväni paljon enemmän työllisyshoitoa kuin nuorisotyötä, mutta niitä on tosi vaikea erottaa toisistaan, ovat toistensa edellytyksiä” (rk). Nuorisotyön joustavuus näyttäytyy aineiston perusteella negatiivisena asiana erilaisissa muutospaineissa, etenkin jos työntekijä ei saa tukea rakenteista.

Resurssihin liittyy myös käytännöllinen kysymys siitä, ketkä työtä tekevät ja kauanko he työssään viihtyvät. Nuorisotyöntekijöiden vaihtuvuus on yksi käytäntöä määrittävä tekijä. Kun tähän yhdistyy aiemmin mainittu omalla persoonalla työskentely nuorisotyön tekemisen ideaalina, syntyy keskusteluihin osallistuneiden nuorisotyöntekijöiden mukaan tilanteita, joissa työn tekemistä joudutaan jatkuvasti suunnittelemaan uudelleen: ”pienissä kunnissa ainakin ni sitä [työtä] tehdään hyvin eri tyyleillä, ja täytyy just selittää ja hakee miksi mä teen näin, niin se on kans yks semmonen uhka tai mahdollisuus” (rk). Muutostilanteissa nuorisotyö voi joutua uudelleen muovautumisen tilaan: ”Että jos meillä lähtee jostain organisaatiosta, mis on yks työntekijä, kun se lähtee pois, niin se koko työ täytyy rakentaa uudestaan siihen kuntaan” (rk).

Nuorisotyöntekijät nimesivät työhyvinvointia vahvistaviksi tekijöiksi mahdollisuuden vaikuttaa omaan työnkuvaan ja työhön, minkä nähtiin olevan mahdollista ja odotetuakin nuorisotyön eetoksessa: ”Annetaan työntekijöille mahdollisuus rakentaa omaa työnkuvaansa ja vaikuttaa siihen, mitä tekee” (p). Tähän mahdollisuuteen suhtauduttiin etuoikeutena, ja sen horjuttamista vastustettiin, kuten seuraava lainaus osoittaa: ”työntekotapojen tasapäistäminen tasapuolisuuden varjolla uhkaa työn mielekkyyttä ja työn laatua. Kaikki paikat ja alueet eivät ole samantaisia. Tarpeet voivat olla hyvinkin erilaiset pienelläkin alueella.” (p)

Nuorisotyön organisoitumiseen ja työn toteuttamiseen liittyvä rakenteellinen häilyvyys on yksi moninaisten työnkuvien rakentumisen taustatekijä. Tässä suhteessa nuorisotyöntekijät arvioivat heidän työhyvinvointiaan heikentäviksi seikoiksi muun muassa ”repaleiset ja epäselvät työnkuvat” (p) ja ”työn rajojen puuttuminen” (p). Työhyvinvointia puolestaan vahvistivat heidän mukaansa ”selkeät työnkuvat, joihin voi vaikuttaa” (p), ”viikkorakenteet” (p) ja ”selkeä rooli ja työn rajaaminen” (p). Toisaalta nuorisotyöntekijät arvioivat myös, että mahdollisuus muotoilla omia työtehtäviä mahdollistaa työnkuvan rakentamisen työntekijäkohtaisesti, jolloin työtä voidaan räätälöidä työntekijän persoonaan sopivaksi. Esimerkiksi liikunnallinen tai musikaalinen työntekijä voi hyödyntää erityisosaamista työssään. Aineiston perusteella omaan työhön vaikuttaminen vahvistaa työhyvinvointia.

”[R]iittävät resurssit” (p) mahdollistivat keskustelijoiden mielestä työhyvinvointia. Käänteisesti resurssien niukkuus tai niiden vähentyminen koettiin niin työn suunnittelussa kuin toteuttamisessa työhyvinvointia heikentäväksi tekijäksi. 2020-luvun nuorisotyössä työn vastuullisuuden on arvioitu lisääntyvän nopeammin kuin siihen käytössä

olevat resurssit (Kivijärvi ym. 2022). Tämä tunnistettiin keskusteluissa. Resurssien niukkuuden ja työtehtävien rajattomuuden yhdistelmä heikensi keskustelijoiden mielestä työhyvinvointia: ”Liian laajat työnkuvat, pitäisi tarjota kaikkea kaikille kaikissa mahdollisissa toimintaympäristöissä. Mielellään sen yhden ainoan nuorisotyöntekijän toimesta.” (p)

Keskustelijoiden mukaan ”resurssien puutteen” (p), ”työntekijäresurssien vähyyden” (p) ja niukkojen resurssien riittävyden vuoksi tapahtuvan ”työn prioriteetin pähkäily” (p) lisäksi henkilöresurssien epävarmuus vaikutti työhyvinvointiin. He kertoivat työn kuormittavuuden liittyvän usein niukkoihin resursseihin, kuten seuraavat Padletille kirjatut sanat tuovat esiin: ”suuret asiakasmäärät (p), ”kaikessa mukana” (p) ”fyysisten ja henkisten turvallisuuden asteiden puuttuminen tai liian vähäinen huomioiminen” (p). Kuormittavuuden nähtiin ilmenevän yksin jäämisestä työssä kohdattujen asioiden kanssa: ”tämä yhden ihmisen resurssi, mutta se on just tosiaan tämän yhden ihmisen resurssi, ja se kyllä välillä näkyy ja tuntuu” (rk).

Kuten kuvasimme aikaisemmin tässä artikkelissa, nuorisotyö on määritelty sitä koskevassa puitelaissa väljästi. Nuorisotyössä resurssit eivät kohdennu lain tai muun valtakunnallisen ohjauksen perusteella tiettyihin tehtäviin tai toimintoihin, vaan resurssien osoittaminen ja suuntaaminen jää kuntien vastuulle. Työntekijät kokivat, että nuorisotyöltä odotetaan laaja-alaisuutta ja monimuotoisuutta. Monet toivoivat resurssien nykyistä vahvempaa normatiivista kohdentamista selkeästi jollekin osa-alueelle. Ylipäätään keskustelut valaisevat kiinnostavasti nuorisotyön resurssoinnin erilaisia – ja toisinaan keskenään ristiriitaisia vaikutuksia työhyvinvointiin. Suuntaamattomat resurssit lisäävät työntekijöiden mahdollisuutta vaikuttaa omaan työhönsä, mutta toisaalta työn laaja-alaisuus ja määrittelemättömyys

heikentävät työn hallinnan tunnetta. Toimialan joustavuus mahdollistaa työmuotojen kehittämisen ajankohtaisten tarpeiden mukaan, mutta toisaalta uudet toiminnot kasautuvat usein olemassa olevien toimintojen rinnalle aiheuttaen lisävaatimuksia ja paineita työstä suoriutumiseen.

Erilaisten organisaatiotason resurssikysymysten lisäksi työhyvinvointiin vaikuttaa alan matalapalkkaisuus, jonka monet tulkitsevat olevan työhyvinvointia heikentävä tekijä. Tällöin esimerkiksi työntekijöiden omasta taloudellisesta pärjäämisestä huolehtiminen aiheuttaa stressiä myös itse työhön, mitä ilmensi muun muassa seuraava Padlet-kommentti: ”pieni palkka -> stressi omasta taloudellisesta pärjäämisestä -> näkyy stressinä töissä” (p). Omaan vapaa-aikaan vaikuttavan palkan vähäisyyden lisäksi työssä on myös työaikapaineita. Nuorisotyötä tehdään usein nuorten vapaa-ajalla, ja siitä johtuva ”poikkeava” työaika mainittiin työhyvinvointia uhkaavana tekijänä: ”työaika - paljon ilta ja viikonlopputyötä” (p).

Sosiaalis-poliittinen näkökulma työhyvinvointiin

Käytäntöarkkitehtuurien sosiaalis-poliittisen ulottuvuuden avulla on mahdollista tarkastella erilaisia käytäntöön liittyviä valtarakenteita, mutta myös siinä muovautuvia solidaarisuuden mahdollisuuksia. Siinä on kysymys arvoista ja symboleista, lainsäädännön luomista puitteista ja tavoista olla tekemisissä suhteissa eri tahojen kanssa. (Kemmis & Edwards-Groves 2018, ks. myös Heikkinen ym. 2018.) Työhyvinvointiin vaikuttavina käytäntöinä sosiaalis-poliittisessa ulottuvuudessa hahmottuivat suhde asiakkaisiin (nuoriin), kuntaorganisaation rakenne ja johtaminen, suhde verkostoihin, suhde yhteiskuntaan sekä nuorisotyön yleinen asema ja arvostus.

Nuorisolaki mahdollistaa monenlaisia nuorisotyön tekemisen ja työn järjestämisen muotoja. Paikallista tapaa toimia kuvaa se, että nuorisotyön sijoittuminen kunnan hallintorakenteeseen ei ole yksiselitteinen. Useimmiten nuorisotyö on osa sivistystoimialaa, mutta myös niin sanotut superlautakunnat ovat tavanomaisia nuorisotyön sijoituspaikkoja. (Ks. tilasto-osion luku Nuorisotyön asema kuntaorganisaatiossa.) Nuorisotyön rakenteellisen aseman epävakaus ja vaihtelevuus heikentävät työn hallittavuutta ja lisäävät organisaatioiden ja nuorisotyöntekijöiden vastuulla olevan työn määrää.

Nuorisotyötä ei ole olemassa ilman nuoria, ja työssä on keskeistä nuoruuden arvostaminen elämänvaiheena (Kiilakoski 2021). Myös englanninkielisessä keskustelussa on eri tavoin sanallistettu sitä, että työtä tehdään nuorten kanssa ja suhde nuoriin on onnistuneen nuorisotyön peruselementtejä (Cooper ym. 2024). Tämä tuli esiin keskusteluissa työhyvinvoinnin näkökulmasta. Työhyvinvointia vahvistivat keskustelijoiden mukaan ”se kenelle työtä tehdään” (p) ja ”nuoren aito kohtaaminen kaikilla palveluilla” (p). Siinä missä työstä saatavan palautteen vähäinen määrä oli työhyvinvointia heikentävä asia, kohderyhmältä saatu palaute tuli aineistossa esiin työhyvinvointia vahvistavana tekijänä: ”Nuorilta saatu palaute, ja se on varmaan sellainen, mikä sitten myöskin kantaa ja auttaa jaksaa siinä työssä” (rk).

Edellä tarkastelimme nuorisotyöntekijän työnkuvia materiaalis-taloudellisesta näkökulmasta. Niitä voi myös tarkastella siitä näkökulmasta, miten työyhteisön sisäiset suhteet toimivat, kuten myös pohtimalla, miten nuorisotyö puolustaa ja vahvistaa omaa asemaansa. Tällä ulottuvuudella on kysymys arvostuksista ja suhteista muuhun kuntaorganisaatioon. Kysyessä mikä mahdollistaa työhyvinvointia, vastaus ”lähiesimiehen tietoisuus työnkuvasta, ja

sen puolesta puhuminen” (p) tuo esiin, että työnkuvan selkeys ei ole nuorisotyössä itsestäänselvyys ja että lähiesimies ei aina tunne toimialaa. Tämä teema toistui työhyvinvointia heikentäviä tekijöitä esiin tuovissa kommentteissa, kuten ”organisaation ymmärtämättömyys työnkuvasta” (p). Nuorisotyössä toimitaan myös itsenäisesti, jolloin nuorisotyöntekijä voi kokea jäävänsä irralliseksi omasta organisaatiostaan. Monet keskustelijoista kaipaavat jaettua ymmärrystä työnkuvista sekä keskustelua niiden sisällöistä. Työnkuvien koettu epäselvyys mahdollisti keskustelijoiden mukaan osalle työntekijöistä työtehtävien valitsemisen, mikä voi lisätä jännitteitä työyhteisössä.

jos ei noi tehtävänkuvat oo ihan selvillä, tarpeeksi selkeästi kirjattu auki, niin se voi myös mennä siihen, että on paljon kivempaa tehdä jotakin työtä, mikä ei oikeastaan ees kuulu toiselle. Ja silloin siitä voi tulla ohjaajilla valtataistelua että toinen tekeekin sen toisen töitä, taikka ihan vaan siksi koska se on kivempaa se toisen työn tekeminen. (rk)

Työtehtäviä määrittävän työnkuvan merkitys työhyvinvoinnin kannalta on aineiston pohjalta ilmeinen. Toimivat nuorisotyön organisoitavat ja rakenteet kuvattiin työhyvinvointia vahvistavina tekijöinä esimerkiksi seuraavalla tavalla: ”rakenteet, ett ne luo sitä turvaa, nimensä mukaisesti työhyvinvointia” (rk). Ja vastaavasti selkeiden työnkuvien puuttuminen heikentää tutkimukseen osallistuneiden mukaan työhyvinvointia. Uusimmissa työmuodoissa epäselvät työnkuvat rinnastettiin työmuotoa koskevan perinteen puuttumiseen, itse työtä koskevan dokumentaation heikkouteen ja siitä johtuvaan kehittymättömään ammatti-identiteettiin. Tällöin työn tekemisen tavat eivät ole selviä:

on heikko esimiehen tuki tai heilt vaaditaan monen näköisiä asioita, koska ei oo viel etsivän nuorisotyön perinnettä siel taustalla... (rk)

...etsivän nuorisotyön identiteetti monella työntekijällä tuntuis olevan heikko (rk)

Myös suhteet muihin ammattilaisiin ovat tärkeitä työhyvinvoinnin ulottuvuuksia. Nuorisotyön toimintoja organisoidaan eri kunnissa toisistaan poikkeavin tavoin. Seuraavassa ryhmäkeskustelusta lainatussa otteessa nuorisotyöntekijä kuvaa tätä moninaisuutta ja ratkaisusta aiheutuvaa jännitettä erilaisten ideologioiden törmäämisestä: ”Meillä esimerkiksi etsivää nuorisotyötä ollaan useissa... tai on kuntia, joissa sitä pistetään työvoimapalvelujen alle tai työllisyyspalvelujen alle. Ja siinä on esim. kaks täysin erilaista ideologiaa; työllisyyspalvelut ja nuorisotyön ideologia” (rk). Suhteet muihin ammattilaisiin voivat aiheuttaa hankaluuksia erityisesti silloin, jos toinen ammattikunta on yhteiskunnallisesti tai organisatorisesti vahvempi. Nuorisotyölle ominaiset puhumisen ja tekemisen tavat ja käytännöt voivat ajautua törmäyskurssille muiden tekemisen tapojen kanssa. Sosiaalipoliittinen ulottuvuus säätelee myös sitä, millaisia asioita arvostetaan ja millä tavalla eri käytäntöjen väliset ristiriidat saavat ratkaisunsa.

Työhyvinvointia vahvistavia sosiaalisia ulottuvuuksia olivat keskustelijoiden mukaan vertaistuki (p), toimivat verkostot (p) ja inostava yhteistyö (p). Toisaalta nuorisotyön työmuotojen ja toimintojen tuntemattomuus muille ammattilaisille heikensi työhyvinvointia, mikä tuli esiin etenkin etsivää nuorisotyötä käsittelevissä kommentteissa: ”Etsivän nuorisotyön tuntemattomuus jollain ammattialoilla” (p), ”Verkostolle etsivän nuorisotyön tehtävä hämärä” (p). Tällöin suhteita muihin ammattiryhmiin arvioitiin leimaavan jonkinlaisen epätasapainon. Tämä tilanne voi johtaa

siihen, että ulkopuolisten odotukset työlle eivät kohtaa työntekijöiden omia näkemyksiä: ”Ulkoisten tahojen vaatimukset etsivälle nuorisotyölle. Edelleen työntekijöitä pyydetään tekemään useita työtehtäviä, jotka verottavat itse etsivän nuorisotyön tekemistä.” (p)

Verkostotyö on palvelujen rajapinnoilla toimivalle nuorisotyölle välttämättömyys, mutta samalla se lisää työn määrää. Keskustelujen perusteella nuorisotyön suhde verkostoihin on kaksijakoinen. Nuorisotyön paikka ja tehtävät verkostoissa eivät ole vakiintuneet. Työn tukena, esimerkiksi vertaistuen muodossa toimivat verkostot vahvistavat työhyvinvointia, mutta nuorisotyön ja sen eri tehtävien tuntemattomuus muille yhteistyöverkoston toimijoille myös heikentävät työhyvinvointia.

Nuorisotyön suhde yhteiskunnallisiin ilmiöihin on ollut ja on tämänkin aineiston mukaan toisinaan kriittinen. Yhteiskunnan toimien ei koeta aina sopivan nuorisotyölliseen näkemykseen. Nuorisotyölle onkin alan keskusteluissa nähty tehtävä kriittisenä, nuoruutta puolustavana vastavoimana (Nieminen 2007). Nuorisotyön suhde yhteiskuntaan on siten osin jännitteinen. Nuorisotyöntekijät ottavat kriittisesti kantaa, mutta toisaalta he näkevät itsensä myös aktiivisina nuoria huomioon ottavan yhteiskunnan rakentajina. Tämä näkyi esimerkiksi ristiriitana nuorisotyölle asetettavien tavoitteiden ja yhteiskunnallisten odotusten välillä.

Meiän työhän menee etsivässä nuorisotyössä käytännössä ihan päinvastoin kuin tämä yhteiskunta. Se perustuu pitkäjänteiseen työhön. Ja nyt niinku yhteiskunta tietyllä tavalla jopa ohjaa, et meidän pitäis nopeasti ohjata esimerkiksi nuoria työelämään tai opiskeluun. Vaikka me ehkä työssämme nähdään, että tällä nuorella ei oo millään, minkään näköisiä valmiuksia eikä voimavaroja siihen. (rk)

Osa sosiaalis-poliittista ulottuvuutta on myös ammattialan arvostus, joka määrittää muiden alojen ja yhteiskunnan suhtautumista nuorisotyöhön. Nuorisotyön arvostuksen taso ilmeni keskustelijoiden mukaan erilaisina työelämän kokemuksina: ”arvostus näkyy palkassa, resursseissa, palautteessa, näkyvyydessä” (rk). Työhyvinvointia mahdollistavina tekijöinä tuotiin esiin havaintoja, joiden mukaan nuorisotyötä arvostetaan nykyään aikaisempaa enemmän. Työhyvinvointia heikentävinä tekijöinä taas nimettiin muun muassa ”aliarvostus” (p), ”arvostuksen puute” (p) tai ”jos kokee, että omaa työtä ei arvosteta” (p). Samoin palauteen vähäisyys ja matala palkkataso tulkittiin merkeiksi työn vähäisestä arvostuksesta. Toisaalta keskusteluissa tuotiin myös esiin, että palautteen puute saattaa synnyttää työntekijöiden mielissä vääriä tulkintoja työn arvostamisesta: ”usein tulee tehtyä itte vääriä johtopäätöksiä nimenomaan, koska palautteen määrä on vähäinen, elikkä tavallaan lisäämällä palautetta voidaan saada myös sitä arvostuksen tunnetta enemmän näkyväksi” (rk). Arvostus liittyi keskustelijoiden mukaan myös mandaatin saamisen mahdollisuuteen, joka voi olla keskustelijoiden mukaan näennäistä tai aitoa: ”Annetaan lupa, joo suunnitelkaa, tehkää, menkää, mut sit se tavallaan jää sillai leijumaan: joo, saatte tehdä, mut kun kysyy lupaa, niin sitte ei saakaan. Et kun annetaan jonkinlainen vastuu niin vastuu on myös niinku rehellistä eikä näennäistä.” (rk)

Ryhmäkeskustelujen perusteella nuorisotyöntekijät ovat kiinnostuneita työnsä arvostuksesta ja heillä on siitä erilaisia kokemuksia. Yleisen arvostuksen puute koetaan työhyvinvointia heikentäväksi ja arvostuksen saaminen vahvistavaksi tekijäksi. Tässä näkyy paitsi nuorisotyön yleinen yhteiskunnallinen asema myös paikkaontologiaan liittyvä kysymys siitä, miten omassa organisaatiossa nuorisotyön asema paikantuu. Lisäksi palvelujen

rajapinnoilla toimittaessa on usein kyse yhteistyöstä vahvempien professioiden, kuten opettajien, sosiaalityöntekijöiden tai poliisin kanssa. Nämä tunnustetut professiot ja vahvan laillisen perustan omaavat toimialat toteuttavat lakisääteisiä tehtäviään. Keskustelu työn arvostamisesta tai sen puutteesta oli aineistossa hajanaista ja osin ristiriitaista. Aineiston perusteella nuorisotyössä on toivetta saada enemmän arvostusta toimintaympäristöltään, mikä vahvistaisi työntekijöiden työhyvinvointia.

Johtopäätökset

Olemme tarkastelleet tässä artikkelissa nuorisotyöntekijöiden työhyvinvointia käytäntöarkkitehtuurien näkökulmasta. Kiinnitimme huomiota rakenteisiin, jotka yhtäaikaaisesti mahdollistavat ja rajaavat sitä, miten nuorisotyöstä puhutaan, miten työtä tehdään sekä miten työssä rakennetaan suhteita. Tällaisia käytäntöarkkitehtuurien ulottuvuuksia ovat diskursiivis-kulttuuriset, taloudelliset-materiaaliset ja sosiaalis-poliittiset ulottuvuudet. Väljästi säädellyllä matalapalkka-alalla työskentelevien nuorisotyöntekijöiden puhetta analysoimalla käy ilmi, että kunnittain vaihtelevat, mutta myös samankaltaisuuksia sisältävät käytäntöarkkitehtuurit vaikuttavat heidän työhyvinvointiinsa tavalla, joka ei ole palautettavissa yksittäiseen työntekijään tai edes työn organisaatioon. Työhyvinvointiin vaikuttavat keskeisesti käytäntöarkkitehtuurit, jotka muovaavat nuorisotyötä ammattina. Siksi olemme puhuneet artikkelissamme ammatillisesta työhyvinvoinnista.

Työhyvinvointia vahvistavina käytäntöinä näyttäytyivät puhe työn merkityksellisyydestä ja yhteiskunnallisesta hyödyttä (diskursiivis-kulttuurinen ulottuvuus), mahdollisuudet vaikuttaa omaan työhön (materiaalis-taloudellinen ulottuvuus) ja

hyvä suhde asiakkaisiin sekä organisatorinen arvostus (sosiaalis-poliittinen ulottuvuus). Työhyvinvointia heikentävinä käytäntöinä näyttäytyivät nuorisotyön määrittelemättömyys ja laaja-alaisuus (diskursiivis-kulttuurinen ulottuvuus), toiminnan hauraat rakenteet, työn niukat resurssit ja heikko palkkaus (materiaalis-taloudellinen ulottuvuus) sekä vaihteleva suhde yhteiskuntaan (sosiaalis-poliittinen ulottuvuus). Epävarmuutta lisäävinä ja työhyvinvointia heikentävinä seikkoina aineistossa näyttäytyivät työn vaihteleva arvostus ja asema, työnkuvien epämääräisyys sekä määrittelemätön suhde muihin ammatteihin ja verkostoihin.

Ammatin historia ja ammatin asemoituminen yhteiskunnassa ovat työhyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Tulkintamme mukaan nuorisotyössä tämä korostuu etenkin hallinnollisena ja rakenteellisena vakiintumattomuutena. Rakenteellinen heikkous jatkuu erilaisina tulkintoina nuorisotyön toteuttamisesta ja ammatin tehtävistä. Työntekijään liittyvissä keskusteluissa korostuvat työnkuvien määrittelemättömyys ja mahdollisuudet vaikuttaa omaan työhön. Nuorisotyötä jäsenetään työn lähtökohdista ja paikallisista tarpeista, jolloin alalla toimivat ammattilaiset jäävät vähemmälle huomiolle. Työn rakenteiden heikkous ja vähäinen keskustelu ammatillisuudesta heikentävät työhyvinvointia. Siksi nuorisotyöntekijöiden hyvinvointia on tärkeää tarkastella laajemmin esimerkkinä vakiintuneiden professioiden ulkopuolisten alojen työhyvinvoinnista.

Työhyvinvointivaikutusten lisäksi käytännöllä näyttäisi olevan yhteys alan vaihtamisen harkintaan. Työn kuormittavuus, nuorisotyön yhteiskunnallinen positio ja laaja-alaista kouluttautumista suosiva työelämäpolitiikka ovat aikaisemman tutkimuksemme mukaan alan vaihtamisen harkinnan syitä nuorisotyössä. Työn kuormittavuuteen liittyy yhä huonommin voivien nuorten kohtaaminen

ja nuorisotyön tehtävien määrittelemättömyys. Nuorisotyön positioon kuuluu sen selkiytymätön rooli palveluverkostossa sekä johtamiseen ja työn rajaamiseen liittyvät haasteet. Lisäksi laaja-alainen kouluttautuminen mahdollistaa alan vaihtamisen ja avaa uralla etenemisen mahdollisuuksia, joita ei ole nuorisotyön nykyisessä organisoinnin rakenteessa olemassa. (Rauas 2023.)

Nuorisotyön määrittelemättömyys ja rakenteellisesti vakiintumaton asema tuottaa työhyvinvoinnin haasteita työn ja laajemmin toimialan rajaamiseen. Ammattikunnan, sen tehtävien ja tarkoituksen hahmottumisen haasteet vaikeuttavat myös olemassa olevien resurssien suuntaamista. Kun henkilöresurssija tai muita resurssija ei kohdenneta tiettyihin toimintoihin tai tehtäviin, jää resurssien suuntaaminen ”jonkun” tehtäväksi, jopa yksittäisen työntekijän ratkaistavaksi. Erilaiset resursointiin liittyvät käytännöt hämmentävät alan ammattilaisia ja luovat epätietoisuutta. Työntekijöiden erilaiset koulutustaustat haastavat henkilöresurssien suuntaamista, ja nuorisotyön laajentunut työkenttä kuormittaa nuorisotyöntekijöitä. Toisaalta resurssien vapaa suuntaaminen ja nuorisotyön rakenteellisesti vakiintumaton asema mahdollistavat erilaisia työn tekemisen tapoja, mikä koettiin työhyvinvointia vahvistavaksi tekijäksi. Persoonalla tehtävällä työllä ei nähty kielteisiä vaikutuksia ammatilliseen työhyvinvointiin lukuun ottamatta sitä, että työn jatkuvuutta on vaikea taata työntekijävaihdoissa. Nuorisotyöntekijöiden mukaan nuorisotyön yhteiskunnallisen aseman rakenteellinen heikkous tuottaa monimuotoisuutta ja joustavuutta ja vahvistaa työntekijän mahdollisuuksia vaikuttaa työhönsä.

Nuorisotyössä ammennetaan työhyvinvointia työn kohteesta, nuorista ja nuoruudesta. Nuorisotyön merkityksellisyyttä kuvataan usein sillä, että työtä tehdään nuoria varten. Tämä on osoitus siitä, miten

ammattikäytännössä eri ulottuvuudet vaikuttavat toisiinsa. Kulttuuris-diskursiivisella ulottuvuudella voidaan puhua nuorten kohtaamisen tärkeydestä. Resurssija taas jaetaan sillä perusteella, miten nuoria voidaan kohdata, ja sosiaalis-poliittisella ulottuvuudella tämä näkyy ammattikunnan arvostuksessa, mutta myös nuorisotyön tavoissa luoda suhteita nuoriin ja heidän läheisiinsä. Nuorisotyössä työn merkityksellisyys ja suhtautuminen nuoriin ja nuoruuteen vahvistavat toinen toisiaan, ja tämä tuottaa ammatillista työhyvinvointia. Samalla tämä näkökulma voi kuitenkin heikentää työn rakenteiden suunnittelua tai tuottaa hankaluuksia rajata työtä.

Tämä tutkimus osoittaa, että nuorisotyössä on rakenteellisia tekijöitä, joilla on kaksijakoisia vaikutuksia työhyvinvointiin. Tätä voidaan tarkastella myös nuorisotyön laajentuneiden tehtävien näkökulmasta. Ne ovat toisaalta monipuolistamassa nuorisotyön roolia, mikä voidaan tulkita ammatin vahvistumisena, mutta toisaalta laajentuneet tehtävät haastavat resursoinnin eivätkä vahvasta olemassa olevaa ennestään laajaa tehtäväkenttää. Esimerkiksi 2010-luvulla vahvistuneeseen etsivään nuorisotyöhön liittyy tämän tutkimuksen aineiston perusteella erilaisia käytännön haasteita, kuten heikko ammatti-identiteetti, työn tuntemattomuus verkostoille ja toiminnan rajojen rakentaminen. Voidaan pohtia, onko hiljattain yleistyneellä koulunuorisotyöllä samantyyppisiä kysymyksiä ratkaistavanaan. Uudistaako nuorisotyö laajentumisellaan omaa määrittelemättömyyttään vai rakentuuko nuorisotyön ammatillisuus monipaikkaisesta toimijuudesta?

Ammatilliseen työhyvinvointiin vaikuttaa vakiintuneempien elementtien lisäksi muutoksessa olevia tekijöitä. Vakiintuneet elementit ovat todella hitaasti muuttuvia käytäntöjä tai epätodennäköisiä muutoskohteita.

Esimerkiksi nuorisotyössä olisi aika vaikea kuvitella tilannetta, jossa nuoria ei nähtäisi positiivisesti ja nuoruutta mahdollisuuksia sisältävä elämänvaiheena. Toisaalta nopeita muutoksia voidaan havainnoida myös työkentällä, koska työn arvostamisessa tapahtunut muutos oli myös joidenkin tähän tutkimukseen osallistuneiden nuorisotyöntekijöiden havainto. Ammatillisen työhyvinvoinnin näkökulmasta on kuitenkin olennaista kiinnittää huomiota tekijöihin, joihin voidaan vaikuttaa ja huomioida myös vaikutusten kaksijakoisuus. Halutaanko nuorisotyöhön selkeämpiä rakenteita, jotta roolitus ja tehtävät ovat tarkemmin määriteltynä vai jaksetaanko nuorisotyössä toimia ameebamaisena toimijana byrokraattisessa maailmassa? Toisaalta nuorisotyö on laajentunut toimimaan yhä enemmän yhteistyössä institutionaalisten toimijoiden kanssa, minkä voidaan katsoa olevan askel rakenteellisesti vahvistuneeseen toimintatapaan. Tällöin ameebamaisuus mahdollistaa sopeutumisen, mutta voidaan kysyä, soveltuuko nuorisotyö toimimaan pitkäjänteisesti osana instituutiota, omaksumaan institutionaalisia käytäntöjä ja samalla säilyttämään nuorisotyöllisen näkemyksensä ja työotteensa. Tässä yhteensovittamisessa ammatillinen työhyvinvointikin voi olla koetuksella, kun tehtävät on tarkemmin määriteltä ja tavoitteet on kirjattu numeraalisena.

Vaihtoehtoisia kehityskulkuja voidaan tarkastella osana alan professioiden välistä vuorovaikutusta. Onnistuessaan yhteistyö institutionaalisten toimijoiden kanssa mahdollistaa nuorisotyöllisen osaamisen tulemistä näkyväksi ja sitä kautta ammatillista vahvistumista. Epäonnistuessaan nuorisotyö luopuu käytännöstään ja sulautuu institutionaalisten toimijoiden näkemyksiin ja kadottaa nuorisotyöllisen työotteen. Moniammatillisuuden vaaraksi on nähty, että nuorisotyö ajautuu toimimaan tavoilla, jotka eivät

vastaa sen perinteisiä arvoja tai että se tulee kuvatuksi kielellä, joka pitää nuoria enemmän asiakkaina kuin elämäänsä vaikuttavina toimijoina (Cooper ym. 2024). Myös yleinen keskustelu professionaalisuudesta ja asiantuntijuudesta on muutoksessa. Työelämässä pyritään keskustelemaan enemmän tiedon yhteensovittamisesta, jaetusta asiantuntijuudesta ja kollektiivisesta osaamisesta. (esim. Parviainen 2006.) Tämä voi tarkoittaa, ettei nuorisotyö joudu valitsemaan kehityskulkuaan vaan työelämän pirstaloituessa ja ammattirajojen hämärtyessä nuorisotyöllä on mahdollisuus kehittyä edelleen moninaisena ja nuorisotyöllisistä käytännöistä käsin. Professionaalisuuteen liittyvä ammatin yhtenäinen ja tarkoin rajattu tehtäväkenttä ei ehkä olekaan tulevaisuuden työelämässä vahvuus.

Lähtökohtamme tässä artikkelissa on, että työhyvinvointi ei ole vain yksilöllinen, organisaation, työyhteisön tai työkuultuurin asia. Myös vakiintuneet ammattikäytännöt vaikuttavat työntekijöiden työhyvinvointiin. Esittelimme nuorisotyön ammattiin sisältyviä vakiintuneita käytäntöarkkitehtuureja, jotka vaikuttavat työhyvinvointiin. Erilaisten työhyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden nimeäminen ja tunnistaminen tuottaa monipuolisempaa keskustelua työhyvinvoinnista. Puhutaan sitten ammatillisesta työhyvinvoinnista tai ammattihyvinvoinnista, keskustelua on syytä rikastaa pohtimalla käytäntöarkkitehtuureja ja niiden vaikutuksia työhyvinvointiin erityisesti aloilla, joiden käytäntöarkkitehtuurit eivät ole professionaalisesti sementoituneita.

Lähteet

- Ammattiliitto Jyty (2023) Tiedotteet ja kannanotot. Ammattiliitto Jyty vaatii nuorisolain tarkentamista – tuore kysely paljastaa nuorisotyön riittämättömät resurssit. <https://jytyliitto.fi/ammattiliitto-jyty-vaatii-nuorisolain-tarkentamista-tuore-kysely-paljastaa-nuorisotyon-riittamattomat-resurssit/> (Viitattu 15.1.2024.)
- Ammattiliitto Nuoli (2023) Uutiset ja tiedotteet. Nuorisotyön resurssit on määriteltävä nuorisolaissa. <https://www.nuoli.info/fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/nuorisotyon-resurssit-maariteltava-nuorisolaissa> (Viitattu 15.1.2024.)
- Bakker, Arnold B. & Demerouti, Evangelia (2014) Job Demands-Resources theory. Teoksessa Cary L. Cooper & Peter Y. Chen (toim.) *Work and Wellbeing*. Chichester, UK: Wiley-Blackwell, 37–64.
- Cooper, Trudi & Corney, Tim & Tierney, Hilary & Gorman, Jamie & Sutcliffe, John (2024) Talking about relational youth work: why language matters. *Journal of Youth Studies*. <https://doi.org/10.1080/13676261.2023.2298327> (Viitattu 15.1.2024.)
- Eronen, Heikki (2011) *Voimaannuttava johtaminen työntytyvääsyyden ja työkyvyn edistäjänä poliisilaitoksissa*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66832/978-951-44-8600-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Viitattu 1.7.2022.)
- Heikkinen, Hannu & Kiilakoski, Tomi & Huttunen, Rauno & Kaukko, Mervi & Kemmis, Stephen (2018) Koulutustutkimuksen arkkitehtuurit. *Kasvatus* 49 (5), 368–383.
- Hennik, Monique & Hutter, Inge & Bailey, Ajay (2020) *Qualitative research methods*. Lontoo: Sage.
- Hoikkala, Tommi & Kuivakangas, Johanna (2017a) Repa, Kirsti ja maisteri nuorisoi-

- pedagogiikan pyörteissä. Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura, 10–32.
- Hoikkala, Tommi & Kuivakangas, Johanna (toim.) (2017b) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura.
- Järvensivu, Anu & Piirainen, Tatu (2012) Hyvän työn ehdot työpaikan arjessa. Teoksessa Pasi Pyöriä (toim.) *Työhyvinvointi ja organisaation kehitys*. Helsinki: Gaudeamus, 80–98.
- Kemmis, Stephen (2012) Researching educational praxis: spectator and participant perspectives. *British Educational Research Journal* 38 (6), 885–905.
- Kemmis, Stephen (2022) *Transforming practices: changing the world with the theory of practice architectures*. Singapore: Springer.
- Kemmis, Stephen & Edwards-Groves, Christine (2018) *Understanding Education*. Singapore: Springer.
- Kiilakoski, Tomi (2019) *Youth Work Education in Finland*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi (2021) Tullakseen aikuiseksi on ensin saatava olla nuori. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylää tarkoittaa. Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 332–358.
- Kivijärvi, Antti & Heino, Eveliina (2013) Ethnic minority youth and youth work in Finland: everyday anti-racism engendering empowering conditions. Teoksessa Marjatta Törrönen & Olga Borodkina & Valentina Samoylova & Eveliina Heino (toim.) *Empowering Social Work: Research & Practice*. Kotka: Palmenia & Helsingin yliopisto, 222–242.
- Kivijärvi, Antti & Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Leskinen, Juha (2022). *Lisääntyviä vastuuta ja hidasta kasvua. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021*. Lahti & Helsinki: Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus (Kanuuna) & Nuorisotutkimusseura.
- Kunta- ja hyvinvointialueuuntantajat (2021) Palkkatilasto. <https://www.kt.fi/tilastot-ja-julkaisut/palkkatilastot> (Viitattu 17.2.2023.)
- Laine, Pertti (2013) *Työhyvinvoinnin kehittäminen. Hyvän kehittämisen reunaehdoja tutkimassa*. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto, julkaisuja C372. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/93684/Annales%20C%20372%20Laine%20VK.pdf?sequence=4&isAllowed=y> (Viitattu 16.1.2024.)
- Mahon, Kathleen & Kemmis, Stephen & Francisco, Susanna & Lloyd, Annemaree (2017) Introduction: Practice Theory and the Theory of Practice Architectures. Teoksessa Kathleen Mahon & Susanna Francisco & Stephen Kemmis (toim.) *Exploring Education and Professional Practice*. Springer: Singapore, 1–30.
- Malm, Karla (2021) ”Parempi vaihtoehto kuin 80-luvun Suomi”? Nuorisotyön tekijät, paikat ja ympäristöt vuonna 2030. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, julkaisuja 119. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2021/04/Parempi-vaihtoehto-kuin-80-luvun-Suomi.pdf> (Viitattu 7.4.2022.)
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2021) Tilasto-osio. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–76.
- Mäkinen, Katariina (2020) Uuden työn lupaukset äitiysbloggaajien arjessa. *Sosiologia*

- 20 (2), 151–166.
- Nicolini, Davide (2012) *Practice Theory, Work, and Organization: An Introduction*, Great Britain, Oxford: MPG Books Group.
- Nieminen, Juha (2000) Nuorisotyön professionalisaatio Suomessa. *Nuorisotutkimus* 18 (3), 32–49.
- Nieminen, Juha (2007) Vastavoiman hahmo – nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 21–43.
- Nuorisolaki 1285/2016*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (Viitattu 13.4.2022.)
- Nuorisotilastot (2020) *Kuntien nuorisotyö*. <https://nuorisotilastot.fi/101/visualisoinnit/kuntien-nuorisotyö/> (Viitattu 7.4.2022.)
- Onnismaa, Jussi (2010) *Opettajien työhyvinvointi, Katsaus opettajien työhyvinvointitutkimuksiin 2004–2009*. Raportit ja selvitykset 2010:1. Helsinki: Opetushallitus. https://www.researchgate.net/publication/314259763_Opettajien_työhyvinvointi_Opetushallitus (Viitattu 20.6.2022.)
- Parviainen, Jaana (2006) Kollektiivinen tiedonrakentaminen asiantuntijatyössä. Teoksessa Jaana Parviainen (toim.) *Kollektiivinen asiantuntijuus*. Tampere: Tampere University Press, 155–187.
- Perhoniemi, Riku & Hakanen, Jari (2010) *Tuomareiden ja esittelijöiden työhyvinvointi yleisissä tuomioistuimissa 2009*. Korkeimman oikeuden selvityksiä 1/2010. https://korkeinoikeus.fi/material/attachments/kko2/korkeinoikeus/QbADO4Wg3/Tuomareiden_ja_esittelijoiden_työhyvinvointi_yleisissa_tuomioistuimissa_2009_-tutkimus.pdf. (Viitattu 1.7.2022.)
- Pursio, Hannu (2021) *Työkyky ja työkuorimituksesta palautuminen. Työn vaatimukset ja voimavarat muuttuneessa metsänhakuuutyössä*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 491. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2149-9> (Viitattu 15.1.2024.)
- Puuronen, Anne (2014) *Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Päätalo, Kati & Kauppi, Saana (2016) Työhyvinvointi lääkärin työssä – systemaattinen kirjallisuuskatsaus työkykyjohtamisen tueksi terveydenhuollon organisaatioihin. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 53 (1), 30–43.
- Rauas, Minna (2023) Pahoinvoivia nuoria, lisää työtehtäviä ja huono palkka. Alanvaihdon harkinta ja syyt 2020-luvun nuorisotyössä. *Työväentutkimuksen vuosikirja 2023*. <https://journal.fi/tyovaentutkimus/issue/view/10839> (Viitattu 15.1.2024.)
- Ryynänen, Jenna & Simonen, Anniina & Karkkola, Petri (2020) Psykologiset perustarpeet työelämässä – autonomian edistämällä kohti työn imua. *Työelämän tutkimus* 18 (3), 246–260.
- Räsänen, Keijo & Trux, Marja-Liisa (2012) *Työkirja: ammattilaisen paluu*. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Schatzki, Theodore R. (2002) *The Site of the Social: a Philosophical Account of the Constitution of Social Life and Change*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.
- Schatzki, Theodore R. (2010) *The timespace of human activity on performance, society, and history as indeterminate teleological events*. Lanham, MD: Lexington Books.
- Selander, Kirsikka (2018) Työhyvinvoinnin paradoksit kolmannen sektorin palkkatyössä. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (5–6), 614–617.

Soanjärvi, Katariina (2011) *Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä*. Väitöskirjatutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Valtiontalouden tarkastusvirasto (2007) *Nuorten syrjäytymisen ehkäisy*. Toimintakertomus 146/2007. <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/07/03142740/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy-146-2007.pdf> (Viitattu 21.2.2023.)

Viinamäki, Leena (toim.) (2008) *14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä*. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/494328/Viinamaki%20A%202%202008.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (Viitattu 16.1.2024.)

TIIVISTELMÄ

Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023.

Antti Kivijärvi, Eila Kauppinen & Tomi Kiilakoski (toim.)

Monien instituutioiden ja ammattikuntien tapaan myös kunnallisessa nuorisotyössä jouduttiin tekemään ennennäkemättömiä muutoksia 2020-luvun alun koronapandemian seurauksena. Valtaosa toiminnoista siirrettiin verkkoon, ja monissa kunnissa oli vaikeuksia toteuttaa suomalaiselle nuorisotyölle ominaista ryhmälähtöistä toimintaa. Koronapandemia näyttikin vahvistaneen viimeistään 2010-luvulla alkanutta kunnallisen nuorisotyön kehityskulkua, jonka seurauksena vapaa-ajan ryhmätoiminnan rinnalle oli tullut yhä vahvemmin nuorten tukeminen koulutus-, työmarkkina- ja palvelupoluilla.

Tehtävämme on ollut tarkastella kunnallisen nuorisotyön kehityskulkuja yhtäältä koronapandemian ja toisaalta sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen jälkeisessä ajassa. Kunnallisen nuorisotyön voikin katsoa olevan monella tapaa uuden kynnyksellä lähestyttäessä 2020-luvun puoliväliä. Pyrimme vastaamaan asettamaamme tehtävään vuoden 2023 keväällä toteutetun Kunnallisesta nuorisotyöstä Suomessa -kyselyn avulla. Kyselyyn vastasi 182 Manner-Suomen kuntien nuorisotoimista vastaavaa henkilöä, ja aineistoa voi pitää valtakunnallisesti varsin edustavana. Uusi kyselyaineisto muodostaa viimeisimmän mittauspisteen jo vuonna 2004 alkaneesta aikasarjasta. Tällä tavoin voimme tarkastella kunnallisessa nuorisotyössä tapahtuneita muutoksia viimeisen 20 vuoden ajalta. Keskitimme erityisellä tarkkuudella vuosien 2021 ja 2023 kyselytulosten vertailuun, jotta voimme ymmärtää parhaalla mahdollisella tavalla koronapandemian kunnalliseen nuorisotyöhön jättämiä jälkiä ja soteuudistuksen merkityksiä.

Tulostemme mukaan kunnallisessa nuorisotyössä on koronarajoitusten jälkeen yhtäältä palattu pandemia-aikaa edeltäneisiin toimintatapoihin, mutta toisaalta jotain on kenties muuttunut pysyvämminkin. Verkkovälitteinen nuorisotyö hiipui jo koronavuosina aina rajoitusten höllentymisen yhteydessä. Viimeisimmän tiedonkeruun mukaan vuonna 2023 nuorisotyötä toteutettiin verkkovälitteisesti todennäköisesti yhtä vähän kuin ennen pandemiaakin. Näyttää siis siltä, että kunnallisessa nuorisotyössä on vahva kasvokkaisten kohtaamisten perinne, jota koronapandemia ei lopulta horjuttanut.

Verkkovälitteisen nuorisotyön ohella pandemia-aika rajoituksineen ohjasi kuntia panostamaan jalkautuvaan ja etsivään työhön, yksilöohjaukseen sekä aiempaa vahvempaan yhteistyöhön viranomaistahojen, kuten poliisin sekä sosiaali- ja työllisyyspalvelujen kanssa. Pandemia näytti siis osaltaan vahvistaneen jo pidempään jatkunutta kehityskulkua, jossa kunnallisen nuorisotyön resursseja oli suunnattu esimerkiksi etsivään työhön ja nuorten aikuisten yksilöllisempään ohjaukseen. Vuoden 2023 kyselyaineiston perusteella kehityskulku näyttää ainakin jossain määrin kääntyneen. Koronavuosien jälkeen kunnat olivat panostaneet vahvasti ryhmälähtöisiin työotteisiin, nuorten osallisuustoimintoihin sekä yhteistyöhön vapaa-ajan toimijoiden kanssa. Havaitsemamme muutokset voi nähdä paluuna suomalaisen nuorisotyön juurille tai pyrkimykseksi vastata koronavuosina kertyneisiin sosiaalisuusvajaisiin.

Vaikka verkkovälitteinen työote ei vakiintunut osaksi kunnallisen nuorisotyön palvelurepertuaareja ainakaan kovin monessa kunnassa, yksilöohjauksellinen ote jäi taka-alalle ja yhteistyö monien viranomaistahojen kanssa hiipui, näyttää pandemialla olleen myös pysyvämpiä vaikutuksia.

Erityisesti väkiluvultaan suuremmissa kunnissa jalkautuva työ ja pienemmissä kunnissa kenties liikkuvampi työote näyttävät muodostuneen vakiintuneiksi nuorisotyön toimintamuodoiksi. Kunnallista nuorisotyötä tehdään yhä useammin julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa.

Keskeisin pandemian vauhdittama kunnallisen nuorisotyön kehityskulku liittyy kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään työhön. Jo 2010-luvulla alkanut kasvu sai pandemia-ajan valtion erityisavustusten myötä lisävauhtia, eikä nousu ole taittunut. Tällä hetkellä noin viidesosa kuntien nuorisotoimen henkilöresursseista käytetään koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön. Nuorisotyöllä on tällä hetkellä keskeinen rooli koulutusjärjestelmän hyvinvointitehtävän toteuttajana. Tulevina vuosina on syytä seurata tilanteen kehittymistä. Valtion hankerahoitusten päättyessä monet kunnat joutuvat tekemään valintoja resurssien kohdentamisesta ja toimintamuotojen priorisoimisesta.

Tartuntatauteihin liittyvät rajoitukset ovat ainakin toistaiseksi taaksejäänyttä elämää, mutta niiden jättämät jäljet näkyvät yhteiskunnassa vielä pitkään. Näin on myös kunnallisessa nuorisotyössä. Pandemian pitkäaikaisvaikutusten erottaminen vuonna 2023 viimein toteutetun soteuudistuksen vaikutuksista tulee kuitenkin olemaan vaikeaa. Uudistus on niin tuore asia, että sen seurauksista nuorisotyölle on toistaiseksi vaikea sanoa mitään täsmällistä. Enemmistö kyselyvastaajista näki, että nuorisotyö huomioitiin kehnosti hyvinvointialueita suunniteltaessa ja käynnistettäessä. Kyselyvastaajien näkemyksistä voi kuitenkin päätellä, että uudistus tulee muuttamaan nuorisotyön toteuttamisen tapoja ja asemaa kunnissa. Kokonaan toinen ja vaikeampi kysymys on se, minkälaisia nämä muutokset tulevat lopulta olemaan. Huomionarvoinen on havainto, jonka mukaan kunnissa suhtauduttiin pessimistisesti ennaltaehkäisevän työn helpottumiseen kunnissa. Tämä siitäkkin huolimatta, että yksi uudistuksen lähtökohdista oli mahdollistaa kunnille keskittyminen hyvinvointia edistävään työhön. Nuorisotyön aseman ja laaja-alaisemman nuorisopolitiikan pohtiminen näyttää jääneen lähinnä terveystalvotuksia koskeneen hallinnollisen uudistamisen jalkoihin.

Pandemian jälkien ja soteuudistuksen seurausten lisäksi selvitimme sitä, miten nuorisotoimet keräävät ja hyödyntävät tietoa toimintansa arvioimiseksi ja kehittämiseksi. Tulosten mukaan tietoa kerättiin ainakin vuoteen 2021 nähden aiempaa jonkin verran kattavammin, useammista lähteistä ja säännöllisemmin. On mahdollista, että edellisen kyselymme aikaan koronarajoitukset ovat osaltaan vaikeuttaneet nuorisotyön ohella myös sitä koskevan tiedon keräämistä. Vuoden 2023 kyselyssä tiedustelimme myös sitä, mihin ja miten kerättyä tietoa käytetään. Tyypillisimmin kunnat käyttivät tietoa toiminnan suunnitteluun ja nuorisotyön kehittämiseen mutta myös raportointivelvoitteiden täyttäminen ja toiminnan perustelu ulospäin olivat tyypillisiä tiedonkeruun tavoitteita. Kuntien välillä oli havaittavissa runsaasti vaihtelua siinä, miten tietoa lopulta käytettiin, kuinka laajasti henkilöstöä tai ulkopuolisia tahoja osallistettiin sen analysoimiseen ja minkälainen asema nuorilla oli kerätyn tiedon tulkitsijoina.

Raporttoimamme tulokset perustuvat tutkimustyöhömme osana kahta opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa nuorisualan osaamiskeskusta vuosina 2020–2024. Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskuksessa (Kanuuna) tuotimme perustietoa kunnallisesta nuorisotyöstä ja sitä koskevista muutoksista pandemia-aikana ja sen jälkeen. Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa -osaamiskeskuksessa (Nuoska) keskityimme valtakunnallisen tiedon tuottamiseen koulu- ja oppilaitosnuorisotyöstä.

SAMMANDRAG

Från undantagsförhållanden till tröskeln till en ny tid. Det kommunala ungdomsarbetet i Finland 2023.

Antti Kivijärvi, Eila Kauppinen & Tomi Kiilakoski (red.)

I likhet med många institutioner och yrkeskårer var också det kommunala ungdomsarbetet tvunget att göra aldrig tidigare skådade förändringar till följd av coronapandemin i början av 2020-talet. Merparten av funktionerna flyttades ut på nätet och många kommuner hade svårt att genomföra den gruppbaseade verksamhet som är typisk för det finska ungdomsarbetet. Coronapandemin föreföll att ha stärkt den process i det kommunala ungdomsarbetet som började senast på 2010-talet, vilken ledde till att stödet till unga på utbildnings-, arbetsmarknads- och tjänstestigar allt starkare hade tagit plats vid sidan av gruppverksamhet på fritiden.

Vår uppgift har varit att studera det kommunala ungdomsarbetets utvecklingsgångar i tiden efter å ena sidan coronapandemin och å andra sidan vårdreformen. Man kan säga att det kommunala ungdomsarbetet på många sätt står inför tröskeln till något nytt när vi närmar oss mitten av 2020-talet. Vi strävar efter att besvara vår uppgift med hjälp av enkäten Om det kommunala ungdomsarbetet i Finland som genomfördes våren 2023. Den besvarades av 182 personer som ansvarar för de kommunala ungdomsväsendena i det fasta Finland, och materialet kan anses vara mycket representativt på riksnivå. Det nya enkätmaterialet utgör den sista mätpunkten i en tidsserie som inleddes redan 2004. På så sätt kan vi studera förändringar som skett i det kommunala ungdomsarbetet under de senaste 20 åren. Vi fokuserade med särskilt noggrannhet på att jämföra enkätresultaten från 2021 och 2023 för att på bästa möjliga sätt kunna förstå de spår coronapandemin lämnat i det kommunala ungdomsarbetet och vilka betydelse vårdreformen har haft.

Enligt våra resultat har man efter coronarestriktionerna å ena sidan återgått till verksamhetsformerna före pandemitiden men å andra sidan har några förändringar blivit mer stadgivarande. Det nätbaseade ungdomsarbetet tog ett steg tillbaka under coronaåren varje gång då restriktionerna lindrades. Under den senaste datainsamlingen 2023 genomfördes ungdomsarbetet på nätet sannolikt i lika liten utsträckning som före pandemin. Det framstår som att det finns en stark tradition av att mötas ansikte mot ansikte i det kommunala ungdomsarbetet, något som coronapandemin slutligen inte rubbade.

Utöver det nätbaseade ungdomsarbetet styrde pandemitiden med sina restriktioner kommunerna att satsa på uppsökande arbete bland unga, individuell handledning och ett starkare samarbete än tidigare med myndigheter, såsom polisen och social- och sysselsättningstjänster. Pandemin såg alltså ut att ha bidragit till att stärka den långvariga utvecklingsgången där det kommunala ungdomsarbetet satsat resurser på till exempel uppsökande arbete och mer individuell handledning av unga vuxna. Enligt enkätdata från 2023 ser den här trenden ut att ha vänt åtminstone i viss mån. Efter coronaåren hade kommunerna satsat kraftigt på gruppbaseade arbetsgrepp, delaktighetsverksamheter för unga samt samarbete med fritidsaktörer. De förändringar vi upptäckt kan ses som en återgång till det finska ungdomsarbetets rötter eller en strävan att besvara det sociala underskott som coronaåren orsakat.

Även om det nätbaseade arbetsgreppet åtminstone inte i speciellt många kommuner etablerades som en del av kommunernas tjänsterepertoarer, det individuella handledandet hamnade

i skymundan och samarbetet minskade med många myndigheter, verkar pandemin också ha haft mer bestående verkningar. Särskilt i till sin folkmängd större kommuner verkar det uppökande arbetet och i mindre kommuner kanske ett mer rörligt arbetsgrepp ha blivit etablerade verksamhetsformer i ungdomsarbetet. Det kommunala ungdomsarbetet bedrivs allt oftare på offentliga och halvoffentliga platser.

Den mest centrala utvecklingsgången som pandemin påskyndade i det kommunala ungdomsarbetet hänger samman med arbetet i skolor och läroinrättningar. Tillväxten som börjat redan på 2010-talet fick en skjuts av pandemitidens statliga specialunderstöd och uppgången har inte avstannat. För tillfället används cirka en femtedel av de kommunala ungdomsväsendenas personalresurser till ungdomsarbete i skolor och läroinrättningar. Ungdomsarbetet har för nuvarande en central roll i att genomföra utbildningssystemets välfärdsuppdrag. Det är skäl att följa med hur situationen utvecklas de kommande åren. När statens projektfinansieringar tar slut måste många kommuner välja i fråga om inriktningen av resurser och prioriteringen av verksamhetsformer.

Livet med restriktionerna med anledning av smittosamma sjukdomar ser åtminstone tillsvidare vara förbi, men spåren efter dem syns ännu länge i samhället. Så är det också i det kommunala ungdomsarbetet. Det kommer dock att vara svårt att skilja åt pandemins långtidsverkningar från verkningarna av den 2023 äntligen genomförda vårdreformen. Reformen är så färsk att det tillsvidare är svårt att säga något exakt om dess effekter på ungdomsarbetet. Merparten av de som besvarade enkäten ansåg att ungdomsarbetet beaktades dåligt i planeringen och starten av välfärdsområdena. Av svaren kan man dock sluta sig till att reformen kommer att ändra på ungdomsarbetets former och ställning i kommunerna. En helt annan och svårare fråga är hurdana de här förändringarna slutligen kommer att vara. En anmärkningsvärd iakttagelse är att man i kommunerna var pessimistiska till att det förebyggande arbetet skulle underlättas. Det här trots att en av reformens utgångspunkter är att göra det möjligt för kommunerna att koncentrera sig på arbete som främjar välfärden. Dryftandet av ungdomsarbetets ställning och ungdomspolitikerna i vidare bemärkelse verkar ha hamnat i skuggan av det administrativa reformerandet av främst hälsovårdsservice.

Utöver spåren av pandemin och följderna av vårdreformen undersökte vi hur ungdomsväsendena samlar in och utnyttjar information för att bedöma och utveckla sin verksamhet. Enligt resultaten skedde insamlingen åtminstone jämfört med 2021 i viss mån mer täckande och regelbundet och från fler källor. Det är möjligt att coronarestriktionerna under vår förra enkät utöver själva ungdomsarbetet också försvårade insamlingen av data om det. I enkäten 2023 frågade vi också till vad och hur den insamlade informationen används. I typiska fall använde kommunerna informationen till planering av verksamheten och utveckling av ungdomsarbetet. Andra typiska mål för datainsamlingen var att uppfylla rapporteringsskyldigheter och motivera verksamheten utåt. Det gick att se stora skillnader mellan kommunerna i hur informationen till slut användes, i hur stor omfattning personalen eller utomstående aktörer gjordes delaktiga i analyseringen av den och vilken ställning de unga hade som uttolkare av den insamlade informationen.

Våra rapporterade resultat baserar sig på vår forskning som en del av två kompetenscentra för ungdomssektorn 2020–2024 finansierade av undervisnings- och kulturministeriet. I kompetenscentret för kommunalt ungdomsarbete (Kanuuna) tog vi fram grundläggande information om kommunalt ungdomsarbete och förändringar i det under och efter pandemitiden. I kompetenscentret för ungdomsarbete i skolor och läroinrättningar (Nuoska) fokuserade vi på att ta fram information på riksnivå om ungdomsarbetet i skolor och läroinrättningar.

SUMMARY

From exceptional circumstances to the threshold of a new era. Municipal youth work in Finland 2023.

Antti Kivijärvi, Eila Kauppinen & Tomi Kiilakoski (eds.)

Like many institutions and professions, municipal youth work had to undergo unprecedented changes as a result of the coronavirus pandemic in the early 2020s. Most of the activities were moved online, and many municipalities had difficulties in implementing group-based activities typical of Finnish youth work. The coronavirus pandemic seemed to have strengthened the development of municipal youth work that began in the 2010s, as a result of which support for young people's paths in education system, labour market and services had increasingly emerged alongside group-based leisure activities.

Our task has been to examine the development of municipal youth work in the era after the pandemic and a massive reform in Finnish health and social services implemented in 2023. Consequently, municipal youth work is on the threshold of something new as we approach the mid-2020s. To complete the task, we utilise On Municipal Youth Work in Finland survey conducted in spring 2023. A total of 182 persons responsible for youth services in municipalities in mainland Finland responded to the survey, and the data can be considered nationally representative. The new survey data form the latest wave in a time series that was started in 2004. Survey waves help us to study the changes that have taken place in municipal youth work over the past 20 years. We focused with particular attention on comparing the survey results of 2021 and 2023 to understand the implications and the significance of the pandemic and the health and social services reform on municipal youth work.

According to our results, municipal youth work has, on the one hand, returned to pre-pandemic practices after the coronavirus restrictions, but on the other hand, some more permanent changes have taken place as well. Online youth work faded already during the coronavirus years whenever restrictions were relaxed. According to the latest survey wave, the prevalence and intensity of online youth work is likely to be as low in 2023 as before the pandemic. Thus, it seems that municipal youth work has a strong tradition of face-to-face encounters, which was not shaken by the coronavirus pandemic.

In addition to online youth work, the pandemic era and its restrictions steered municipalities to invest in detached and outreach work, individual counselling and in stronger co-operation with authorities, such as the police, social and employment services. Thus, the pandemic seemed to have contributed to the long-standing trend in which resources of municipal youth work had been increasingly directed to, for example, outreach work and individual counselling of young adults. Based on the 2023 survey wave, the trend seems to have reversed, at least to some extent. After the coronavirus years, municipalities had invested heavily in group-based approaches, youth participation and cooperation with leisure operators. This observation can be seen either as a return to the roots of Finnish youth work or as an attempt to respond to the social deficits accumulated during the coronavirus years.

Although online based youth work did not become an established part of service repertoires in most municipalities, the individual counselling approach took a back seat and cooperation

with many authorities waned, the pandemic also seems to have had more permanent effects. Especially in municipalities with a larger population, detached orientation and in smaller municipalities more mobile approaches seem to have become established forms of youth work. Municipal youth work is increasingly carried out in public and semi-public spaces.

The most important development in the field of municipal youth work accelerated by the pandemic is the increase of school-based youth work. The growth, which started already in the 2010s, gained momentum thanks to special government subsidies during the pandemic, and the rise has not levelled off. Currently, about one fifth of the human resources of municipal youth services are used for youth work in schools and educational institutions. Youth work currently plays a key role in fulfilling the welfare function of the education system. In the coming years, it will be necessary to monitor the development of the situation. When the state-level project funding ceases, many municipalities will have to make decisions about allocating their own resources and prioritise.

Restrictions related to infectious diseases are a thing of the past, at least for the time being, but their traces will be visible for a long time to come. This is also the case in the municipal youth work. However, it will be difficult to separate the long-term effects of the pandemic from the effects of the health and social services reform finally implemented in 2023. The reform is so recent that it is difficult to say anything specific about its consequences for youth work for the time being. Most survey respondents felt that youth work was poorly considered when planning and launching the reform. However, the results of the survey indicate that the reform will change status of municipal youth work and the ways it is implemented. A more difficult question is what these changes will ultimately be. It is important to note that respondents were pessimistic about the reform making preventive work easier in municipalities. This is despite the fact that one of the main goals of the reform was to enable municipalities to focus on promotion of wellbeing. The results indicate that the role of youth work and broader youth policy have been disregarded while the main focus of the reform have been on health services.

In addition to the aftermath of the pandemic and the consequences of the health and social services reform, we examined how municipal youth departments produce information to evaluate and develop their practices. According to our results, data and information were produced more comprehensively, more regularly and from a wider variety of sources than in 2021. It is possible that at the time of our previous survey, coronavirus restrictions made it more difficult not only to implement youth work activities, but also to produce information about it. In the 2023 survey wave, we also asked for what purposes and how the produced data was used. Typically, municipalities used the data for planning activities and developing youth work, but fulfilling reporting obligations and justifying the activities to external parties were also usual objectives. There was considerable variation between municipalities in how the data was ultimately used, how widely personnel or external parties were involved in analysing it, and what kind of role young people played in interpreting the data.

The results of the study are based on our research work as part of two centres of expertise in youth work funded by the Ministry of Education and Culture in 2020–2024. At the Centre of Expertise in Municipal Youth Work (Kanuuna), we produced basic information about municipal youth work and changes concerning it during and after the pandemic. At the Centre of Expertise in Youth Work at Schools and Educational Institutions (Nuoska), we also focused on producing national information on school-based youth work.

Millaista on kunnallinen nuorisotyö 2020-luvulla?

Poikkeusoloista uuden kynnykselle esittää tilastollisen yleiskuvan nuorisotyöstä vuosina 2021 ja 2023. Näin voidaan arvioida, miten pandemia vaikutti nuorisotyön tekemiseen ja miten pysyviä muutokset olivat. Teos kommentoi ajankohtaisia teemoja soteuudistuksesta arvioinnin kehittämiseen sekä oletetusta digiloikasta toimintaan nuorten ryhmien kanssa.

Yleiskuvan lisäksi erillisissä artikkeleissa katsetta tarkennetaan osallisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja työhyvinvointiin. Kirjassa esitellään myös kansainvälisesti uusi tapa arvioida koulunuorisotyön vaikutuksia. Koulunuorisotyön osoitetaan vähentävän koulukiusaamista silloin, kun sitä tehdään osana moniammatillista yhteisöä.

Kirjan eri osiot avaavat lukijalle tutkimuksellisesti koetellun näkymän kunnallisen nuorisotyön nykytilaan, lähihistorian kehityskulkuihin ja erityisteemoihin. Kirjoittajat ovat kokeneita nuorisotyön tutkijoita ja kehittäjiä.

